Ard apart. Ard schrijft over schaatsen

Herinneringen aan en opmerkingen over vijf jaar topsport

Ard Schenk

in samenwerking met Fred Racké

bron
Ard Schenk, *Ard apart. Ard schrijft over schaatsen. Herinneringen aan en opmerkingen over vijf jaar topsport*. Born, Amsterdam / Assen 1971

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/sche119arda01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

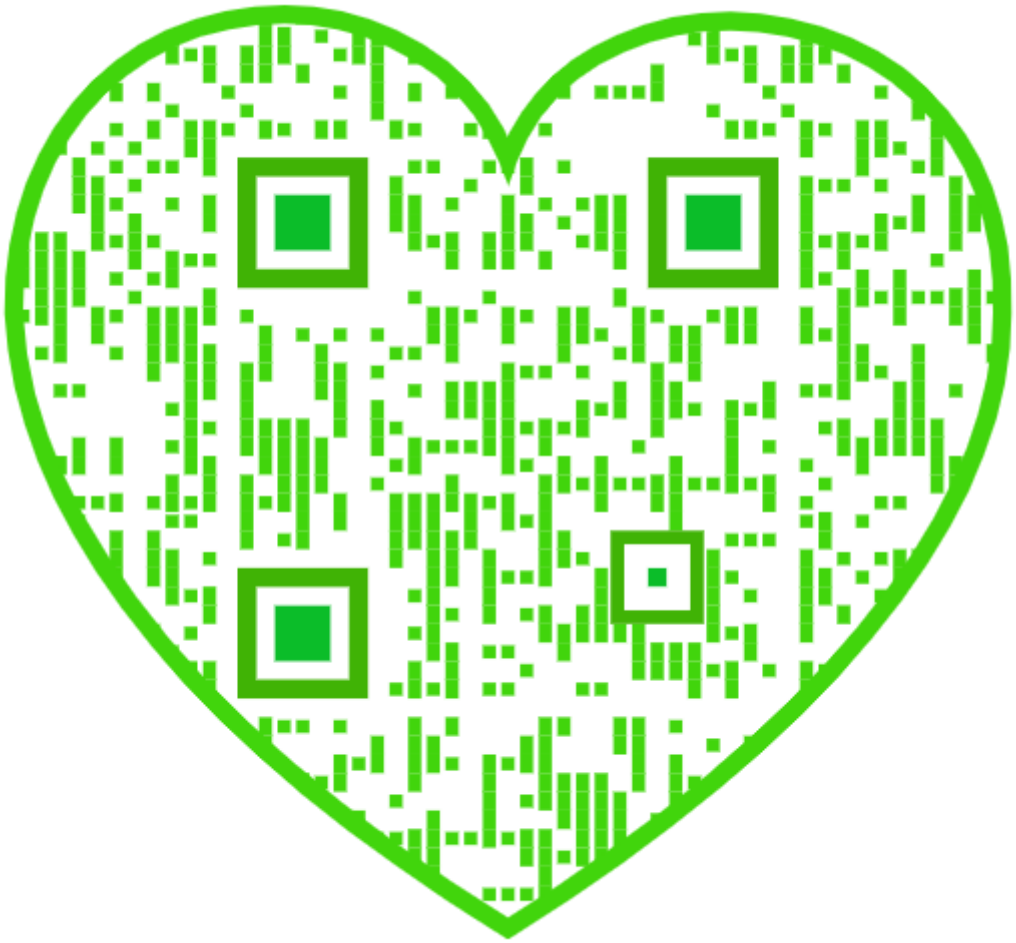

Inleiding

Waarom eigenlijk dit boek - of ‘geschrift’, als u wilt? Een wat merkwaardige vraag, zeker om metéén te stellen. Want als we hier tot de slotsom zouden komen dat ‘Ard Apart’ niet zou *hoeven*, dan had het beter ongeschreven kunnen blijven. Of dan hoeft u niet verder te lezen.

Maar zo is het niet. De vraag wordt gesteld om er een verantwoording aan vast te knopen. Over de inhoud van dit boek, de manier waarop het is opgezet en de bedoeling die erachter schuilt.

Er zijn véél ‘sportboeken’ in Nederland, omdat er zich de laatste tijd een enorme schrijfdrift meester heeft gemaakt van sportlieden, of van degenen, die in de belevenissen van sportmensen voldoende stof hebben gezien om een willige markt te veroveren. Het publiek, denken de meesten, leest nou eenmaal graag over zijn helden - wát die dan ook te vertellen hebben, of denken te hebben. En daar zit 'm nu juist de kneep. Want sommigen hebben nog helemaal niets te vertellen. Omdat hun carrière nog te kort is om met een kennis van zaken, die door de ervaring is gegroeid, de verschijnselen in de sport te kunnen benaderen. Of omdat hun belevenissen misschien wel opwindend zijn geweest maar de achtergronden voor hen slecht of helemaal niet zijn te beredeneren. Zulke boeken hoeven voor mij niet. Het zijn meestal maar samenvattingen van carrières, soms dorre, soms levendig geschreven opsommingen van feiten en hoogtepunten, die het publiek allemaal wel kent, maar waarvan het misschien leuk is om ze nog eens te her-beleven. Vanwege de schok van de herkenning, de plezierige herinnering aan al die glorie of al dat spectaculaire

is het misschien best aardig om zo'n boek eens door te nemen, maar ik vind dat geen wezenlijke bijdrage aan wat je een Nederlandse ‘sportbibliotheek’ zou kunnen noemen. Dat laatste is wellicht een pretentieuze bewering, want wie ben ik, dat ik dan wél *HET* sportboek zou kunnen schrijven, dat voor het nageslacht een standaardwerk zou moeten zijn? Nee, ook dat is de bedoeling niet van ‘Ard Apart’. Zodat er nu al twee redenen zijn opgesomd waarom het eigenlijk ongeschreven had kunnen blijven: géén terugblik op een carrière van een sportman, en géén standaardwerk over het schaatsenrijden...

Wat dan wel? En waarom?

Om met dat laatste te beginnen: bij alles wat ik tot nu toe in mijn schaatsloopbaan heb meegemaakt zijn veel zaken wel aangestipt in dagbladpublikaties - en wat meer en beter in diepgaander interviews - maar er blijven toch dingen waarover je zélf, naar je eigen inzichten wilt vertellen. Al was het maar omdat er door haast en misverstanden verkeerde dingen zijn gepubliceerd, of omdat men bij verklaringen voor mislukkingen of successen aan de oppervlakte is gebleven. Kortom: je wilt zélf eens wat zeggen.

En je verkeert in de gedachte, dat het misschien wel goed is om wat te vertellen uit de praktijk van de topsport en in het bijzonder uit de praktijk van het schaatsenrijden. Zo héél lang namelijk ‘leeft’ onze sport nog niet bij het grote publiek. Natuurlijk: Nederland is een schaatsenrijdersland bij uitstek, dat weet iedereen in de wereld, omdat het voortbewegen op dichtgevroren sloten zo'n beetje bij de folklore wordt gerekend en ‘verkocht’: tulpen, molens, fietsen, schaatsenrijden. Nu is het misschien wél zo, dat wij zoiets geks hebben als een elfstedentocht, dat Nederlanders om te beginnen sneller naar het ijs trekken als het er is, en dat een fiks percentage zich wel op de ijzers weet staande te houden, maar dat houdt nog niet in, dat wij maar meteen van oudsher een hardrijdersvolkje moeten worden genoemd en dat iedereen met het grootste gemak schema en stopwatch hanteert of met kennersblik weet vast te stellen dat de één wel en de ander niet ‘glijdt’, in vorm is, in de bochten huppelt, een te korte streek heeft, teveel ‘ijs nodig heeft’, om maar eens een paar technische zaken te noemen. Natuurlijk, het verleden is sportief gezien mooi, van Jaap Eden en Dolf van der Scheer via Piet Keizer en Jan Langedijk naar Kees Broekman en Jan Pesman. Maar het wedstrijdschaatsen-voor-de-massa is er gekomen mét de televisie. Toen, Innsbruck '64 met het zilver van Kees Verkerk op de vijftienhonderd meter, is het

begonnen. En in 1966 kwam de definitieve doorbraak van onze sport, de presentatie aan het grote publiek, via compleet uitgezonden kampioenschappen zoals die van Deventer en Gothenburg, via complete pagina's in de sportkranten over zulke en andere evenementen. Vanaf die tijd dateert de voorzichtige indeling van het voetbal-competitie-programma, waarbij de competitieleider in het achterhoofd houdt, dat op minstens twee winter-weekeinden niet gespeeld kan worden omdat meer dan het halve vaderland dán de beeldbuis en de daarop zichtbare schaatsenrijders verkiest bóven het levende beeld van de altijd regerende voetballers. Er is dus in zéér korte tijd een massaal schaatspubliek gekweekt, met alle bijbehorende verschijnselen zoals een enorme luchtbrug van supportersvliegtuigen naar Oslo of Gothenburg. Een publiek dat, aangewakkerd door wat ook in voetbal mode was geworden (Feijenoord en de Benficabootreis) met ‘onze jongens’ mee wilde, misschien wel voornamelijk om in het buitenland de chauvinistische gevoelens bot te vieren door middel van uitbundig juichen om Oranje. Want vaak, heel vaak heb ik het meegemaakt, dat zo veel van die ogenschijnlijk fervente schaatsfans niet het flauwste benul hadden van de mogelijkheden en de moeilijkheden van onze sport. De puntentelling niet konden hanteren, de tijden niet op de juiste wijze konden interpreteren, geen begrip hadden voor weers- of ijs-omstandigheden. Natuurlijk, dat moet groeien. En het groeit ook. Maar dan moeten er ook bijdragen aan die groei worden geleverd. Zó bijvoorbeeld zou de lezer deze overpeinzingen, gedachten, kunnen zien: een bijdrage aan begrip voor de schaatssport en zijn beoefenaren.

Het lijkt mij overbodig om in zo'n kader alle feiten nog eens op een rijtje te zetten. Zoiets wordt bijna altijd een duffe opsomming van ‘en toen, en toen...’ Misschien dat daardoor de lijn die door de vertelsels loopt wat onduidelijk lijkt, of soms helemaal afwezig is. Maar die lijn hoeft er mijns inziens helemaal niet in te zitten. Neem bijvoorbeeld het volgende hoofdstuk, over ‘Ard en Keessie’. Terwijl ik eigenlijk zou moeten beginnen met: ‘toen ik voor het eerst op het ijs...’ enzovoort. Dat over de verhouding tussen Kees Verkerk en Ard Schenk wilde ik wel graag kwijt en dat ik daarmee begin, symboliseert eigenlijk wel hoe dit boekwerkje tot stand kwam: een soort liefhebberij, waarvan ik hoop dat u er ook wat aan hebt...

Ard en Keessie

Ja, ‘Ard en Keessie’. Anno 1970 dan toch een wel wat verwaterd begrip geworden. Maar het was jarenlang een muurvaste kreet. Hoe kwam dat? Was er wérkelijk zoveel verbondenheid als die vaste verbinding tussen twee namen (waarvan de volgorde volstrekt willekeurig was, omdat hij zo goed in het gehoor lag, neem ik aan) suggereerde? Ik zal een poging doen om die ‘verhouding’ uit te leggen. Niet meer dan een poging, want ik ben geen psycholoog en er zijn rond dat ‘Ard en Keessie’ veel tegenstrijdigheden, zowel naar de ene, negatieve, als naar de andere kant.

Wat dat laatste betreft: dat Kees Verkerk en ik samen werden genoemd al vanaf de eerste successen, was niet alleen logisch op grond van die successen, maar ook omdat wij nogal veel samen optrokken. Toevallig? Niet helemaal. We hingen wel aan elkaar, omdat onze karakters ‘klikten’ óók. Bijna automatisch belandden we samen op hotelkamers tijdens trainingskampen. Een ‘verhouding’ die zich doorzette, ook buiten het schaatsseizoen: Kees op visite in Anna Paulowna, ik zeer geregeld in ‘'t Veerhuis’ in Puttershoek, gewoon, als vrienden. Maar toch ook wel omdat we op dezelfde golflengte ‘opereerden’. Een gemeenschappelijk doel hadden - en hebben - in de vorm van het behalen van de beste sportprestaties. Een logische zaak, zo'n vriendschap, zéker als je door de omstandigheden - samenleven in een kleine gemeenschap gedurende de wintermaanden - bijna wordt gedwongen tot meer dan een oppervlakkige omgang met iemand die dezelfde bezigheden bedrijft. Professionele voetballers, die in één team spelen, vaak in trainingskampen zitten en elkaar in ieder geval iedere dag op de training ontmoeten, krijgen toch ook nauwere banden dan alleen de collegialiteit? Neem bijvoorbeeld Wim van Hanegem en Theo Laseroms. Of Ter Horst en Eijkenbroek. Of Hulshoff en Rijnders. Het ligt voor de hand, dat je in zulke omstandigheden eerder naar elkaar wordt toegedreven en in zo'n omgeving je vrienden kiest.

Daaruit volgt dat één ding, dat vaak werd gezegd, in ieder geval niet waar is. Namelijk dat ik zo aan Kees zou hangen, omdat hij een sterker karakter, een sterkere wedstrijdmentaliteit zou hebben. Dat ik hem nodig zou hebben om me aan hem te kunnen optrekken. Kun je als buitenstaander al zo heel moeilijk de achtergronden van een vriendschap beoordelen, nóg onzuiverder wordt het beeld als die beoordeling geschiedt door mensen die ontzettend ver van je af staan, zoals de gemiddelde supporter of óók de gemiddelde journalist, die zo'n vier, vijf keer per jaar in je gezichtskring komt omdat hij een evenement moet verslaan. Ik moet toegeven, dat het er naar buiten toe wel wat op leek, dat ik me min of meer aan Kees vastklampte. Maar dat is uiterst bedrieglijke schijn, voortvloeiend uit de manier waarop wij naar buiten plachten en plegen op te treden. Kees veel uitbundiger, overheersender in gesprekken met anderen. Hij lijkt een hoofdrol te spelen - en vaak *is* dat ook wel zo - in de ploeg en dan is de stap verder snel gemaakt: Ard heeft hem nodig. En dat is zeker niet het geval - nooit geweest ook. De vriendschap berustte op veel zuiverder gronden en die vriendschap is er nog altijd.

Terugkomend op de positieve kant is de gevolgtrekking dan ook wel: een gewone, normale vriendschap. Die indertijd, zeker in '66 en de pal daaropvolgende jaren, zwaar werd overtrokken, toen wij, toch ook elkaars concurrenten op het ijs, tot en met op de grammofoonplaat ten tonele werden gevoerd als een onafscheidelijk duo, dat lief en leed met elkaar deelde. Waartussen geen verschil mocht en kon worden gemaakt. Was het ook daarom, dat Kees en ik sámen ‘sportman van het jaar’ werden in de AVRO-verkiezing van 1966? Eigenlijk een onmogelijke situatie, want in wezen waren onze prestaties in dat jaar niet volkomen gelijk. Ik was Europees kampioen geworden, maar Kees wereldkampioen en tijdens dat Europese kampioenschap leverde hij toch ook een prestatie die, inclusief zijn beruchte val op de tien kilometer, volkomen gelijk was aan de mijne. Een reële optelsom moet dan onvermijdelijk naar zijn kant overslaan, maar de balans bleef op de een of andere manier in evenwicht. Door het ‘Ard en Keessie’-verschijnsel, vrees ik. Kees heeft zich daar in die tijd wel eens aan gestoord, ik niet zo. Zeker toen hing ik helemaal niet zo aan dat soort populariteits-polls, was ik ook een veel minder ‘publiekmens’ dan Kees. Ik vond, dat je je over zulke zaken niet hoefde op te winden. Toch besefte ik wel, dat het in iemands karakter opgesloten kan liggen over zo'n verkiezing wél knorrig te

zijn. Het is een vorm van eerlijkheid, die niet anders dan geapprecieerd moet worden. Waarom zou Kees niet het recht hebben om bezwaar te maken tegen het delen van een eer als dat op losse gronden gebeurt? Zélf heb ik zoiets al heel snel daarna ondervonden. Nóg immers verwijten mij mensen, dat ik her en der op erepodia (Oslo '67 bijvoorbeeld) ‘met een gezicht als een oorwurm’ een trapje lager naast Kees Verkerk stond: als hij een titel had behaald en ik tweede of derde was geworden. Maar had ik - toen nog helemaal niet ‘geschoold’ in het bedwingen van emoties - dan niet het recht om teleurgesteld te zijn? Om me te verbijten over een gemiste kans. Toen, in die tijd, tekenden zich al de eerste weeën van dat ‘Ard en Keessie’ gedoe af. Ik had moeten jubelen om het succes van mijn vriend. En omdat ik dat niet deed, maar op zulke onbewaakte momenten gewoon mezelf was, werd er boos over gepraat: ik gunde hem het succes niet en verwacht je nou zoiets ‘onder vrienden’? Overbodig te zeggen, dat van misgunnen natuurlijk helemaal geen sprake was. Maar duidelijk werd wel hoe oneerlijk de massa kan zijn, in zijn beoordelingen die oppervlakkig zijn niet alleen, maar ook in zijn veel te snelle kritiek, in de afbraak van iets, dat men zelf heeft opgebouwd.

Als ik stel, dat ik het Kees onmogelijk kwalijk kan nemen dat hij niet gelukkig was met die gedeelde ‘sportmantitel’, dan kan ik ook naar waarheid verklaren, dat hij mij die uitingen van teleurstelling op precies dezelfde manier kan vergeven - als sportjongens onder elkaar. De vriendschap bleef, en dat spreekt voor zich. Eigenlijk zou ik het nog sterker kunnen zeggen: het zou zelfs logisch zijn geweest als hij me mijn norse gezicht op de momenten van zijn glorie wél op de een of andere manier had kwalijk genomen. Want dát ligt wel in zijn karakter, die eigenschap om alles en iedereen mee te willen laten delen in wat hij als plezierig beleeft. Op zulke momenten kan hij het oprecht vervelend vinden als de algemene feestvreugde niet snel genoeg om zich heen grijpt. Maar daarom is hij ook veel meer een ‘gemeenschapsmens’ dan ik. Zijn leven heeft zich in een veel rumoeriger sfeer afgespeeld dan het mijne. Hoe vaak immers heeft hij niet met sympathieën en antipathieën moeten schipperen achter de bar van het café - bij uitstek de plaats waar mensen hun medeburgers zo goed leren kennen terwijl ze zelf op een afstand dienen te blijven en zo vaak dingen moeten ‘meespelen’. Dat leven heeft, geloof ik, zijn karakter niet zozeer beïnvloed als wel zijn optreden. Kees was er veel

sneller bij dan ik, toen onze successen aansloegen bij een zeer groot publiek en wij, als een soort ‘artiesten’, tegenover dat publiek een soort verplichting kregen. Verplichtingen, die ik nooit helemaal heb willen aanvaarden, maar die Kees op zich nam, omdat hij ze door zijn achtergrond veel gemakkelijker aanvoelde. Een klein voorbeeld. Kees vindt het, heeft hij mij en ook anderen wel eens verteld, soms heerlijk om na een goeie race zo ‘uitgeput’ mogelijk in de armen van de naar hem toe schaatsende coach te vallen. U kent die tonelen. Maar hoe vaak is de kleine man wérkelijk uitgeput en heeft hij die steun broodnodig? Veel minder vaak dan de mensen op de tribunes denken. Maar het is een perfecte afronding van een spektakel zoals Kees voelt, dat hij het moet brengen. En op zich zit er niet eens zoveel onwaars in, in die handelingen. Je kunt op alle mogelijke manieren van je glorie genieten - van een succes dat je zélf hebt bewerkstelligd en waarvan je vindt dat je het tot op de bodem mag uitputten. Het publiek, dat in de sportbeoefening van de één een groter rol speelt dan in die van de ander, krijgt op die manier nog een ‘extra’ toebedeeld en het hangt er maar vanaf welke rol dat publiek in jouw gedachtengang speelt of je daaraan wilt meedoen of niet. Niet zo vreemd, dat Kees, ook in het dagelijks leven altijd in de belangstelling van anderen verkerend, of hij nu bier tapt, trompet of orgel speelt, of een partijtje met de klanten biljart, er zó over denkt. Even een zijspoor, over die uitputting na een wedstrijd. Ik zeg nadrukkelijk *niet* dat zoiets altijd show is. Dat Kees soms niet dodelijk vermoeid zou zijn en dan echt wel steun nodig heeft. Ook ik hang wel eens op de coach, als ik uitgeput ben. En Jan Bols en al die anderen doen dat ook. Het hangt van de situatie van dat moment af - hij is vaak de eerste die in de buurt is - en van de manier waaróp je je leeg kunt rijden. De één ervaart de grens van de uitputting anders dan de ander. En dat heeft niet eens iets met mentaliteit te maken. Je kunt, zoals ik, volkomen kapot zijn, maar nog in staat om op je schaatsen te blijven staan. Maar je kunt ook nét zo uitgeput zijn en dan juist het coördinatiegevoel missen. Zoals Jan Bols, die meer dan eens botweg op een ergens in de buurt staand bankje neerplofte - een wat potsierlijk gezicht, maar ik verzeker u, dat Jan in die ogenblikken dat bankje veel méér nodig had dan de schouders van Leen Pfrommer om er op te hangen. Schaatsen is voor ons zoiets als lopen en intuïtief doe je, ook als je intens vermoeid bent - of nog veel meer dan dat - toch niet anders dan op de ijzers blijven staan. Daaraan alleen

valt na te gaan *hoe* uitgeput iemand kan zijn als hij, zoals Bols, plompverloren op de dichtsbijzijnde zetel neerploft. Dat is dan zeker géén show.

Terug nu naar ‘Ard en Keessie’. En de manier waarop men die ‘verhouding’ overdreef. Over de manier waarop men die onafscheidelijkheid wilde overdrijven en de gevolgen daarvan, heb ik het al gehad. Dat de mensen zo graag dat duo als voortreffelijke eenheid wilden beschouwen, zou je met een beetje goede wil dan wel de ‘positieve kant’ van de zaak kunnen noemen. Dat is iets waar je niet zó onder gebukt hoeft te gaan, als je voor jezelf weet, dat het anders is dan die ‘men’ denkt. Maar de negatieve kant van de zaak was veel ingrijpender. Al is de schade beperkt gebleven. Ik zal een poging doen om dat allemaal zo goed mogelijk uit te leggen.

In de eerste plaats was daar mijn prestatielijst gedurende een paar jaar. Die bleef min of meer achter bij de verwachtingen. Te hoog gespannen verwachtingen, maar zoiets ontdek je pas later. Als de successen tenslotte zijn gekomen, besef je tegelijk de oorzaken van het eerder uitblijven. Daarover heb ik het elders in deze beschouwingen. Goed: men verwachtte veel van Ard Schenk, die snel naar de top kwam, in '66 al Europees kampioen werd en qua lichaamsbouw nog veel onbenutte kracht deed vermoeden. Die verwachtingen, beloften wellicht, werden niet ingelost. En dan wil men zich over de oorzaken buigen. Met de beste bedoelingen, voor waar het de insiders betreft ook met een redelijke kennis van zaken. De mensen, die vlotweg ineens het tegendeel van de vriendschap beweerden, hadden die kennis van zaken in ieder geval in de verste verte niet: ‘Ard en Kees zijn helemaal geen vrienden, integendeel, de verhouding tussen hen is zeer gespannen’, heette het toen ineens en dat werd niet alleen gezegd, maar ook geschreven. Het is wel na te speuren waarop men dat baseerde. Ik had een paar maal losgelaten, dat ik mij zo goed als ieder ander in zijn omgeving diende te verzetten tegen de zeer bijzondere ‘psychologische oorlogvoering’ van Kees, die - dat is nu wel algemeen bekend - op een speciale manier de concurrentie in het zicht van de wedstrijden te lijf gaat. Niemand uitgezonderd - en dat is logisch, want - het kan niet genoeg worden gezegd - schaatsen is een individuele sport. Kees was in die dagen de anderen, Noren, Zweden etcetera inbegrepen, vér voor op dat punt. En het duurde even, voordat wij in de kernploeg hem ‘door’ begonnen te krijgen en onze reacties daarop afstemden. Dát heb ik toen

eens gezegd: ‘ik doorzie hem’. Maar dat had niets maar dan ook niets te maken met onze vriendschap.

Was de gevolgtrekking ‘het zijn geen vrienden, maar eigenlijk vijanden’ en de daaruit volgende ingewikkelde beweringen over de ‘haat-liefde’ verhouding op zich belachelijk, zij liet toch sporen na. Mensen uit mijn naaste omgeving zagen er óók een stuk problematiek in, men dacht dat ik te sterk door Kees werd beïnvloed, dat ik me er niet voldoende tegen kon verzetten, dat mijn wedstrijdmentaliteit leed onder de overheersende rol die men dacht dat Kees speelde in onze gesprekken op de hotelkamers in de trainingskampen. En men haalde ons uit elkaar. Het gebeurde aan het begin van het seizoen 1968-1969. Ik zat voortaan op één kamer met Jan Bols en Kees werd ook elders ‘ondergebracht’. Tot zijn grote ongenoegen. En ook wel tot het mijne. Maar ook daar uitte zich weer het verschil in onze karakters. Ik vond het ‘niet nodig’, meer niet. Maar Kees maakte er bij passende gelegenheden een punt van: ‘bij wie moet ik nou weer slapen? Bij degene die overblijft zeker... Of alleen. Er wordt maar met me geschoven...’ klaagde hij dan, nét op het juiste moment. Ik ben er zeker van, dat Kees het niet helemaal zo meende, maar dat hij ook dát weer aangreep om er een situatie uit te brouwen, waartegen hij zich kon afzetten. En zich tegen iets afzetten betekent voor Verkerk meteen: er inspiratie uit putten. Dat laatste is in de sport een vrij normaal verschijnsel. Veel trainers werken er zelfs mee. Zorgen dat je de mensen prikkelt, dat ze boos op je worden. Dan willen ze een prestatie leveren om te ‘pesten’ (opzettelijke aanhalingstekens) en dat komt dan alles en iedereen weer ten goede. Het al vaker vertelde verhaal dat onze eigen dokter Lap met veel plezier en als voorbeeld kan opdissen, schiet me hierbij weer te binnen. Dokter Lap was ook nog een poos clubarts bij de toenmalige Xerxes/DHC-combinatie en hij maakte mee hoe Kurt Linder de toen nog meer dan nu ‘onhandelbare’ Willem van Hanegem aanzette tot groots werk. Iedere keer namelijk als Linder de wedstrijd van de afgelopen zondag de revue liet passeren, sloeg hij opzettelijk Van Hanegem over. Of die nu geweldig had gespeeld, of één of twee of nog meer doelpunten had gescoord - het deed er niet toe, Linder liet voor het front van de spelers de prestatie van Van Hanegem onbesproken. Gevolg: ‘verdomme’, dacht Van Hanegem, ‘heb ik nu nóg niet goed genoeg gespeeld om genoemd te worden?’ En hij deed de volgende zondag extra-goed zijn best...

Gebruiken trainers zulk soort prikkels, de individuele sportman kan het ten bate van zichzelf óók. Zoals Kees Verkerk. Kees weet zo ontzettend precies - want hij is een geweldig ‘denkertje’ - hoe hij zichzelf kan oppeppen. En zo pakte hij soms het feit, dat wij door de leiding van de ploeg - Pfrommer en dokter Lap namen die beslissing - uit elkaar werden gehaald, aan als zo'n oppepper, voor zichzelf. Daarmee wil ik het ‘Ard en Keessie’ niet zomaar afdoen. Ik wil er nog eens op wijzen, dat het mijns inziens met die beïnvloeding door Kees best losliep. Doordat wij al zo lang vrienden waren (we ‘braken door’ op hetzelfde moment, in hetzelfde jaar - 1963 - in vrijwel dezelfde wedstrijden op Nederlands ijs, terwijl de kernploeg in het hoge noorden zat) kenden wij elkaar meer dan voldoende om te weten wat we aan elkaar hadden en hebben. Om het onderscheid te kunnen maken tussen serieus en een ‘voertje’. Om te kunnen weten wat gespeeld en écht was en is. Nee, ik geloof niet, dat ik in die jaren dat hij hoger greep dan ik onder het juk van Kees ben doorgegaan. Dat ik tenslotte toch ook de hoogste eer pakte, in één seizoen naar drie titels reed, was zeker niet een rechtstreeks gevolg van het feit, dat we niet meer zo als twee-eenheid optraden en niet altijd meer samen waren. Net zomin als ik geloof, dat ik kansen in toernooien heb verspeeld, doordat Kees de gelegenheid kreeg mij tactisch te vloeren. Neem de laatste avond voor een wedstrijd, of die zaterdagavond, die in elke groot toernooi valt. Als we ons dan op onze kamer terugtrokken, voerden we rustige gesprekken, waarin soms het woord schaatsen niet eens werd genoemd. Vaak stond ik dan aan kop in het algemeen klassement omdat ik sneller was geweest op de sprint en op de vijf kilometer een zeer behoorlijke of een topplaats had bezet. Ik worstelde dan voor mezelf wel weer met de gedachten aan de tien kilometer van de volgende dag, die alles zou moeten afronden, ik zag er als een berg tegenop. Maar Kees heeft die ongemakkelijke gevoelens nooit aangewakkerd. En hij heeft ook nooit gepraat op een manier, die mij zou kunnen ontmoedigen. Hij had het - net als ik - trouwens veel te druk met zichzelf. Die kleine, drukke Kees was ook vaak veel stiller dan normaal. Als je dan het licht uitdeed en allebei op je bed lag, bezig met je eigen gedachten, dan viel er soms een spaarzaam woord. Dan sprak je over iets of iemand - maar bijna nooit over waar je echt mee bezig was. Met de wedstrijd van morgen. Je zou misschien zelfs het tegendeel kunnen beweren: Kees heeft me door zijn instelling misschien wel eens gedwongen me sterker te concen-

treren dan ik gewend was. En of dát nou weer in alle gevallen goed was... Nou ja, als je zó gaat redeneren dan moet je er een psycholoog bijhalen. Niet, dat zoiets verkeerd zou zijn, maar dat alles vereist wel een diepgaander behandeling, ook van mijn kant, om dan heel misschien tot de ontdekking te komen, dat ik in die tijd met mijn toen wat zorgelozer instelling vérder had kunnen komen, dan nu, door iets wat je achteraf misschien 'over-concentratie' zou kunnen noemen. En op die concentratie kom ik in ander verband nog wel terug.

Goed, geen 'Ard en Keessie' dus meer - althans veel minder voor de buitenwereld. Want vrienden zijn we tóch gebleven. Niet meer helemaal voor publiek, maar wél in de zomerse praktijk. Je ligt elkaar nou eenmaal en dan breek je niet meer zo makkelijk. Waarvoor is het trouwens nodig? Op het ijs kunnen de belangen tenslotte vér uiteen gaan lopen, maar dat hoeft elders niet het geval te zijn. Aan het begin van dit hoofdstuk heb ik geschreven, dat onze karakters 'klikten' en voor wie ons wat beter kent, is dat niet zo verwonderlijk. Kees is de extroverte figuur, ik ben de tegengestelde. Hij altijd bezig met alles en iedereen, ik veel meer in mezelf gekeerd - al begint dat de laatste tijd wat te veranderen. Kees reageert snel, geeft zijn gevoelens wat sneller bloot - zij het soms met een omhaal van veel woorden - dan ik. Maar zoiets wil nog niet zeggen dat onze gedachten over bepaalde zaken niet dezelfde zouden zijn. Of dat we geen begrip zouden hebben voor elkaars stijl van leven. Integendeel! Wat mij betreft: ik heb vaak bewondering voor de manier waarop Kees de zaken benadert, voor de fantastische inzet waarmee hij strijdt, voor de manier waarop hij tracht de zaken naar zijn hand te zetten. Ik vraag me wel eens af, waar hij al die kracht vandaan haalt, en de moed ook om zó, via de weg van de super-individualist in zijn sportbeoefening (want buiten de baan is hij verre van een egoïst!) de weg naar de top te zoeken. En zo vaak te vinden!

Training en wat daarbij hoort

Wat is er over de schaatstraining te zeggen? Veel. En het is eigenlijk allemaal al gedaan. Nieuwe aspecten zijn er natuurlijk altijd te ontdekken, want in welke sport zijn de trainingsmethoden zó compleet, dat het ‘product’ een prestatie is, die in de buurt van de top, of van het record ligt? Nog afgezien van alles wat met de mentale gesteldheid van sportlieden heeft te maken, is er nog in vrijwel geen enkele sector van de sport een vast stramien ontworpen, dat door de jaren heen is gehandhaafd als ‘het’ systeem om de tegenstander te kunnen bedwingen of om een afstand het snelst te kunnen afleggen.

Dus is dat in de schaatssport evenmin het geval.

Sterker nog: het lijkt erop, dat in de afgelopen twee, drie jaar pas een redelijk evenwicht is gevonden op dat punt. Vóór die tijd kwamen er van alle plekken waar geschaatst werd de meest uiteenlopende stellingen aanwaaien. En de meest uiteenlopende methoden. Dan weer ging het om krachttraining. Dan weer was fietsen zaligmakend. Dan de duurtraining. En dan de interval. Of de combinaties van twee van zulke systemen. Nog kun je eigenlijk niet spreken van een ‘algemeen’ trainingsschema, dat in alle schaatslanden wordt geaccepteerd, of dat een basis zou zijn voor de verrichtingen van een zo breed mogelijke top. Telkens weer merk je, dat iemand uit een ander land nieuwsgierig komt gluren naar wat wij hier aan 't doen zijn - en andersom blijkt er voor ons ook best nog wel wat te leren. Al geldt dat laatste minder dan het eerste, omdat ik geloof, dat de basistraining zoals die hier in Nederland wordt opgelegd en uitgevoerd zo langzamerhand door veel landen wordt erkend als de juiste ondergrond. Ergens anders heb ik al eens betoogd, dat schaatsen een individuele sport is. Zodat men er natuurlijk niet van kan uitgaan, dat de manier van trainen, zoals ik die onderhoud, of Kees Verkerk, of Jan Bols,

*1

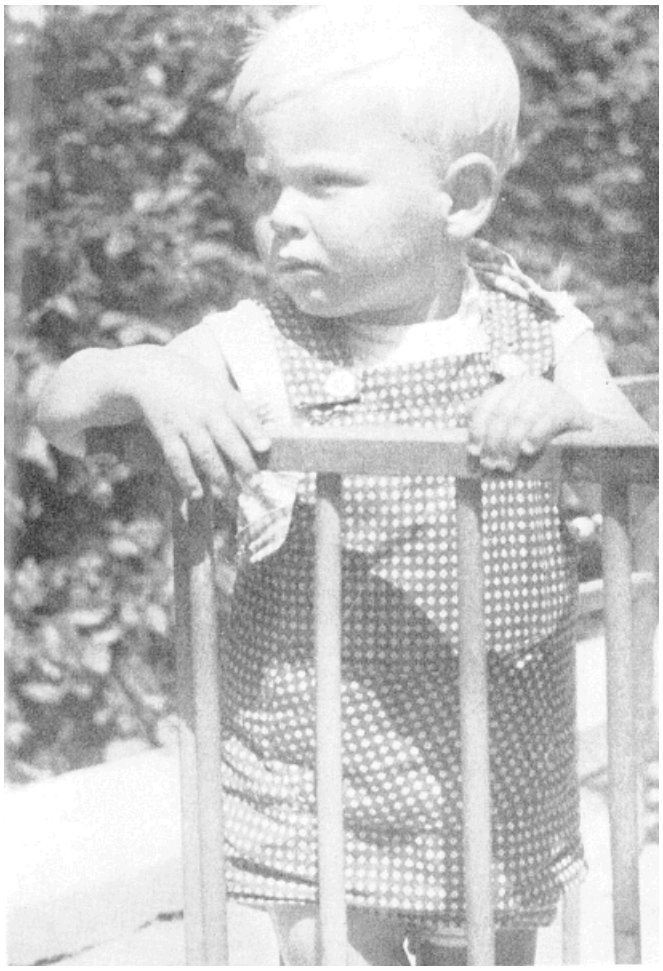

Net de één gepasseerd: soms toch ook al ‘nors’. Of ‘stug’?

Een redelijk doelman - maar nog lang geen 'prof'...

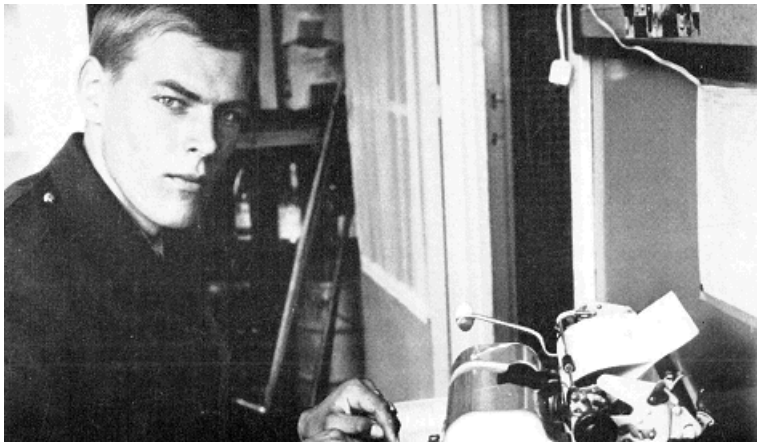

Administratief baantje in militaire dienst: tijd genoeg voor de training.

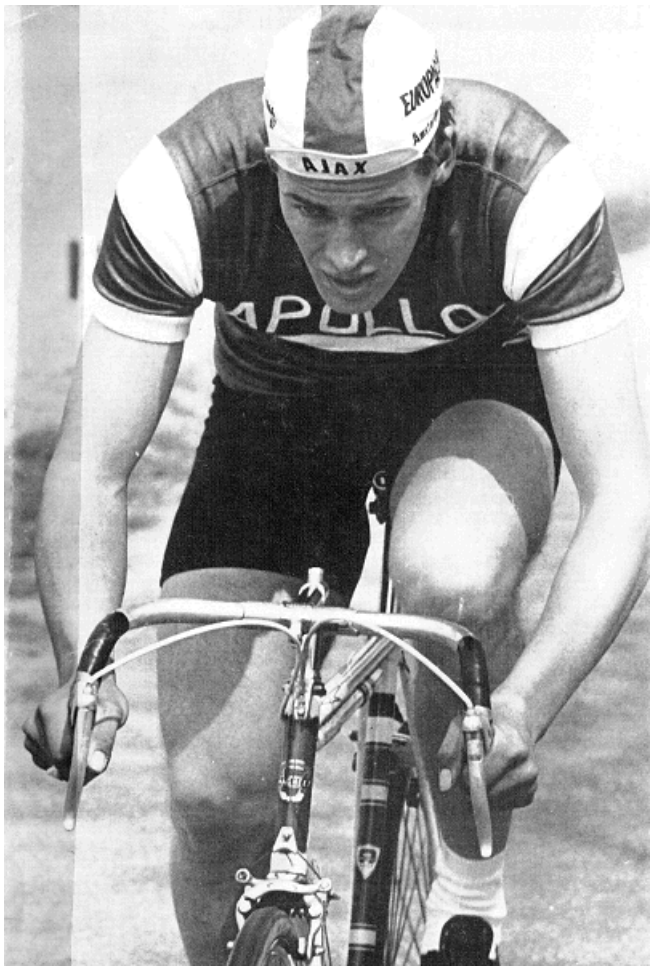

‘Niet zo'n gretige fietser’... Maar áls het gebeurt, moet het ook hard gaan. Hier - zónder gangmaker (Henk Cornelissen is met lekke band achtergebleven) - op weg naar een ereplaats in de ‘gentleman-race’ van Hummelo.

Eén van de aardigste 'bijbaantjes'. Zomer '67 was ik 'tijdelijk disc-jockey' in Groet (NH).

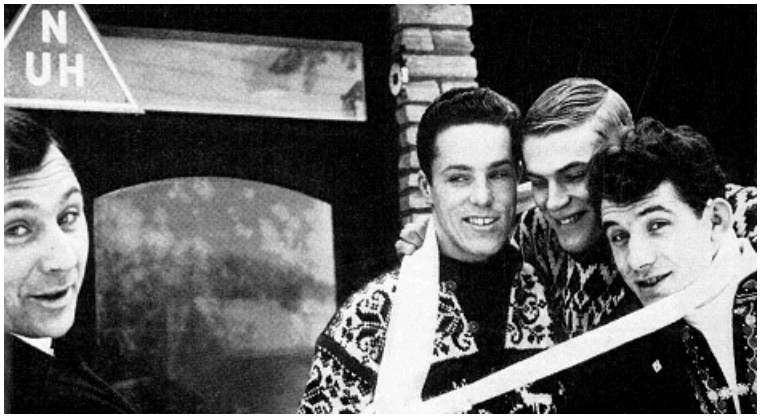

Begin van hoogtijdagen: Anton Huiskes houdt zijn toptrio (Liebrechts, Schenk, Verkerk) aan een lijntje.

maar meteen de weg is naar de top. In de uitwerking van de gegevens liggen nogal wat verschillen - dat zal iedereen, die iets van topsport begrijpt wel duidelijk zijn. Neem alleen het verschil tussen Jan Bols en mij. Jan heeft een stierlijke hekel aan lopen. Hij zal dus proberen een andere methode te vinden om de basis-conditie van waaruit de specifieke schaatstraining naar prestaties moet leiden, om die basis ánders te veroveren. Bols vindt veel profijt bij de fiets, bij de wielrennerij in het bijzonder. Ik op mijn beurt geef niet zoveel om fietsen. Natuurlijk gebruik ik de sportfiets wel als hulpmiddel, maar ik ben niet zozeer het ‘wielrennerstype’. Jan Derksen (senior, de vroegere sprintkampioen, zijn zoon ontwikkelt zich tot een sterk schaatsenrijder) Jan Derksen dan, heeft eens gezegd, dat ik een zeer goed achtervolger zou kunnen zijn. Dat kan best, maar ik heb nooit de lust gevoeld om me op de wielerbaan te storten. Ik ben veel meer het type van de atleet, denk ik. Om misverstand te voorkomen: iemand uit de atletiek, want in alle sectoren van de sport kun je natuurlijk van ‘atleten’ spreken. Er is een tijd geweest - en die is natuurlijk begonnen bij Jaap Eden die op schaatsen én op de fiets wereldsuccessen behaalde - dat fietsen-'s zomers en schaatsen-'s winters onverbrekelijk met elkaar verbonden leken te zijn. En nóg blijken veel wielrenners op het ijs uitstekend uit de voeten te komen, terwijl andersom schaatsenrijders, die het 's zomers ‘eens proberen’ lang niet de slechtste coureurs blijken te zijn. Het aantal voorbeelden is legio: Fred Anton Maier was een paar keer kampioen van Noorwegen op de fiets, Rudie Liebrechts een vooraanstaand wielrenner én schaatser, Jan Bols dito, Gerben Karstens was lid van de kernpoeg voordat hij voor een zeer behoorlijke wielercarrière koos, van Marcel Pennings betreurde men, dat hij de fiets (en de successen daarop) boven het schaatsen liet prevaleren. En ga zo maar door.

Er moet dus ‘iets’ zijn, dat een wielrenner een ‘pré’ geeft als hij zich op de flitsende ijzers begeeft. Maar het hóeft niet. Want dat is door zovele anderen, die van-huis-uit de combinatie niet beoefenden, wel bewezen. Niet alleen door mij, maar ook door bijvoorbeeld door Dag Fornaess (die een bijzonder goed voetballer is) en zeker ook door Kees Verkerk, die weliswaar van tijd tot tijd opstapt in een wielerwedstrijd (bij hem voor de deur bijvoorbeeld, in de ronde van Puttershoek, als attractie voor de supporters) maar die toch een volbloed schaatsenrijder is. Ben Holleboom, de man, die jarenlang op het CIOS de conditietraining leidde voordat we op het ijs stapten, was

helemaal geen voorstander van dat wielrennen. Hij zag er het nut niet van in en een deel van zijn 'bezwaren' kan ik wel aanvoelen.

Fietsen namelijk kweekt wel de nodige souplesse in de beenspieren, en ook uithoudingsvermogen, maar een paar andere, belangrijke zaken voor het wedstrijdschaatsen komen nauwelijks aan bod. De *houding* waarin het schaatsen bedreven moet worden vraagt een veel groter coördinatie van de spierenstelsels dan bij wielrennen nodig is. Om een paar voorbeelden te noemen: de kantelbeweging in de heup zoals die bij ons noodzakelijk is, vind je bij de renners niet. Beenspieren worden wellicht op de juiste wijze gesterkt, voor de rugspieren geldt dat wellicht (ik zeg met nadruk: wellicht) ook, maar voor de buikspieren niet. De buikspieren moeten het bekken 'fixeren', je in staat stellen moeiteloos de verlengde of verkorte schaatsbewegingen te maken, al naar gelang de wedstrijd dat vereist. En zélfs bij ons, in de schaatssport, wil zich in de loop van het seizoen, als je al veel op het ijs hebt gestaan, nog wel eens het gebrek aan ontwikkeling van de buikspieren - voor de sprint is dat broodnodig! - manifesteren.

Waarmee we dan terecht gekomen zijn op het gebied van de specifieke schaatstraining. Een enorm uitgebreid terrein, ruwweg onder te verdelen in drie sectoren: de algemene conditietraining, de voortgezette conditietraining met de specifieke oefeningen die voor het schaatsen nodig zijn, en de ijstraining. Voorop gesteld moet worden dat ten eerste die schaatstraining in al zijn vormen zéér zwaar is (daarbij vergeleken is de conditietraining van veel beroepsvoetballers een lachertje) en dat ten tweede die training zo bijzonder zwaar is, omdat in onze sport alles even perfect moet zijn: een combinatie van kracht (om snelheid te bereiken), van superieur evenwicht (omdat verkramping - waar dan ook in het lichaam - tot vallen leidt) en van 'stroomlijn' (alweer om die snelheid te bereiken en te bevorderen). Plus dan nog het uithoudingsvermogen - een tien kilometer is voor velen van ons een godsgruwelijk eind - én de explosieve kracht waarmee je een sprint moet kunnen rijden: één wilde ren van rond veertig seconden van start tot finish waarbij je de techniek toch nog altijd zódanig moet beheersen, dat je niet overvallen wordt door de angst om te vallen, want dát scheelt alweer tienden van een seconde.

Nooit mag uit het oog worden verloren, hoe moeilijk dat ook voor de gemiddelde kijker ook is, dat wij schá**á**tsen. Dat wij op een gladde vloer staan op twee dunne ijzertjes en dat die twee 'contactpuntjes' alles dragen wat later in tijden, cijfers, verlies en winst, eer of hoon

wordt neergelegd. Veel mensen realiseren zich nog veel te weinig, wat daarvoor allemaal nodig is aan lichaamsbeheersing. En dat nog niet alleen. Want als je eenmaal góed op de ijzers staat, dán komt pas het produktief maken van de lichaamskracht om hard te kunnen gaan. Geloof me, alles in je lichaam moet daaraan meedoen en er zijn maar weinig sporten waarbij het complete spierenstelsel zó in de weer is als bij het hardrijden op de schaats, om de officiële term maar eens te gebruiken. Nu wil ik hiermee niet de indruk wekken, dat de schaatssport alleen maar is voorbehouden aan een zeer bijzonder slag sportlieden, aan 'uitverkorenen', want dat zou natuurlijk nonsens zijn. Maar het is wel de bedoeling om er nog eens de nadruk op te leggen dat veel mensen te snel met een oordeel omtrent het soms falen van de één of ander klaar staan, en anderzijds om nog eens te onderstrepen hoe omvangrijk een trainingsprogramma dient te zijn. Op het gevaar af een misschien oneerlijke vergelijking toe te passen: beroepsvoetballers moeten zich 'lucht' verwerven voor twee maal drie kwartier in teamverband spelen met een bal. Plús de techniek om die bal te behandelen. En ze staan met beide benen op de grond, om het maar eens letterlijk te nemen. Maar als iemand bij het lopen zijn benen te hoog optilt, te korte passen neemt, of noem maar wat op, of zijn armen hoogst merkwaardig rondslingert bij zijn bedrijvigheden, dan behoeft dat allemaal nog geen vallen of... verliezen te betekenen. En vergelijk dát dan eens met onze bezigheden op het ijs...

Goed. Wat doen we ervoor? Beter gezegd: wat doe - en laat - ik ervoor? Dat valt wel summier te vertellen. Maar het dient wel bij een impressie te blijven, omdat tóch - ondanks al die ijzeren waarheden in de schaatssport - voor elk individu de benadering anders is. Het beste kan ik dat illustreren met een vergelijking tussen Kees Verkerk en mij voor wat betreft de trainingsijver én de trainingsarbeid. Kees - een heel andere persoonlijkheid dan ik, overigens - heeft heel lang (en nóg) gedaan wat hij dacht dat goed voor hém was. Zélf de trainingsschema's die hem door anderen werden verstrekt geïnterpreteerd. Zélf een indeling gemaakt, die 'deskundigen' - en vaak ook óns - de haren te berge deed rijzen. Hij koos altijd de dingen waarvan hij dacht dat ze op dat moment goed voor hem waren. Dan eens een paar weken fietsen, dan eens dagen achtereen oefeningen, dan weer veel duurloop, dan eens een combinatie van die zaken. Tot zelfs op het ijs voerde hij dat door. Hij moet mentaal toch wel vreselijk sterk zijn, nee, hij IS dat ook, als je dat allemaal zo geconcentreerd kunt op-

brengen. Urenlang op het ijs zijn om aan je techniek te schaven, helemaal voor jezelf (en zijn techniek ís al zo gaaf) bezig zijn als anderen hun schema op allerlei punten al hebben afgewerkt. Zoiets wil men dan graag als een ‘strijdplan’ interpreteren. Als Kees Verkerk zich naar de baan spoedt, terwijl anderen aan middagrust toe zijn, knikken de mensen die bij de grote toernooien altijd om ons heen zwerven elkaar begrijpend toe. En de journalisten schrijven het al even begrijpend op: Kees Verkerk is weer eens met z'n koude oorlog bezig. Soms is dat wel een beetje waar. Soms heeft Kees een truc bedacht die verwarring in het vijandelijke kamp zou moeten veroorzaken (en wel degelijk meer dan eens die verwarring veroorzaakt héέft). Maar veel vaker is Kees Verkerk gewoon bezig aan een training zoals hij en hij alleen die zichzelf heeft opgelegd. Zoals hij dat 's zomers ook doet, en in het najaar als alles wat intensiever wordt en je het ijs al kunt ‘ruiken’. En óp het ijs. Kees werkt enorm op 't gevoel. Hij bouwt een grillig programma op voor zichzelf en past daarin de dingen in, waarvan hij vindt dat ze voor hem waarde hebben, of de zaken waar hij nou eenmaal niet omheen kán - zoals de wekelijkse CIOS-training - naar elders verplaatst - waarbij hij dan nét zo ijverig als alle anderen meedoet met wat wordt voorgeschreven. In ander verband kom ik nog terug op dat verschil tussen onze persoonlijkheden en op *zijn* opvattingen, maar in het kader van de training wil hiermee alvast wel geïllustreerd zijn, dat één trainingsschema niet voor iedereen zaligmakend is. Toegegeven: met zo'n opmerking trap je een open deur in, maar het mag toch nog wel eens gezegd worden omdat té veel betweters zulke individualisten (en dat móet je vaak echt wel zijn) eigenzinnigheid en eigenwijsheid verwijten. Ik ga mezelf maar na. Het heeft lang geduurd, voordat ik besefte hoezeer het van belang was om je niet alleen knorrig af te zetten tegen trainingsopdrachten die je eenvoudig niet liggen maar om tegelijkertijd óók voor jezelf de moed op te brengen het zodanig anders te doen, dat de missers worden gecompenseerd en dat het eindresultaat hetzelfde is. Sportlieden worden niet alleen door trainers gemaakt...

Nu is aan de andere kant de invloed van de trainer ontegenzeggelijk groot. In de praktijk van zeven, acht jaar kernploeg onder diverse trainers is dat wel gebleken. De benadering van een trainer is van het grootste belang in een sport als de onze. Want die hinkt, door de omstandigheden op twee gedachten: er is een ploeg, die door veel mensen ook als ploeg wordt gezien (‘hup Oranje’), maar die ploeg

bestaat tegelijk uit een aantal beoefenaars van een individuele sport met al hun strikt persoonlijke hebbelijkheden en de strikt persoonlijke beleving van hun sport. Je bent, onder leiding van de coach, die in die periode tegelijk ook je trainer is, vele, vele weken samen op pad. Of dat systeem in deze vorm nu wel juist is, probeer ik op een andere plaats te doorgronden, maar in het kader van de training, die hier wordt behandeld, wil ik er wel graag de nadruk op leggen, dat de taak van een coach zo verschrikkelijk moeilijk is, juist in de tijden dat het seizoen op zijn hoogtepunt is. Hij moet ploegleider, pleegvader en een persoonlijke vriend van iedereen zijn - en vind maar eens zo'n 'duizendpoot'. Vaak is men daar in geslaagd - ook wel eens niet en dan waren de resultaten navenant. Daar komt dan nog bij, dat in de huidige situatie, nu het coach-schap bij de KNSB nog altijd geen full-time betrekking is, een baan voor het hele jaar dus, het contact in de 'ijsloze' maanden met kunst en vliegwerk moet worden gehandhaafd. Ik voel erg veel voor de bezwaren, die Pfrommer koestert tegen het feit, dat hij niet veel vaker in de gelegenheid kan zijn de jongens in hun eigen omgeving te bezoeken, ze eens extra-adviezen te geven, ze ook eens anders dan op de wekelijkse trainingen op zaterdag te begeleiden. Je bent erg vaak op jezelf aangewezen en dat legt een verantwoording op je, die soms zwaar weegt. Het 'rijpingsproces' van een sportman wordt in onze sector daardoor wel eens geremd. Terugkijkend op mijn carrière kan ik niet anders dan vaststellen van welk een enorme invloed de persoon en de steun van enkele trainers zijn geweest. Dat klinkt misschien wat oppervlakkig, maar het feit doet zich voor, dat in de praktijk meer dan eens is bewezen dat zonder die inbreng van een trainer ook al aardig dicht bij de top kan worden gekomen, ja, dat zelfs die top kan worden gehaald. Dat bewees bijvoorbeeld Verkerk in de periode-De Graaff. Iedereen weet, dat Verkerk en Wim de Graaff, hoe graag ze dat ook allebei anders gewild zouden hebben, enorm botsten. De Graaff en ik trouwens ook en wie niet in de toenmalige kernploeg? Het ging gewoon niet en normaal gesproken moet dat toch zijn weerslag vinden op de prestaties. Maar Verkerk bereikte ook in die periode de top en eigenlijk waren we er allemaal niet eens zo ver vanaf. Een bewijs, denk ik voor het grote individualisme, dat toch altijd in onze sport blijft heersen. Aan de andere kant heeft het natuurlijk ook wel iets te maken met een 'zich afzetten'. Je kunt jezelf in je nijd en in je ongemak over een situatie, die niet naar je zin is opzwepen.

Maar goed, we hadden het over de positie van de trainer ten opzichte van de training. En het komt er op neer, dat je een flink deel van het jaar nogal op jezelf bent aangewezen. En dat maakt het er allemaal niet eenvoudiger op, want tegelijk wordt veel dwang om te gaan trainen weggenomen. De basis van beoefening van topsport ligt uiteraard in de training en dat beseft een topsporter wel zó goed, dat hij de training tenslotte als een stuk van het dagelijkse leven is gaan beschouwen. Los van het gevaar, dat oefenen nooit alleen maar routineus mag gebeuren, is het te begrijpen dat de training, zoals zovele ‘normale’ zaken, de ene dag beter ‘valt’, kán vallen, dan de andere. En dat je je er wel eens toe moet dwingen om aan te pakken, juist als er geen coach in de buurt is, of iemand anders, die je stimuleert. Ik heb zulke perioden gehad, vaak genoeg zelfs. Dan zocht ik naar excuses, die in feite nergens op sloegen, of ik vond juist in het trainingsschema, dat me was opgelegd, aanleiding om kwaaiig iets heel anders of helemaal niks te doen. Achteraf is dat natuurlijk een kwestie van een nog niet helemaal gevormd karakter geweest, een ‘sportkarakter’ zou je misschien beter kunnen zeggen. Want ik heb helemaal niet zo'n hekel aan trainen, althans als je 't zo zou willen stellen. Eigenlijk moet je het omdraaien: ik train wel graag.

Ik ben het maar ten dele eens met de vaak verkondigde stelling: ‘training moet voor de volle honderd procent geconcentreerd zijn, anders hoeft het niet’. Minder geconcentreerd oefenen kan ook wel eens goed wezen - omdat je nou eenmaal je moreel niet kunt blijven belasten en niet voortdurend figuurlijk op de tenen kunt blijven lopen. Trouwens, als je eens minder geconcentreerd oefent dan men dat in de sport-wetenschappelijke benadering van je wil, hoeft er natuurlijk nog helemaal geen sprake te zijn van een ‘gemiste’ training, want je doet toch werk. Ideaal is natuurlijk als je voor honderd procent geconcentreerd bent en dat je op die manier ook in je training kunt werken naar een punt van vermoeidheid, dat hetzelfde verschijnsel, die vermoeidheid dus, in een wedstrijd evenaart. Er zijn mensen, die dat bestrijden, maar volgens mij moet je in je training die grens van de vermoeidheid wel degelijk net zo laten terugkomen, zoals hij in een wedstrijd op je af komt. Je kunt je trouwens in een wedstrijd niet permitteren te schrikken van het gevoel, dat je langzaam aan het doodgaan bent. Dat moet een ervaring zijn, die je meerdere malen hebt gehad. Het is psychologisch vooral van belang - en als je je ook tegen zoiets in de training kunt wapenen, waarom zou

je het dan laten. Er is voor nodig, dat je je in training echt dúrft te vermoeien. Het is overigens wél belangrijk in welke fysieke conditie je aan de training begint. Als je moe bent, dan kun je het beter maar zo laten. Het is trouwens een aparte belevenis, om jezelf eens een dag vrij te geven. Dat maakt je weer helemaal ‘nieuw’ en het is voor jezelf niet onbelangrijk om ook eens zoiets te ‘durven’, om eens een beetje uit de sleur te willen breken. Toegegeven: al te lichtvaardig kun je dat natuurlijk ook niet doen - ik heb dat vaak genoeg bij mezelf bemerkt. Voor mij is de training gebleken een ideale afleiding te zijn bij mijn studie. De toestand die eigenlijk elke topsporter zou moeten kennen, al is dat misschien wel wat overdreven gesteld, want je kunt natuurlijk best een plezierige werkkring hebben en daarnaast de nodige ‘ruimte’ om te kunnen trainen. Maar die laatste combinatie lijkt me vrij zeldzaam en ik kom haar bij veel van mijn sportcollega's dan ook vrijwel niet tegen. Voor mij persoonlijk heeft de studie voor fysio-therapeut een enorme invloed gehad op mijn sportcarrière. Niet omdat de fysiologie daarmee rechtstreeks te maken had, maar wel omdat ik door het studeren zelf een heel andere kijk kreeg op de aanpak die noodzakelijk zou moeten zijn om aan de top te blijven. Ik ging de trainingsschema's veel beter interpreteren, werkte reeksen oefeningen veel meer bewust en doordacht af, ging veel schematischer te werk dan in voorafgaande jaren en kon nu veel scherper mijn reacties analyseren.

Allemaal dingen, die juist door het studeren werden ‘gescherpt’, nog daargelaten natuurlijk de ‘praktische kant’: de dagindeling liet ruimte om eruit te wippen, meestal in de namiddag, maar ook wel 's morgens vroeg. Meestal dan ook naar het Amsterdamse Bos omdat daar, in de omgeving van de Bosbaan, een ideale trainingsgelegenheid is: kleine open plekken tussen de bomen, waar de specifieke stilstaande of weinig ruimte vereisende oefeningen kunnen worden gedaan. Het is er daar behoorlijk beschut, ook al weer een voordeel, al is het weer wel zo ongeveer het laatste waardoor je trainingen benadeeld kunnen worden. En soms hou ik er zelfs van, om me in slecht weer eens heerlijk af te matten, om lekker te knokken met de omstandigheden. Onnodig te zeggen natuurlijk, dat ook dát met de studie heeft te maken: je waait lekker uit, houdt de boel ‘boven’ fris en de tegenstelling werkt op die manier precies zo gunstig als alle wijzen op dat punt al vele, vele jaren hebben gezegd: de gezonde geest in het gezonde lichaam, enzovoort...

Iets anders is, dat ik zo langzamerhand een enorme bewondering ga koesteren voor rijders, die het kunnen brengen om na zware lichamelijke arbeid (al hoeft die nog niet eens zo zwaar te zijn) nog eens uren te gaan trainen. Als je zelf in staat bent om een perfect evenwicht tussen geestelijke en lichamelijke arbeid te bewerkstelligen, dan vraag je je af, hoe iemand, die bijvoorbeeld een dag aan een werkbank heeft gestaan, of in een timmermanswerkplaats bezig is geweest of als loodgieter heeft rondgesjouwd hoe die dan nog behoorlijk bezig kan gaan in de avonduren. En toch zijn er talloze jongens, die dat presteren.

Bij die individuele trainingen zoek je meestal zelf naar de mogelijkheden om de noodzakelijke oefeningen, die je meestal al jaren kent, onder te brengen in een soort ‘circuit’, door daarbij de omgeving te benutten. Op die manier ontstaat een bepaald stramien waardoor je met herkenningspunten en tijds-eenheden kunt gaan werken, kortom: het maakt het je makkelijker je programma af te werken. Voor hen, die intensief de sport beoefenen in welke sector dan ook, is dat natuurlijk geen nieuws, maar voor de on-ingewijden, het grote publiek dus eigenlijk, wil ik er toch wel het een en ander van vertellen omdat er nogal vreemde ideeën over de training blijken te leven. Veel mensen denken, dat we eindeloos aan het hollen zijn.

Het is natuurlijk wel zo, dat een groot deel van de basis-conditie waarmee je eind oktober naar het ijs komt door behoorlijk veel loopwerk - de duurloop vooral - wordt verkregen. Of, zoals al eerder gezegd, door een combinatie van lopen en fietsen. Ook ik wissel dat toch wel af, laten we zeggen één fietstraining tegenover vier looptrainingen. Maar daarnaast zijn er toch ook wel de oefeningen. Een speciaal repertoire, dat er op gericht is al zoveel mogelijk in de schaatshouding te werken, of in ieder geval de spieren, die de schaatshouding moeten geven zoveel mogelijk te activeren. In die reeksen oefeningen is uiteraard (in welke moderne trainingsopzet is dat niet het geval?) ook plaats voor het werken met gewichten, maar ik moet bekennen, dat ik daar nou weer een hekel aan heb, zoals anderen maar met moeite tot lopen en weer anderen moeizaam tot grond-oefeningen of dergelijke zaken komen.

Ik ben uiteraard nog steeds bezig met te vertellen over zomerse activiteiten en ook uit deze summiere opsomming zal wel blijken, dat schaatsers toch eigenlijk geen seizoen-gebonden sport beoefenen, want hoe snel eigenlijk al weer na de afloop van een vorig seizoen in begin, zeg half april ben je al weer bezig met de aanloop naar het

nieuwe... Eind mei alweer de eerste centrale bijeenkomsten, en sommigen houden zelfs in de tussentijd hun conditie nog behoorlijk bij. Het IS dan ook erg belangrijk. Kees en ik hebben eens in een winterseizoen aan den lijve ondervonden dat je niet straffeloos een mooi zomerfeest kan bouwen, naterend op de successen van de voorbije winter. We deden van alles: allerlei festiviteiten opluisteren, zaken openen, enfin noem maar op - het hele programma dat iemand die in de nationale belangstelling staat pleegt af te werken. Plus de bijbehorende gezellige bijeenkomsten na afloop natuurlijk - en dan wil de zorgvuldigheid bij het uitvoeren van de noodzakelijke trainingen er wel eens bij inschieten. Ik vooral tilde er niet zwaar genoeg aan, en dat moest ik bezuren met een tekort aan conditie in de winterperiode. Ik was niet ‘klaar’ toen de grote wedstrijden, die eigenlijk allemaal in een kort tijdsbestek vallen, er aan kwamen. Zoiets wreekt zich uiteraard voor ons, klassementsrijders, op de tien kilometer, die voor mij toen helemaal een eindeloze opgave was, zeker omdat ik er toch al een broertje aan dood had.

Je kunt in het zomerseizoen best eens een weekje overslaan, dat natuurlijk wel - en het is soms goed om dat te doen omdat je anders afgestompt raakt - maar je moet goed kunnen aanvoelen hoe en wanneer je zulke rustperioden moet inlassen. Daarbij komt ook de instelling van de rijders ten opzichte van hun sport naar voren. En ook blijkt onder zulke omstandigheden vaak hoeveel een man als Kees Verkerk van de anderen verschilt. Ik het heb al eens gezegd: een grillige sportman, die heel vaak op het gevoel, met een soort intuïtie zijn programma opzette en afwerkte en juist tot successen kwam, als iedereen hoofdschuddend zich afvroeg waar hij de tijd en de gelegenheid wel vandaan moest halen om zich behoorlijk voor te bereiden. Maar bijna altijd lukte het. Bijna, zeg ik. Want soms is toch wel gebleken, welk een enorm risico je loopt, als je zo'n programma, dat tenslotte niet voor niets in bepaalde vormen is gegoten, helemaal voor jezelf uitlegt en afwerkt. Je kan ook wel eens helemaal mis gokken. Op dat punt zijn er wat Kees betreft nooit brokken gemaakt, maar toch...

Ik heb het woord klassementsrijder al eens laten vallen. Begrijpelijk is, dat de training ook daarop is afgestemd. Klassementsrijders zijn zo'n beetje de ‘tienkampers’ van de schaatssport, all-roundmensen, die het meest in de belangstelling staan, omdat nu eenmaal zo gegroeid is, dat een schaatswedstrijd over meerdere afstanden wordt be-

twist. En daarom heb je dan maar te zorgen, dat je van alle markten thuis bent en dat je de toch verschillende technieken, die ervoor nodig zijn onder de knie hebt. Veel mensen in dat zo moeilijk te peilen ‘grote publiek’ beseffen niet of nauwelijks welk een enorme verschillen gelegen zijn in het afwerken van een sprint, een mijl en de lange afstanden. De sprint is een explosie, die - bijvoorbeeld - een heel andere ademhalingstechniek vergt, (om nog maar niet op alle details in te gaan) dan de langere afstanden. En daar tussenin ligt dan de vijftienhonderd meter, die niet voor niets vaak ‘sleutelafstand’ is genoemd en die ook z'n specifieke moeilijkheden heeft. Die ‘schaatsmijl’ is lange tijd één van mijn betere afstanden geweest - ik was er zelfs wereldrecordhouder op - en nog, zeker in het topjaar 1970 mag ik er niet over klagen. Ik kén die vijftienhonderd meter, ik weet dat je je niets, maar dan ook niets aan slordigheden mag permitteren (wat dat betreft mag je gerust van een verlengde sprint spreken) maar wat nog veel zwaarder weegt: je moet er een perfecte conditie voor hebben. Al *lijkt* dan anderhalve kilometer een stuk minder dan die tien kilometer waar zovelen tegenop zien als tegen een marathon, het is een feit, dat je je in een vijftienhonderd volkomen en volkomen kapot kunt rijden. Als je dan dat soort zaken in ogenschouw neemt, dan is het begrijpelijk, dat natuurlijk tijdens de ijstraining in het bijzonder geprobeerd wordt je eigen te maken met de (on)hebbelijkheden van de diverse afstanden. Maar evenzeer is het logisch, dat je tijdens je zomertraining al varieert met het oog op wat je 's winters te wachten staat.

Zo'n trainingsschema is eigenlijk een soort huiswerk, dat je meekrijgt na de wekelijkse ‘les’, de centrale training, tegenwoordig in Soesterberg, vroeger, vele, vele jaren lang op het CIOS in Overveen, onder leiding van Ben Holleboom, de conditietrainer, die aan het begin van de winter van '69 afscheid nam. In de *acht* jaar, dat ik aan die wekelijkse training deel nam heb ik er, tot ik een andere instelling begon te krijgen (een instelling die ook naar wezenlijke successen bleek te leiden) nooit zo heel erg veel mee op gehad. In het midden latend, waar nu wel de schuld van dat gebrek aan interesse lag, indertijd, wil ik de mogelijkheid niet uitsluiten, dat het niet alleen mijn fout is geweest. Wat ik soms wel erg miste, was een meer persoonlijke benadering. Ik kon me vaak niet neerleggen bij het feit, dat wat in die CIOS-uren werd gedaan ook goed was voor iederéén, die er aan deelnam. Heeft, zo vroeg ik me af, tien maal tegen een heuveltje op-

douwen voor de één net zo veel zin als voor de ander? Achteraf moet je bekennen, dat die CIOS-training onder Holleboom altijd wel tot successen heeft geleid, vooral in de tijd, dat de coaches zelf ook veelvuldig contact onderhielden en de gebeurtenissen in de zomermaanden scherp in de gaten hielden. Dat was vooral het geval met Huiskes en ook Pfrommer wilde wel graag weten hoe zijn pupillen het eraf brachten en... wat zij eigenlijk opgedragen kregen. Zo'n wekelijks terugkerende centrale training waarbij je toch echt wel geweldig 'afgeknepen' werd, moet je wel met de juiste instelling bezoeken. Je moet er zo'n beetje van uit gaan dat er min of meer de functie van het 'overhoren van huiswerk' aan kan worden gegeven, een repetitie dus, een soort examentje, elke week. Waaruit dan weer nieuwe opgaven voortvloeiden. Maar je moet dat niet overdrijven, noch van de kant van de leraar, noch van de leerling. Er zijn er - en ik heb er zelf ook lang toe behoord - die de zaterdagse training teveel als een test zagen. Dat heeft twee gevaren: òf je hebt geen zin in elke week maar weer een examen en je probeert er - voorzichtig maar zéér regelmatig - de hand mee te lichten, óf je wilt zo nodig laten zien, dat je het allemaal erg goed hebt gedaan, dat je een geweldige conditie hebt, dat je voor alle anderen uit kunt draven - en wat gebeurt? Je traint je over de kop en je komt jezelf tegen na ongeveer een maand op het ijs.

Als ik nu zo'n wijsheid zit op te spuien, dan realiseer ik me weer dubbel en dwars hoeveel ik eigenlijk van mijn eigen fouten heb geleerd. En hoe belangrijk het is, dat er een trainer in de buurt is, die een persoonlijke benadering kan garanderen als je nog niet het peil hebt bereikt, waarop je voor jezelf kunt uitmaken of je nu op de goede of op de slechte weg bent. En hoe belangrijk is ook weer het vermogen om de zaken goed op een rijtje te zetten, je ervaringen te verwerken, het hoe en waarom van de trainingsopbouw te begrijpen. Ik zei het al: wat me daarbij ontzettend goed heeft geholpen, is mijn studie. Weten wat je doet, waar je mee bezig bent - dat heeft Kees altijd meer gehad dan ik, maar nu kan ik de zaken óók doorgronden. Hij voelde het aan, ik leerde het. Altijd moest ik, als we het trainingsprogramma van de afgelopen week bespraken en aandacht schonken aan de nieuwe periode, van Holleboom weer méér doen, harder werken, flinker aanpakken. Op zich zou dat, denk ik, niet eens zo veel kwaad hebben gekund, maar ik heb wel vaak gedacht: hoe zou ik in 's hemelsnaam nou eens duidelijk kunnen maken, dat het voor mij

wel goed is, zo? Dat ik me teveel een onderdeel van de massa voel. Dat ik geloof dat ik iets anders nodig heb. Later begreep ik, dat alles wat ik ‘extra’ moest doen alsof ik opzettelijk ‘gepakt’ werd, dat zoiets normaal was. Omdat een trainer wel verplicht is om aan een overdosering te doen. Dat hij een programma moet samenstellen, datbij wijze van spreken - 115 procent inzet van je vraagt om van 100 procent zeker te zijn. Een beetje gevaarlijk is dat wel. Want bij wérkelijk beantwoorden aan die gevraagde 115% komt natuurlijk het gevaar van ‘overtraining’ wel heel duidelijk om de hoek kijken. Maar aan de andere kant denk ik vaak: je bent topsporter om zulke en andere gevaren te onderkennen en te omzeilen. Om vroeg of laat alle gegevens waarmee je je tijdens een periode van sportbeoefening en training hebt opgeladen, om die tenslotte mee te verwerken in alles wat je naar de top brengt. Dat een carrière grillig kan zijn, juist daardoor ook, dat is begrijpelijk. Je ‘komt’ als een talent, bereikt misschien iets te snel de top, en hebt dan de grootste moeite om die top te handhaven, omdat je karakter nog niet helemaal gevormd is, omdat je teveel ineens moet verwerken, en ga zo maar door. Eigenlijk is het dan logisch, dat een periode van inzinking, van on-ingeloste beloften volgt. En het is meer dan begrijpelijk, dat de top van een sportman - en neem dan maar eens schaatsenrijden - op latere leeftijd komt te liggen. Tot zelfs dertig jaar (Fred Anton Maier) toe. Als je inzet blijft en je ervaringen rijpen, dán pas komt het ogenblik waarop de resultaten merkbaar worden, het moment waarop je de toppositie niet alleen bereikt, maar ook kunt handhaven. Al is dat laatste in de praktijk toch wel weer een probleem apart omdat ervaring het niet altijd van jeugd wint...

Toch maar over ‘vroeger’

Wanneer is het eigenlijk allemaal begonnen? In ‘memoires’ moet je zoiets exact vermelden, maar gelukkig is dit geen auto-biografie, zodat ik me wel van de plicht ontslagen kan achten de lezer een rijtje data en resultaten voor te schotelen. Maar aan de andere kant ben ik - zo voel ik dat aan - zeer velen een verklaring schuldig voor het feit, dat de lijn van mijn prestaties zo grillig is. Een snelle opmars naar de top (Europees kampioen 1966) en daarna tot aan 1970 geen titels meer. Dat is aan vele oorzaken te wijten, merk ik nu. Eén ervan zou je in het allereerste begin van mijn wedstrijdloopbaan kunnen zoeken. In tegenstelling namelijk tot wat velen denken, ben ik geen ‘voorbestemde schaatsenrijder’, hoe anders dat ook lijkt, omdat mijn vader jarenlang coach was van de Nederlandse schaatstop. Velen oordelen: ‘die Schenk zal door zijn pa wel op de schaatsen zijn gezet’, maar dat is in de verste verte niet waar.

Onze familie was en is een sportfamilie. Vader deed aan veel sporten zo lang als hij maar kon (zijn veteranen-voetbalcarrière heeft zeer lang geduurd, bijvoorbeeld), mijn zus Mieke beoefende atletiek op behoorlijk hoog, zelfs internationaal niveau en ik werd daardoor bijna als vanzelf in de richting van veel sporten gestuwd. Voetbal, atletiek, en schaatsenrijden ‘erbij’, gewoon, als iets van lichamelijke ontspanning die je 's winters beoefent omdat dat nou eenmaal zo hoort. En als je dan veel plezier hebt in andere sporten, van de wedstrijdsfeer hebt geproefd, je prestaties door middel van training hebt willen verbeteren, dan kán het haast niet anders dat je bij schaatsenrijden, dat als ontspanning is bedoeld, ook méér inzet toont, automatisch. Als je behoorlijk voetbalt, redelijk hoog en ver springt, een goeie atletieksprint in de benen hebt, dan neem je als schaatsenrijder geen genoegen met de rol van een krabbelaar. Dan wil je geen Friese doorlopers onder je voeten, maar Noren, en dan wil je ook wel eens om het hardst rijden tegen jongens, die je van de voetbalvereniging en de atletiekclub kent. Dat gebeurde dan ook en pas op dát

moment verloochende mijn ‘afkomst’ zich inderdaad niet. Want zou vader Schenk zijn zoons op iets anders dan Noren zetten? Of zou moeder Schenk, zélf indertijd al een pittige sportvrouw, óók op schaatsgebied, haar zoons niet willen zien als beoefenaars van het schaatsen als wedstrijdsport? Er heeft bij ons, in de hele familie, altijd iets gezeten van - om het maar eens mooi te zeggen - ‘een streven naar het hogere’, iets van: alles wat je aanpakt toch in ieder geval zo goed mogelijk of beter dan een ander doen. Men moet dat niet verwarren met een brandende eerzucht, of een geldingsdrang die zo gemakkelijk buiten de perken raakt. Nee, gewoon een kwestie van aanpakken. Minstens zo goed willen presteren als het gemiddelde, en als het kan méér. Maar vooral ook de realiteit blijven zien. Goed, op de schaats dus en daarbij dan toch je krachten willen meten. En tegelijk een beetje willen imiteren, want in die tijd - en daarvoor - kwam iemand als Kees Broekman veel bij ons thuis. Om met vader als raadgever en inspirator te kunnen trainen, om over schaatsen te praten en plannen te maken. Ik was nog klein (toen Kees in '53 in Hamar Europees kampioen werd telde ik negen jaren) maar de schaatsverhalen gingen natuurlijk niet aan me voorbij. Wat ik in die tijd allemaal hoorde en vaak niet eens begreep kwam toch terug als er ijswinters waren en ik er met wat makkers op uit trok. En bij die gelegenheden, op 17-, 18-jarige leeftijd schaatste ik dan gewoon hard. Met veronachtzaming van techniek of wat dan ook, maar gewoon hard - door de conditie die ik had opgedaan bij het beoefenen van allerlei andere sporten. En nóg besloot ik, bij de eerste, zeer kleine succesjes, niet om voor het schaatsenrijden te kiezen. En ook toen heeft mijn vader er niet op aangedrongen om dat te doen. Nee, ik was geen ‘gedrevene’. Maar het ging vanzelf. Logisch: wie beoefent niet graag een sport waarin hij zich de meerdere van anderen kan tonen? Het kunnen winnen geeft bij vrijwel iedereen toch een bepaalde aantrekkingskracht. Je wilt er wel wat voor doen ook. Je láát in ieder geval dingen die winstkansen zouden kunnen schaden. Je krijgt interesse, dat levert ook weer winst op, en dán pas komt het ogenblik van de keuze.

Er gaat over mij een verhaal, dat inhoudt, dat ik een glanzende carrière tegemoet snelde als voetbalkeeper en dat ik ondanks dat voor het schaatsen koos. Dat verhaal is in de loop der jaren steeds mooier geworden en het eindigde tenslotte met de overtuiging van velen dat ik bést als goed-betaalde doelman bij AZ onder de lat had kunnen staan

als ik indertijd dat verlokkelijke aanbod van de Alkmaarse profclub maar niet had afgeslagen. Nou, zó ver is het allemaal niet gekomen. Ik keepte op redelijk niveau, voorzover je het niveau van de Wieringerwaard redelijk kunt noemen - en dat geloof ik dan wel. Meer niet. Een káns om naar Alkmaar te gaan zat er natuurlijk wel in, maar welke jonge voetballer die er wel wat van kan, heeft die kans nou niet? Een echt aanbod heb ik nooit gehad.

Wat ik er wel aan over heb gehouden, is de voorliefde voor voetbal. Naast schaatsenrijden voor mij toch de éérste sport. Ik doe het nog altijd erg graag en ik ga daarbij volgens de insiders wat al te gemakkelijk voorbij aan de kans op blessures. Ik vind dat vaak overdreven zorgzaamheid. Want een blessure kun je overal wel bij oplopen. Oók bij een zware conditietraining, die je soms zeer geconcentreerd moet afwerken want ook daar zit zo'n ongelukje - een verstapping op oneffen terrein, een spierverrekking bij een oefening aan één of ander toestel - in een zeer klein hoekje. Aan het begin van het seizoen '70-'71 speelden we - voordat we aan de ijstraining begonnen - een partijtje voetbal op een mooi, zacht terrein bij de Jaap Edenbaan. Ik keepte, viel naar een bal en pats, schouderblessure. Niet zo ernstig, toch wel hinderlijk. Komt dat nou door dat ‘verrekte voetballen’? Welnee, ik viel gewoon verkeerd - eigen schuld. We voetballen vaak, tijdens de trainingskampen. Niet zachtzinnig, want dat kán gewoon niet als er een paar jongens bij zijn, die nu niet zo héél sterk aan de bal zijn - om het maar eens voorzichtig te zeggen. Enthousiast maar technisch zwak. En dat dan vaak op hardgevroren sneeuw, zoals op het parkeerterrein voor de deur van hotel Klubben in Toensberg, of in de buurt van de baan in Inzell, om maar een paar voorbeelden te noemen. Maar aan zulke partijtjes heeft nog niemand een blessure overgehouden behalve die enkele journalist, die ook eens mee wilde doen en prompt zijn knie verdraaide. Het gaat er bij dat soort zaken maar om of je voldoende baas bent over je lichaam en - nogmaals - of je het zó geconcentreerd doet, dat je de controle over de bewegingen te allen tijde handhaaft.

Goed, dat was voetbal. Een teamsport waarvan ik hou - en met die vaststelling kan ik dan meteen de bewering ontzenuwen dat ik juist voor schaatsen heb gekozen omdat ik zó'n individualist zou zijn, dat ik alleen maar voor persoonlijke eer wil strijden. Werkelijk: dat is om het even. Als het maar sport is. Maar ik kan me wel voorstellen dat men zich omtrent mijn persoonlijkheid dat beeld van de indi-

vidualist heeft gevormd. Gewoon omdat ik ‘naar buiten uit’ wat gesloten ben, wat voorzichtiger in het uiten van emoties, wellicht (en zeker vroeger) ongemakkelijker dan anderen in de omgang met mensen, die ik pas na langere tijd niet meer als ‘vreemden’ zie. Zo bezien lijkt het inderdaad of ik mijn eigen belangen eerder boven die van anderen stel dan voor een deelnemer aan teamsport wel mag of kan.

Terug nu naar mijn carrière, want over schaatsen als individuele sport kunnen en móeten we het elders nog wel hebben.

Wel, ik stond dus op de schaats en voor ik het wist was ik ook wedstrijdrijder. Mijn ouders lieten me overigens helemaal vrij en al maakte mijn vader nogal eens vinnige opmerkingen over mijn volkomen verkeerde techniek, hij was er toch ook de man niet naar om mij nu eens helemaal apart te nemen en ‘klaar te stomen’ voor de een of andere kernploeg. Hij wilde tot elke prijs de schijn vermijden dat vader Schenk zijn zoon Ard wel eens even naar de top zou brengen, waarbij natuurlijk onvermijdelijk de bijgedachte zou ontstaan, dat Schenk Senior dat deed tot meerdere eer en glorie van zichzelf als schaatscoach en talentenjager. Niets daarvan. Na mijn eerste min of meer geslaagde schaatspogingen liet schaatscoach Schenk toen hij weer eens met de kernploeg naar het hoge noorden vertrok zijn zoon alleen maar een soort schema na, met aanwijzingen vooral omtrent de training. Natuurlijk: later, toen het er opeens allemaal echt inzat dat ik in dat schaatsenrijden wat kon bereiken, praatten we er natuurlijk vaak over, wilde hij soms ook wel wat van zijn ideeën aan mij kwijt. Maar nooit en te nimmer kritiseerde hij de opbouw zoals die door andere coaches (jeugdploeg, B-ploeg) werd verzorgd en nadat ik eigenlijk verwonderlijk snel - in twee winters eigenlijk - tot de kernploeg was doorgedrongen heeft hij ook nooit zijn opvolger, die toen over mij de scepter mocht zwaaien, gekritiseerd. Wat die snelle doorbraak betreft, daarbij was natuurlijk ook nog enig geluk. En wel vanwege het feit, dat er toen net een paar ‘ijswinters’ waren. Nu, met al die kunstijsbanen, is het moeilijk voor te stellen dat zoiets een factor was, die zelfs over het al of niet doorgaan van sportcarrières besliste. Maar stel je voor, dat het in vier, vijf opeenvolgende winters niet had gevroren! Zou dan een Ard Schenk, die schaatsen ‘wel leuk’ vond, maar daarnaast op het sportieve vlak nog zoveel andere interessen had, de moed hebben kunnen opbrengen om zich ook in de ‘ijsloze’ tijd op het schaatsen te richten, daarnaast voor trips met selectieploegen

Gothenburg '68: Fred Anton Maier ongenaakbaar, Thomassen twee, Schenk 'toch nog' derde.

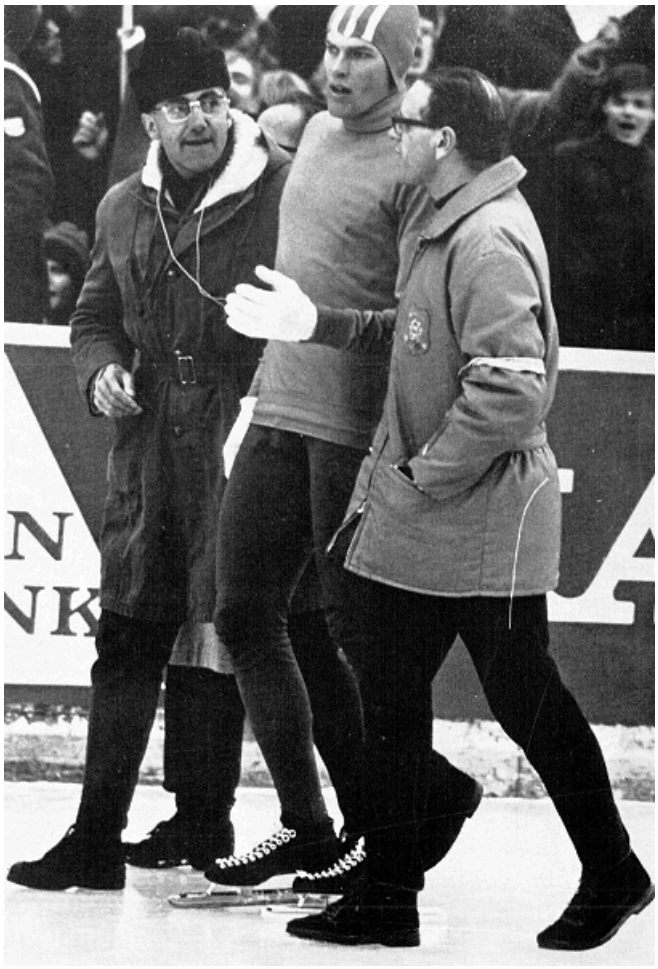

Altijd letterlijk en figuurlijk, bij je: dokter Lap (rechts). Links Jan Charisius.

Goud voor Kees (rechts), zilver voor mij en Ivar Eriksen. Bij de Olympische Winterspelen in Grenoble.

Behalve schaatsen is voetbal toch ook wel erg fijn... ('erewedstrijd' voor Peter Nottet tegen GDA in Loosduinen).

Vriend en ‘steun’: Kees houdt me vast.

naar Noorwegen of Davos te sparen en vervolgens met veertien dagen of drie weken schaatsen in de schaduw van het ‘grote werk’ genoegen te nemen? Ik geloof het niet, al kan ik daar anno 1970 moeilijk meer over oordelen. Wat ik wél weet is, dat ik zo'n acht, negen jaar eerder gewoon, zoals iedereen bij ons in de polder, aan sport deed, werkte, studeerde, een pintje vatte, naar kermissen en feesten ging en dat de mogelijkheid van sportroem net zo vaag door mijn gedachten speelde als bij ieder ander.

Dat ik toen wat méér met de neus op de sport werd gedrukt, er ook wat intensiever mee bezig was, komt ten eerste door onze ‘sportfamilie’ en ten tweede doordat wij toen nog niet zo ingesteld waren op ander, ‘stedelijk’ vermaak, zoals ik het maar zal noemen. Veel meer dan de sport als vrijetijdsbesteding was er niet in de Wieringerwaard, die toen nog, veel minder ‘gemotoriseerd’ als wij waren, veel verder van Alkmaar of Amsterdam lag dan nu.

Ja, die ijswinters zo rond en voorbij 1960 waren eigenlijk wel beslissend voor iets, dat later in een wereldkampioenschap zou culmineren! Mijn vader heeft dat als coach allemaal niet meer meegemaakt. Hij bedankte, om allerlei redenen. Maar dat hij de schijn wilde vermijden zijn zoon te hebben ‘gebracht’ was daarbij zeker niet de minst belangrijke!

Coach en ploeg

Wat is het, denk ik soms, vreselijk moeilijk om coach van een schaatsploeg te zijn. Maar op een ander moment vloek ik in mezelf, probeer me te beheersen en houd de gedachte ‘vent, probeer dat toch eens op een andere manier met die jongen’ binnensmonds. Soms ook voel ik me gepakt, of onbegrepen, alleen. En dan denk ik: waarom heeft die man toch zoveel aandacht voor de anderen. Ik heb toch ook mijn problemen? En tenslotte, om maar eens een ‘vierluik’ van gemoedsstemmingen te schilderen: laat die man zich nou maar niet met mij bemoeien, want ik vind mijn weg zelf wel...

Tja, het IS moeilijk om schaatscoach te wezen. Als je de feiten op een rijtje zet dan blijkt dat ook wel. Bijna iedere oudgediende in de kernploeg kon een rijtje coaches opsommen waaronder hij heeft getraind en gereden. Recordhouder was indertijd geloof ik wel Rudi Liebrechts. Maar ‘mijn rijtje’ mag er ook wezen: Henk Lamberts, Anton Huiskes, Wim de Graaff, Leen Pfrommer. Dat op zich maakt wel duidelijk waar het probleem ligt: een coach doet het nooit helemáál goed. Of hij struikelt over zijn eigen ambities (Huiskes), of zijn maatschappelijke carrière staat zijn winterse job in de weg (Lamberts) óf hij heeft te weinig ambities (De Graaff). De ene keer is het de bond, die een coachschap en de daaraan door de man verbonden eisen verwerpt, de andere is het de ploeg, die met zijn leider botst. Op het moment, dat ik dit schrijf, is er boven Leen Pfrommer nog een onbewolkte hemel en dat is dan ook wel logisch: hij verenigt veel dingen in zich, die andere coaches tevéél of te weinig hadden. Pfrommer is, voorzover dat nu te bekijken valt, de welhaast ideale figuur, voor iedereen in de kernploeg van dit moment. Maar daar heb je nu al weer zoiets. *Blijft* hij dat ook? Komt er niet een dag waarop een nieuw kernploeglid binnenstapt, wiens karakter al te hevig gaat botsen met dat van Pfrommer? En wat dan? Vooral wanneer zo'n jongen dan toch *die* prestaties levert, die zijn verblijf in de kernploeg rechtvaardigen? Denk over zo'n geval niet te licht. Men kan dat niet zomaar afdoen met ‘discipline moet er zijn, de coach is nu eenmaal de

leider en de sportlieden hebben zich naar zijn maatregelen te schikken'. Dat is in sommige gevallen een dooddoener, die voorbij gaat aan de kern van het probleem. Het is op deze pagina's al een paar maal gezegd en het keert ook nog een aantal keren terug, want het kan niet genóeg worden gezegd: 'schaatsen is tóch een individuele sport'. Het vormen van een ploeg, die men met enige zorg omringt, die een leider heeft, en een schema waarin de activiteiten voor een seizoen zijn aangegeven, is een in de praktijk gegroeide noodzakelijkheid gebleken. Vroeger, toen er nog geen kunstijs in Nederland was, ging je naar het noorden om er te trainen. Liefst niet alleen, natuurlijk, vooral ook om financiële redenen niet. Er was iemand nodig, die zo'n ploeg daar ver van zijn 'basis' redelijk kon begeleiden, en die bij wedstrijden langs de kant kon staan. Om te helpen - met schema's en lotingen en protesten en al wat bij zo'n evenement hoort. En om in de trainingsperiode aan te sporen, af te remmen, lijn te brengen in de training. Zo ontstond de figuur van de coach, zoals wij die kennen. Maar zo ontstond óók de kernploeg. Toen men van bondszijde de inspanningen van de rijders om toch eens op het ijs te geraken, ook als het in Nederland niet vroor, met subsidies ging honoreren, trainingsreizen ging betalen, althans een deel daarvan ging vergoeden. De keuze wie nu wel en wie nu niet 'op rekening' mocht gaan trainen en rijden bepaalde automatisch de vorming van zo'n kernploeg en met de bij-opdracht toe te zien of het geld wel goed werd besteed, kreeg het coach-schap een officieel karakter én een extra dimensie. Zo'n coach, tegelijk ook vertegenwoordiger van de schaatsbond in den vreemde, was mijn vader. Maar zo'n coach was Lamberts al niet meer - en Huiskes helemaal niet. Want toen het 'kernploegidee' eenmaal zó vast was geworteld heeft men er jaar op jaar meer cachet aan gegeven.

Terecht, dat blijkt uit de sportieve praktijk. Kijken we daarvoor eens naar de Noren. Zij hébben ijs, banen en trainers. Zij beoefenen de schaatssport veel meer als een individuele sport dan wij, ogenschijnlijk. Wedstrijdschaatsen bij hen is zoiets als wielrennen bij ons: inschrijven voor de 'koersen', meedoen, materiaalprijzen (of geld) proberen te verdienen en ook nog naar het hogere streven, door te trachten je in de selectie te rijden, in de ploeg die naar een Europees- of wereldkampioenschap wordt uitgezonden. Het gevolg daarvan: velen trainen voor zichzelf, bereiden zich in samenwerking met hun clubtrainer voor op het seizoen, hebben vrij losse banden met de

‘centrale trainer’ (de bondscoach in voetbal, of Joop Middelink bij de wielrenners) en zijn pas écht lid van de Noorse schaatsploeg tegen de tijd, dat het trainingskamp voor, of de reis naar een groot evenement voor de deur staan. Een op het oog vrij logische opbouw, maar in de loop der jaren is altijd gebleken, dat er veel nadelen aan kleven. Eerste bezwaar: het contact tussen clubtrainer en ploegleider of bondscoach is verre van vrij en soms onoprecht, uit concurrentienijd, of op grond van meningsverschillen op het zuiver technische vlak. Vergelijking: hoeveel moeilijkheden heeft de zwembond in vele jaren al niet gehad met clubtrainers en ‘centrale trainers’ - denk maar eens terug aan de perioden Carlile en Kerkhoven.

Tweede bezwaar: er zal toch, op de één of andere manier, een goede sfeer moeten heersen in een afvaardiging naar de kampioenschappen, want te veel sportlieden zien hun prestaties gedrukt, hun moreel geschaad door onenigheid, misverstanden etc., buiten het toernooiveld. Een Nederlands elftal met ruzie voetbalt gewoon niet goed, tenzij een (hoge) winstpremie maar dan ook álle particuliere belangetjes en wrijvingen overschaduwt. Maar daar zijn we dan wel helemaal op het terrein van de profsport beland. Terug naar de ‘amateurs’ en de individualisten: een goede sfeer in de ploeg, plus het feit dat de trainer/leider zijn pupillen tot in de kleinste details kent en weet te schatten, plus een zekere opofferingsgezindheid van de deelnemers (die met het bevorderen van de ploeggeest is te kweken) zijn gewoonweg broodnodig voor een optimale prestatie bij grote evenementen. Het behoeft geen betoog, dat het juist die zaken zijn, die de Noren in het verleden vaak hebben gedwarsboomd - en ze doen dat nóg. Neem bijvoorbeeld de geschiedenis rond de landenwedstrijd van december '70: de Noorse bond stelt de ploeg samen, er is er één bij, die volgens sommige clubbestuurders, -trainers en rijders maar beter niet opgesteld kan worden, de opposanten winnen, maar de ploeggeest is vér te zoeken. Nederland won, voor het eerst, die wedstrijd met een ruim verschil ook nog. In ónze ploeg reed men namelijk voor de punten, voor de zege, en schoof de particuliere belangen (‘ik ga nog niet zo hard, dan weet de concurrentie niet wat ze aan me heeft’) gewoon terzijde. Is dat één voorbeeld - er zijn nog vele andere. De komst van Fornaess, zelfbewust, misschien wat eigenwijs, ‘knakte’ iets in het Noorse gezelschap, ondanks het feit, dat hij twee titels pakte. Dag stond er een beetje buiten, was niet zo ‘gezellig’ (of je dat nou moet zijn, dáárover valt natuurlijk ook te twisten) als de anderen

en de leiders hadden de grootste moeite met hun benadering van Fornaess omdat zijn trainer Tenman héél andere ideeën had, niet alleen over de training, maar ook over de schema's. Zoiets kan, bewees de praktijk, maar even goed gaan, één seizoen, waarin Fornaess meteen alles pakte. Maar daarna? Fornaess reed op dat moment hard en won zijn titels ook wel verdiend, omdat hij er wás, op het moment dat het moest. Maar bewijzen bijvoorbeeld Verkerks wereldrecord op de tien kilometer (die fabuleuze race in Inzell), de veranderde weersomstandigheden in Deventer, mijn val aldaar op de 1500 meter toen ook ik nog kansrijk was, en later ook Fornaess uitspraken niet, dat het toch min of meer toevalstreffers waren? Wellicht. Ik wil er alleen maar mee zeggen, dat resultaten en cijferlijsten niet alléén bewijzen dat een seizoen goed was of slecht. En dat er ook anderen zijn dan de winnaar - een stelling die helaas nooit door het grote ‘sport’ publiek zal worden aangehangen. Al wordt in de praktijk nu nog zo vaak bewezen, dat sportbeoefenaren zich ook op een andere manier met eer en glorie kunnen sieren dan alleen maar met de krans van de winnaar.

Terug naar het ‘kernploegidee’. Met het bovenstaande heb ik aan willen stippen, dat de manier waarop wij in Nederland onze topschaatsers op de grote evenementen voorbereiden zo niet de enigjuiste dan toch de betere manier is dan die van de Noren. Hoe ‘toevallig’ dat systeem ook gegroeid mag zijn. Maar ook: hoe geperfectioneerd het nu is. Over de hele lijn namelijk, zo bleek bij die landenwedstrijd ook nog eens, kon Nederland op één moment een ploeg in het veld' brengen, die in staat was zijn tegenstander op een breed front te kloppen, en dat is wel eens anders geweest. Maar die zege in de landenwedstrijd is niet de enige aanwijzing. Dat we in '71 al weer jarenlang met het maximaal aantal rijders aan de kampioenschappen mochten deelnemen, bewijst eens te meer de vooruitgang in de breedte, die het Nederlandse schaatsen in een paar jaar doormaakte. Ten opzichte van ‘vroeger’ dan, want of er nou een zo breed *mogelijke* basis wordt gekweekt, is een andere zaak. Waarover straks. Eerst wil ik namelijk vaststellen, dat het in de praktijk gewoon een goede greep is geweest strikt volgens het systeem van de kernploeg te werken, hoe ‘onsportief’ dat soms tegenover de buitenwereld mag lijken. De kernploeg start, zodra hij is aangewezen, met een centrale conditietraining, elke week op zaterdagmorgen, tot aan het moment, dat ergens in Nederland ijs verschijnt. En vanaf dat moment worden de banden nog vaster aangehaald: soms meerdere malen per week ijs-

training, weekends en tenslotte een paar weken trainingskamp, in Nederland of - en dat lijkt in de praktijk beter - in Noorwegen, waar wedstrijden zijn, waar in ieder geval ‘winterweer’ is, want niets is deprimerender dan elke dag schaatsen in storm en regen.

Als ik in 't kort heb geschilderd wat de activiteiten van de kernploeg zijn gedurende een aantal maanden (in mei beginnen we meestal alweer zo'n beetje!), als ik daar dan nog bij vertel dat zowel bij landals ijstrainingen de coach vlak in de buurt is, er een speciale conditietrainer (Gemser, eerst Holleboom) is, de dokter de zaken af en toe eens controleert en dat scherper gaat doen naarmate het ijs er aan komt (‘wat rustiger aan, de conditie is nu al optimaal’), ja, als ik dat heb opgesomd, dan kan ik me voorstellen, dat de oppervlakkige lezer die kernploeg maar een élite-gezelschap vindt, dat de ‘normale gang van zaken’ in de sport - zorgen dat je je in de landenploeg rijdt en ieder heeft daarbij gelijke kansen - dat die kernploeg dus het beeld een beetje verstoort.

Ik heb daar vaak over nagedacht, vooral ook op ogenblikken waarop iemand door zijn prestaties net ‘uit de boot’ viel - teruggeworpen werd naar de rangen van wat sommigen de ‘B-rijders’ noemen, en daarin zit iets zó denigrerends, dat ik die kwalificatie niet graag gebruik - althans hier niet. Zoiets overkwam bijvoorbeeld Jappie van Dijk. Een trouwe maat, een seizoen bij de kernploeg en daarna... niets meer. Niet meer mee op reis. Maar ook, omdat dat laatste niet eens het ergste is, geen faciliteiten meer - althans heel wat minder - bij de training en de opbouw van het seizoen. Geen voorzichtig leiden van de weg naar een Nederlands kampioenschap, waar je nog een beetje ‘mag’ verliezen (een ongelukkige wedstrijd betekent niet onmiddellijk uitschakeling voor de kernploeg als je al een behoorlijke carrière achter je hebt). Maar voor de man, die géén lid is van de kernploeg is zo'n kampioenschap er op of eronder - hij traint zich wezenloos om de álereersten te bereiken, want zesde worden is bijna nooit voldoende - en dat lukt bijna nooit, want de top heeft er bijna altijd al een trainingskamp op zitten. En stel, dat je het wél haalt, dan heb je je piek in het seizoen zó vroeg gehad, dat het bijna onvermijdelijk is, dat je verderop ergens wegens oververmoeidheid moet afhaken en hup, daar sta je weer naast de kernploeg, die je met zoveel opofferingen bereikte. Ik stel het nu maar even zo zwart mogelijk voor, om u duidelijk te maken, dat er wel degelijk bezwaren tégen het kernploegsysteem zijn in te brengen, zeker door mensen, die niet alleen

met schaatsenrijden vertrouwd zijn, maar ook met andere sporten, waar de opbouw soms veel ‘eerlijker’ lijkt.

Ik kan natuurlijk ook bewijzen van het tegendeel aanvoeren. Door Pfrommer - en ook wel door mij - wordt vaak het ‘geval Bols’ gebruikt als bewijs, dat je je in de kernploeg kunt rijden en er dan niet meteen noodzakelijkerwijs weer uit hoeft te vliegen. Immers, Jan Bols plaatste zich pas tijdens de Nederlandse kampioenschappen zó hoog op de lijst, dat men hem wel *moest* toelaten tot de kernploeg en nóg probeerde men daaronder uit te komen, door voortdurend te wijzen op zijn ‘wielrennersverleden’ en het gebrek aan concentratie (‘je kunt geen twee heren dienen’) dat daarvan het gevolg zou zijn. Men wilde hem een belofte laten doen, dat hij niet meer zou fietsen, het volgend seizoen, maar Jan weigerde en tenslotte ging men dan toch door de knieën: Bols eindelijk in de kernploeg. Waren wij daar nou zo blij mee? Nee, niet eens, voorzover ik me kan herinneren, al is Jans entree gladweg verlopen en was hij binnen de kortste keren een volwaardig kernploeglid én kameraad. Maar het is begrijpelijk, dat een ‘nieuweling’ wat argwanend wordt bekeken, door de één wat meer dan de ander.

Maar goed, Bols handhaafde zich wél (en hoe!) en daaruit zou dan kunnen volgen, dat het voor iedereen mogelijk moet zijn. Dat laatste betwijfel ik, maar nu komen we aan het kardinale punt: als je toegeeft dat ten opzichte van een aantal sportbeoefenaren dat kernploeg-systeem een lichte wrevel veroorzaakt, maar als aan de andere kant ongekende successen bewijzen, dat het een systeem is, dat in alle opzichten de verbreiding en verbreding van de sport dient, WAT kies je dan? Het antwoord zal niet moeilijk zijn: het kernploegsysteem.

Zéker nu de sport zó scherp wordt begeleid, nu zovelen zich er over buigen, dat hoe langer hoe meer nieuwe gegevens worden verkregen en trainers zich via een min of meer experimentele weg naar het doel begeven. Kijk wat dat betreft eens naar een man als de Friese trainer Klaas Visser, die opeens nog Atje Keulen-Deelstra naar de top schoof, over zijn methoden (waarvan ook ik overigens niet geloof dat ze helemaal juist zijn) niets dan hoon kreeg te slikken, maar ziet: toen die zogenaamd over de kling gejaagde Atje aan het eind van een lang, lang seizoen dan eindelijk in de Verenigde Staten terecht kwam, vér van man en kinderen en van het kleine huisje en de stal en de koeien en het dorp, toen reed ze tóch naar het wereldkampioenschap

op een moment, dat iedereen verwachtte, dat ze al lang moest zijn 'uitgeblust'. Visser bewees ermee - en niet alleen met Atje - dat hij gelijk had toen hij zei: het is inderdaad mogelijk om bij de Nederlandse kampioenschappen hard te gaan en daarna net zo hard of nóg harder - je kunt je pick in de conditie gewoon een hele tijd lang vast houden.

Wat dat daar nu niet bij is gezegd - en waarover ons (nog) de gegevens ontbreken is: hoe gaat het dan een jaar later? Dat moet nog maar worden afgewacht, want zo heel zelden vertelt de geschiedenis van de sport verhalen van lieden die jaren *achtereen* uitsluitend van inzet en trainingsijver kampioenschappen kweekten. Je kunt iemand naar de hoogste toppen jagen, maar zorgen dat hij of zij er *blijft*, kijk dat is nog een andere zaak. Waarbij ik me haast om aan te tekenen, dat de al eerder gesignaleerde verscherpte belangstelling voor onze sport natuurlijk tegelijk met zich meebrengt, dat we tot de ontdekking komen, dat we het vroeger niet altijd bij het rechte eind hebben gehad. We zoeken nog, op alle mogelijke manieren - maar in welke sport gebeurt dat nou niet? Voetballers denken alsmaar over systemen en net als het eind bereikt lijkt met het 2-8 systeem ('allemaal aanvallen en allemaal verdedigen' bedoel ik daarmee) of zoiets, dan komt er weer iemand, die wat anders heeft bedacht. En zo is dat overal, ook voor wat betreft de trainingsmethoden. Er zijn een paar 'vaste waarden', maar het aantal combinatie-mogelijkheden is legio. Je komt er moeilijk uit als je je realiseert, dat er al zoveel verschillende tijdperken zijn geweest, waarin een bepaalde trainingsvorm hoogtij vierde en waarin tenslotte óók successen werden behaald die niemand voor mogelijk had gehouden. Iedereen begroette eerst de sprint als de basis van alles (ik zéker...), switchte vervolgens naar de duurtraining, toen kwam de intervaltraining en toen weer de combinatie duurinterval en daar tussendoor propageerden weer anderen uitsluitend de krachttraining. Ik som die zaken nu maar even zo op, zonder precies aan te geven wat er allemaal mee wordt bedoeld, want als ik dat zou moeten doen, zou U ontdekken, dat je een aantal van die dingen niet met elkaar kunt vergelijken, en dat sommige vormen van training niks met elkaar te maken hoeven te hebben - maar het gaat er maar om, dat ermee wordt geïllustreerd hoeveel mogelijkheden en combinaties er zijn, en dat die mogelijkheden nog lang niet blijken uitgeput.

Daarom kún je nog niet zeggen, dat iemand, die in korte tijd via

een enorme training naar de top is gekomen, dat zal moeten bezuren met een terugval, een jaar later, of nóg later. Maar als ik terugkijk op vijf, zes jaar topschaatsen dan ben ik er wél bang voor en dat is dan een persoonlijke mening.

Enfin, op die manier blijven de zaken leven en houden de coaches hun werk. Over hen zouden we het hebben en ziedaar: één van de meest ongemakkelijke toestanden waarin hij kan verkeren. Hij heeft zijn ploeg gekozen, vele ontmoetingen georganiseerd, de leden van het team kennen elkaar van haver tot gort - of iets minder, maar dat komt dan nog wel - en daar wordt hem door de bond en een andere trainer een nieuweling toegeschoven. Dan, op zulke momenten, blijkt de werkelijke waarde van zo'n coach. Zoals ook op de jongens van de kernploeg een zwaar beroep wordt gedaan, want er verdwijnt iemand, die een vriend was geworden en er komt iemand van wie je dat nog maar moet afwachten. De coach stelt zich terzijde op en observeert scherp: laat ze eerst hun gang maar eens gaan - misschien hoef ik niet meteen in te grijpen. Of de coach springt meteen in het diepe, roept de ploeg bij elkaar en dwingt: hij *moet* worden geaccepteerd, die nieuweling. Wat is de beste methode? Of: wie is de beste coach. Ik zal trachten daar een antwoord op te vinden.

Aan de hand van een vergelijking tussen de coaches, die ik heb meegemaakt, is wel een aardig portret van de ‘gemiddelde’ coach te schetsen. Beginnen we met Anton Huiskes. Heel vaak al heb ik laten doorschemeren, dat hij de man is geweest, die me het meest heeft geïmponeerd als coach, die me het meest aansprak, die ook het meest heeft bijgedragen aan mijn vorming als schaatsenrijder niet alleen, maar toch ook wel als mens. Want ook dat is een belangrijke factor in de werkzaamheden van een schaatscoach: hij verkeert gedurende drie maanden met jonge mannen, die misschien dan wel topprestaties in de sport leveren, maar die tegelijk dóór die sport - en door hun leeftijd - (nog) geen afgerond beeld hebben van de maatschappij en hun functie daarin. Zij piekeren over hun toekomst of ze doen dat helemaal niet - en in beide gevallen is dat fout. In het ene, omdat het de sportprestatie kan schaden, in het andere omdat het een zorgeloosheid betekent, die men zich ten opzichte van zijn toekomst niet kan permitteren. Wel, de coach moet ook dáár wat aan doen... als het een goede coach is. Huiskes was er zo één. Je kon met hem discussiëren over ‘later’, je kon hem advies vragen, hij trachtte je zo goed mogelijk voor te lichten op dat punt. En hij lokte, als hij vond dat er

te veel over schaatsen alléén werd gesproken, de discussie over wat je later moest of ging doen ook uit. Hij was een coach, die zich werkelijk in de problemen van zijn pupillen wenste te verdiepen en die juist daardoor veel gemakkelijker dan anderen de leden van de kernploeg het idee kon geven, dat ze *individueel* werden begeleid. Dat laatste is van eminent belang. U begrijpt waarom, nadat ik heb getracht te schilderen dat zo'n kernploeg een merkwaardig fenomeen is van allemaal individualisten, die op de een of andere manier toch een ploeg *moeten* vormen. Huiskes deed dat ook op andere manieren. Tijdens de training bijvoorbeeld. Hij kon iemand een opdracht geven voor twee maal twee temporonden en iemand anders precies dezelfde opdracht. Alleen zei hij tegen de één: ‘neem er een minuut rust tussen’ en tegen de ander ‘pak anderhalve minuut rust’. Terwijl ze allebei best met een minuut af konden. Maar als je merkte, dat er een verschil was, dan vroeg je niet naar het waarom, omdat je onbewust het idee kreeg dat het nou eenmaal zo hoorde: jij een minuut en die ander, omdat hij nou eenmaal anders is, anderhalve minuut. Als je er wél naar vroeg, dan *zei* Anton het ook: ‘voor jou is dat het beste’. Maar aan de andere kant liet Anton dat individualisme nooit uit de hand lopen. Hij onderkende verdraaid goed, dat het meer dan noodzakelijk is, dat niemand, maar dan ook niemand in zo'n ploeg het idee moet krijgen, die er één of twee zijn, die speciale aandacht van de coach hebben. Huiskes was de man, die als eerste keihard ging onderhandelen voor de rijders als er sprake was van uitnodigingen. ‘Die of die alleen en de rest van de ploeg niet uitgenodigd? Dan krijgt u niemand’, zei hij soms tegen de organisatoren van wedstrijdjes in onze Noorse trainingsperiode ‘Wat zegt u? Zo weinig reiskosten? Te weinig, we komen niet’. Als er dan wel eens een paar hier en een paar dáár reden, dan was dat, omdat de coach dat het beste vond passen in het trainingsprogramma van die mensen.

Later, bij de ‘val’ van Huiskes, is over zulke zaken nog veel te doen geweest. Het thuisfront vond, dat er teveel was gemanipuleerd met de kostenvergoedingen of met wat men dan zo nodig ‘startgeld’ moest noemen. De schaatsbond, zo redeneerde men, betaalt het verblijf van de ploeg in Noorwegen. Als er dan op de één of andere manier opbrengsten zijn, dan moeten die terugvloeien naar de bond. Alsof het om honderden guldens ging en - vooral - alsof wij daar in Noorwegen een rijk leventje leidden, met een fraaie dagelijkse onkostenvergoeding en met een fikse loonvergoeding of wat al niet meer.

Kinderachtig om over zulke dingen zelfs maar te gaan praten. Al kan ik me wél voorstellen, dat zij, die Huiskes weg wilden hebben, zoiets aanvoerden als ze betoogden dat de coach te eigenmachtig handelde: één van de ‘breekpunten’ tussen Huiskes en de bond.

Veel mensen zullen zich die affaire rond Huiskes nog tot in lengte van jaren herinneren. En ik zal misschien de laatste zijn, die het vergeet. Het eind van dat stukje schaatshistorie dat in de twee jaren van zijn ‘bewind’ werd geschreven. Want zo was het wel. Opeens klommen wij naar de top, dank zij Anton ook vooral. Toegegeven achteraf herinner je je al te vaak de mooie dingen uit zo'n episode, en je vergeet, dat er toen situaties zijn geweest, waarin het gevaar van een al te grote zelfstandigheid van een ploegje mensen, dat sportglorie had verzameld, inderdaad vormen begon aan te nemen, die de toenmalige officials moeten hebben afgeschrikt. Later, als je wat meer gaat relativeren, kom je tot de ontdekking dat Huiskes zijn tijd vooruit was op allerlei punten. Dat hij piekerde over zaken die hij verwezenlijkt wilde zien in een tijd waarin dat allemaal nog niet kón. De plotselinge opmars van de Nederlandse top is wellicht te snel gegaan voor het bondsapparaat, dat die opmars moest begeleiden. Een ambitieus plan als dat van Huiskes, waarin hij voorstelde een beroepstrainer voor het hele jaar aan te stellen, de regionale trainingen onder leiding van die man volkomen te reorganiseren, voor de top van de schaatsers én voor het nieuwe systeem dat die top geregeld moest aanvullen één of meer geldschieters te zoeken, de functie van de coach te herzien, hem nog meer beslissingsbevoegdheden te geven (samenstelling van de ploeg, reisschema zelf bepalen, enzovoort) dat plan, waarin nog zoveel meer nieuws was opgenomen, was in die tijd gewoon niet haalbaar. En het is, geloof ik, toch niet alleen de hardnekkigheid van sommige officials die een stuk van hun bemoeienissen zouden moeten opofferen, geweest, waarop de zaak stukliep. Anton Huiskes zette, met dezelfde impulsiviteit als waarmee hij ons naar successen leidde, de organisatorische zaken wellicht teveel op haren en snaren in een tijd waarin dat nog niet kon. De ogenblikken waarop hij eerst tijdelijk, later definitief verdween, waren wel de naarste uit mijn schaatsloopbaan. Hoe dat precies met de andere rijders is gesteld kan ik moeilijk beoordelen. De één hangt meer aan zijn coach dan de ander, de één uit zich voorzichtiger dan de ander. Zulke dingen bleken altijd duidelijk na afloop van een seizoen, als er - veel te lang nadat het seizoen voorbij was - besprekingen werden georganiseerd waarop de

rijders dan hun zegje mochten zeggen, zaken waarvan ze vonden dat ze niet in orde geweest op tafel mochten leggen. Hoe vaak is het toen niet voorgekomen, dat tegen de achtergrond van de behaalde successen allerlei klachten verflauwden? Maar dat niet alleen. Wie van zo'n op dat moment weer wat uiteengevallen kernploeg durfde dán nog te zeggen waar het op stond, als je niet wist of de andere jongens wel helemaal achter je grieven stonden? En bovendien: hoe gemakkelijk besluit je als sportman, die zich toch eigenlijk voor zijn eigen prestaties het meest moet interesseren, niet om dan maar het beste van een volgend seizoen te hopen, als in zo'n bespreking toezeggingen worden gedaan, verbeteringen worden beloofd? Het vorige is al zo snel vergeten, het nieuwe komt al weer zo dichtbij. Daarom heb ik nooit zo in die besprekingen geloofd - ook niet, nee, zeker niet nadat na één seizoen onder leiding van Wim de Graaff al evenmin door wie dan ook eens duidelijk werd gesteld wat er in de voorgaande maanden mis was geweest.

Met het noemen van De Graaffs naam ben ik alweer beland aan de volgende coach in mijn carrière. Iets te vroeg, want ik wil eerst nog een ander facet van Huiskes kunnen belichten. Men zal zich hem misschien tot in lengte van jaren blijven herinneren als de impulsieve man, de trainer met de ‘affaires’, de aanvoerder van een groepje sportmannen dat altijd op de één of andere manier in het nieuws was. Maar daarmee wordt Huiskes wel tekort gedaan. Natuurlijk halen die ‘affaires’ de pers in al zijn vormen het éérst. Dat is ‘nieuws’. Daar valt over te schrijven en te praten. Maar het is maar één kant van de zaak. En die andere kant is veel belangrijker. Anton Huiskes was een trainer/coach, die een nieuw ‘type’ vertegenwoordigde. Een vroegere sportman, die wist waarover hij praatte en wat hij deed omdat hij zelf méér dan een vleugje van de topsport had geproefd, maar die daarnaast óók zijn ervaringen in de sport via een gedegen studie op de juiste manier op zijn pupillen kon overbrengen. Huiskes was niet alleen oud-lid van de kernploeg en wereldrecordhouder op de drieduizend meter, maar óók leraar lichamelijke opvoeding. Hij had zijn MO studie afgemaakt en met behulp daarvan de ‘intuïtie’ die hem voor een deel tot zijn sportprestaties had gebracht, kunnen omzetten in een juist op topsport gerichte oefenstof. Hij kende uit ervaring de spanningen vóór, tijdens en na belangrijke wedstrijden en hij kende door zijn studie de mogelijkheden om tot prestaties te raken. Die combinatie is, denk ik, de ideale. Daarmee wil niets ten nadele gezegd

zijn van trainers die óf het één óf het ander *niet* hebben. Maar het is volgens mij in de tegenwoordige topsport onmogelijk om uitsluitend op grond van vroegere ervaringen, van eigen belevenissen sportmensen compleet te begeleiden. En het is net zomin mogelijk om dat te doen met boekjes-geleerdheid als basis. Omdat de wetenschappelijke begeleiding van de sport zo ver is gevorderd faalt op den duur de man die het 'zo deed ik het vroeger ook' wil hanteren. Maar die zelfde wetenschappelijke begeleiding heeft op zijn beurt nog veel te korte ervaringen en veel te weinig goed materiaal tot zijn beschikking om óók voor de mentaliteit van een sportman een passende begeleiding te ontwerpen. Om me tot schaatsen te bepalen: wat iemand precies voelt als hij een toernooi met een vijfhonderd meter moet openen, dát moet een trainer of coach kunnen aanvoelen - dat staat nog nergens zó opgeschreven dat de man naast de baan er méér dan een vermoeden van heeft. Kijk: Huiskes was de man, die van alletwee wist. Die ons confronteerde met uitgebalanceerde trainingen. Die ons op dat punt 'huiswerk' liet maken en dat dan als de leraar die hij was geworden overhoorde. Hij bedacht oefeningen en veranderde op grond van wat hij geleerd had een aantal vastgeroeste principes in de schaatssport. Maar tegelijk zocht hij naar heel andere dingen, die iets toe of af konden doen aan je prestaties: hoe je woonde, of werkte of studeerde. Wat je nodig had als 'speciale begeleiding'. Als hij die gegevens had verzameld maakte hij een optelsom die hem het beeld van de hele ploeg en de 'functie' van ieder lid daarin verschafte. Dan wist hij waar en wanneer een beroep op de ploeggeest moest worden gedaan, waar hij rustpauzes, pleziertjes, opheffing van de spanningen moest inlassen. Voor sommige mensen in die tijd moet het onbestaanbaar hebben geleken, dat de teugels tijdens de trainingskampen wat werden gevierd en dat Anton Huiskes daarbij net zo hard plezier maakte, soms voorop ging, als ieder lid van de ploeg. Hoe goed dat allemaal was, is pas later gebleken, toen de ploeg door iemand anders werd geleid, die over zulke zaken andere ideeën had.

Na Huiskes kwam Wim de Graaff, die in ieder geval aan één voorwaarde voldeed: ook hij had de sfeer van de grote toernooien geproefd. Ook hij was als lid van de kernploeg vaak genoeg naar het noorden getrokken, was bovendien een schaatser van een redelijk niveau geweest gedurende een respectabel aantal jaren. Maar méér - zo bleek - was er niet. Ook al om particuliere redenen (een zaak in opbouw) moest hij te veel gelegenheden om de contacten met de

ploeg al in de zomermaanden te verdiepen, laten lopen. En toen de periode van conditietraining wekelijks op het CIOS voorbij was, het ijs hoelanger hoe dichter bij kwam, begon zich al af te tekenen dat hij veel moeizamer contact met de jongens opbouwde dan Huiskes. Hij was een veel ‘vlakker’ figuur, kwam heel moeilijk tot een gesprek, had veel minder originele gedachten en miste vooral die gave om de jongens het idee te geven, dat hij zich ook om hen individueel bekommerde. Er begonnen zich in de ploeg tegenstellingen tussen rijders onderling af te tekenen, die hij niet of te laat ontdekte. En als ze aan de oppervlakte traden doordat een ruzie ontstond, of als iemand soms zelfs wel onterecht uit de pas ging lopen, dan greep hij niet sterk genoeg in. Let wel: om dat allemaal wél goed te kunnen doen, is geen sinecure. Wie het niet kan, moet om die reden niet nagewezen worden, want het is eigenlijk niet meer dan ‘normaal’ dat een doorsnee-mens niet over zoveel persoonlijke kwaliteiten beschikt als een coach eigenlijk moet hebben. Eén van die dingen is, dat je in ieder geval zélf zo sterk moet zijn, dat je met het grootste gemak voorbij gaat aan het feit, dat sportlieden in de ogenblikken waarop ze op topspanningen komen - in de dagen voorafgaande aan een kampioenschap bijvoorbeeld - zo heel snel dingen of mensen zoeken waartegen ze zich kunnen afzetten. Een coach is dan de aangewezen man, om op te kankeren als het maar enigszins kan, of om in ieder tégen te kankeren over iets of iemand als er geen aanleiding is om die coach zélf te pakken. De Graaff had met zulke situaties de grootste moeite. Toen eenmaal duidelijk was geworden hoe moeilijk hij zich ‘gaf” zowel in tijden van spanning als juist ook bij de ontspanning ging bij de meesten van ons een soort eigen-weg-zoeken, dat er nou juist niet moet zijn in zo'n kernploeg, overheersen. Ik herinner me, dat het ogenblik daar was, dat hij niet meer om een diepgaand gesprek over dat soort zaken met Kees Verkerk en mij heen kon. Op een avond in Davos kwam hij op onze kamer. Om te praten. Hij zweeg. Wachtte tot wij iets zouden zeggen. En er kwam tenslotte niets anders dan zoiets als ‘waar zullen we over praten?’ Er werden wat loze dingen gezegd. En kort daarna was hij weg. Er was nergens over gepraat.

Vreemd dat ook in die periode nog successen kwamen? Dat Kees Verkerk een topseizoen doormaakte, toen hij in '67 in Lahti (Finland) het Europees- en in Oslo het wereldkampioenschap pakte? Nee, toch niet. Want Kees, de super-individualist, ging toen in álles zijn eigen

weg. Kon dat ook gaan, omdat hij van allen het minst behoefte had aan bemoeienissen van anderen. En omdat hij wellicht de grootste gave bezat om van verscherpte tegenstellingen iets te maken dat in zijn voordeel werkte. Inspiratie vinden door je boos te maken - *juist* of desnoods op een coach of een begeleider...

Toch waren juist die titels en de ereplaatsen van andere leden van de ploeg aanleiding om op de oude voet door te gaan. Plus het feit dat de buitenwereld niet voldoende duidelijk was dat de verhouding tussen ploeg en trainer ondanks alles zéér matig was. Ook toen heeft een vergadering - veel te lang ná het seizoen - met de kernploegleden geen oplossing kunnen brengen. Omdat de moeilijkheden niet afgerond op tafel kwamen. Omdat de één voor de ander zijn mond hield, om niet de boosdoener te hoeven zijn. We gingen het topjaar van Fred Anton Maier tegemoet, haalden bij de Winterspelen in Grenoble nog opvallend veel eremetaal weg en het moest tot bij de wereldkampioenschappen in Gothenburg duren voor de bom barstte.

De manier waarop de breuk tussen De Graaff en de ploeg (scherper gesteld: tussen De Graaff en Kees en mij) tot stand kwam heeft veel stof doen opwaaien. In een televisie-uitzending op zaterdagavond na de eerste dag van het wereldkampioenschap lieten Kees en ik de woorden vallen: ‘het gaat verkeerd op deze manier, we willen Huiskes terug’...

Men heeft toen van een aantal kanten gesuggereerd, dat wij dat hadden afgesproken om in die uitzending van ‘Brandpunt Buitenspel’ nu eens knetterend vuurwerk af te steken, om van die uitzending (op verzoek!) een mooi spektakel te maken. Wat een onzin! Wie zich de loop van dat gesprek herinnert, zal moeten erkennen: het kwam er opeens uit. Het barstte allemaal los, toen er zoiets werd gevraagd als: ‘en wat is nou jullie liefste wens op het ogenblik?’ of woorden van die strekking. ‘Wereldkampioen worden’ of zoiets had daarop het antwoord moeten zijn. Maar het vuur sloeg juist toen in de pan - op een willekeurig ogenblik. Voor mij symboliseert dat alleen hoezeer de zaken toen uit de hand waren gelopen. Want inderdaad: er was - dat beseften wij ook wel - een eleganter manier mogelijk geweest. Het had op minder schokkende wijze kunnen en misschien ook wel moeten gebeuren, maar het was er uit en de gevolgen waren niet gering.

Achteraf kun je voelen voor de bezwaren van de mensen die op-

merkten: ‘moet je nou opeens bij afwezigheid van degene waar het om gaat en voor het front van een heel televisie-kijkend volk en óok nog op zo'n moment, tussen twee toernooidagen in, zoiets zeggen?’ Antwoord: nee, eigenlijk niet. Hoewel... het schokeffect was er wél, de rel was geboren en de oplossing al heel dicht bij. Twee dagen later bedankte Wim de Graaff, na een periode als coach van de schaatsploeg waarin hij zich maar al te vaak verre van gelukkig zal hebben gevoeld. Een periode, die voor hem vreselijk moeilijk is geweest - net zo goed als voor ons. Geen kwestie van teveel ambities, van dictator-schap. Eerder het tegendeel, dat, zo bleek, óók nadelig kan werken. Er had aan die periode nooit begonnen mogen worden, maar... wie had Huiskes ánders moeten opvolgen? Wie had er zin in een ‘tijdelijke betrekking voor de wintermaanden’ met een honorarium dat écht niet was om er (girobiljetten) over naar huis te schrijven? En aan de andere kant: wie van het schaatsbestuur huiverde toen niet bij de gedachte dat een opvolger van Huiskes wéér zo'n ‘felle’ zou zijn. Toen immers al had de KNSB al een flinke tijd te kampen met dat vervelende image ‘er is daar altijd wat bijzonders aan de hand - men kan niet zonder rellen en toestanden’. Mede daarom koos men de gemakkelijkste oplossing bij het benoemen van een trainer als De Graaff, die, dat is óók bekend, heus niet zo stond te trappelen van ongeduld om het te worden. Alles wat toen is gebeurd had uiteraard een goede kant: men wist nu wel precies aan welke eisen een goede trainer moest beantwoorden. Leen Pfrommer kon daarom niet anders dan goede keus zijn. Leen Pfrommer was de man, die Jan Bols had ‘gebracht’. Op zich is dat natuurlijk al een uitermate mooi ‘diploma’ als men nagaat hoe moeilijk het is, zoals ik al heb uitgelegd, om van ‘buitenaf’ in de kernploeg door te dringen. Bols presteerde het om zich bij het nationaal kampioenschap van '68 in het team te rijden en ook na de inspanningen die hem dat moeten hebben gekost, op topniveau te blijven. Dank zij zijn grandioze inzet (waarmee ik later, bij het Nederlands kampioenschap 1971 in Amsterdam keihard zou worden geconfronteerd) is hem dat gelukt. En dank zij zijn klasse. Maar zo'n zelden voorkomende stunt verraadt ook een zeer stevige basis, een ondergrond van zeer sterke voorbereiding en begeleiding. En daarvoor had Pfrommer getekend. Maar Pfrommer had meer dat hem al direct enkele voordelen verschafte en dat het mogelijk maakte hem in ieder geval voor de kernploeg vrij snel acceptabel te maken. Daar was in de eerste plaats het feit, dat hij een

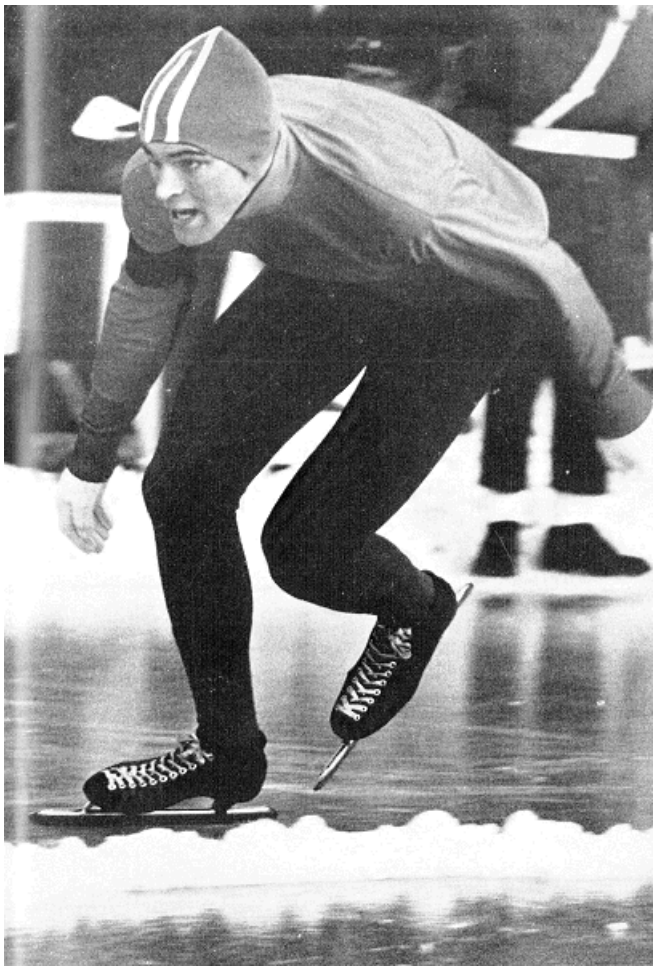

Sprint: één vloeiende beweging - er mag niets mis gaan.

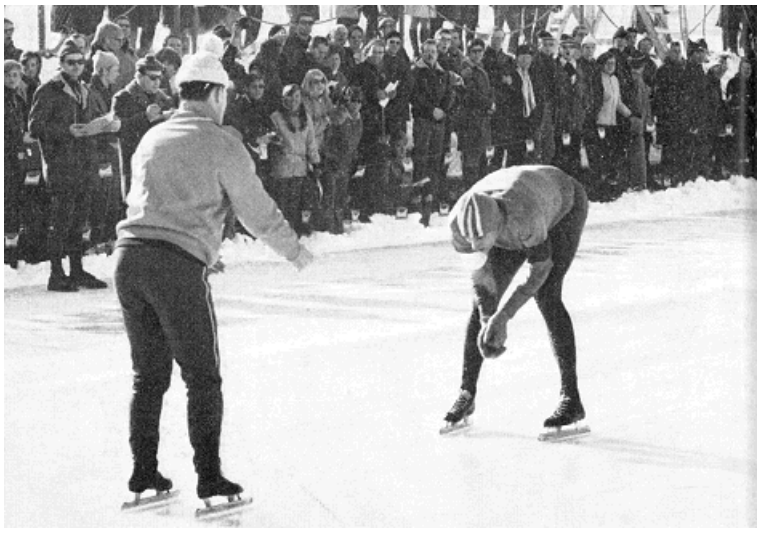

Uitgeput op weg naar de coach. Leen staat altijd klaar voor de ‘opvang’.

Noors tweetal van allure, vaak sterke tegenstanders ook: Fred Anton Maier (links) en Magne Thomassen.

Kees en ik: vrienden én concurrenten.

Tweede Europese titel, met 'Oostenrijk' op de achtergrond.

zeer goede bekende van Huiskes was en met Anton vaak over schaatsen had gepraat. Op een aantal punten koesterde hij dezelfde ideeën, zeker op het sport-technische vlak - over de trainingsopbouw en dergelijke zaken. Hij besefte, net als Anton dat eerder had gedaan, dat een trainer, die in het winterseizoen minstens drie maanden aan een stuk met schaatsenrijders moet optrekken, ook in de zomer de contacten zoveel mogelijk moet houden. Nog een principe dat Huiskes koesterde en dat onder De Graaff wat in het vergeetboek was geraakt: bemoeienis met de conditietraining zo lang er nog geen ijs is. Niet dat daarbij een conditietrainer uitsluitend volgens de richtlijnen van de coach moest werken - integendeel, want Holleboom wist heus wel van wanten - maar toch: van dichtbij meemaken hoe de leden van de ploeg afzonderlijk reageerden op de zware oefenprogramma's was (en is) ook voor Pfrommer een zaak van de eerste orde. Zoals een veelvuldig contact met de arts, die de mannen in de ‘ijsloze’ periode onder controle blijft houden, van groot belang is. Om nog maar niet te spreken van de noodzaak om ook buiten de wintermaanden als coach belangstelling aan de dag te leggen voor het doen en laten van de pupillen in een heel ‘ander leven’ dan dat op en rond het ijs. Pfrommer pakte wat dat betreft de draad, die bij Huiskes was blijven liggen, weer vlot op en dat was ook wel te verwachten. Vanwege weer die relatie tussen hem en Huiskes.

En dan had Pfrommer nóg een pluspunt. Voor mij in ieder geval wel: hij beantwoordde namelijk aan het beeld van de coach, zoals ik mij die had voorgesteld en waarover ik het zojuist heb gehad. De man namelijk, die op het ijs én in de studeerkamer het vak had geleerd. Ook Pfrommer bezit het MO-diploma lichamelijke opvoeding. En hij was in zijn tijd wellicht een minder sterk rijder dan Huiskes en De Graaff waren geweest, maar dan toch in ieder geval een sportman, die een redelijk niveau had gehaald en óók de sfeer van de wedstrijden goed had geproefd.

Eén ding, zo overpeinsde ik toen, zou wellicht moeilijkheden kunnen opleveren. Pfrommer is leger-officier. Zou hij de sfeer in de ploeg in het ‘militaire’ trekken? Zou hij gaan ‘drillen’, al te rechtlijnig zijn en misschien te autoritair? Zoiets zou onmogelijk zijn, want een kernploeg is dan wel in vele kranteverslagen betiteld als ‘peloton’ of als een vermalingetje ‘manschappen’, er moet dan ook wel degelijk in zo'n gezelschapje ook een zekere discipline heersen, het is géén solda-

tesk groepje, dat met tucht en orde naar prestaties geleid moet worden. Dat evenwel heeft Pfrommer zeer goed aangevoeld. Nooit of maar heel zelden, heb ik in hem de stramme militair herkend, de kapitein. Hij was zoals hij moest zijn, vóór alles de sportman, die, ook al is hij coach, zijn emoties heeft. Daarmee won hij dan ook het hart van de ploeg, binnen zeer korte tijd. Hij reageerde gematigder dan Huiskes op sommige zaken, wat minder impulsief misschien, maar hij liet evenmin met zich sollen. Hij begreep ook onmiddellijk hoe in onze schaatstop de sfeer was. Hij dwong niet direct nieuwe ideeën op, liet een groot aantal tradities in stand, die waren gegroeid, doordat de ploeg alweer geruime tijd dezelfde 'basis' had: Verkerk, Nottet en Schenk. Zó verliep de entree van Pfrommer in ons gezelschap vlot, in ieder geval zodanig, dat hij goed inburgerde en zonder moeilijkheden werd geaccepteerd.

Zoiets is toch eigenlijk maar gemakkelijk neergeschreven, bedenk ik nu. Want zo eenvoudig is het allemaal niet om na een goede entree in zo'n ploeg ook goed geaccepteerd te blijven. Zodra de nieuwigheid eraf is, kunnen heel andere zaken - heel kleine dingen - alsnog breekpunten worden in de verhouding tussen rijders en coach. Want, nogmaals, hoe vaak 'zoeken' sportlieden niet. Hoe vaak trachten ze niet voor hun eigen moeilijkheden oorzaken buiten henzelf te zoeken? Ook Pfrommer zijn de kleine strubbelingen niet bespaard gebleven. Begrijpelijk is, dat hij door enkelen in de ploeg op één punt alvast met argusogen werd gadegeslagen: zou hij, nu ze weer samen waren, Jan Bols niet een beetje als zijn speciale favoriet kiezen? Kijk, zoiets komt dan later op. Het komt aan de orde, eigenlijk zou je moeten zeggen: het sluipt binnen, op een ogenblik dat iemand niet tevreden is over zijn eigen prestaties, of zich tekort gedaan voelt, omdat hij wat wensen niet vervuld kan krijgen. Tegen zoiets moet je je als coach natuurlijk wapenen en zelfs maar het geringste spoortje van de schijn vermijden. Maar aan de andere kant: kun je gedurende vele weken zó 'op je tenen lopen'? Doe je óók als coach soms - en onbewust - niet dingen die iemand tegen de haren kunnen instrijken? Nee, dat kan niemand. En daarom zijn er wel eens momenten, waarop een opmerking, een handeling verkeerd aankomt zéker in het brein van één van je mensen, die zich dan juist met zo'n 'dwanggedachte' bezighoudt. En zo zijn er wel eens stemmen geweest, die hebben gefluisterd dat Jan Bols de man was, die Pfrommer toch nog altijd het meest na aan het hart lag. In alle redelijkheid gesproken is dat natuur-

lijk onzin. Bols wordt door Pfrommer op geen enkele manier bevoordeeld ten opzichte van de anderen. Iedereen in de kernploeg is voor de coach gelijk - moet dat ook zijn - als het om de sympathieën gaat. Dat de één soms ‘speciale aandacht’ krijgt, gebeurt op uitsluitend technische gronden. De één moet hier wat aan doen, de ander daar. De bochtentechniek, de sprint, de start, de afzet, het bewegingstempo, om maar eens een stelletje zaken door elkaar te noemen, die dan hier dan daar moeten worden bijgeschaafd. En als een rijder over de hele lijn wat achterblijft, niet aan de verwachtingen beantwoordt, dan krijgt hij alleen ten opzichte van de anderen wat meer aandacht - op het ijs als het om de conditie of de techniek gaat, buiten het ijs als er aan het moreel gesleuteld moet worden. Ieder ander lid van de ploeg begrijpt dat, wil er steun aan verlenen. Nee, van bewust ‘voortrekken’ is geen sprake. En het is óók begrijpelijk, dat een succes van Jan Bols door Pfrommer hartstochtelijk wordt begroet, dat er een gevoelig snaartje bij hem wordt geraakt - niets is menselijker dan dat. Maar dat wil dan in de verste verte niet zeggen dat Pfrommer minder enthousiasme zou vertonen bij de successen van een ander. Of dat hij bij enig falen van Bols zorgelijker zou zijn. Integendeel!

Wie iets ten kwade wil uitleggen, die krijgt daar op de één of andere manier altijd de gelegenheid wel toe. Ook die coach kan zich niet altijd gedragen volgens het model, dat zes, zeven mensen voor zichzelf van de leider hebben ontworpen. Zoveel hoofden, zoveel zinnen - en tel daar dan nog maar iets van 's mans eigen zin ook bij. Wat zou u doen, als u met uw ploeg na een lange, vermoeiende reis in de avonduren in het één of andere oord arriveerde en de één wil nog best even wat losrijden op het nabije ijs, de ander wil nog wat eten en zitten en de derde wil naar bed? Het is maar iets doodnormaals en tegelijk heel gerings. Het antwoord is natuurlijk: de coach moet weten wat hij op zo'n moment voorschrijft. Hij is daarvoor de aangewezen man. Maar zelfs in zo'n beslissing kán nog een klein beetje gevaar schuilen. Wanneer de coach besluit: we gaan nog even naar het ijs, dan kan er iemand zijn, die voor zichzelf denkt: hij trekt zich er geen barst van aan hoe vermoeid IK op dit moment ben. En zeker als diezelfde man op dat moment een beetje met zichzelf overhoop ligt, dan kan zoiets een schepje bovenop betekenen. Futiliteiten? Jawel - maar een coach moet ook daarmee rekening houden. In de dagen vóór een kampioenschap, als de zenuwen hoe langer hoe meer

op de proef worden gesteld, zijn zulke dingen opeens geen kleinigheden meer.

Naar aanleiding van dit voorbeeld zou je dus moeten stellen, dat voorzichtigheid een eerste gebod dient te zijn voor de eerste man van de kernploeg. Maar dat is ook weer niet waar. Want al te voorzichtig wordt veel te snel vertaald in ‘slap’. Iets dat op toegevendheid gaat lijken is voor de positie van de coach ook funest. Er moet wel degelijk een zodanige kracht van hem uit gaan, dat het voor iedereen gemakkelijk is om hem als steun en toeverlaat te accepteren. En dus moeten zijn beslissingen als het over de algemene zaken gaat gedecideerd zijn. Het ‘hij weet wat hij doet’ mag nooit ondergraven worden, óók niet door een stel individuele sportlieden, die zo langzamerhand haarfijn voor zichzelf hebben uitgemaakt wat goed voor hen is. Vanwege dat laatste is het begrijpelijk, dat ‘inspraak’ in het kleine samenlevinkje gedurende de koude maanden geen los begrip is. Pfrommer hanteert die inspraak zoveel als maar mogelijk is en dat is héél veel. Het begon kort na zijn intrede al bij de ‘stemming’ over de plaats in Nederland waar het eerste trainingskamp moest worden opgeslagen: Amsterdam of Deventer. Iedereen mocht er het zijne over zeggen en er werd tenslotte beslist volgens een soort ‘meeste stemmen gelden’-principe. Van dat moment af heeft Pfrommer veel van zijn jongens over allerlei zaken geraadpleegd, zonder daarbij de indruk te geven, dat hij dat deed omdat hij het zelf eigenlijk niet precies wist. Dat is de juiste manier, want inspraak kan ook wel eens uit de hand lopen. Ook daarmee zijn we meerdere malen geconfronteerd. Het ging overigens over allerlei kleine zaken, maar we zijn het er wel over eens, dat die ineens groot kunnen worden. Een voorbeeld. Toen we na het Europese kampioenschap van Heerenveen '71 naar Noorwegen wilden vertrekken om daar de voor mij zo historische vijflandenwedstrijd te gaan betwisten, hoorden we op Schiphol, dat er in Noorwegen nauwelijks ijs te bekennen was. Daarna werd besloten om dan nog maar in Nederland te blijven, tot kort voor de wedstrijd - áls er een wedstrijd zou zijn, want dat was op dat moment ook nog niet eens zeker. Doordat we hier bleven volgde wat ik toen een ‘waardeloze week’ heb genoemd. Een week, die voorkomen had kunnen worden. Toen we op Schiphol bij elkaar zaten, had Pfrommer moeten zeggen: ‘we gaan in ieder geval naar Oslo, want daar zijn we na al die rompslomp van het kampioenschap weer op onszelf en daar kunnen we in ieder geval toch ook op de kunstijsbaan van

Valle Hovin trainen'. Het klinkt wat raar, maar ik vind dat de ploeg op dat moment te veel inspraak heeft gehad bij de beslissing om in Nederland te blijven. Er waren te veel verschillende meningen. De één wilde in Eindhoven trainen, de ander in Amsterdam. Die wilde terug naar Heerenveen en weer een ander koos voor Deventer. Pfrommer had daar boven moeten staan en resoluut voor Noorwegen moeten kiezen. Om niemand behalve zichzelf gelijk te geven en in ieder geval een eindeloze discussie te vermijden.

Zo'n zaak tast natuurlijk niet direct het prestige van een coach aan. Met weldenkende mensen in de ploeg is zulk gehakketak even snel vergeten als het opkwam. Maar ik heb er wel even het gevaar van een teveel raadplegen van ieders mening mee aan willen geven.

Alleen het feit al, dat iedereen zijn zegje er over wil zeggen, symboliseert overigens al hoe heterogeen zo'n ploeg eigenlijk van samenstelling is en dat maakt tegelijk elke vergelijking met bijvoorbeeld een voetbalcoach overbodig. De particuliere belangetjes en hebbelijkheidjes van de spelers moeten daar wijken voor dat ene doel: sámen winnen. De eenheid moet daarvoor zorgen. Ook daar is een volmaakt onpersoonlijke begeleiding natuurlijk wel uit den boze, want het is logisch, dat je met de capaciteiten en de instelling van je voornaamste spelers, je 'sleutelspelers' natuurlijk rekening houdt. Maar toch in veel mindere mate, omdat juist andersom de noodzaak bestaat, dat individualisten een flinke mate van opofferingsgezindheid gaan vertonen. Met dat begrip kom je in de schaatssport niet al te ver, een enkele wedstrijd in teamverband daargelaten. Leen Pfrommer stipte na het door de Bols-affaire in Heerenveen voor ons mislukte Europese kampioenschap tegenover de verzamelde pers als positief punt aan, dat bij alle vervelende dingen dan toch gebleken was, dat men hier te maken had met een vriendenploeg. Als hij bedoelde, dat we allemaal even begaan waren met het lot van Jan, dan heeft hij gelijk - maar welke sportman is dat ten opzichte van een collega nou niet? Als hij bedoelde dat we allemaal bezield waren van revanchegedachten om een aan Bols begaan onrecht te wreken, dan moet ik toch wel een paar kanttekeningen aanbrengen. Dat ik die zondag hard reed, komt omdat ik 'tegen' niets anders dan mezelf reed. Om me te 'wreken' voor die onmogelijk slechte vijf kilometer van de vorige dag. Ik sloot me dan ook niet aan bij het massale koor van al die mensen, die riepen dat Jan nooit gediskwalificeerd had mogen worden en Kees Verkerk deed dat ook niet. Wij stelden toen: wie

valt wordt uitgeschakeld, wie een fout maakt wordt gediskwalificeerd, zo hard is topsport. Waarmee ik niet wil zeggen, dat zo'n geval als dat van Jan een ploeg als de onze niet zou aangrijpen. Je bent tenslotte vrienden en dan drukt zoiets op de hele ploeg. Het moreel van ieder apart zal er heus wel een tik door krijgen en ik kan me voor mezelf heel goed voorstellen, dat mijn mislukte vijftienhonderd meter van de zondagmorgen nog voor een gedeelte aan die klap was te wijten.

Om dit geval nog eens verder bij de kop te nemen: op zulke momenten heeft de coach het verschrikkelijk moeilijk. Hij wordt overvallen door een ook voor hem ellendige gebeurtenis. Hij is er, net zoals iedereen, helemaal vol van en hij wil er van alles tegen doen. Maar tegelijk wordt van hem geëist, dat hij zich rekenschap geeft van de aanwezigheid van vier anderen, die elk voor zich bezig zijn aan hun eigen toernooi en hun eigen ups en downs. De coach staat niet alleen voor de taak de morele schade bij de gedupeerde te repareren, maar hij moet er ook voor zorgen dat de anderen de invloeden van die gebeurtenis goed verwerken en hij moet zeker ook die anderen de indruk geven, dat hij er ook voor hén staat. Pfrommer heeft daar in Heerenveen zéér moeilijke ogenblikken gehad, maar hij heeft zich er geweldig doorheen geslagen. En wij van onze kant beseften, dat hij het moeilijk had. Op het juiste moment zijn Kees, Jan Bazen en ik er in de avonduren een poosje tussenuit gegaan om in een andere omgeving te relaxen en wat vrolijkheid op te doen als ‘tegengif’ voor de begrafenissfeer, die er in ons kamp heerste.

Tja, zó moeilijk is het om coach te zijn van de schaats-kernploeg. Ik zou deze bespiegelingen afsluiten met het schetsen van de ‘ideale’ coach. Dat is, zo zal wel gebleken zijn, het bekende ‘schaap met vijf poten’. Dan dus maar iemand, die het ideaalbeeld het dichtst nabij komt. Dat zijn er twee: Anton Huiskes en Leen Pfrommer. Dat het vertrek van Huiskes één van de meest schokkende momenten uit mijn schaatsloopbaan is geweest, mag geen aanleiding zijn om hem dan nog weer boven Leen Pfrommer te stellen. Toen, namelijk, was ik nog niet in staat de zaken zo nuchter op papier te zetten als nu is gebeurd. Omdat ik nu namelijk veel beter besef dan toen, dat ook Anton niet volmaakt is. Zoals, ik herhaal het, door dat merkwaardige fenomeen kernploeg en ál die belangen die daarin spelen, *niemand* dat kan zijn. Daarom: alle twee.

Vallen en opstaan

Oude kreet: met vallen en opstaan leer je. Geldt dat ook voor de schaatssport? In zeker opzicht natuurlijk wel. Wanneer je wel kracht hebt en (nog) geen techniek dan is vallen onvermijdelijk. Techniek is er, behalve om hard te gaan, ook voor om overeind te blijven. Maar laten we uitgaan van een redelijke techniek, de juiste balans en behoorlijk ijs. Ofschoon dat laatste ook nog maar betrekkelijk is, want aan slecht ijs pas je je aan, vermijd je bepaalde risico's, omdat je weet wat wél en niet kan. Althans, dat behoor je te weten:

Goed: kúnnen schaatsen dus, en toch vallen. In mijn carrière ben ik nogal eens gevallen op zeer belangrijke momenten. En niet alleen op de vijfhonderd meter, al ligt daar voor velen de grootste moeilijkheid om overeind te blijven. Vrijwel altijd is het onmogelijk zo'n val te recapituleren en daarbij dan een oorzaak aan te wijzen. ‘Zacht plekje in het ijs’ of ‘vuil op het ijs’ is gauw gezegd en gemakkelijk als verontschuldiging aan te voeren. En zo zijn er nog wel een paar dingen. Maar ik zou er mijn hand niet voor in het vuur durven steken of dat soort verontschuldigingen nu wel allemaal wáár is.

Mijn ervaring is: bijna elke val wordt door eigen onoplettendheid, door eigen schuld dus, veroorzaakt. En dat is dan tegelijk de reden waarom ik voor vallen niet zo bang ben. Heel vaak vroegen ze me: als je nou eens op de sprint bent gevallen, ben je dan bij een volgende wedstrijd niet doodsbang dat je bij de herinnering daaraan wéér zult gaan? Of: krijg je geen angst voor die vijfhonderd meter? Ik kan daar oprecht ‘nee’ op zeggen. Na enig zelfonderzoek kom ik iedere keer, als ik eens onderuit ben gegaan, tot de ontdekking dat het mijn eigen schuld moet zijn geweest en dat het niet nodig was geweest. Als ik nóg scherper was geconcentreerd geweest zou het niet zijn gebeurd. Gevolgtrekking: je moet je iedere keer optimaal trachten te concentreren. En de overtuiging moet in je leven, dat er niets kan gebeuren omdat je het allemaal zelf in de hand hebt. Als je eenmaal op dat punt bent aangeland, dan neemt de zekerheid keer op keer toe,

totdat je bij wijze van spreken muurvast op het ijs staat. Kijk bijvoorbeeld eens naar de echte sprinters, de specialisten. Hoe vaak vallen die? Zelden. Natuurlijk - het kán gebeuren, maar als het eenmaal zover is gekomen, betekent dat in de verste verte niet, dat die mannen een groeiend angstgevoel moeten gaan wegdrukken. Het wordt schouderophalend 'genomen': risico van het vak.

Dit wil ik er in ieder geval mee zeggen: angst is bij velen de slechtste raadgever gebleken. Wie zich inlaat met gedachten aan een vorige valpartij is vaak bij voorbaat geklopt, zeker op de sprint, want daar kost elke overdreven voorzichtigheid tienden van seconden. Tegenwoordig is een vijfhonderd meter aan het begin van een toernooi 'op zeker' rijden vrijwel niet meer mogelijk. Ontzettend veel stayers, typische lange afstandsrijders van vroeger hebben zich op de sprint geworpen en succes gehad met hun streven die sprint een flink, stuk te verbeteren. Enkele jaren geleden was het nog volmaakt onmogelijk, dat Pfrommer zoals hij dat anno 1971 deed, peinsde over een voorstel aan de schaatsbond om naar het wereldkampioenschap sprint behalve specialisten als Jan Bazen en Marten Hoekstra ook niet-specialisten te sturen zoals bijvoorbeeld Kees Verkerk of Jan Bols. Niet dat zij op dat moment zouden kunnen wedijveren met wereldrecordhouder Hasse Boerjes, of wereldkampioen Moeratow, of König, Suzuki of zelfs maar Erhard Keller, maar wél omdat die vroegere stayers niet zo vreselijk veel zouden verliezen op de sprint en dan in staat waren op de duizend meter die snelheidsspecialisten terug te pakken. Want voor elke ware sprinter is die duizend meter maar al te vaak een verschrikking, en daarvan kan goed geprofiteerd worden.

Omdat vrijwel alle all-rounders de sprint dus goed onder de knie hebben gekregen, mag daarop door de kanshebbers niet meer dan uiterst noodzakelijk is, verloren worden. Dat maakt dan voorzichtigheid uit den boze. 'Op zeker rijden' betekent: niet met de maximum-snelheid naar de bocht (en) toegaan, de bocht 'wijd' inzetten, dus niet zo snel mogelijk tot heel dicht bij de sneeuwrand komen, omdat je bang bent, dat je er dan aan het einde - door de middelpuntvliedende kracht - uit gaat vliegen. Of omdat je zo vlak langs die sneeuwrand niet meer weg kunt stappen. Dat alles kost snelheid en vooral meters die niet bij je denkbeeldige baan van start tot finish behoren. Vaak, bovendien, helpt dat voorzichtige je niet eens, want als je tóch moet corrigeren dan is met die snelheid het riscio van

vallen in ieder geval in hoge mate aanwezig. Een lichte verstoring van het ritme is, als je zo hard gaat, bijna altijd inleiding tot een val. Alleen de ware acrobaten van de korte afstand blijven nog wel eens overeind, zelfs als ze met hun hand éven een steuntje op het ijs hebben gezocht. Maar hun tijd is meteen een stuk minder scherp, want álles telt op de sprint. De basis van de geslaagde sprint ligt in de kunst een hoog bewegingstempo te onderhouden, daarbij de balans goed te handhaven en zo 'zuinig' te rijden als maar door je techniek wordt veroorloofd. Maar dat alles is nog niet voldoende als je er niet van overtuigd bent dat je niet zult vallen, want die gedachte verstoort weer veel dingen in wat bij wijze van spreken één vloeiende beweging moet zijn. Het heeft dan ook geen zin om te lamenteren over een valpartij. Toen ik in Lahti bij het Europees kampioenschap in die bittere Finse kou op de vijfhonderd meter onderuit ging, kon ik alleen maar zeggen: jammer, eigen schuld. Toen waren er overigens al velen, die vaststelden dat het wel aan het ijs gelegen zou hebben. Er werden stellingen opgehangen als: dat ijs is bij deze vorst (tegen de dertig graden) zó keihard, dat een lange, zware rijder als Schenk met die massa zijn gewicht tegen krijgt als hij te ver helt in de bocht. Een lange zin vol onzin. Hard of zacht ijs: je techniek moet je in staat stellen om overeind te blijven, en niets anders. Er wordt veel onzin over het ijs verteld. Iedereen komt bij opeens tegenvallende prestaties snel aansjouwen met een veroordeling van het ijs, zonder dat daarbij in aanmerking wordt genomen, dat een rijder er heel veel zélf aan kan doen als de kwaliteit van de baan niet de beste is. Zo bestaan er veel zogenaamde 'waarheden' over het rijden op 'zacht' ijs. Een zware rijder zou dan al meteen in het nadeel zijn. Ik wil niet beweren, dat het helemaal niet het geval is, maar als een rijder werkelijk veel slechter vooruit komt dan normaal omdat hij zo fors is gebouwd, wel dan is het ijs van een zeer slechte kwaliteit - dan IS het bijna geen ijs meer, maar echte 'pap'. Toegegeven: de handicap kan bestaan. Maar er moet veel gebeuren wil ze werkelijk doorslaggevend zijn voordat de rijder er alles aan heeft gedaan om die moeilijkheid te overwinnen.

Ook hier geldt namelijk weer, dat je je techniek moet aanpassen aan de omstandigheden. Je slag verlengen of verkorten, bijvoorbeeld, is een eerste vereiste om te profiteren van of te vechten tegen goed of slecht ijs.

Natuurlijk: er is gewoon een reden beschikbaar om tegenvallende prestaties te verklaren aan de hand van weer of ijs. Maar vergeet niet,

dat de omstandigheden zo vaak voor iedereen gelijk zijn. Harde wind is voor lange mensen niet meer of minder funest dan voor de kleine. Die vraag werd mij ook gesteld na het Heerenveense kampioenschap. Maar een eenvoudige vergelijking leert toch, dat als je meer massa tegen de wind in moet duwen, je diezelfde massa weer meer méé krijgt als je voor de wind gaat? Er zijn uiteraard grote verschillen in de kwaliteit van het ijs op de verschillende banen. Daarvoor bestaan allerlei natuurkundige verklaringen, maar ook op dat punt wordt soms veel te ver gezocht. Davos heeft geen 'wonderijs' (al is de kwaliteit uitstekend), maar Davos ligt nu eenmaal wonderbaarlijk mooi. Het zijn de omstandigheden die de droomtijden daar in de hand werken: de kracht van de zon, die op het juiste moment de toplaag van het ijs zo glijdend maakt. Het feit, dat op dat ogenblik de wind niet of nauwelijks merkbaar is. De hoogte van Davos, die ijlere lucht met zich brengt en dat betekent dan minder weerstand. Natuurlijk moet de ijsbaan mooi, vlak en goed onderhouden zijn, door deskundige mensen. Dat is die van Hamar ook, schitterend zelfs. Maar hoe mooi het weer in dat Noorse schaatscentrum ook zou wezen, ik zou er nooit onder de twee minuten op de vijftienhonderd meter hebben kunnen rijden met dezelfde conditie en instelling als ik op dat moment in Davos had. Laten we dus voorzichtig zijn met vaststellen van dingen als 'hij had zijn lichaamsbouw voor dat ijs tégen'. Veel meer dan de leek denkt zijn de omstandigheden voor iedereen gelijk. Als die omstandigheden dan maar constant dezelfde zijn. Een voorbeeld van de verschillen die fnuikend kunnen werken is natuurlijk het Europees kampioenschap in Inzell geweest. In de late zaterdagmiddag sloeg daar het weer opeens om zonder dat de ijsmakers er op reageerden. Neerslag zette zich op het ijs vast en op een gegeven moment was de baan 'schuurpapier'. Kijk, dán is er niet meer normaal te rijden. Het verschil tussen de baan voor het eerste en die voor het tiende paar was zó groot, dat het met geen enkele krachtsinspanning of verandering van techniek meer was te overbruggen. Kees Verkerk verloor er een Europese titel door, want wat de kleine man wérkelijk kon tijdens dat weekeinde bleek de volgende dag, toen hij dat wonderbaarlijke wereldrecord op de tien kilometer neerzette. Iets anders was het evenwel een paar weken later, in Deventer. Toen, op het moment dat Kees nog altijd de kans had om via een overwinning op de tien kilometer de wereldtitel te pakken, kwam er een fikse sneeuwbui neer. Zoiets verandert de omstandig-

heden ook. Maar je hoefde de schuld niet op de sneeuw te schuiven en op het daarvoor verslechterende ijs. Want Dag Fornaess krabbelde er wél behoorlijk doorheen, en Per Willy Guttormsen ook. Ze pasten hun techniek wat aan de omstandigheden aan, maar bovenal: ze lieten hun moreel niet beïnvloeden door de minder plezierige omstandigheden. Zoals ook Jan Bols er het uiterste uit kon halen omdat hij dat nou eenmaal wilde. Ik bedoel maar: zeg niet te snel, dat het weer of het ijs ergens de schuld van zijn.

Zeg ook niet te gauw, dat domme pech een val heeft veroorzaakt en dat daarmee een toernooi meteen naar de knoppen ging. Pleeg eerst een fiks zelfonderzoek, ontdek dat je toch te achteloos bent geweest en neem je voor die stommiteit zo snel mogelijk te vergeten. Het móet trouwens wel. Want bij de topsport horen geen al te snel beschuldigend uitgestoken vingers naar dingen waar je niks aan kon doen. Zo kan ik dat wel stellen, omdat ik me er zelf aan schuldig maakte voor de werkelijke hoogtepunten in mijn carrière kwamen.

Ja, dat 'vallen en opstaan' kan ook in andere zin worden gebezigd. Op het morele vlak. Ten opzichte van de mentaliteit. Ook op dat punt ben ik namelijk met vallen en opstaan een stuk wijzer geworden. Dat kan ook niet anders, want hoe zou mijn schaatsloopbaan zulke grillige lijnen kunnen vertonen als ik elk jaar met dezelfde instelling en dezelfde voornemens, met dezelfde voorbereidingen het seizoen tegemoet was getreden? Als ik in 1966 Europees kampioen kon worden, waarom duurde het dan tot 1970 voor ik het weer opnieuw werd? Ook een kwestie van vallen en opstaan en vooral van léren van die valpartijen. Op dezelfde manier nuchter leren terugkijken op de dingen, die je ergens verkeerd moet hebben gedaan. Natuurlijk, er zijn omstandigheden van buitenaf geweest, die soms dat falen hebben beïnvloed. Maar ik moet lang zoeken om ze te kunnen aanwijzen als zaken waaraan ik wérkelijk niets kon doen.

Een topsporter

In de loop van mijn schaatscarrière heb ik mij vrijwel constant geïnteresseerd voor de plaats van een topsporter in de maatschappij. Het staat er erg plechtig, maar het is nu eenmaal een ‘vast begrip’ geworden: de plaats van de topsporter in de maatschappij. En het is ook wel een gewichtige zaak, eigenlijk. Een volgend punt is trouwens: wie kan beter over de moeilijkheden van een topsporter in het dagelijkse leven oordelen, dan een schaatser? Ik geloof niet, dat er andere sportlieden zijn, die zo ingrijpend worden geconfronteerd met verlies aan inkomsten, handicap in studie, moeilijkheden bij de opbouw van een maatschappelijke carrière als juist de schaatsers. En daarom is het ook weer niet zo vreemd, dat ik me altijd zeer betrokken heb gevoeld bij de problemen van de topsporters, zoals die zich nu al weer zo'n zeven, acht jaar héél duidelijk manifesteren. Iedereen van de kernploeg voelt zich bij die zaken als loonderving, studie, onkostenvergoedingen, enzovoort als de man waar het om gaat. Want hoe is de situatie: schaatsenrijders, die worden uitverkoren voor een select gezelschap als de kernploeg vertrekken begin december van huis en komen daar niet eerder terug dan - vaak - eind maart, begin april. In die bijna vier maanden staat alles wat je in het dagelijks leven deed stil. Een baas geeft je verlof en als hij in die tijd blijft doorbetalen, dan heb je een goeie getroffen. Als je studeert, breek je die studie af en als je weer op school mag terugkomen heb je een goeie school getroffen. Als je toevallig als beginnend zakenman door het leven gaat, staat je vrouw er alleen voor en als je die niet hebt, moet je alles aan je plaatsvervanger overlaten, ofwel - als die er niet is - er eentje huren.

Zoiets is natuurlijk niet normaal. Niemand stapt zo maar even een paar maanden uit zijn dagelijkse bezigheden om daarna weer vrolijk de draad op te pakken. Maar schaatsenrijders doen dat wél. Nogal voor de hand liggend waaróm: de schaatssport kun je alleen maar

tijdens de wintermaanden beoefenen. En als je tot in de top van die sport bent doorgedrongen, ben je verplicht de prestaties, die in die periode moeten worden geleverd nauwkeurig en dagelijks voor te bereiden in de tijd dat het kán: de 'ijstijd'. Vandaar die lange periode van afwezigheid. Dat wordt dan nog in de hand gewerkt door het feit, dat van oudsher de wedstrijdsport het meest intensief in Noorwegen wordt beoefend. Zonder wedstrijden geen goede voorbereiding en dus de verplichting daarheen te reizen om er je trainingskamp op te slaan en van daaruit aan de evenementen deel te nemen. Bovendien verdient het natuurlijk aanbeveling om de training te vervolmaken in de omgeving waar je de grootste evenementen te wachten staan en ook dat is vaak in de Skandinavische landen. De laatste jaren is dat allemaal enigszins anders geworden omdat men in Nederland heeft gemeend de nadruk juist op de twee kampioenschappen in internationaal verband te leggen: de strijd om de Europese en die om de wereldtitel (waarin overigens weinig verschil valt te bespeuren, helaas). Het heeft tot gevolg gehad, dat de trainingskampen werden opgeslagen in andere delen van Europa (Inzell, Davos) omdat daar de beste trainingsmogelijkheden waren en zijn. Op die grond heeft men het deelnemen aan de wedstrijden in Noorwegen wat meer naar de achtergrond geschoven. Maar dat terzijde: die periode van afwezigheid IS er nu eenmaal en je zit er als amateur maar mee. Men kan daar nog tegenin brengen, dat er in Nederland met zijn vele kunstijsbanen toch trainingsgelegenheid genoeg is, zo langzamerhand, maar dan wordt één ding vergeten. Dat is het weer. Dat in ons land helaas nooit constant is en daardoor een goede training in de weg staat.

Vluchten dus voor de nattigheid, een leven van reizen en trekken in een klein groepje om je sport te bedrijven - de sport waarin je de top wilt halen zoals iedere andere sportman, die ook maar een beetje talent heeft, dat wil.

Ook daar is wat tegenin te brengen. Mensen hebben mij wel eens gezegd: je *hoeft* het toch niet te doen? Maar dat is natuurlijk onzin. Inderdaad: je hoeft het niet te doen. Je kunt rustig voor je plezier elke winter een paar wedstrijdjes in Nederland rijden, in de zomermaanden wat trainen om de conditie op een redelijk peil te houden en verder alles maar laten zoals het is. Maar ik vraag u: welke sportman neemt er genoegen mee om niet naar de hoogste eer te streven als hem eenmaal duidelijk is geworden, dat hij die eer ook kan behalen?

Het is toch volkomen normaal dat je, als je niet louter voor wat weekendplezier schaatst, probeert je te meten met steeds sterkeren - tot in een toernooi om de wereldtitel toe?

Dus: zoeken naar mogelijkheden. Proberen een oplossing te vinden om toch deel te kunnen nemen, in ieder geval de training zo goed mogelijk te onderhouden. Als je het niet deed, zou de schaatssport een élitesport worden, bedreven door mensen die er gewoon de tijd en het geld voor hebben. Maar wie, behalve zonen in het bezit van een zeer rijke pa, kunnen dat? Wie heeft op de jeugdige leeftijd waarop de top van de prestaties valt zich al zulk een maatschappelijke welstand verworven, dat hij rustig alles achter kan laten om op de ijspistes zijn geluk te beproeven? Niemand toch zeker?

Vandaar die betrokkenheid van de kernploegleden bij het probleem dat de positie van de topsporter in de maatschappij zéker is. Ik kan de oude stelling, dat de prestaties van topsporters de grote massa tot beweging inspireren, ofwel voor een fiks stuk passieve recreatie zorgen, nog wel even gebruiken om duidelijk te maken dat het probleem er wel degelijk ligt, zolang in zoveel sectoren van de sport het professionalisme nog lang niet aan de orde is.

Wat wordt daar nu aan gedaan? Op die vraag kan ik in begin 1971 antwoorden: veel. Dat klinkt misschien vreemd, terwijl ik dit nog schrijf vanuit een trainingskamp waar we beland zijn door de hulp van een sponsor (Davos, betaald door de Suikerstichting) die er tien mille voor neerlegde. Maar toch: er wordt nu in ieder geval over gepraat. Veel meer mensen dan die in het kleine kringetje rond de topschaatsers - of de insiders bij andere sporten - verkeren, buigen zich over het probleem. Er is een sportnota van de NSF gekomen, waarin aan de maatschappelijke positie van de topsporter aandacht wordt besteed. Er is een Comité Topsport dat op zulke zaken hamert en aansluiting wil zoeken bij organisaties die in de beroepssport werkzaam zijn. Er is een raad geïnstalleerd, die weliswaar nog wel niet perfect werkt, die er in ieder geval dan toch maar is. En - bovenal - er bestaat bij veel instanties - werkgevers, schooldirecteuren - begrip voor de toestand. Alleen... géld is er nog niet. Zoals het er tijdens mijn schaatscarrière nooit was.

Het klinkt wellicht vreemd voor een amateur om in dit kader naar geld te hengelen. Veel mensen hebben nog veel te veel moeite met het koppelen van die begrippen. Zij leven nog in een voorbije tijd. Welke topsporter vandaag de dag kán een echte amateur zijn volgens

de normen van de oude heer Brundage en zijn Internationaal Olympisch Comité? Ja, wie kán dat zijn - zonder er nog maar over te praten of er nog wel een paar van die ouderwetse typen bestáán...

Het vervelende is, als je die problematiek op de schaatsers betrekt, dat in onze sport de ‘eisen’ (ik zet het woord voorzichtig neer...) nog weer zoveel hoger liggen dan elders. Is het al een moeilijke zaak voor een atleet om tot een verantwoorde seizoen-opbouw te komen vanwege die voortdurende ‘halve dagen vrij’ en dat steeds terugkerende ‘vroeg weggaan’, aan de andere kant kan hij tenslotte nog *iets* doen. In ieder geval halve dagen werken, tijd voor studie uittrekken, in een soort los-vaste job aan de kost zien te komen. Dat alles is voor de leden van de kernploeg niet mogelijk. Zij zijn gewoon aangewezen op de goedertierenheid van hun werkgevers, hun vaders, hun leraren. Vier maanden aan één stuk weg is te véél van het goede - of slechte zo u wilt.

En toch willen ook zij hun sport bedrijven. En toch doen ze het óók nog. Men kan zich voorstellen hoeveel opofferingen mensen rond dit soort topsporters zich getroosten, of in ieder geval getroost hebben, om dat mogelijk te maken.

Er is nog een ander punt. Dat schaatsenrijden trekt niet alleen een moeizaam acceptabele wissel op de toekomst, je hebt het soms niet alleen moeilijk met de overpeinzingen over wat je had kúnnen verdienen, of doen, terwijl je buitenslands op de ijzers staat, nee, het kóst ook nog geld en dat is heel lang niet zo'n klein beetje geweest...

Lid zijn van een kernploeg betekent onvermijdelijk: centrale trainingen. In de zomermaanden wekelijks, in de herfst meerdere malen per week. Hoe je het ook wendt of keert, er zullen altijd een paar schaatsers zijn, die van heinde en verre naar die trainingsplaats moeten komen. Daarvoor wordt reisvergoeding betaald. Terecht, niemand zal daarover twisten. De laatste tijd zijn die vergoedingen wat opgetrokken, maar ze zijn nog altijd onvoldoende - ze dekken de ware kosten nauwelijks. En daarvóór was het helemaal een piepklein bedrag. Zelfde kwestie met het zakgeld. Jarenlang moest je in Noorwegen, Zweden of in het dure Zwitserland rond zien te komen van een miniem bedrag per dag, voldoende voor een kop koffie en een flesje limonade, maar zeker onvoldoende voor het broodnodige vertier dat je in zo'n trainingskamp óók moet hebben - al zijn het dan geen slemppartijen die ontketend worden. Geld mee van huis dus. Tja, de schaatsbond is arm, dat is al zo vaak betoogd. En het zal

wel waar wezen - nee, het *is* waar, zoveel weet ik er wel van. Maar een andere zaak is: had er nu niet meer geld op tafel kunnen komen, in al die jaren, om tenminste ofwel de topschaatsers hun kosten compleet te vergoeden, ofwel een soort ‘fonds’ te kweken, dat de studerenden onder hen ná hun carrière in staat stelt hun studie af te maken? Pas heel laat is men begonnen met enkele acties die dat mogelijk moesten maken. Die acties zijn mislukt, of gedeeltelijk mislukt en bovendien had de bond méér geld nodig dan voor de topschaatsers alléén behoefde te worden gebruikt. Ook het opbouwwerk kost geld. IJs ‘huren’ voor gewestelijke- of jeugdploegen waaruit de top van de toekomst moet voortkomen is schrikbarend duur, omdat de ijsbanen hun inkomsten hebben uit de plezierrijders en de exploitatie van zo'n ijspiste is al zo schrikbarend duur, dat al die baantjesrijders de balans zelfs niet in evenwicht kunnen houden. Alleen in Amsterdam slaagde men daar een paar maal redelijk in en dat ging dan tegelijk gepaard met de grootste moeilijkheden voor de wedstrijdrijders omdat de baan al te vaak sterk leed onder het massale gebruik.

Weinig of geen geld - en dat is een jaarlijks in de kring van de kernploeg terugkerend onderwerp van veel zorgelijke gesprekken geweest. Er kwam van particuliere zijde soms steun, er werden zelfs wel fondsen opgericht, zoals het in Noordholland zetelende ‘Kossenfonds’, dat een behoorlijke start had, maar langzaam doodbloedde. Toch, als dat hier ook even mag, hulde voor die mensen, die er wat aan wilden gaan doen, die zo'n beweging in gang hebben gezet.

Laat ik die hele situatie eens op mezelf betrekken. Eigenlijk, zeggen veel buitenstaanders, heeft Schenk nog het minste last van die geldzorgen gehad. Zijn vader behoort nou niet direct tot de armlastigsten, hij heeft ontzettend veel op met het schaatsenrijden van zijn zoon en bovendien is Ard zelf student, zodat hij in ieder geval geen inkomsten mist. Allemaal waar. Maar er zijn toch nog wel andere dingen in dit leven dan schaatsenrijden op andermans kosten. Ik kan er nu eenmaal niet tegen beschouwd te worden als (in dit geval) een ‘vaderskindje’ dat met veel zorg wordt omringd en dáárdoor naar een prestatie wordt toegeleid. Ik kon me ook al vroeg niet verzoenen met de gedachte, dat mijn schaatscarrière bepalend zou zijn voor mijn maatschappelijke toekomst: een paar jaar schaatsen en dan met behulp van je naam ‘iets’ gaan doen - vertegenwoordiger worden, het café- of restaurantwezen in, of ‘wat in de handel’ gaan doen. In die sectoren zie ik mijn later leven zich niet afspelen. Na lang afwegen koos ik

Blij met elkaars prestatie - dat kan óók nog, gelukkig. Kees en Per Willy Guttormsen 'tillen' me hier.

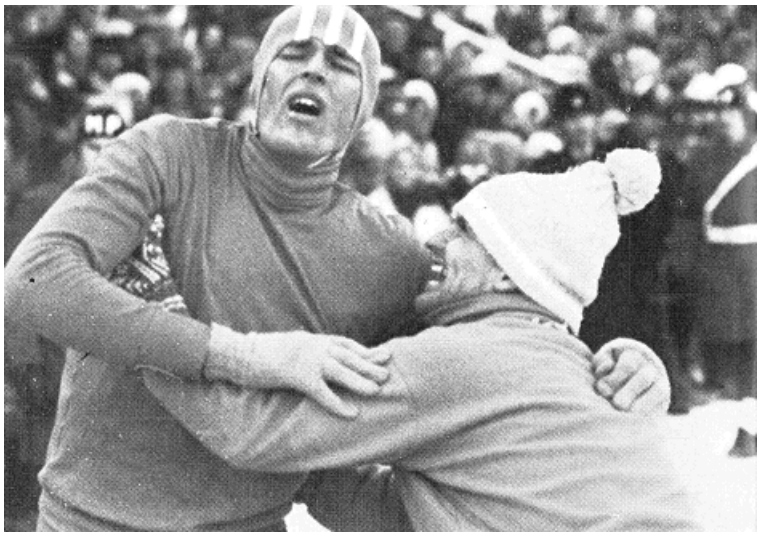

Na tien kilometer in Oslo: wereldkampioen. Leen al erg blij, ik nog uitgeput.

Vijf jaar strijd bekroond: Leen Pfrommer deelt terecht in de wereldtitel van Oslo.

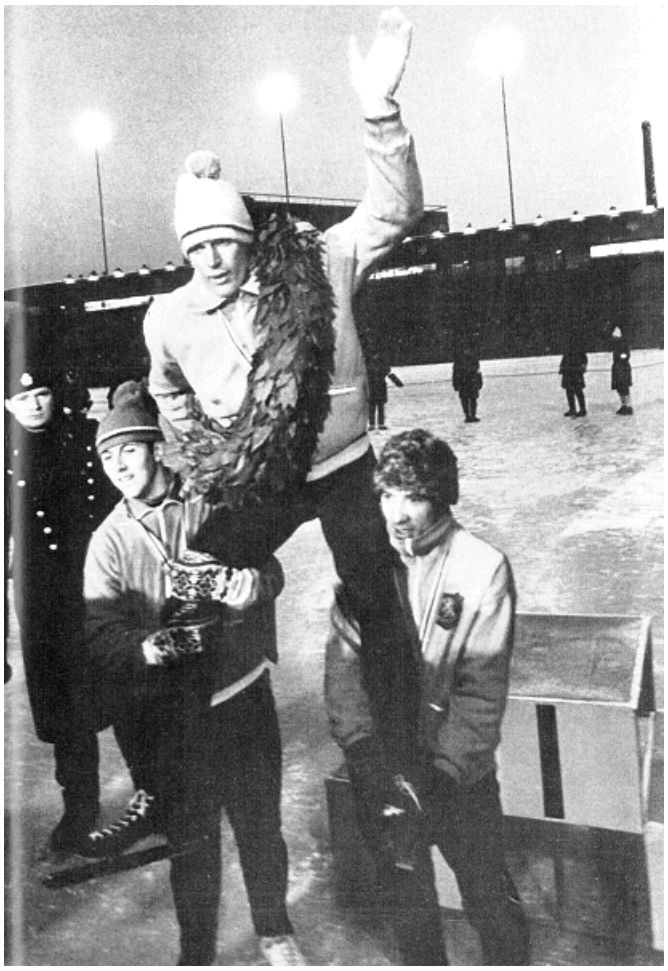

Mijn eerste wereldtitel, op het 'heilige ijs' van Bislet. Vaak zelf iemand op de schouders genomen - nu mag ik omhoog. Magne Thomassen en Kees verzorgen dat.

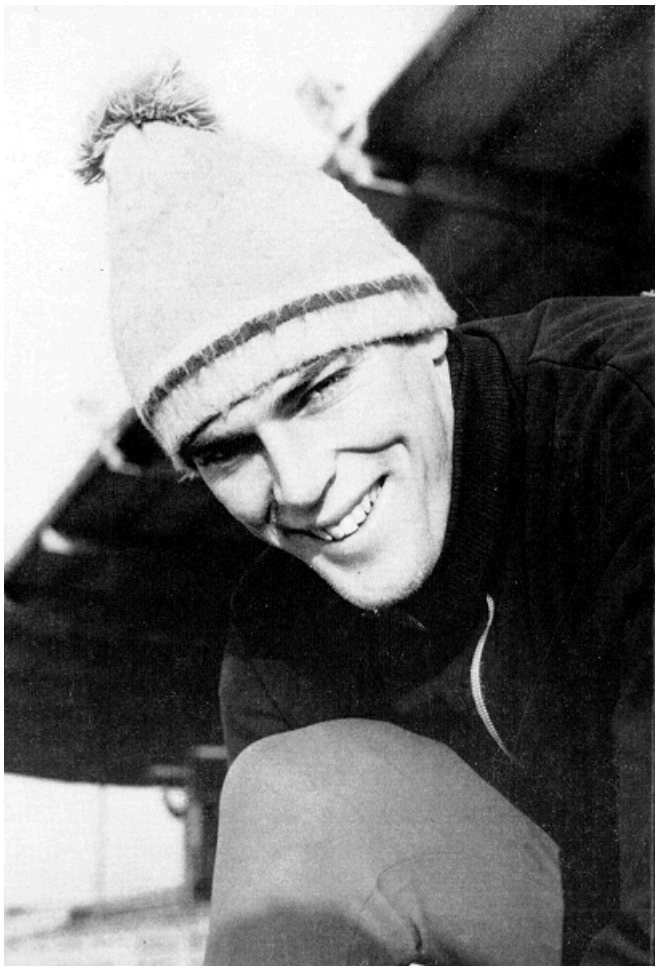

Dat baardje is nooit erg ver gekomen. Het prille begin lag in Heerenveen, bij een 'trainingskampje voor mezelf'.

voor de studie in de fysio-therapie, omdat ik dat echt wilde, en dat dan nog niet eens omdat tussen dat vak en de sport de stap maar zo klein zou zijn. Ik vind het een fijn vak, ik geloof dat er ook nog zoiets als een roeping aan te pas komt en ik geloof dat ik die heb. Dat heeft niets te maken met de mogelijkheid, dat ik later nog eens sportmassage zou kunnen gaan doen en dat ik daarbij wellicht een streepje voor zou hebben, omdat ik de techniek daarvan uit eigen behoefte heb leren kennen.

Student... Je hebt het, voor wat je training betreft, wellicht iets gemakkelijker dan de anderen, die een werknemersbestaan leiden. In het hoofdstuk 'training' belicht ik dat. Maar de positie als tonsporter wordt er niet gemakkelijker of moeilijker door, in de schaatssport. Je hebt de medewerking van alles en iedereen nodig om binnen de gestelde tijd je examens af te leggen en er moet vaak voor jou een speciale regeling worden getroffen om die proeven op een ander tijdstip te doen, dan in het studieprogramma is vastgelegd. Als je die medewerking, die vaak schoorvoetend tot stand komt, omdat degenen die het voor het zeggen hebben over sportbeoefening nu eenmaal anders denken dan jij, als je die medewerking dan hèbt, dan moet je het ook nog waar maken. Dan moet je bijvoorbeeld studeren óók in de tijd dat je weg bent, dat je in een trainingskamp zit. Het is niet zo moeilijk te raden wat een opoffering dát kost. Concentreren op de studie als de aandacht helemaal op het schaatsen gericht is, bij iedereen om je heen. Als de laatste week vóór het toernooi aanbreekt...

Ach, soms ook is die studie wel weer een afleiding, een aanleiding om de zinnen te verzetten als je dat 'alsmaar schaatsen' beu wordt, of als je op jezelf wilt zijn. Maar die momenten zijn schaars...

Je ligt ergens op een hotelkamer. Degene met wie je 'ingekwartierd' bent scharrelt wat door de kamer, slijpt zijn schaatsen, ruimt zijn koffer op, leest sterk verouderde weekbladen of kranten van een paar dagen eerder, gaat weg, komt weer terug. Het begin van een gesprek ontstaat, de 'babbel' breekt weer af. En jij hebt je studieboeken voor je. Kan dat? Nee, nauwelijks. Je moet ergens een hoekje zoeken om je te concentreren op de dictaten, die goede vrienden je hebben toegestuurd (een geweldig fijn gebaar van steun en vriendschap!), enfin, u begrijpt, studeren in een trainingskamp is héél moeilijk...

Met dat alles wil gezegd zijn, dat óók voor een student het lid zijn van een topsportgroep zéér grote nadelen heeft: je kunt je die lange onder-

breking nauwelijks veroorloven. Ik heb daarom de grootste bewondering voor Peter Nottet, die het allemaal wél verwezenlijkte op een ogenblik, dat ik een jaartje stopte met de studie. Hij bleef tegelijkertijd meedraaien met de top - maar buiten kijf is, dat zijn prestaties toch minder waren dan anders, hoewel nog ruimschoots voldoende.

Keren we terug naar het uitgangspunt: geld om die topsport te kunnen verwezenlijken. Geld om de één zijn loon door te betalen, geld om de ander in staat te stellen na de schaatsjaren nog enkele studiejaren te kunnen bekostigen. Waar moet het vandaan komen?

Een platgetreden pad ga ik op, als - met zovelen voor mij - zeg, dat van overheidswege voor zoiets subsidie beschikbaar zou moeten worden gesteld. Vanwege die passieve recreatie, vanwege de bestrijding van de bewegingsarmoede door de impuls die van de topsport uitgaat, ja, zelfs om redenen van economisch belang. Wat dat laatste betreft: wist u, dat bollenkwekers ten tijde van de eerste grote successen van Kees en mij in de Skandinavische landen een groter omzet noteerden, dat hun vertegenwoordigers daar de deuren gemakkelijker open vonden gaan? En wat die passieve recreatie aangaat: honderdduizenden zitten twee weekeinden per jaar aan de beeldbuis gekluisterd, om ademloos de prestaties van de schaatsjongens te volgen. Een heel volk maakt zich boos en vertoont de vreemdste reacties als Jan Bols bij een Europees kampioenschap wordt gediskwalificeerd. Is het dan zo vreemd, dat wij wel eens piekeren over een manier om ons, juist met behulp van diegenen die door onze prestaties zó geboeid zijn, dat zelfs de beroepsvoetballerij stilstaat, de beoefening van onze sport wat gemakkelijker te maken? Helaas: dát is onmogelijk gebleken. Zodra de KNSB kaarten ging verkopen voor een wereldkampioenschap in Oslo en de prijs daarvan met een paar gulden verhoogde om er een soort ‘fonds’ van te kunnen stichten, staken stormen van kritiek op. Van mensen, die voor zo'n reis ‘all-in’ toch minstens vierhonderd gulden kwijt waren. Maar die de prijs van twee glazen whiskey aan boord van het vliegtuig te hoog vonden als extraatje voor degenen naar wie ze gingen kijken. Natuurlijk, ik raak hier aan een andere zaak. Mag een bond dat zomaar doen, de prijs van die kaartjes verhogen? Nee, eigenlijk niet, als je alles netjes op een rijtje zet. Maar moet dat dan, in zulke omstandigheden? Mag er niet eens wat worden geïmproviseerd voor een goed doel, als allerlei andere pogingen zijn mislukt? Wanneer iedereen maar *blijft*

zeggen dat ‘een andere instantie’ dan maar voor dat geld moet zorgen komt het er nooit.

Er is, naarmate ook in andere sporten de ‘sponsors’ steun gingen verlenen aan de ‘amateurs’, in de afgelopen jaren natuurlijk een oplossing opgedoken voor dat veelomvattende financiële probleem. Een gemakkelijke oplossing: de reclame. Veel, heel veel bedrijven zijn bereid om flink af te schuiven als de topschaatsers zelfs alleen maar met een trainingsjack met hun firmanaam erop zouden kunnen rondrijden. In Zweden gebeurt dat zelfs al, maar hier niet. Waarom niet? Ik zou het niet weten. Zijn we nu zó bang voor de amateurbepalingen van de ISU als diezelfde regels onder de ogen van de oude heerser Laftman met voeten worden getreden? Staan we als schaatsland niet zó sterk, dat we die ISU wat kunnen ombuigen naar wat losser amateurbepalingen zoals die in andere sporten al lang gelden? De Olympische Spelen? Ach wat - en de amateurwielrenners dan? Die mogen toch ook nog altijd meedoen? De rel rond de skiërs? Ik moet nog zien of Brundage dat wel wint.

Ikzelf zou er helemaal geen bezwaar tegen hebben om een vorm van reclame te voeren. Die oude kreet ‘sportlieden moeten niet als kerstbomen versierd hun sport bedrijven’ gaat allang niet meer op. Kijk naar de fietsers, naar volley- en basketballers, naar tafeltennissers, ja zelfs vele amateur-voetbalclubs dragen reclame als ze in trainingspak het veld opkomen. En bij mijn weten zijn de verzamelde amateurvoetballers ten opzichte van het professionalisme toch érg huiverachtig als ik zo eens lees over de moeizame onderhandelingen tussen de beide secties in de KNVB...

Was het maar waar, van die reclame. Er zou een wereld van mogelijkheden voor ons open gaan, al werd ze maar in zwakste, geringste vorm bedreven. Heus, *wij* hoeven er niet rijk van te worden. De bond mag het van mij wel. Om de achterban te kunnen kweken, die zo broodnodig is om de huidige top te vervangen. Als er voor ons dan in ieder geval maar gelegenheid bestaat om iets terug te krijgen van wat je anderen aan plezier en inkomsten bezorgt terwijl, je er zélf aan tekort komt.

Tja, dat was een hele litanie. Een klaagzang die ik toch wel kwijt wil, omdat jaar in, jaar uit *dit* onderwerp bovenaan de lijst staat van de gespreksstof in de schaatstop. Maar ook omdat jaar in, jaar uit de pogingen om er iets aan te veranderen zijn mislukt. De goeden niet te na gesproken moet ik dan toch wel een beschuldigende vinger uit-

steken in de richting van een serie officials die op dat punt weinig of zwakke activiteiten hebben ontplooid. De financiële kant is in de loop der jaren waarlijk amateuristisch aangepakt, in de negatieve zin van het woord. Er was nooit iets, er werd altijd geschermd met het eeuwige 'er is geen geld'. Ik heb in een verkreukeld pak, dat wekenlang in de koffer had gezeten, op het toneel gestaan voor een imposante prijsuitreiking met om me heen allerlei andere schaatsers van andere nationaliteiten in keurige blazers en broeken. En toen wij dan ook zoiets 'mochten' kwamen we op de zolder van een Amsterdamse firma in een soort uitverkoop-collectie terecht. Hoe vaak is het niet voorgekomen, dat we gezeurd en gezeurd hebben voordat eindelijk onze vaste masseur Cor Nederveen zich eens een paar dagen eerder bij de ploeg mocht voegen dan was 'gepland'. En Cor is óók wel eens op kosten van Kees Verkerks supportersclub naar een evenement gereisd om er dan toch maar bij te zijn, terwijl zijn aanwezigheid niet eens was ingecalculeerd...

Zo maar een paar dingen zijn dat, uit een reeks van veel 'toestanden'. Je zou het allemaal veel gemakkelijker kunnen hebben (let wel: ik zeg niet dat we in de watten gelegd moeten worden!) als er eens een paar verouderde principes overboord konen worden gegooid.

Die amateurbepalingen waarmee altijd maar geschermd wordt... Op een vergadering van de Nederlandse Sport Pers is, aan het begin van het seizoen 1970-1971, alleen maar als gerucht, gezegd dat ik voor een fiks bedrag als 'columnist' voor de komende maanden verbonden zou zijn aan een 'groot landelijk ochtendblad', zoals dat in perskringen heet en waarmee dan wel De Telegraaf bedoeld wordt. Er was niets van waar, maar prompt gleed een brief van de bond in de bus. Of ik maar even opheldering wilde verschaffen en of ik me wel realiseerde, dat mijn amateurstatus in gevaar kwam. Over dat soort dingen ontstaat meteen het grootste lawaai, overigens niet alleen bij de bond, maar ook in journalistieke kring. Want o, je moet zo voorzichtig zijn, je mag nergens wat voor krijgen, ook al ben je de grootste wereldkampioen. Toen Theo Koomen in het Algemeen Dagblad een verhaal schreef over een 'drukke dag voor Schenk' en daarin aanstipte, dat bij een lezing hier en een opening dáár wel eens wat aan de strijkstok bleef hangen, stond iedereen op de achterste benen. Nog daargelaten of ik het er nu zelf mee eens was, dat het zo open en bloot werd geschreven (ik was het niet), moet je je toch afvragen: is dát nou al die herrie waard? En moet er zulk een stampij

worden gemaakt als de één of andere rijder voor een televisie-uitzending eens wat ‘vangt’ (de bedragen moeten natuurlijk niet exhorbitant hoog zijn), terwijl zo'n sportman daar toch ook zijn tijd en zijn moeite aan besteedt? Ikzelf heb voor een normaal interview, een gesprek met een journalist omdat je nu eenmaal in het nieuws staat, nooit geld gevraagd. Zomin als voor ‘normale’ radio- of televisie-optredens, die een gevolg zijn van je verrichtingen. Je moet die dingen scheiden, vind ik. Met Jan van Beveren, die ongeveer dezelfde principes aanhangt, heb ik het daar wel eens uitgebreid over gehad: pas wanneer zoiets je uren gaat kosten, wanneer je van hot naar haar wordt gesleept om foto's te maken, ja dan vind ik, dat er best wat tegenover mag staan. Och, en toen ik op een kamer in Amsterdam zat, studeerde en trainde, mijn eigen potje kookte en zuinigjes aan door het dagelijkse leven ging, ja, toen sprak ik bij voorkeur rond etenstijd af met een journalist, voor een interview. In een restaurant...

Zo is dan het ‘zomerse leven’ van een topschaatser ook al onderwerp van gesprek geworden. De één draait eens een film hier, de ander houdt een lezing daar, de derde opent eens wat, of reikt prijzen uit. Is het, na wat ik heb getracht te schilderen, zo vreemd, dat er hier en daar een briefje op tafel komt - dat overigens nog een heel andere kleur heeft dan een ‘rooie’?

Het vreemde is, dat als zo'n gesprek over de ‘verdiensten’ van de schaatsenrijders eenmaal op gang is gekomen, er meteen ook de wildste berichten gaan circuleren. Over de inkomsten uit wedstrijden aan het eind van het seizoen bijvoorbeeld, het beroemde ‘noord-Noorse circuit’. Wat die jongens dáár allemaal verdienden... Laat me u gerust stellen: meer dan redelijke startvergoedingen als compensatie voor veel ongemakkelijk reizen en trekken door hoogst onherbergzame landstreken zijn dat beslist niet!

Wat zal ik u nog verder vertellen over mijn boekhouding? Hij bestáát niet eens! Er is hoogstens een kastekort - en dat dan wel constant.

Misschien heeft het bovenstaande u wel een pleidooi tégen het beoefenen van de schaatssport toegeschenen. Niets is minder waar! Tot op het moment dat ik mijn laatste streek op het ijs zet in wedstrijdverband (en dat ogenblik is begin 1971 nog vér verwijderd) blijf ik er plezier in houden, hoe dan ook. En bovendien: komt een topsporter niet juist waar hij wezen wil, omdát hij de mentaliteit heeft ‘ondanks alles’ door te gaan, te blijven knokken? Groot worden onder

moeilijke omstandigheden, geeft dat niet de grootste voldoening? Trouwens, wie denkt er aan geld als hij op het erepodium staat, of teleurstelling verbijt omdat hij juist niet dat stapje omhoog mag doen? Met dit betoog heb ik alleen maar aandacht willen vragen voor de soms zeer moeilijke omstandigheden waaronder - zéker in Nederland - de mensen die de koppen van de sportpagina's ‘maken’ naar hun prestaties toe moeten groeien. Niet alleen op het ijs, maar ook op de sintelbaan, in het zwembad of zelfs maar in de schermzaal. Hoe dat veranderen kan? Er is, geloof ik oprecht, genoeg geld voor de begeleiding van de topsport. Als het belang ervan maar allerwegen wordt onderkend: door de overheid niet alleen, maar ook door de besturen van zoveel sportbonden. Natuurlijk doen ook zij hun werk uit louter idealistische overwegingen. Maar daarom mogen zij de eisen van de tijd niet uit het oog verliezen. En ook niet van hun mensen verlangen, dat die dezelfde principes huldigen als zij. Er veranderde de laatste tijd veel ten goede, zeker ook in de schaatsbond waar in ieder geval het geluid van de mannen, die het voor het oog van de sportwereld moeten dóen, wordt gehoord. Dat is maar een begin. Ik deel overigens de mening niet helemaal, dat je door schokeffecten zo snel mogelijk méér zou kunnen bereiken. Met luid geschreeuw en alleen maar harde aanvallen op de officials kom je er niet. De partijen drijven dan te ver uit elkaar en ook ontbreekt dan bij de sportmensen het begrip voor diegenen, die zich óók de grootste opofferingen getroosten om het bondswerk te doen. Bestuursleden zijn niet allemaal baantjesjagers! Zoals topsporters geen geldwolven zijn...

Allerlei...

Stapels brieven. Stapels uitnodigingen. Fanmail. Boze woorden. Opwekkingen, aanbiedingen. In die eerste jaren van topsport-beoefening overvalt het je - mij althans wel. Ik heb er lang over gedaan om er aan te wennen dat ik 'van het publiek' was, dat althans móest zijn - want ik ben het tot op de dag van vandaag nog altijd niet. Dat 'stugge', weet u wel... Er is een tijd geweest, dat ik me een beetje boos maakte over dat soms, naar mijn inzichten, veel te ver gaande enthousiasme, die bemoeienis met wat ik deed en doe. In die dagen leek ik nors, of verlegen, maar geen van beide was waar. Ik kan alleen maar niet beseffen dat 'het grote publiek' sportlieden van het slag als wij - Kees en ik - toen waren, nodig blijkt te hebben, en dat je daarbij moet incalculeren, dat zoiets bij de 'status' van de topsporter hoort.

Ik kan me nu niet meer zo verbazen over die reacties, al blijven ze toch wel een fenomenaal karakter voor me houden. Dat een dame een brief schrijft naar een ministerie, daarin vermeldt, dat ze gelezen heeft dat de schaatsers bij minister Klompé zullen worden ontvangen, en dat ze daar zo ontzettend graag bij zou willen zijn, omdat ze Ard Schenk nou eindelijk eens van dichtbij wil zien en hem een hand wil geven - ja, dat verbaast me nog altijd enigszins. Ik heb geleerd dat soort toestanden - een uitnodiging voor een bruiloft, om me er alleen maar een poosje te laten *zien*... - met een glimlach te aanschouwen, nu, en me er, als dat allemaal zo per se nodig is, met de grootste voorzichtigheid weliswaar tóch een beetje aan aan te passen. Ook dat is een soort 'levenswijsheid', die je opdoet, als je een tijd aan de top meedraait. Maar nee, 'onze Ard' ben ik toch nooit geworden - heb ik ook niet willen worden. Hoe betrekkelijk is het immers allemaal? Daarover hoeven we het niet lang te hebben, want dat is al zo uit en te na verteld: sportroem is zo betrekkelijk...

Het is niet zo moeilijk om te beseffen, dat het niet zo heel lang zal duren, voordat de naam Ard Schenk vergeten zal zijn, of hoogstens een vage herinnering zal oproepen aan een mooi schaatsverleden, dat

dan misschien nog enigszins lacherig zal worden bekeken ook. Zo van ‘hoe is het mogelijk, dat al die mensen zich toen zo druk hebben kunnen maken over een stelletje schaatsenrijders, die nog bóven de zeven minuten bleven op de vijf kilometer’...

Het is dan ook niet aan al die toestanden rond en ná kampioenschappen, dat ik de beste herinneringen zal bewaren uit mijn sportloopbaan. En van al die aanbiedingen, die je op het hoogtepunt van je carrière bereiken komt in de praktijk ook al nauwelijks iets terecht - althans niet zoveel, dat je er voor ‘later’ wat aan hebt. Huldigingen... ik heb er altijd voor gewaakt, dat ze niet uit de hand liepen, dat het geen feesten werden, die alleen maar op touw waren gezet om ook eens iets te hebben, om het allemaal zo spectaculair mogelijk te maken. Natuurlijk, het doet je wel wat, als je teruggaat naar de dagen van bijvoorbeeld Kees Verkerk en zijn Puttershoek anno 1966 en '67. En ik bewaar de beste herinneringen aan hoe ‘mijn’ Wieringerwaard in al zijn geledingen ook mij toen heeft gehuldigd. Maar ik vond het toch ook plezierig te ontdekken, dat er mensen waren, die er voor waakten, dat zulke huldigingen een ‘traditie’ werden - zoals ook een paar maal is gebeurd, elders.

Wat ik daaraan graag heb overgehouden: doelmatige geschenken. Cadeaus waar je tot in lengte van jaren wat aan hebt.

Nog een resultaat: je leert de mensen zo goed kennen. Je ontdekt uit hoeveel zéér verschillende lagen een bevolking als die van Nederland bestaat. Je gaat ook een verdraaid goed onderscheid maken tussen echt en onecht, tussen hartelijke mensen, die het ménen, en lieden die er op uit zijn om van ‘iets met de schaatsers te maken hebben’ een eigen show te maken. Aan dat slag heb ik een verschrikkelijke hekel en ik heb er in de loop der jaren een fijne neus voor ontwikkeld om ze te herkennen. Wat tegelijk gelegenheid verschaft om even iets te zeggen over een man, die we in de hele kernploeg hebben leren kennen en vooral waarderen als iemand die waarlijk het goede met zijn schaatsjongens voor heeft: schaatsenfabrikant Jaap Havekotte. Hij is, en daarom kan ik hem in deze vergelijking goed gebruiken, een man, die uit hoofde van zijn vak alleen al baat zou kunnen hebben van zoveel mogelijk op de voorgrond treden in gezelschap van toprijders. Het zou reclame voor hem betekenen. Hij zou op een gemakkelijke manier kunnen profiteren van het feit, dat ‘Havekotte en de schaatsers’ een onafscheidelijk begrip zou zijn. Maar hij doet het niet. En als hij in onze buurt is, dan is hij er alleen maar om te helpen. Om je

schaatsen nog eens goed te inspecteren, om er over te praten en om van je ervaringen te leren, zodat hij zijn produkt kan verbeteren. Hij helpt je waar hij kan en dat is soms niet zo eenvoudig - als je bijvoorbeeld op een zeer vroege zondagmorgen nog in je pyamajasje in een Duits hotelletje een paar nieuwe buizen in de schaatsen van Kees Verkerk staat te zetten, terwijl je eigenlijk alleen maar eens gezellig naar die recordwedstrijden in Inzell wilde komen kijken. Ja, als Kees dan op *die* buizen een nieuw wereldrecord op de vijftienhonderd meter rijdt, dan is ‘oom Jaap’ natuurlijk nét zo blij als Kees zelf. Maar hij schreeuwt niet van de daken, hij fluistert zelfs nauwelijks, dat hij nou net die schaatsen zo goed maakte dat... enzovoort.

Nu we het toch over die schaatsen hebben: een uiterst belangrijke zaak natuurlijk. Het is je ‘materiaal’, je werkt ermee. En in het wilde seizoen van '70-'71 meer nieuws dan ooit vanwege de ‘bramen’ (Atje Keulen in Leningrad, ik in Amsterdam). Er zijn er onder ‘ons’, die zéér precies op hun schaatsen zijn. Die ze bij wijze van spreken als kostbare kunstschatten behandelen - en die per se dat ene paar willen hebben als ‘wedstrijdschaatsen’ en dat andere om er op te trainen en nog een paar voor weer wat anders. Die herinneringen aan een gewonnen wedstrijd rechtstreeks verbinden aan de schaatsen waarop dat gebeurde en voor een volgende keer dan ook alleen op *die* schaatsen willen rijden. Wel, ik ben niet zo. Nooit geweest ook. Misschien zelfs in de loop der jaren wel iets te gemakkelijk in dat opzicht. Wat dat betreft heb ik veel geleerd van Jan Bols. Een uiterst precies man op dat punt, vooral waar het slijpen betreft. Je slijpt doorgaans je schaatsen zelf en dat is, als je het werkelijk goed wilt doen - zoals Jan! - toch niet zo'n eenvoudig karwei van ‘een slijpsteentje er over halen’. Schaatsen hebben een bepaalde ronding, althans ‘het loopvlak’. Die rondig moet zijn aangepast aan ten eerste de ‘normale’ eisen die een wedstrijdrijder er aan dient te stellen (niet teveel ‘schaats’ op het ijs) en ten tweede de bijzondere eisen, de persoonlijke ervaringen. Uiteraard zijn die dan weer afhankelijk van de omstandigheden, zoals de toestand van het ijs en het weer enzovoort. Dat laatste kan worden uitgebreid tot een hele lijst, die voor iedereen verschillend is - het ligt er maar aan hoeveel waarde je er aan hecht. In de praktijk zullen veel rijders een ander ‘maniertje’ vertonen als het gaat om de behandeling van hun schaatsen, dat ligt maar helemaal aan hun karakter. Kees Verkerk had, vooral in de dagen dat hij op zijn hoogtepunt stond, een hele ‘cultus’ rond zijn schaatsen opgebouwd: nooit anders dan dát

paar voor de wedstrijden, trainen met verzwaarde schaatsen (dan ‘viel het gewicht in de wedstrijden altijd mee’), speciale veters - maar dan ook geen andere - in de schoenen, kortom: net dat soort bijzonderheidjes, dat je ook veel bij andere sportlieden ziet. Kees was op zijn schaatsen zo precies als Eddy Merckx op zijn fiets... Jan Bols trouwens ook!

Wat mij betreft was dat wel even anders. Niet, dat ik nou allerlei grove onzorgvuldigheden aan de dag legde, maar wat ‘makkelijker’ dan anderen was ik toch wél. Het kwam wel voor, dat ik bij het begin van het seizoen een paar schaatsen wegdeed, waarvan ik achteraf vermoedde, dat het juist nou het paar was, waarop ik één of ander succes had behaald - een wereldrecord had gereden, of zoiets. Maar daar zat ik dan beslist niet over in - nóg niet, trouwens... Wat het slijpen betreft: grotere zorgvuldigheid dus in de laatste jaren, niet in het minst, doordat Jan wel eens een paar van mij pakte op de hotelkamer en zei: ‘Ard, jong, daar moet je toch eens wat meer aan doen’. Niet dat zoiets tot directe successen leidde, maar ik kan me voorstellen, dat je uit perfect verzorgde schaatsen weer een beetje ‘moreel’ put. Je gaat alleen maar écht slechter als de schaatsen per se *niet* goed zijn.

Het slijpen van de schaatsen tussen de verschillende afstanden door: er zijn er, die daar ontzettend lang mee bezig zijn. Wat je dan ook weer als een bepaalde manier van concentreren zou kunnen zien. Daarover doen overigens ook allerlei fabeltjes de ronde: speciale schaatsen nemen voor de één of andere afstand, de schaatsen weer héél anders slijpen - het is onzin. De juiste manier voor een afstand bestaat niet, dat hangt weer allemaal van de rijder af.

Die vier afstanden... ‘Mijn tien kilometer’ loopt bij wijze van spreken als een rode draad door dit boek heen. Die wordt voldoende besproken. Over de andere afstanden is weinig te zeggen, althans niet over de manier waarop je die zou ‘moeten’ rijden. Wie iets van schaatsen weet, begrijpt, dat zoiets van keer tot keer verschillend is. De sprint is een één vloeiende beweging, behoort dat te zijn. De vijftienhonderd meter is een veel moeilijker afstand voor wat betreft je ritme en zéker de verdeling van je krachten. Dat lijkt vreemd, gezien de verhouding tot de langere afstanden: als je een goeie vijf kilometer rijdt, moet je toch zéker een 1500 meter hard kunnen rijden, denken velen. Fout. Niet voor niets is de ‘schaatsmijl’ al zo vaak de sleutelafstand genoemd, al gaat dat begrip er de laatste tijd een beetje uit, omdat met

de voortgang van de prestaties élke afstand zo langzamerhand de sleutelafstand is. Maar wat maakt die ‘mijl’ nou zo moeilijk? Daarover zou een lange, technische verhandeling te schrijven zijn, maar het komt in het kort hierop neer, dat je je op geen enkele manier mag ‘vergissen’. De rondetijden moeten zó scherp zijn om tot een goede tijd te komen, dat een halve seconde langzamer funest kan zijn. Met een opening van driehonderd meter en drie ronden daarachter heb je niet zo héél veel tijd om je te herstellen, en als je een zwakkere opening goed moet gaan maken, beland je aan een grens die in een volgende ronde haast niet meer goed is te maken. Wie met ‘28’ opent en toch een zéér goede tijd wil gaan neerzetten, staat voor de noodzakelijkheid een rondje van 29 te rijden en dat is zo ongeveer sprinten... Wat natuurlijk niet wil zeggen, dat de ‘drie sprints van Davos’, die tenslotte 1.58.7 tot gevolg hadden, niet voor verbetering vatbaar zouden zijn.

Op zo'n vijftienhonderd meter hangt bovendien nog zo veel van de tactiek af óók. De manier waarop je 'm zou moeten rijden kan dan wel haarscherp worden omschreven, maar als je aan zulke eisen voldoet, maak je alleen maar een goede of zeer goede tijd. En er spelen in een toernooi nog andere belangen mee. Je kunt namelijk zelf niet de scherpst-mogelijke tijd maken en toch als de grote overwinnaar wegstappen, wat overigens voor bepaalde andere afstanden natuurlijk óók geldt. Wat ik daarmee wil zeggen is: je komt vaak voor de ververplichting te staan je race op een tegenstander af te stemmen - in de eerste plaats - en pas in tweede instantie te proberen eventueel afstandswinnaar te worden. Zoiets gebeurde bijvoorbeeld in Innsbruck en in Oslo, in 1970, tegenstanders respectievelijk Dag Fornaess en Magne Thomassen. In beide gevallen de grootste concurrenten voor een titel en dus was het van belang eerst hen te verslaan en dan pas op de tijd te letten. Hoe moet dat? Het varieert per wedstrijd. Bij Fornaess wist ik, voelde ik aan, dat ik zo snel als maar mogelijk was vóór hem moest kruisen. Dat zou hem een morele tik geven en dat bleek in de praktijk ook zo. Op het moment dat het kón - dus zonder me te forceren - pakte ik hem, hij viel tenslotte naar ruime afstand terug. Met Magne was dat precies hetzelfde. Alleen bleef ik wat langer achter hem, omdat hij taai verzet bood. Maar precies op het juiste moment liep ik van hem weg en toen was ook zijn weerstand meer dan normaal gebroken. Daar gaat het in zo'n geval om. Iemand op het juiste moment aanpakken en wel zodanig dat hij juist door jouw

verschijning meer verliest aan seconden dan hij in een andere rit, waarvan hij de loop zelf zou kunnen bepalen, zou doen. Het is belangrijk voor het klassement en dan moet de tijd wel eens wijken. Hetzelfde is uiteraard ook op andere afstanden, uitgezonderd de sprint, het geval. Kees Verkerk heeft in zijn loopbaan heel vaak van die 'truc' gebruik gemaakt. Is er nu een speciale 'techniek' voor een bepaalde afstand? Voor de sprint natuurlijk wel - daar hebben we het al over gehad. En voor de rest? Ja en nee. Voorop staat, dat je altijd moet blijven schäátsen, in de technische betekenis van het woord. Maar daarop kunnen wel variaties worden aangebracht. Niet zozeer per afstand (de bewegingstempi variëren soms) maar wel per wedstrijd. Om een voor de leek begrijpelijk voorbeeld te geven: op de tien kilometer was ik gewend een bepaald tempo in mijn slagen aan te houden - ik dacht zelf, dat het zo ongeveer neerkwam op zo'n elf slagen in de bocht, om maar eens iets te noemen. Dat ritme is niet bepaald hoog te noemen en het bleek dan ook nadelen op te leveren als er wedstrijden waren onder 'winderige' omstandigheden. Als die wind in één van de twee bochten - of in allebei - capriolen maakt, dan kan hij je 'pakken' omdat je net een fractie van een seconde te lang op je 'standbeen' staat. Met iets meer slagen in de bocht (dertien of veertien) kun je die kans aanmerkelijk verkleinen. Die verandering bracht ik dan ook aan. Dat kan overigens niet zómaar, want het is begrijpelijk, dat je daarvoor een zeer goede conditie moet hebben. Zo goed als Fornaess in zijn topjaar een formidabele lichamelijke 'inhoud' had, toen hij zo moeiteloos het ritme van zijn slagen varieerde: lange slagen op de rechte einden, vlak voor de bocht en in die bocht ineens korter. Wel, die conditie had ik. Hadden *we*, moet ik eigenlijk zeggen, want het feit, dat het meerendeel van ons schroomde om op een gegeven moment ook tijdens de tien kilometer in de bochten de rechterarm los te gooien om steviger te kunnen 'bijtrekken', bewees hoe sterk wij conditioneel waren. Kees zei eens: 'wat wij nu op die tien kilometer doen, werd vroeger als onmogelijk beschouwd. Vijftig keer je arm los gooien, dat was belachelijk, dat kostte te veel kracht, daar ging je aan kapot'. Wel, het bleek van niet, integendeel. En zo is dat ook met een verhoging van het tempo. Mijn conditie stelde me er toe in staat en ik deed het - met nog een 'psychologisch' gevolg ook, want men kan begrijpen, dat daardoor ook weer een beetje van de monotonie van de langste afstand werd doorbroken.

Wat waren nu om even bij de specifieke omstandigheden waar-

onder bepaalde toernooien werden verreden te blijven, mijn ‘mooiste’ of ‘spectaculairste’ races? Echt, ik zou het niet kunnen zeggen. Je herinnert je zoveel. Het meest recent natuurlijk die tien kilometer in Gotenburg. En het record op de vijftienhonderd meter in Davos. Niet zo moeilijk om daar aan terug te denken. De ritten tegen Fornaess en Thomassen heb ik al genoemd: ze waren in wezen beslissend voor mijn titels van 1970, die twee keer vijftienhonderd meter in Innsbruck en Oslo. Meer? Ach, er is machtig veel geweest, in die vijf jaren. Het record ‘voor Anton’ in 1966 in Davos op de vijftienhonderd meter. De ‘zilveren tijd’ van Grenoble in 1968 en vooral wat daarna gebeurde: de race was nog lang niet afgelopen, Kees en ik konden niet meer op de baan blijven, toen er nog zoveel anderen moesten rijden, waarvan er enkelen een beste kans hadden onze tijd te overtreffen, zéker die van mij. We gingen samen wandelen, in het ‘parc Paul Mistral’ waarin de ijspiste ligt. Net ver genoeg van de baan om een beetje ‘los’ te raken van de wurgende spanning, maar ook weer niet ver genoeg om toch de flarden geluid uit de luidsprekers aangewaaid te krijgen. Onverstaanbaar - en toch probeer je te luisteren. Een helse toestand eigenlijk. Totdat we teruggingen, in de veronderstelling, dat het nu wel voorbij zou zijn. Ivar Eriksen bleek mijn tijd te hebben geëvenaard, maar... Magne Thomassen moest nog rijden. In het televisiehokje van Bob Spaak volgde ik zijn race ademloos. En Spaak slaakte een kreet toen Thomassen het niet haalde: ik had mijn Olympisch zilver!

Nu ik toch bij de televisie ben aangeland: een enkel woord daarover. Voornamelijk omdat na het wereldkampioenschap in Gotenburg de controverse tussen de kernploeg en Theo Koomen een ‘nationale zaak’ bleek te zijn geworden. Je kunt dan wel stellen, dat zoiets eigenlijk helemaal niet zou mógen, dat een heel volk zich daarover opwindt (en vroeger zou ik mijn schouders er dan ook wel over hebben opgehaald), maar het IS nu eenmaal zo. Wij blijken een ‘televisievolk’ te zijn. Van ‘Zo is het...’ tot en met Twente-Juventus, we hebben er allemaal iets over te zeggen, we moeten er allemaal iets aan doen. En dus werd onze - ik zeg met nadruk ónze - weigering om met Koomen voor de camera's te verschijnen een zaak waarover de kranten vol stonden. Over de achtergrond heb ik in een vorig hoofdstuk - dat over de topsporter - al voldoende gezegd: het geld. Dat ten tijde van de ‘Koomen-affaire’ dat geld weer een hoofdrol ging spelen is begrijpelijk. Het geredekavel daarover en het naar onze

mening onterechte schrijven en praten daarover van Theo heeft dat veroorzaakt. Spijtig in de eerste plaats, dat veel mensen de zaak in de sfeer van een ruzie Schenk-Koomen hebben getrokken. Zij hebben er niets van begrepen! Dat ik niet voor de buis kwam, al was ik dan wereldkampioen geworden, was een gevolg van een besluit, dat de héle ploeg had genomen. Als Kees of Jan de titel had gehaald, was hij óók niet gekomen. En Leen evenmin. Ook anders gezegd: als er geen titel voor ons was weggelegd geweest, maar 'slechts' ereplaatsen voor Kees, Jan, Eddy, Peter of mij, dan was er ook niemand verschenen. Het was een afspraak die wij onderling hadden gemaakt en die wilde ik onder géén beding schenden. Trouwens, ik had er ook niet de minste behoefte aan. Verder kan ik er kort over zijn. Er zijn mensen, die menen, dat wij te allen tijde *verplicht* zouden zijn ons op de buis te vertonen - het publiek heeft daar, vinden zij, *recht* op. 'Het hoort bij de positie van de topsporter'. Ik kan daar een eind in meegaan: het is inderdaad waar, dat je je als topsporter moet realiseren, dat je voor veel mensen iets betekent. Daarbij hoort publiciteit en je kunt je daarvoor niet als een kloosterling verbergen of afsluiten. In de profsport ligt het belang van die publiciteit overigens nog wel een graadje of wat hoger dan bij ons. Als profs in de publiciteit komen, véél in de publiciteit komen, dan doet zij dat méde omdat er een wisselwerking ontstaat tussen hen en het publiek, dat hun prestaties moet honoreren. Zitten dáár al vele haken en ogen aan (het al of niet uitzenden van voetbalwedstrijden op de tv!), de zaken liggen voor ons toch nog wel even anders. Wij, de schaatsers, zijn geen profs, in de verste verte niet. Wij zetten ons persoonlijk in voor het behalen van een topprestatie en niet zelden wordt die prestatie verwezenlijkt juist dóór dat facet van onze persoonlijkheid. Je kunt een bepaald succes bereiken mede door het enthousiasme van het publiek en daar ben je dan erkentelijk voor. Dat is het punt waarop je je als topsporter ook overgeeft aan de publiciteit - met soms, zoals in mijn geval, het voorbijgaan aan persoonlijke bezwaren die je kunt koesteren tegen het 'publieksmens' zijn. Maar zijn sportlieden van ons 'slag' dan helemáál van het publiek? Is dat publiek het alleen maar geweest, dat ons succes heeft veroorzaakt? Heeft het publiek ons in staat gesteld door middel van het overvol storten van een trainingsfonds om datgene te bereiken dat zo hartstochtelijk wordt toegejuicht? Het is fijn om te weten dat je succes wordt begeleid door veel, warm aandoend enthousiasme. Je wilt daar veel voor terug doen. Maar je hele per-

soonlijkheid opofferen... nee, dat toch niet! Wat is dan dat ‘recht’ dat sommige mensen menen te moeten hebben op onze verschijning voor de buis? En wie ontzegt ons het ‘recht’ om een controverse te hebben met een commentator?

Die affaire heeft dan ook nog een goede kant gehad. Degenen, die de achtergrond begrepen - en dat zijn er vele geweest - reageerden positief. Zij spraken niet over ‘ons recht’ maar betreurden de aanleiding. En zij stelden her en der voor de schaatsbond en daarmee de beoefening van de topsport financieel te steunen. Er werd weer over de verruiming van de amateurbepalingen gepraat. Néé: geen ombuiging naar professionalisme, maar een aanpassing van die veel te oude, veel te nauwe bepalingen. Dat waren heel wat plezieriger geluiden.

Einde van een wat brokkelig hoofdstuk. Maar we hadden afgesproken wat herinneringen en opmerkingen op een rijtje te zetten en dat is dan óók onder het motto ‘Allerlei’ weer gebeurd.

Ze horen er bij

Ze horen onverbrekelijk bij de kernploeg: de chef d'equipe, de dokter, de masseur en die ene man, die er altijd is, al jaren, en die niet eens een officiële functie heeft. Die ook die functie niet zou willen hebben: Dick de Vroomen. Wat hij doet? U hebt hem op de buis wel eens gezien, als de camera op de uitgang van de kleedkamers was gericht. Hij is zo vaak voor ieder van ons het laatste steuntje geweest, voordat je het ijs op ging, inrijden, starten. Ja, op zo'n moment, als het moet gaan gebeuren, leun je nog even op Dick, letterlijk en figuurlijk. Je doet je schaatsbeschermers af en je steunt nog even op hem. Een rustige, evenwichtige man, die soms kijkt of hij al het leed van de wereld op zijn schouders torst, maar die je ook het laatste, bemoedigende klopje geeft als je wegschaatst. Maar alleen daarvoor is Dick er niet. Hij doet álles. Als je in Oslo op het station aankomt staat'ie er, met zijn enorme stationcar, om je naar je hotel te rijden en naar de trainingsbaan en naar de wedstrijden. Hij zorgt voor sinaasappels en veters voor je schaatsschoenen, tovert ergens kaas vandaan als je daar trek in hebt, en houdt je handschoenen bij de hand als je na je rit gaat uitrijden. Dick weet wanneer je aan de beurt bent om het ijs op te gaan en Dick staat aan de deur van de kleedkamer om iedereen de toegang te ontzeggen. Dick doet alles. Omdat hij het fijn vindt, nergens anders om - en zéker niet voor geld, want hij geeft eerder een rondje dan dat'ie onkosten declareert. Hij spreekt vloeiend Noors en Zweeds, hij komt uit de bollenstreek (en is dan ook vertegenwoordiger in de produkten die dáár vandaan komen) en hij duikt overal op. Oók in Inzell of in Innsbruck, want al ligt zijn werkterrein in de Skandinavische landen - maar óók in Amerika - als de Nederlandse kernploeg aan de kampioenschappen begint dan is Dick er. Je kunt hem niet missen, met zijn rustige optreden in de kleedkamer en zijn tovenarijen om je te bezorgen wat je hebben wilt. Ja, Dick hoort er bij.

Maar hij is niet de enige, die de begeleiding van een ploeg ‘rond’

Begin van een martelgang, die mij een kampioenschap zal kosten. Amsterdam '71, Jan Bols 'kruist' hier al voor me, op de tien kilometer. Hij gaat op weg naar zijn schitterende titel.

Het 'circus' - niet meer zo gezellig, maar toch nog wel contact genoeg. Hier met concurrent Fornaess in de bus.

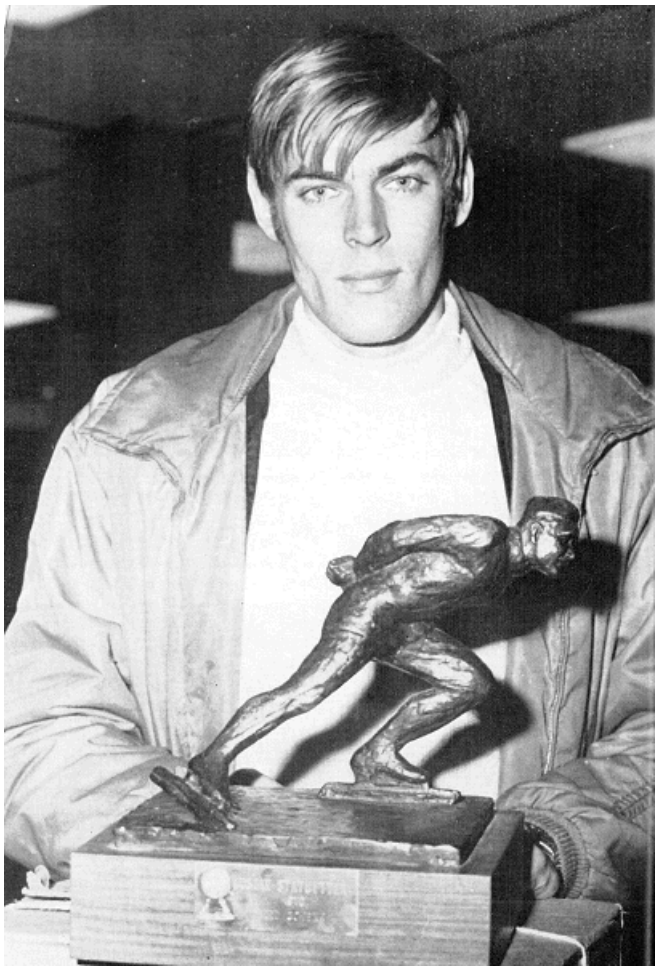

Mooiste onderscheiding en dus érg serieus kijken: de ‘schaatsoscar’.

Vijftienhonderd meter, eigenlijk drie sprints achter elkaar - álles telt.

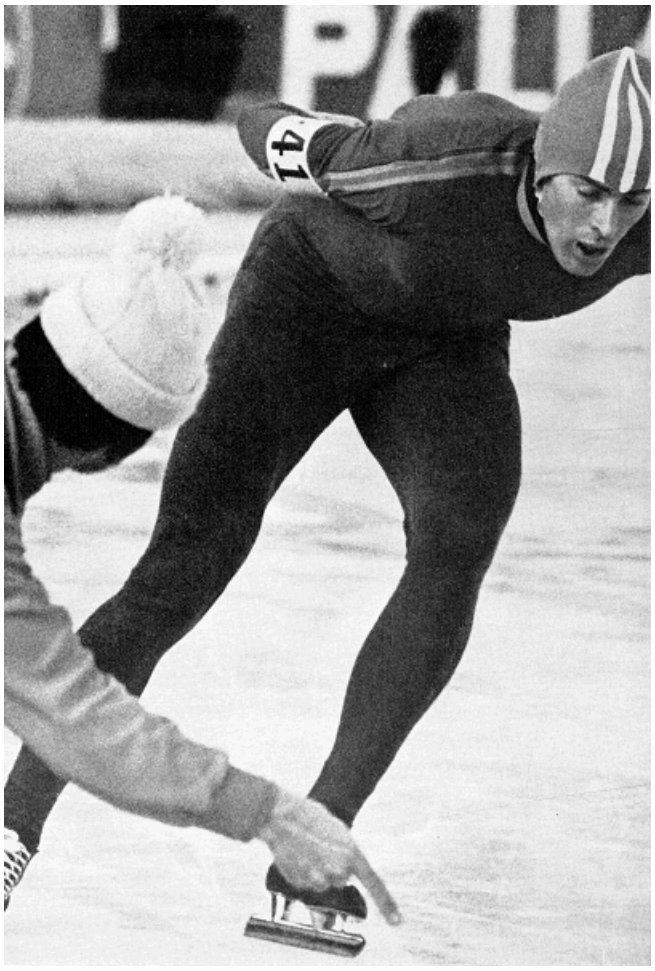

Samenspel tussen rijder en coach: één seconde onder schema.

maakt. Er is ook de chef d'equipe en dat is wel degelijk een belangrijke functie al staat zo'n man vaak in de schaduw van de coach. De chef is tijdens, voor en na de toernooien de regelaar, de man die er voor moet zorgen, dat alles met de hotels en het vervoer en de startbewijzen en de inschrijving en noem-maar-op in orde is. Hij let op de centen, hij is de vertegenwoordiger van de bond in alle mogelijke opzichten en als er iets mis is gegaan zal *hij* het protest indienen. Ik heb twee chefs d'equipe meegemaakt en alletwee deden ze meer dan dat. Ze moesten het ook doen, want op dat punt waren ze onmisbaar: het goochelen met de schema's. Jan Charisius was de één, Jacques de Koning is de ander. Niet alleen buiten de baan, maar vooral ook óp het ijs staan zulke mannen de coach - en dus ook de rijders - bij. Soms razendsnel moet er van schema worden verwisseld, moet er zeer precies rekenwerk worden verricht om een plotselinge, onverwachte verandering in de stand van zaken het hoofd te kunnen bieden. Maar ook de tegenstander moet tijdens de rit in de gaten worden gehouden: komt hij terug, of loopt hij verder uit - is hij op een ander schema overgeschakeld? De coach, druk bezig met zijn rijder, moet die inlichtingen hebben, kan niet overal op letten. Charisius heeft dat vroeger gedaan, De Koning volgde hem op, met de slagzin ‘ik ben maar een eenvoudig man’ zijn intrede in de ploeg begeleidend. Vroeger, toen Huiskes nog het bewind voerde, zijn er wel eens wrijvingen tussen hem en Charisius geweest, en de man uit Leeuwarden speelde ook een rol in de strubbelingen, die tenslotte tot het conflict KNSB-Huiskes veroorzaakten. Maar Huiskes heeft ook vóór die tijd altijd gezegd: ik wil Charisius niet kwijt - hij is als rekenaar van onschatbare waarde.

Ik betwijfel of ik een leek op schaatsgebied wel duidelijk kan maken van welk eminent belang dat cijferwerk op het ijs wel is. Van de bekende (sport)schrijver Nico Scheepmaker heb ik eens gelezen, dat hij Theo Koomen in zijn taak als tv-verslaggever bij schaatsen niet benijdde: met al dat gecijfer en gereken. Bedenk daarbij, dat wat coach en chef d'equipe samen op het ijs aan rekenwerk uitvoeren nog dubbel zo moeilijk is. Een verslaggever kan constateren, de mannen op het ijs moeten vooruit denken. Zij moeten mikken op een voorgenomen eindtijd en een rijder het schema voorschotelen dat die tijd haalbaar maakt. Drie ronden van een halve seconde méér dan was voorgenomen op, bijvoorbeeld, de vijf kilometer betekent metéén reageren langs de kant, zeven, acht ronden vooruit rekenen, een

verdere verslapping inbouwen, met een snellere laatste ronde rekenen en in tijd van - pak weg - een halve minuut een schema opzoeken, dat in de nieuwe situatie redelijkerwijs kan worden aangehouden. Zodat de rijder toch nog zo dicht mogelijk in de buurt van zijn noodzakelijke tijd komt. Niet eenvoudig, allemaal, als je dat alléén moet doen, als coach. Vandaar dat de hulp van een snelle rekenaar in de persoon van de chef d'equipe méér dan welkom is. Trouwens, om het maar eens oneerbiedig te zeggen, zo'n man heeft ook nog een andere functie. Stel, je zit een paar weken in een trainingskamp, met steeds hetzelfde groepje. Dan kom je een paar dagen voor een kampioenschap in de plaats van het toernooi aan. Nieuwe gezichten aan tafel. En tegelijk een heerlijke gelegenheid om nieuw-ontworpen grappen te beproeven, om iemand eens lekker te ‘stangen’, maar óók om eens over heel andere onderwerpen te praten, eens een ander geluid te horen. Ja, ook daar is een chef d'equipe voor - en het is goed dat hij er is, en dat hij Jacques de Koning heet. Die dat allemaal wel aan kan, en die beseft dat er een bepaalde sfeer in zo'n kernploeg leeft, die hij niet moet proberen aan te tasten als blijkt dat die sfeer goed is. Je kunt namelijk heel gemakkelijk uitglijden op dat punt. Door autoritair optreden bijvoorbeeld, door je met veel te veel dingen te bemoeien, precies op het verkeerde moment irritatie op te wekken.

Datzelfde geldt overigens voor nog wat meer mensen. Voor kennissen of zeer verre vrienden, die vinden dat zij er óók bij horen. Die je meteen in je hotel komen opzoeken om ‘even wat tegen je te zeggen’, meestal met het doel tegenover hún kennissen te verklaren, dat ze nog even wat aanwijzingen zijn gaan geven. Hinderlijk is dat wel, en spijtig dat die mensen niet begrijpen, dat hun komst zéér ongewenst is. Het zijn er in de loop der jaren veel geworden, die menen dat ze er bij horen.

Dan is er de masseur. Sinds jaar en dag Cor Nederveen, de Rotterdammer die ons zo na aan het hart is komen te liggen. Over de ‘kwaliteit’ van zijn masseren behoeft alleen al op grond van zijn jarenlange staat van dienst bij de kernploeg geen enkel verschil van mening te bestaan. Maar een masseur wordt door sportlieden niet beoordeeld naar wat letterlijk ‘uit zijn handen’ komt. Artsen en masseurs kunnen terecht zeggen, dat bij hen op de tafel de sportman in dubbel opzicht naakt is, lichamelijk en geestelijk. Cor Nederveen is ook voor die andere taak, het praten met de mensen, die op zijn massagetafel komen, berekend. Zijn geruststellende, bemoedigende woorden

maken voor hem een onderdeel van de ‘therapie’ uit en er zijn er velen, die daarbij baat vinden. Die bij de laatste massage nog eens een mentale opkikker mee krijgen. In hoeverre dat werkt is natuurlijk afhankelijk van de klankbodem, waarin die woorden terecht komen. Dat is voor iedere sportman toch wel verschillend. In de gespannen geest van de één raakt de bemoedigende praat van de met zacht en toch vaste hand werkende masseur precies de snaar, die nodig is. Als hij zegt: ‘jongen, ik voel het, dat is best in orde met die spieren, je bent goed soepel, jij zal straks hard gaan’ dan is dat vaak net de opmerking die het laatste beetje zelfvertrouwen aandraagt dat nog nodig was om de instelling optimaal te maken. Bij een ander evenwel kan zo'n peptalk helemaal niet aankomen. Die is dan al te veel met zichzelf bezig, hoort de woorden nauwelijks, omdat hij er op dat moment geen behoefte aan heeft. Maar het is goed, dat ze gesproken worden, dat je er op kúnt reageren, hoe je wilt. Door wat terug te zeggen omdat je graag toch nog even wilt praten, of door die woorden in je brein te laten vasthaken, op de goeie plek, daar waar ‘het moreel’ wordt geboren. Eén ding moet ook een masseur te allen tijde voorkomen: dat je door zijn woorden geïrriteerd raakt. En daarom moet een masseur zijn mensen net zo goed kennen als de coach. Hij moet zich aanpassen aan de mentaliteit van de sportman, weten hoe hij is, vlak voor de wedstrijden, maar ook als er minder spanningen zijn, in perioden van voorbereiding. Ook de wijze van masseren heeft daarmee te maken. Sommige masseurs zijn uitsluitend ‘zacht’. Zij gooien alles op de souplesse, wrijven, aaien, maar kneden niet, pakken de spieren niet eens even hard aan. Anderen zijn keihard. Soms moeten wij in een trainingskamp wel eens naar een plaatselijke masseur, omdat ‘ome Cor’ dan nog niet is gearriveerd. Dan kom je wel eens terecht bij een niet-specialist in de schaatssport, een man die denkt dat hij de verstijfde spieren van de lieden in zijn dagelijkse praktijk onderhanden heeft. Ofschoon de ‘schade’ van zo'n kneedpartij nu niet direct groot is, maken sommigen van ons dan toch wel erg moeilijke minuten door op zo'n massagetafel: ‘geen masseur, maar een slager’ luidt dan de algemene constatering. Persoonlijk moet ik zeggen, dat ik daar niet zo onder lijd. Een masseur mag mij wel aanpakken, eerder nog heb ik bezwaren tegen een te zachte behandeling. En wat ‘het praatje’ betreft: ik behoor tot de mensen bij wie het van keer tot keer verschillend aankomt - de ene keer heb ik het nodig, de andere keer niet. Bovenal echter: Cor

Nederveen hoort erbij. Bij ons. Niet alleen als masseur overigens, maar ook als de man, die veel uit een avontuurlijk leven kan vertellen, die je van tijd tot tijd eens heerlijk in de maling kunt nemen. Die altijd een gelijkmatig humeur vertoont, zorgzaam is en daardoor zijn echte eigen plaats in de ploeg inneemt.

Rest dan uit de opsomming waarmee dit hoofdstuk begon nog één man. Die eigenlijk een hoofdstuk apart waard zou zijn, als ik niet zo zeker wist, dat hij daarop juist geen prijs stelt, omdat hij het principe huldigt, dat de medicus altijd op de achtergrond moet blijven. Dokter Lap uit Rotterdam, de 'schaatsdokter' allerwegen genoemd. Over het feit, dat hij vaak en gelukkig langdurig bij de ploeg is, kunnen we kort zijn: medische begeleiding hoort erbij, in de topsport van vandaag. Maar waar vind je een dokter als Lap? Je zult er met een lantaarntje naar moeten zoeken, naar een arts, die zich zó verdiept in de psyche van de sportman. Nog beter gezegd: die de sportlieden zo *begrijpt*. Je er voor interesseren is een logische zaak, maar de ongeevenaarde feeling hebben om te weten wat er in alle mogelijke opzichten aan kan schorten, dat is een ander ding. Onder Huiskes is de samenwerking met dokter Lap begonnen en die twee voelden elkaar al voortreffelijk aan. Dat is niet zo eenvoudig als het lijkt, want Anton had over de medische begeleiding ook zo zijn ideeën. Ik herinner me, dat we daarover eens hebben gediscussieerd en dat hij zei: 'aan een coach moet zoveel mogelijk worden overgelaten'. Begrijpelijk, dat het voor een arts niet gemakkelijk was om door Huiskes te worden geaccepteerd. En net zo min is het voor een arts eenvoudig om met iemand als Huiskes samen te werken. Maar het 'klikte', van de eerste ogenblikken af. Zoals er ook tussen Leen Pfrommer en dokter Lap een bijzonder goede verstandhouding bestaat. Sámen zorgen zij voor de onontbeerlijke mentale begeleiding in een team, waarin de dokter een ogenschijnlijk bescheiden plaats inneemt. Maar het is juist een plaats die niet onbezet mag blijven. Als het écht om schaatsen gaat, als de techniek ter sprake komt, of de manier waarop je een tegenstander tactisch te lijf zou moeten gaan, dan zwijgt de dokter. Hij luistert en leert, maar waakt er voor op zulke punten inbreng te willen hebben. Zodra achter al die andere zaken ter sprake komen, van de conditie tot en met de wedstrijdmentaliteit, maatschappelijke problemen of puur-particuliere dingen, het opsporen van de oorzaken waardoor je faalde, of de achtergronden van het succes, dán is dokter Lap een fijne gesprekspartner. Die meedenkt en veel, heel erg

veel van je weet, zonder dat je dat soms zélf in de gaten hebt. Hij is niet alleen de arts, maar ook de kameraad in de ploeg, zoals ook de coach veel meer de vriend dan de leider is, terwijl hij zich toch op de beslissende momenten als die leider kan en moet gedragen. Dokter Lap heeft de gave om als medicus tóch op dezelfde golflengte met zijn 'patiënten' te kunnen praten, zonder opsmuk, maar erg eerlijk. En dat laatste vooral vind ik erg belangrijk. Ik hou er van om, als hij me controleert, de lichamelijke stand van zaken opneemt, precies te horen hoe het er bij staat. Of ik moet afremmen, bijsturen of harder werken. Hoe mijn conditie is ten opzichte van de vorige controle. Wat de oorzaken van terugval of vooruitgang kunnen zijn. De dokter zegt het, eerlijk, in begrijpelijke taal, zonder ergens doekjes om te winden. Hij kan keihard zijn en zeggen: maar jongen, er moet toch veel meer kracht zitten in dat grote lijf van je - en waarom haal je die kracht er dan niet uit? Zó is ook mijn 'doorbraak' op de tien kilometer tot stand gekomen, eerst aarzelend, toen het absoluut nodig was om er titels mee te winnen, die ik eenvoudig niet meer kon verliezen als ik niet een bar slechte 10.000 meter reed, en later, in dat gedenkwaardige seizoen '70-'71 toen Leen pfrommer de zaak technisch onder handen nam ('blijf vóór alles in de juiste stand, duik niet te diep, ga niet teveel omhoog!') en de dokter tegen me zei. 'wees niet tevreden met wat je hebt, probeer naar veel meer te streven, wees op die tien kilometer net zo'n bonk kracht en zelfvertrouwen als op de andere afstanden'. Toen techniek en moreel samenvloeiden, toen wás ik er. Toen reed ik die 15.13.4, de 'droomtijd' die in één week de verbazing over mijn tien kilometer in Heerenveen deed omslaan in verbluftheid.

Dokter Lap. Hij is meegegroeid in onze successen. Hij hield ons overeind in de dagen dat we een sterke figuur aan de top misten.

Opzettelijk vermeed hij elk moment waarop zelfs maar de schijn tot leven zou kunnen komen dat hij een bepaald stempel op de ploeg zou drukken. Maar wel een formidabele hulp, deze arts. Aan wie iedereen, zonder uitzondering op gezette tijden veel, erg veel te danken heeft gehad en nóg heeft.

Het ‘circus’

Het groepje sportlieden dat jaarlijks in dezelfde plaatsen neerstrijkt om daar te trainen, of om er wedstrijden van klein of groot belang te betwisten, is meerdere malen het ‘schaatscircus’ genoemd. Wat oneerbiedig uiteraard, die betiteling, want zóveel circustoeren worden er niet uitgehaald, behalve dan door de echte sprinters, die in hun vak acrobaten zijn, en het gaat bijna altijd om het ‘echie’ in de meeste wedstrijden.

Toch is er een periode geweest, waarin ik me wat gemakkelijker dan anders kon voorstellen deel uit te maken van het ‘schaatscircus’. Dat was in de jaren, dat het ‘noord-Noorse-circuit’ nog in al zijn glorie bestond, werd ‘genomen’ door een ploegje rijders, die heel ver weg, in de buurt van de poolcirkel, een reeks wedstrijden reden op ijsbanen, die waren omzoomd door duizenden mensen, die het jaarlijkse bezoek van ‘de schaatsenrijders’ als een waar en groots volksfeest beleefden.
Noord-Noorwegen... ik kan me vrijwel niets ruwers, onherbergzamers voorstellen dan die - overigens immens uitgebreide - landstreek. Hier en daar een dorpje - vele honderden kilometers oppervlakte zonder bewoning. Bossen, rotsen, sneeuw tot diep in óns voorjaar. Nederzettingen waarin alleen in de (lange) winter leven komt, omdat dan de uitgezwermde Lappen op hun honk terugkeren, onderling verbonden door wegen, die zo vaak onberijdbaar waren, dat wij ons op de meest gevarieerde manieren verplaatsten voor de serie van tien, twaalf wedstrijden die we, als afgezanten uit de bewoonde wereld, aan die mensen kwamen aanbieden. Daarmee heb ik het juiste woord gebruikt, geloof ik. ‘Aanbieden’. Wij, de sporthelden, die ze toen nog alleen maar van de radioverslagen kenden, kwamen op bezoek, om te laten zien, dat wat ze hoorden vanuit het verre Bislet-stadion ook werkelijk, voor hun eigen ogen kon gebeuren. Meestal werden we gevlogen, naar die dorpjes, met kleine vliegtuigjes, bestuurd door piloten voor wie er héél wat moest gebeuren, wilden ze *niet* vliegen. Aankomst, ontvangst - een gróótse

ontvangst, met alles en iedereen op de been - eten, en dan naar de baan. Wedstrijden rijden, een sprint, een drie kilometer (of vijf), prijsuitreiking, feest, honderden handtekeningen zetten, (kort) slapen en de volgende morgen óp naar een volgende pleisterplaats. Ja, zó beschouwd lijkt het veel op een circus.

Met een door de jaren heen vrij vaste bezetting: wat Noorse sprintspecialisten, de Noorse vedetten zoals Fred Anton Maier, Per Willy Guttormsen, Magne Thomassen, wat Zweden zoals Jonny Nilsson, sprintwonder Suzuki, en wat Nederlanders: Kees en ik in het begin, later ook Jan Bols. Begrijpelijk dan, dat we die wedstrijdjes wat 'maakten'. Dat we wél strijd leverden, dat *juist*, maar dat we er voor zorgden dat de verschillen niet al te groot werden. Als er een paar de vijf kilometer rond de 7.50 hadden gereden, dan was er verder niemand, die zo nodig naar 7.40 moest als hij aan de beurt was. De mensen genoten immers alleen al van het feit dat de schaatsers er wáren en dat ze elkaar zo duidelijk bestreden, dat de vonken er af vlogen! Later is dat anders geworden. Er kwamen andere 'artiesten', die zulke exhibities niet helemaal begrepen, de show niet wilden maken en per se sneller wilden gaan rijden dan iemand, die ze op dat moment eens graag wilden pakken. Toch is dat niet alleen de teruggang van 'noord-Noorwegen' (een vast begrip in de schaatswereld) geweest. Ook de belangstelling liep terug - door de televisie. Ook bij de poolcirkel deed de buis zijn intrede. De wereld kwam er voor die mensen opeens een stuk dichterbij. Schaatsers waren geen wereldwonderen meer. Nog altijd bestaat overigens dat stukje schaatsfolklore, dat voor ons een heerlijke seizoenafsluiting betekende. Je stapte tenslotte met uitsluitend prettige gedachten aan je seizoen het Nederlandse voorjaar binnen. En je had zoveel dingen meegemaakt, zoveel gezien, dat de betrekkelijkheid van de dingen in het dagelijkse leven je een stuk duidelijker werd.

Van 'noord-Noorwegen' leerde je - en dat was niet alleen feestvieren. Het improviseren bijvoorbeeld, als het reisschema weer eens in de knoop kwam door allerlei oorzaken waarvan het weer (sneeuwstormen) wel één van de belangrijkste was. Het was al voorjaar, toen we eens in noord-Finland hadden gereden, in Rovaniemmi - als u dat wat zegt - als laatste pleisterplaats in een toernee die was opgezet om de Finnen op tien plaatsen in dat land wat warmer voor wedstrijdschaatsen te maken. Kees, Jan en ik moesten de andere dag in Bødø rijden, in Noorwegen, ook zowat op de poolcirkel als je niet op een

paar kilometers kijkt. We zouden met een vliegtuigje daarheen worden gebracht. Maar het weer was, zo zei de piloot, te slecht om de kant van Noorwegen uit te vliegen. Het was maar beter dat we de trein namen, zo werd ons duidelijk gemaakt en dat ging ook niet zo gemakkelijk, want in talenkennis blonken ze op het vliegveldje van Rovaniemmi ook niet uit. Die trein deed er anderhalve dag over, zo werd tenslotte duidelijk en dat zou dus betekenen: géén Verkerk, Bols en Schenk in Bødø. Dat kon niet! Was er, zo vroegen wij, dan geen enkele mogelijkheid om toch te vliegen. Nee. Want zelfs al zouden we met dat kleine vliegtuigje gaan, dan nog kon onze bagage niet mee. En je hébt wat bagage, aan het eind van zo'n seizoen, want het aantal siervazen, theebladen en meer van die immense sierdingen breidt zich bij zulke wedstrijden zeer voorspoedig uit. Wat nu? Na heel lang heen en weer gepraat kwam een eventuele oplossing naar voren: we konden wél met een groter vliegtuig, een tweemotorig, de handicaps van weer en overwicht trotseren. Wel, zeiden we, laten we dat dan dóen. Waar staat dat ding? Tja, dat vliegtuig moest eerst weer uit een ander Fins oord worden overgevlogen. Zodat het voor de heren schaatsers misschien allemaal wel erg prijzig werd. Hoeveel? 1500 Finse Marken... We hebben het gedáán, we vlogen naar Bødø, we kwamen op tijd en we reden, naar ik me herinner, niet eens zo slecht ook...

We zijn wel eens van Alta naar Tromsø door de Noorse marine met pijlsnelle MTB-boten gevaren, omdat het niet anders kón - en als het om schaatsenrijders ging, dan wilde die marine best bijspringen. We werden wel eens op een feestdis genood waar we per se het heerlijkste van het heerlijkste moesten proeven en dat was dan merg uit rendierbotten. We moesten met de Lappen lasso werpen, op de manier zoals zij het deden om hun rendieren te strikken. En we zaten wel eens op een hotelkamer met diezelfde Lappen, die uit hun wijde mantels meer dan twintig flesjes bier tevoorschijn haalden en duidelijk maakten, dat ze altijd zo'n voorraadje bij zich droegen als er zo iets bijzonders aan de hand was als een schaatswedstrijd. En ik ben er niet zeker van of ze niet steeds wat bijzonders aan de hand hadden, want die mantels leken wel op bier ‘gebouwd’. We moesten bovendien maar eens uitmaken wie van hen het beste zong en dat is een vreemde ervaring, want Lappen hebben ellemaal hun eigen lied. Echt waar, een melodie die ze zélf ‘ontworpen’ hebben, die bij hén hoort - het wáre ‘lijflied’. Onmogelijk te beslissen overigens wie nu het mooiste zong, want een

mooi lied stel ik me wel ánders voor dan deze aaneenrijgingen van klanken.

Ja, noord-Noorwegen... Waar je in één dag één auto tegenkomt. 'k Ga er ook nog eens 's zomers heen. Het land fascineert me enorm, ik heb er heerlijke herinneringen aan. Zoals ik in Noorwegen heb ontdekt, dat één sport me in ieder geval nog meer boeit dan schaatsenrijden. En dat is de ski-sport. 'k Ben er gek op. Ik riskeerde er zelfs een knetterende ruzie met Wim de Graaff voor, toen ik eens met de ski's op de schouders door Davos marcheerde, op weg naar de kabelbaan...

Reizen en trekken met een groepje schaatsenrijders, dat je dag in dag uit meemaakt. Het schept natuurlijk een band. Je krijgt ook onder de buitenlanders vrienden, zo goed als in de kernploeg waar je toch ook in wezen elkaars concurrenten bent. Toch moet ik - zeker wat mijzelf betreft - de mensen tegenspreken, die vaststellen: ‘die topschaatsers, dat is maar zo'n klein groepje, dat zijn allemaal vriendjes van mekaar’. Natuurlijk, je hebt goede contacten, en werkelijke vijandschap is zelden te bespeuren. Maar zulke tonelen als er een paar jaar geleden eens een tijdje zijn geweest en waarbij dan Noren en Nederlanders elkaar luidkeels stonden aan te moedigen, heb ik nooit zo ‘uniek’ gevonden. Je hebt waardering voor de sportieve prestatie van een ander en als hij met iets groots bezig is kun je hem dat in het voorbijgaan met een enkele kreet van harte gunnen, maar verder hoeft het toch niet te gaan. Zulk enthousiasme bewaar je voor je ploeggenoten of voor je ware vrienden onder hen. Er is trouwens in de laatste jaren veel meer verwijdering tussen de topschaatsers onderling gekomen. Mensen als Fornaess, een kille topsporter, of Claeson - met wie ik eigenlijk nog nooit een behoorlijk gesprek heb gevoerd, realiseer ik me nu - zijn veel groter individualisten dan bijvoorbeeld Fred Anton Maier in zijn tijd was. Er wordt scherper gestreden - en is dat, tegelijk met het onstellend vooruitgaan van de prestaties, niet ook een bewijs, dat de schaatstop nu ook wérkelijk topsport bedrijft? Trouwens: dokter Lap, die de lichaamsconditie van voetballers, atleten, wielrenners en schaatsenrijders uit en te na kent, die ook hun mentaliteit zo goed kan beoordelen, merkte een poosje geleden óók al terloops op ‘bij dit schaatsen wordt toch werkelijk topsport van de allereerste orde bedreven’. En daarbij is dan ‘circus’ uit den boze.

Onvermijdelijk is aan de andere kant natuurlijk wél, dat je soms vele jaren achtereen met dezelfde tegenstanders te maken krijgt. Om-

dat het aantal landen waar wordt geschaatst niet geweldig groot is en omdat er maar een paar landen zijn, die constant hun rijders aan de top kunnen houden. Zodat je - bijvoorbeeld - vele wedstrijden tegen iemand als Fred Anton Maier hebt gereden. Je kunt elkaar dan eenvoudig niet voorbij blijven lopen. En als je dan een trainingskamp in Toensberg hebt opgeslagen is het logisch dat je een avondje bij Fred Anton thuis doorbrengt. Als je in Inzell komt, wordt je hartelijk ontvangen door Gerd Zimmermann, die daar directeur van de ijsbaan is, en als er toevallig een paar ploegen in het aan de baan grenzende 'sporthotel' zitten, dan is al even snel een contact gelegd. Sport verbroedert, nietwaar? Je vindt het in het begin toch ook wel leuk, dat die oude Franz Krienbühl nog zo hard schaatst, en je helpt hem bij de trainingen, zoals ook de coach zijn vrouw (!) helpt bij het coachen. Dan kom je, op doorreis in Zwitserland, vanzelfsprekend ook wel eens terecht in dat spectaculair ingerichte huis van de binnehuis-architect, uitstekend klarinet spelende, kunstverzamelende echtgenoot van de eigenaresse van een boetiek. Je herinnert je, aanzittend aan één of ander slotbanket, dat die of die Noor toch vorig jaar een ándere dame aan zijn zijde had, en je weet tenslotte, dat Svein Erik Stiansen ontzettend gevoelig is voor opmerkingen over zijn gezondheid. Waarvan Kees dan weer gebruik maakt, door een dag vóór een kampioenschap in de eetzaal, waar aan een belendende tafel de Noorse ploeg zit, tegen de dokter te zeggen: 'dok, ga eens tegen Stian zeggen, dat hij zo wit ziet'. Dokter verbaasd, maar toch wel bereidwillig. Kees vertelt hem precies hoe hij dat in het Noors moet zeggen en even later herhaalt de dokter inderdaad die zin tegen Stiansen. Die dan écht verbleekt, stamelt dat hij eigenlijk ook al 'iets voelde' en daarna pijlsnel naar de Noorse dokter holt. Zulke dingen zijn mógelijk in het schaatswereldje. Of moet ik zeggen: ze waren mogelijk. Want overal wordt de begeleiding scherper, professioneler en het nieuws dat Per Willy Guttormsen bij Kees Verkerk op bezoek is, of dat Keiichi Suzuki in Amsterdam opduikt om bij Jaap Havekotte de enig-echte 'sprintschaatsen' te kopen is al lang geen nieuws meer. Het zijn en blijven, op een enkele uitzondering na, allemaal erg aardige jongens, die tegenstanders van je, maar Jan Bols stelt toch wel zeer boos vast, dat Dag Fornaess in de gang van de Heerenveense kleedkamers 'sorry' tegen hem zei en tegelijk grijnsde...

Ik wil er maar mee zeggen: het is onvermijdelijk dat je elkaar behoorlijk leert kennen. Omdat het wereldje vergeleken bij andere

sporten maar klein is. Maar het is inmiddels toch ook wel weer groot genoeg geworden om niet meer te hoeven spreken van ‘lief en leed met elkaar delen’. De banden worden losser en na vier jaar Toensberg wil je ook wel eens wat anders dan een avondje koffie-met-veel-gebak ten huize van een vooraanstaande, doch zeer plaatselijke schaatsofficial. Valeri Kaplan was veel toeschietelijker dan Alexander Tsjekoeljajew nu, en Erhard Keller heeft een heel andere mentaliteit dan Gerd Zimmermann en dat is niet zo vreemd omdat in de Duitse sportwereld ‘unser Goldjunge’ een heel andere plaats inneemt dan die voor het grote publiek toch een wat vreemde sport als lange-afstandsrijden beoefenende Gerd.

Ja, ook in dat schaatswereldje veranderen de tijden. Constateer ik dat, omdat ik al ‘zo lang meedraai?’ Ik geloof het niet. De schaatssport evolueert, de strijd wordt steeds harder. Ik vind dat niet zo erg. En het is zelfs erg leuk als na de wedstrijden in Davos een Schot je aanschiet met de mededeling, dat er bij hem in de buurt 's winters voldoende ijs te vinden is om er eens een behoorlijke wedstrijd op te organiseren: ‘als het zover is, waarschuw ik je wel’. Ik hoop oprecht, dat ik het meemaak. Schaatsenrijden in de top is voor mij, zéker nu het beeld langzaam maar zeker verandert, een schitterende leerschool voor het latere leven geweest. Nu al.

Van Jaap tot Jaap

Ergens in het begin van mijn schaatsloopbaan stond de naam van Jaap Eden genoteerd. En zes jaar later dook de naam van die legendarische schaatsmatador weer op. In 1965 won ik op de Europese kampioenschappen in Gotenburg de vijfhonderd meter en er werd geschreven: ‘hij is de eerste Nederlander die dat presteert na Jaap Eden in 1896 in Leningrad’. In januari '71 bij de vijflandenwedstrijd in Oslo was ik van de allround-rijders de snelste op de sprint én op de tien kilometer, maar óók op de vijftienhonderd en de vijfduizend meter: ‘sinds de tijd van Jaap Eden’, zo meldde men, ‘is dat niet meer gebeurd’.

Twee maal Jaap Eden, maar ook tweemaal Ard Schenk. Met een wereld van verschil daartussen. Een carrière met de meest merkwaardige ups en downs, met wanhoop en blijdschap gevuld. Van een door sommigen afgeschreven sportman naar een favoriet voor een tweede achtereenvolgende wereldtitel. Is het een wonder, dat het me soms zélf verbaast, dat ik er moeite mee heb naar verklaringen te zoeken voor falen of slagen? Maar ook: wat is er met de schaatssport ontzettend veel gebeurd, juist in die periode tussen mijn eerste Europese titel en die tweedaagse in Oslo waarop ik het wereldrecord puntentotaal in één wedstrijd vestigde met 171.316. Hoe betrekkelijk is allemaal gebleken wat toen, in '66, werd gesteld over de mogelijkheden van een rijder, die hetzij een ‘typische sprinter’, hetzij een ‘echte lange afstander’ was. En hoe lang, vraag je je dan af, heeft men in de schaatssport dan niet vastgeroest gezeten aan verkeerde principes als je zómaar kunt stellen dat de oude tijden weer zijn teruggekeerd, nu iemand nét als vroeger in één grote wedstrijd alle afstanden won. Ach, dat is natuurlijk niet helemaal waar. Sinds Jaap Eden is het in ieder geval allemaal veel harder gegaan en de bijdrage daartoe is geleverd door de mensen, die op de verhoging van de snelheid hebben zitten dokteren, met gebruikmaking van alle kennis op het gebied van de trainingsmethoden die hen ten dienste stond. Dan

weer fokte men een sprinter op tot een man, die ook op de langere afstand de adem niet helemaal werd afgesneden en dan weer vormde men een stayer gedeeltelijk om tot iemand die op de kortere afstanden wat beter kon 'exploderen'. Maar toch blijft het merkwaardig dat het 'produkt' van nú toch weer die man is, die zich op de vier klassieke afstanden met de sterksten kan meten en die welk specialisme dan ook kan weerstaan. En je vraagt je af: wat nu? Hoe moet je de prestatie van zulke all-rounders (want er komen er gegarandeerd méér, die ook alle afstanden kunnen winnen) nu nog te lijf als je meeste kracht hetzij op de korte, hetzij op de lange afstanden ligt? Ben je niet voor altijd kansloos geworden voor een Europese- of een wereldtitel volgens het oude model (dat van de vier afstanden) als je het eenvoudig niet 'in je' hebt om te leren sprinten of te leren stayeren? Ik geloof het niet. Want uitgezonderd de ware sprintspecialisten, die ook nog harder zullen gaan in de toekomst, is er volgens mij alle kans, dat naar het voorbeeld van Schenk (die toevallig de eerste was na lange tijd), Fornaess, Verkerk, Bols nieuwe schaatsenrijders zullen komen, die er geen moeite meer mee hebben om zowel op de vijfhonderd meter als op de tien kilometer dat te doen, wat nodig is om tenminste na die afstanden op het erepodium te klimmen. Ja, ook dat is gebeurd in de vijf jaar, dat ik topschaatsen beoefende. In de vijf jaar, dat ik onder de meest verschillende omstandigheden in kampioenschappen startte. En beladen met de meest uiteenlopende prognoses. In 1966 was ik, na mijn Europese titel, ook favoriet voor het wereldkampioenschap (Gotenburg). Zij het, dat Kees en ik op gelijke hoogte stonden genoteerd: de val van Kees op de tien kilometer, al eerder ter sprake gekomen, had velen de overtuiging gegeven, dat Kees eigenlijk al Europees kampioen had moeten worden. 'Leed' ik onder die beweringen? Achteraf is dat moeilijk na te speuren. En het bewijs leveren, dat ik terecht in Deventer de Europese titel had gewonnen, werd na 'Gotenburg' helemaal onmogelijk. Toen immers klopte mijn vriend mij wél en dat gebeurde op een overtuigende manier: 182.670 tegen 183.508, waarbij ik alleen op de sprint (41.6) aanzienlijk sneller was geweest (43.0). Op de vijftienhonderd meter verloor ik in wezen dat toernooi. Bijna alle commentaren luidden: geen wonder, het weer veranderde op slag, de ijsmakers reageerden niet (Ullevi heeft een kunstijsbaan), het ijs was zacht en de zware Schenk kon op dat 'fondant' niet vooruit. Ook ik aanvaardde dat excuus en zoveel jaren later geldt het ook nog wel. Maar slechts ge-

deeltelijk. Want de ervaring heeft me nu geleerd, dat je een race, waarin iemand anders wél een goede prestatie levert (Kees reed 2.12.9 en ik 2.15.4) nooit helemaal moet afschuiven op slecht ijs. Mijn aanpassingsvermogen aan dat ijs van een ander soort dan de vorige dag was, hoe kan het anders, in het begin van je carrière, uiteraard ook nog onvoldoende. En mijn mentaliteit nog niet sterk genoeg om op de tien kilometer nog terug te kunnen komen. Hoewel in die tijd nog niemand kon weten hoezeer ik op de langste afstand worstelde met die monotonie, met dat aansluipende gevoel van machteloosheid in de strijd die ik eigenlijk alleen tegen het rondebord moest leveren. Ik kon in Gotenburg nog 9.2 seconde op Kees verspelen, hij had bovendien vóór mij gereden, een tijd neergezet. Nu, maar dan ook sinds héél kort, schuilen voor mij in zo'n situatie mogelijkheden. Toen in de verste verte nog niet. Kees vermorzelde in een persoonlijk duel niet alleen Fred Anton Maier (hij liep hem een ronde in en duizenden Noren op de tribunes schreeuwden hun ‘heya, heya’ naar Kees en niet naar Fred Anton) maar hij pakte indirect ook mij meedogenloos: 16.21.6 tegen mijn 16.47.5, hoewel dat eigenlijk, als je de cijfers weer terugziet, niet eens zo slecht moet zijn geweest, want behalve Kees en ik kwamen alleen Jonny Nilsson, Per Willy Guttormsen en Rudi Liebrechts beneden de zeventien minuten.

Ik stond daar in Gotenburg met zilver naast Kees op het erepodium en ik beleefde naast wat teleurstelling toch ook een zekere ontroering: na Deventer nu ook hier twee Nederlanders als aanvoerders van het klassement, we hadden gewoon gewisseld, maar het resultaat was en bleef ‘uniek’. Zodat er, voor een volgend seizoen, nog maar eens afgewacht moest worden hoe die twee Nederlanders nu de rollen zouden verdelen. Zo, althans, stel ik mij voor, dat de ‘buitenwereld’ het in ieder geval zag.

Maar Anton Huiskes was er dat volgende seizoen niet meer. En dat veranderde veel. Kees Verkerk versloeg me tijdens het Nederlandse kampioenschap - en ook dat kostte me een stukje mentaliteit. Er was bovendien samenhang tussen die twee dingen. Hoewel mijn conditie behoorlijk was - ook nog een prestatie, eigenlijk, na die eerste dolle zomer met zoveel uitbundige huldigingen - zag ik de ‘nationale’ uiterst somber in: gevolg van een communicatiestoornis met De Graaff, die toen al was begonnen. Ik besloot tot een noodgreep, of eigenlijk: *we*, Wim en ik, deden dat. Aan de vooravond reden we naar Anton in Maarn. Waarom? Om raad? Om een ‘tactisch plan’ te

vragen? Ach, dat kón eigenlijk allemaal niet meer. Ik wilde er mijn moreel mee opvijzelen, Wim wilde aan de hand van Antons raadgevingen een betere basis voor zijn optreden vinden. Maar die tweeledige opzet slaagde niet, kon ook niet slagen: een moeizaam gesprek, dat geen ander gevolg had, dan dat juist Kees, die het géén geslaagde manoeuvre vond, er sterk door werd geprikkeld. En mij al op de vijf kilometer aanpakte, hoewel dat toen toch zeker nog niet de afstand was waarop Kees Verkerk een gat tussen hem en Ard Schenk kon slaan. Een gat van veertien seconden...

Het Europees kampioenschap in Lahti volgde. De titelstrijd zónder de tien kilometer, omdat behalve de rijders tenslotte ook de officials vonden, dat dát te bar zou zijn: 25 ronden bij dertig graden vorst. Géén tien kilometer - kans voor Schenk? Nee, ook toen niet. Want op de vijfhonderd meter ging ik onderuit. Ik betoogde het al: een kwestie van optimale concentratie. Alles van je af kunnen zetten, zéker op die sprint. Wat voor mij in die dagen onmogelijk was. De verhouding met De Graaff was eerder verslechterd dan verbeterd. De omstandigheden waren bar en boos. Kees kon zich er aan optrekken, aan zulke ‘toestanden’ - hij gebruikte ze om er voor zichzelf wraak op te nemen. Ik kon dat niet, en geloof eigenlijk dat ik dat nu ook nog niet kan. Niet op de manier van Kees, althans. Kleine wrokkigheidjes omzetten in winstseconden... je moet er een systeem van kunnen maken. Natuurlijk, negatieve prikkels werken ook op mij - op welke sportman eigenlijk niet? Maar ze moesten - toen zeker - worden toegediend, ik zocht ze niet op. Zoiets gebeurde bij de drie kilometer die in plaats van de tienduizend meter werd gereden. Kees voelde aan hoe hij me moest opzwepen: de herinnering wakker maken aan wat we een jaar eerder sámen hadden beleefd. Hij zei: ‘je moet toch één keer naast me op het erepodium komen te staan’. En ik reed naar een tweede plaats op die drie kilometer. Eindresultaat daar in Lahti: een vijftiende plaats, vlak voor Fred Anton Maier, die ook op de sprint was gevallen. Oslo wachtte toen. Een toernooi om de wereldtitel waarvoor het ‘favoriet zijn’ niet meer door Kees en mij werd gedeeld. Verkerk was nu de man, die geklopt moest worden om wereldkampioen te worden, ik kon ‘eigenlijk’ meer voor een verrassing zorgen dan dat het een tweestrijd zou worden. Zo voelde ik dat aan, zo werd dat ook buiten het met allerlei moeilijkheden strijdende wereldje van de kernploeg gezegd en geschreven. En toen juist... Ja, Oslo '67 zag er anderhalve dag lang voor mij tóch uit als een goed

kampioenschap. Ik had mezelf ‘bijeengeraapt’, om maar vertaling van een Engelse term te gebruiken, ik kon inspiratie putten uit de mislukking van Lahti, was in ieder geval gewaarschuwd voor een te oppervlakkige benadering van de vijfhonderd meter en startte daarop in ieder geval zéér geconcentreerd. Met de beste voornemens ook voor het héle toernooi. Toen kwam de pech. Ik ging hard genoeg om in de buitenbocht ‘om mijn tegenstander heen te lopen’: Fred Anton Maier, die de sprint altijd als een kwelling heeft ondergaan. Die bovendien zó met zichzelf en zijn verplichting tegenover de Noren om iets goeds te doen bezig was, dat hij mij, toen ik naast hem op de kruising verscheen, geen voorrang verleende. Toen gold die regel nog: een uit de buitenbocht komende rijder heeft te allen tijde voorrang. Ik moest een paar slagen laten lopen, kwam toch nog uit op 41.7 maar de morele klap was er alweer: ging het een keer goed, kreeg je dát weer... En er was nog iets. Kees, altijd - of vrijwel altijd - een seconde achter me op de sprint, reed 42.1. In 1967 was dat om van te schrikken: kan hij nu ook al sprinten? Een protest tegen Maier had tot gevolg dat ik over mocht rijden. Het werd 41.5. Maar vraag niet, wat dat gekost heeft. Toch was ik toen nog niet ‘kapot’ van de tegenslag. Ik reed een redelijke vijf kilometer, maar Kees had er tien seconden minder voor nodig. En stond daardoor na de eerste dag al aan de kop in het algemeen klassement. Op Lahti na een vrij uitzonderlijke situatie. Alleen een vreselijk goede vijftienhonderd meter zou mij nog kunnen redden. Hij wás goed: ik reed als enige onder de 2.10. Met 2.09.1. Maar Kees werd tweede met 2.10 en dat gaf de doorslag. Ik wist immers van zijn kracht op de tien kilometer. En ik reed die tien kilometer zélf immers alleen maar om te verdedigen? Aanvallen op de langste afstand - ook toen al had ik er teveel moeite mee. De afronding van een toernooi met iets waaraan ik een hekel had, meer was die tien kilometer al niet meer. Dat besef begon zo langzamerhand steeds vaster in me te wortelen. Met als resultaat dat ik tenslotte mijn tweede plaats verdedigde, dáárvoor nog wel de moed kon opbrengen, tweede werd in het eindklassement en op weg naar het erepodium terugkeek op een toernooi, waarin het nu eens had moeten gebeuren. Maar waarin het toch weer was mis gegaan. En op dat podium keek ik nors, teleurgesteld. Wat felle kritiek teweeggebracht - al waren er ook mensen die zeiden: ‘mág hij? Hij heeft toch verloren?’ Volgend jaar: 1968. Het jaar van Fred Anton Maier. Het jaar ook van een steeds sterker afglijdende kernploeg, die vooral moreel

Eindelijk de tien kilometer écht bedwongen. Ik moe, Leen blij in Heerenveen.

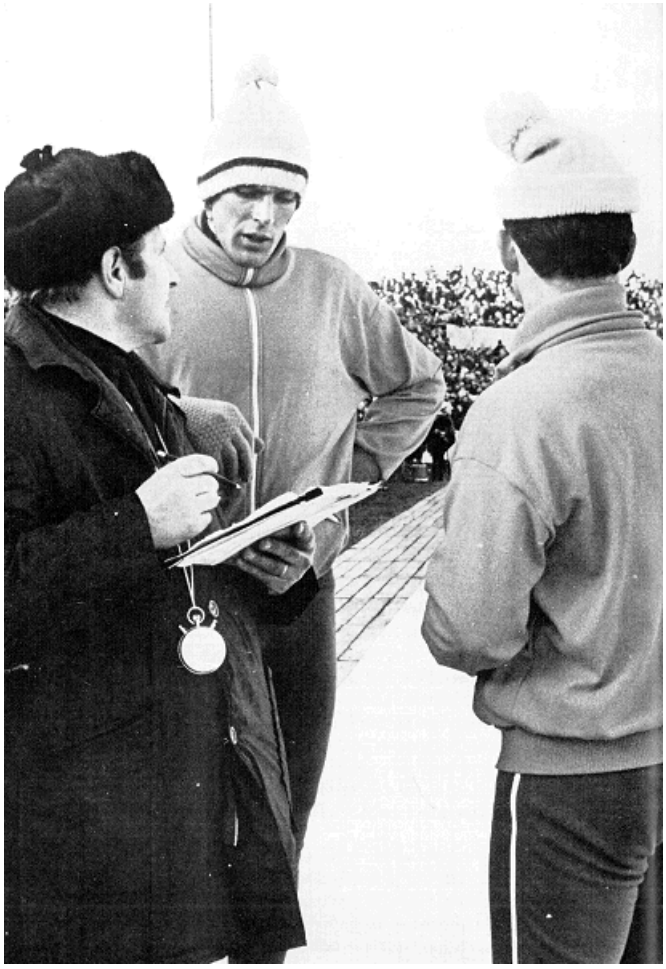

Onmisbare goochelaar met de schema's: Jacques de Koning en ik overleggen, Leen houdt de concurrentie in de gaten.

Nauw betrokken bij de prestaties van ploeggenoten: Ronnie Nooitgedagt; Cor Nederveen, Kees en ik schreeuwen voor Peter Nottet.

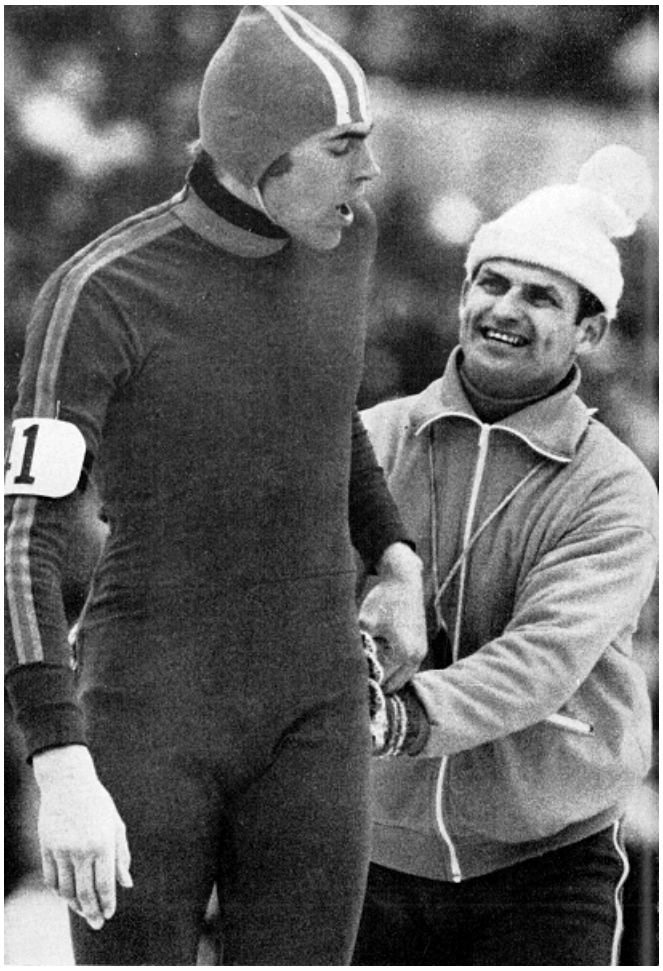

Dit lijkt alleen maar hautain. Maar Leen en ik zijn wel degelijk sámen blij.

op alle mogelijke manieren overeind moest worden gehouden. Het jaar waarin ook Kees zich niet meer kon laten inspireren door dingen waarmee hij het niet eens was. En ik helemaal niet meer. Eén keer haalden we nog fiks uit, Kees meer nog, overigens, dan ik. Fred Anton was toen door niemand te kloppen. Zéker niet door een Nederlands drietal, waarvan er twee in het doodlopende straatje van schouderophalen over allerlei in hun ogen merkwaardige en verkeerde beslissingen van coach en begeleiders waren geraakt en een derde - Jan Bols - zich nog helemaal moest inleven in de kernploeg, heen en weer geslingerd als hij werd tussen het verwerken van allerlei nieuwe ervaringen en het aanhoren van kritiek, begeleid door herinneringen aan ándere dagen... Op de Olympische Spelen hielden we de vlag overigens nog redelijk hoog. Maar in dat sfeerloze Grenoble - helemaal geen wintersportoord in die dagen - waren er dan ook wel een paar dingen die buiten ‘alles’ om toch nog konden inspireren. Voor Kees was dat de kans om na het zilver van Innsbruck nu goud binnen te halen. De laatste kans wellicht, want wie wist, waar je in '72 ergens zou staan op de schaatsladder, áls je er nog stond? Voor mij gold die overweging eigenlijk ook, zij het in iets andere vorm. Innsbruck was voor mij een allereerste test geweest op het internationale vlak. In 1964 was ik na een tweede plaats achter Liebrechts op de voorgaande nationale titelstrijd eerst reserve geweest voor het Europese kampioenschap en in Innsbruck startte ik alleen op de vijftienhonderd meter: dertiende. Voor mij dus in Grenoble de kans om nu, vier jaar later, als lang en breed behorende tot de internationale top, die positie toch ook een keer met een Olympische medaille waar te maken. Ik herinner me *die* situatie nog heel scherp. Mentaal zwak, conditioneel zeker ook niet al te sterk - weinig inspiratie, veel slap werk tijdens trainingskampen - zat ik in het Olympisch dorp, omgeven niet alleen door reeksen officials, maar ook door vele tientallen sportlieden, die ofwel hun strijd al gestreden hadden, ofwel er heel andere begrippen over concentratie op nahielden. Wel gezellig, soms, maar niet erg bevorderlijk voor je instelling. Een paar mensen zeiden me toen: ‘maar Ard, je kunt, ondanks het feit, dat je niet “draait” toch wel één keer álles geven, gedurende vijftienhonderd meter?’ Dat, plus de toch zeldzame kans op een Olympische medaille, ontlaadde zich dan toch in een vijftienhonderd meter, die zilver opleverde. Kees, op bijna dezelfde manier geïnspireerd, pakte goud. En Peter Nottet reed naar brons op de vijf kilometer.

In Gotenburg, bij het wereldkampioenschap, kwam de uitbarsting. De televisieuitzending, waarin we zeiden Huiskes als coach terug te willen hebben. Op zaterdagavond, toen na twee afstanden was gebleken, dat de strijdlust nu definitief had plaats moeten maken voor het slechte moreel. De dag erna, toen Maier weer had gezegevierd en op het banket de rel losbarstte, die Kees een reis naar Japan kostte. Zijn ticket werd ingetrokken op grond van de uitlatingen, die hij de vorige avond voor de camera had gedaan. Ik haalde in dat kampioenschap achter Maier en Thomassen nog een derde plaats, Kees werd vierde na een tien kilometer waarin hij volkomen faalde, er ook niet echt voor reed. Jan Bols brak wél door, met een vijfde plaats en vooral ook een knappe tien kilometer. Nee, 1968 was een compleet dieptepunt, en niet alléén voor mij - al is het wat mijn prestaties betreft wel zo ongeveer het jaar geweest, waarin men mij begon af te schrijven, alleen maar in staat achtte tot hier en daar nog een uitschieter. En 1969 bracht geen verandering in die benadering van mijn activiteiten. Al was De Graaff toen opgevolgd door Pfrommer.

Inzell en Deventer stonden toen op het programma. De intrede van Pfrommer was voorspoedig verlopen. Er waren weer talloze mogelijkheden. Ze werden gedeeltelijk benut. Wie herinnert zich niet dat hoogst merkwaardige kampioenschap in Beieren? Kees kon de titel vrijwel niet ontgaan, maar Fornaess werd kampioen omdat toen wérkelijk het ijs zo bitter slecht was behandeld, dat er niet op te rijden viel. Maar hoe het had moeten zijn werd door Kees op die gedenkwaardige zondag bewezen met dat schitterende record op de tien kilometer: 15.03.6. Dát overschaduwde alles in dat toernooi, zoals het falen van Verkerk op dezelfde afstand enkele weken later in Deventer ook alles overschaduwde. En daar tussendoor schaatste de nieuwkomer Dag Fornaess naar twee titels. Daar tussendoor óók scharrelde ik. Niet goed, niet slecht. Onopvallend. Met nog altijd die basis van de eerste dag, zoals zo vaak: een goede sprint, een zeer redelijke vijf kilometer, genoeg om zaterdagsavonds aan kop, of tenminste bij de eerste drie te staan. Met in het vooruitzicht een zondag waarop het allemaal wel weer niet zal gaan, zelfs met een sterke vijftienhonderd meter niet. Niemand rekent meer op Ard Schenk, want Fornaess en Claeson zijn gekomen en Verkerk is er nog. De omstandigheden in het dagelijks leven zijn veranderd. Ik ben in Amsterdam neergestreken om er te kunnen studeren. En sommige

mensen halen daarover de schouders op: Schenk in Amsterdam, in de grote stad - óók niet de geijkte omgeving om zorgvuldig aan je training te denken... Leven op een huurkamer, ongeregeld eten, plezier maken soms. Dat ik in dat Deventer wereldkampioenschap in nog redelijk kansrijke positie op de vijftienhonderd meter val, wordt niet als schokkend ervaren. Weinigen maken de gevolgtrekking, dat ik daar wel eens een titel kon hebben verspeeld. Ik weet het niet - maar ik geloof ook nu nog, dat ik er in ieder geval in alle opzichten beter voor stond dan velen dachten. Zeker in mentaal opzicht.

Want toen begon eigenlijk al, wat zich een seizoen later zou manifesteren als de beslissende verandering in de schaatsenrijder Schenk. Amsterdam, de studie, leerde me op eigen benen staan, mijn eigen weg zoeken. Dat leven deed me ook de betrekkelijkheid van zoveel zaken inzien. Ik ging anders tegenover mijn sport staan en ik leerde mezelf uitleggen waarom en hoe ik op beslissende momenten in de voorbije jaren op het ijs had gefaald. Vóór alles - en dat heeft sterk met die 'betrekkelijkheid' te maken - kreeg ik een veranderde houding ten opzichte van winst of verlies. Ik liet hoe langer hoe meer, ongemerkt eerst nog, het plezier dat ik aan schaatsenrijden (maar dan altijd nog wel op behoorlijk niveau) beleefde prevaleren boven de uitputtende zorgen om prestaties. Training werd een welkome afwisseling ten opzichte van de studie. Die daar op zijn beurt weer van kon profiteren. Bewuster trainen was een volgende stap - de aard van de fysio-therapeutische studie bracht me op dat punt voordelen.

Een eerste symptoom was de veranderde 'manier' van rijden van de tien kilometer. Niet in technisch opzicht. Maar bij de Nieuwjaarswedstrijden van '70 op Bislet vond ik uit, dat de eentonigheid en de daarmee tegelijk aansluipende vermoeidheid verbroken konden worden door een paar eenvoudige foefjes op het punt van de concentratie. Ergens op gaan letten, een punt gaan fixeren - en dan zorgen dat het steeds 'meevalt dat je daar al weer bent'. Een wat speelse, primitieve manier, maar in die omstandigheden wel doelmatig. Het Nederlands kampioenschap bracht een eerste succes. Nog wel wat overschaduwd door het feit dat Kees Verkerk wegens ziekte afwezig was, maar tóch. Behalve een morele opkikker putte ik uit die titel toch nog wel een paar andere waardevolle dingen. De wetenschap bijvoorbeeld, dat ik het bij het rechte eind had gehad, toen ik dacht aan te voelen, dat zoveel jaren achtereen harde training een soort 'vaste' conditie hadden teweeggebracht. Iets, dat er gewoon al is, dat je even op peil moet

brengen, maar dat je dan daarna in staat stelt om variaties op het schema toe te passen. Wat meer specifieke dingen te doen, bijvoorbeeld, om beter voorbereid te zijn op de langste afstand. Jarenlang immers had men gezegd: Schenk heeft nog lang niet alles uit zijn body gehaald wat er in zit. Wel, dat wilde ik dan nu wel eens beproeven. Op mijn manier. Het bleek de goede. Maar het allerbelangrijkst bleek dan toch altijd nog die instelling. Het idee dat er niets vreselijks zou gebeuren als ik faalde. Als ik mijn plezier maar aan die wedstrijden had beleefd.

Anton Huiskes is de eerste geweest die, heel veel eerder al, de weg naar dat alles heeft gewezen. Hij drong aan op studie, op nog iets ánders doen dan schaatsenrijden en afwachten wat de toekomst brengen zou. Dokter Lap en Leen Pfrommer trokken die lijn door. De resultaten werden ineens zichtbaar in 1970. In Innsbruck werd ik Europees kampioen. Met moeite, op de hielen gezeten door Fornaess, die wellicht een blunder maakte, door op de vijf kilometer te snel te openen voor de omstandigheden. Maar ik moest in Innsbruck toch weer mijn titel waar maken op de tien kilometer. En toen lukte het wel. Ik reed hem overtuigend, voor zover dat mogelijk was. Oslo gaf eenzelfde beeld. Wereldkampioen. Ook weer met een tien kilometer, die toch eigenlijk beslissend was. Zeker omdat toen door een onverwachte omzetting van de paren, een mijns inziens verkeerd uitgevallen loting, mijn beurt veel eerder kwam, dan ik verwachtte. Ik moest wat *doen* op die tien kilometer. En ik deed het. Anders gezegd: het lukte. Want nog altijd bleef er een verschil. Tien kilometer rijden in een verdedigende positie, waar maken wat noodzakelijk was, dát kon ik in dat hoogtijjaar. Dat kon ik wéér, zoals in 1966, al was ik toen nog wel wat angstiger dan in 1970. Mijn tijden gingen omlaag, dat in ieder geval. Toen ergens in de buurt van de zestien minuten, nú, met de anderen mee omlaag, al ‘daalden’ zij sneller dan ik. Maar toch: Oslo 1970 bracht al 15.33. Een jaar later haalde ik daar twintig seconden vanaf op dezelfde baan. Bewijs dat het sluitstuk van een toernooi ook in 1970 een wérkelijk sluitstuk was geweest. Om iets binnen te halen, meer niet. Zeker niet om te trachten op die afstand ook nog eens de sterkste te worden. Zoals Jaap Eden vroeger. Dat het allemaal nog beter kon, moge blijken uit het volgende en laatste hoofdstuk, dat een getrouw verslag wil wezen van dat merkwaardige schaatsjaar 1971, waarin de naam Jaap Eden weer terugkwam...

Ard apart

Zo noemden ze in de Haagsche Courant en het Rotterdamsch Nieuwsblad een eigen hoekje - de technische term daarvoor is ‘column’ - dat ik gedurende het seizoen '70-'71 in die dagbladen tot mijn beschikking had om er over het schaatsenrijden en over onze belevenissen te schrijven. Ja, zélf schrijven - en zo wilde ik het ook, want al te vaak had ik onder grote hilariteit verhalen horen vertellen over sportlieden, die een paar kreten in de telefoon riepen, waaruit dan de betreffende journalisten wel een verhaaltje destilleerden. Ik wilde het anders, niet vanwege het principe ‘waar voor het geld’, want veel meer dan een normale onkostenvergoeding, goed om de telefoonkosten te bestrijden en een kop koffie te drinken, kreeg ik er niet voor. Maar ik vond het een uitdaging. Niet om me met goeie sportjournalisten te meten, of omdat ik plannen zou koesteren nog eens dat vak binnen te stappen, maar omdat ik wilde weten of ik het kon: mijn ervaringen en gedachten geordend op papier zetten.

Laten we eens controleren of dat is gelukt. Hierna volgen, met daar tussendoor verbindende toelichting, de stukjes ‘Ard Apart’, die ik tot de dag na dat merkwaardige hoogtepunt in Bislet aan de kranteredactie heb gedicteerd. En als ik het woord ‘merkwaardig’ heb laten vallen, dan kan daar ook ‘apart’ voor in de plaats komen. ‘Ard Apart’, zoals ook dit boek is komen te heten, was een ongelooflijk juiste titel, die werkelijk alles ‘dekte’. Apart was het seizoen, met zijn hoogtepunten in de vorm van wereldrecords op onverwachte ogenblikken en zijn dieptepunten in de vorm van twee nederlagen, die niemand eigenlijk verwachtte: bij het Nederlands kampioenschap en bij de Europese titelstrijd in Heerenveen. Een rijder, die zoiets overkomt is, dacht ik, wel een beetje ‘apart’ ...

Het uitgangspunt is dus bekend: ik was Europees- en wereldkampioen, ik had bovendien mijn Nederlandse titel te verdedigen. In de loop van de zomermaanden had ik de ‘naweeën’ van die titels leren kennen: veel drukte, te weinig kans om me te concentreren op mijn

studie, die tot dan overigens toch vrij vlot was verlopen. Toch besloot ik, om niet te worden geconfronteerd met een achterstand, die ik gedurende de wintermaanden nooit meer zou kunnen inhalen, een jaartje over te slaan en me nog één keer, helemaal bevrijd, op schaatsen te concentreren. Een weloverwogen beslissing, waarvan ik tot op heden geen spijt heb. De voorbereidende trainingsperiode was goed verlopen, mijn mentaliteit was goed, en we vertrokken naar Noorwegen...

Ard apart dinsdag 8 december

'*Zo zijn we dan vandaag vertrokken naar een trainingskamp in Noorwegen. Hamar is het deze keer en hopelijk is het daar beter weer dan het bij ons is geweest. Want de afgelopen weken was het echt te slecht om goed te kunnen trainen. Natuurlijk, iedere herfst heeft een lading storm en regenbuien in petto. Maar dit jaar spande echt wel de kroon. Hopelijk heeft dit ons nog niet te veel achterstand bezorgd. We hebben namelijk nog geen vergelijking kunnen trekken met de buitenlanders. De prestaties van ons waren niet slecht. Zeker gezien de tijd van het jaar niet en de abnormale omstandigheden waaronder we er moesten werken. Toch zie ik met enige spanning uit naar een eerste treffen met de Noren. Al was het alleen maar om aan de weet te komen hoe zij er voor staan. Want dáár zal het wel op neer komen: een beetje de kat uit de boom kijken, bij de eerste wedstrijden. Vóór het treffen tegen de Noren plaatsvindt op Bislet op 19 en 20 december. Maar voor die tijd heb ik nóg een belangrijke gebeurtenis. Namelijk - de Oscar-wedstrijden op 13 december. Daar krijg ik de Oscar uitgereikt. De naam zegt het eigenlijk al: een Oscar is in de wereld van de cultuur een hoge onderscheiding, en zo zie ik deze ook. Een ere-onderscheiding voor een sportman, dacht ik. Dat is dan ook de eerste wedstrijd, dat er echt gereden zal worden. In ieder geval door de Noorse rijders, want ook zij moeten een landenploeg samenstellen. Ik ben daar de enige Nederlander, die rijdt, want het is een wedstrijd op uitnodiging. Jan en Kees gaan dat weekend naar Stockholm, en de anderen rijden in Kongsberg Lysleby. Dat doet me gelijk denken aan de samenstelling van onze ploeg. We gaan met de "zomer-kernploeg", als ik het zo mag zeggen, naar Noorwegen: acht klassementsrijders en vier sprinters*.

Een flinke groep, mag ik wel zeggen. Ik dacht, dat hij te groot was voor alleen een trainer-coach. Maar daar tegenover staat, dat het natuurlijk fijn

is, om met een grote ploeg naar Noorwegen te kunnen gaan. Ervaring opdoen is bijzonder belangrijk. Zeker voor de jonge rijders.

Ik realiseer me dat ik mezelf met deze opmerking ondanks mijn 26 jaar als oud kwalificeer. Ik ga uiteindelijk ook aan mijn zevende internationale seizoen beginnen, en Innsbruck '64 is al lang geleden. Maar laten we hopen, dat de "oudjes" nog even meegaan.'

Twee dingen naar aanleiding van dit stukje. In de eerste plaats: het weer. Ik heb het al eerder gezegd: trainen in Nederland is een riskante zaak. Niet alleen omdat de weersomstandigheden een goede training kunnen verhinderen (soms doornat op het ijs, met alle risico's van een verkoudheid, al krijgen we natuurlijk wel een antigriep injectie) maar het weer kan ook het moreel verpesten. Schaatsenrijden in regen en storm is niet 'echt'. Onwillekeurig plaats je je sport in een decor van sneeuw en vorst. Van vrieskou en niet van 'waterkou'. Grijze luchten horen daar niet bij. Maar ook is het verblijf in Nederland als aanloop naar het seizoen alleen maar van belang om 'alvast' de mensen bij elkaar te hebben, de sfeer weer terug te brengen na een paar maanden van alleen maar wekelijks contact. Maar als het eenmaal zo ver is, mag het niet te lang duren. Je voelt dat je niet genoeg 'weg' bent uit je eigen omgeving, je wordt te vaak gestoord, je raakt niet los van je buurt. Kees en ik waren al een paar dagen op eigen gelegenheid in Heerenveen gaan trainen - om tenminste wat verder weg te zijn uit Amsterdam of Puttershoek. Een particulier trainingskampje.

En dan de 'Oscar'. Eén van de mooiste ervaringen uit mijn loopbaan, het in ontvangst nemen van dat beeldje. Nou, 'beeldje' ... Zó'n kleinood is het nou ook weer niet. Toen we naar Noorwegen vertrokken was ik op weg naar een hoge onderscheiding, zó voelde ik dat aan. Dat de prijsuitreiking een beetje tegenviel, sfeerloos was, is een andere zaak. Dat leest u verderop. Maar de eer om die Oscar te hébben is er niet minder om. Hoe verguld ik was met die zeker niet op losse gronden toegekende onderscheiding (de Noren tillen er erg zwaar aan), die overigens door Kees ook al twee maal is gewonnen, bleek later, toen ik in een rechtstreekse uitzending vanuit Noorwegen die Oscar hoger stelde dan de prijs voor de sportman van het jaar in Nederland. Dat kwam, geloof ik, wel een beetje hard aan. Ik heb het daar straks nog over.

Verder nu naar de volgende 'momentopname', van 12 december.

Ard apart, zaterdag 12 december

'*Na een paar dagen trainingskamp zijn er twee dingen opvallend: de rust, die er nu in de ploeg is en de zin om hard te werken. Wat het eerste betreft, het is een groot voordeel om rustig te kunnen werken. Niet te moeten trainen met de achtergrondgedachte, dat je om zo en zo laat een afspraak hebt. Dat jachtige leven is volgens mij funest voor een goede trainingsopbouw. Daardoor leef je als het ware in een soort van "stress".*

Nu kun je rustig het programma afwerken en desnoods wat langer op het ijs blijven om eens iets te doen wat niet in het programma staat. Iets wat je zelf hebt uitgedacht. Al was het om alleen maar eens iets anders te doen dan een ander. Het opbouwen van een mysterieuze waas rond je training.

Dat kan soms toch invloed uitoefenen op anderen, zoals bijvoorbeeld gisteravond toen de trainer van Fornaess, Tenmann, in de schaduw langs de baan stond te kijken. Met volgens mij duidelijk de bedoeling om eens te onderzoeken wat die mannen uit Nederland op het ijs uitvoeren. Op zo'n moment eens iets geheel afwijkens te gaan doen: dat zet die man aan het denken, want het succes wordt toch altijd in speciale dingen gezocht, in afwijkende programma's of typische gedragsvormen.

Het andere opmerkelijke punt is de ambitie, waarmee gewerkt wordt. Dat is des te opvallender in een zo grote groep, want mijn ervaring is dat in een grote ploeg altijd wel een paar "toeristen" zitten. Jongens voor wie het "uitje" belangrijker is dan de training. Die zijn er nu beslist niet bij. Er wordt hard gewerkt om een goed figuur te slaan straks op Bislet tegen de Noren.

Er zijn een paar tijden losgekomen van die Noren. Goede tijden, maar niet verontrustend. Het zal op het scherp van de snede gaan en er wordt door de Noren niks anders dan over de landenwedstrijd gesproken.

Op straat, in een lift, of in een winkel, overal wordt de vraag gesteld: "Hven winner landskampen", hetgeen zoveel betekent als: wie wint de landenwedstrijd.

U ziet, de Noren zijn er vol van. Zelf zitten ze trouwens nog met een probleem dat niet gering is. Dat probleem heet Fornaess. Hij wil geen wedstrijden rijden vóór de landenwedstrijd. De Technische Commissie echter zegt: degenen die in de landenploeg komen moeten bewijzen dat ze goed zijn voor die ploeg. Dus selectie. En dat is wat Fornaess niet wil.

Hij is natuurlijk goed genoeg voor de ploeg tegen ons. Maar dit wordt zuiver een principiële kwestie tussen bestuur en rijder. Een van de vele zou ik bijna zeggen.

Maar laat ik niet in dit potje roeren. Uiteindelijk is het niet ons probleem. Het gaat dus goed hier in Hamar. Fijn weer steeds, een of twee graden onder nul, met een heerlijk zonnetje. Ideaal dus. Ook de geest in de ploeg is goed. Er wordt lustig gekaart om Kroontjes. 's Avonds naar de film of soms een restaurantje pikken. Een gezellige afleiding in het toch snel monotoon wordende ritme hier in Hamar.'

Hier komen we tegen, wat ik al eerder aanstipte: de verdeeldheid in de Noorse schaatswereld, waar de clubbelangen vaak hoogtij vieren, waar de clubtrainers alles voor het zeggen hebben en hun pupillen maar niet willen loslaten, waar gemarchandeerd wordt met plaatsen in vertegenwoordigende ploegen om iedereen maar zoveel mogelijk tevreden te stellen.

Een andere zaak: de plaats van het trainingskamp. Het is niet zo slecht om in Hamar te zitten. Ze hebben daar een formidabel mooie ijsbaan, de Noren zijn er erg gastvrij, hartelijk óók ten opzichte van andere dan Noorse schaatsenrijders. Ze kennen je, van kleuters tot grijsaards, als de 'skøyteløper', de man die een sport beoefent die hen na aan het hart ligt. Maar Hamar is ook wel erg doods. Je moet er niet te lang zijn. Het leven verloopt er traag, goedmoedig, zoals de Noren zijn. En dat wil dan wel eens 'slaperig' maken. Meer dan een bioscoop en een cafetaria staan niet ter beschikking als ontspanningsmogelijkheden. Dat laatste is niet zo vreselijk erg, natuurlijk, want je gaat niet in een trainingskamp om zoveel mogelijk films te zien of een vaste gast in een bar te worden. Ook in andere plaatsen zijn de mogelijkheden niet al te groot. Maar het gaat om de sfeer. Ook het Noorse Toensberg, waarvan ik begin dit jaar zelfs ereburger werd(!) heeft weinig te bieden, net zomin als Hamar. In Inzell is het alweer een stuk beter. Dat Duitse plaatsje lééft toch meer, heeft meer allure. Het fijnst is natuurlijk Davos. Niet alleen vanwege het schitterende ijs of de zeer gezonde lucht. Maar ook omdat je er gezellig je gang kunt gaan. Het publiek is er anders, gaapt je in ieder geval niet zo aan. Ik moet er wel eens om lachen als wij oefeningen makend langs de weg naar de baan trekken en ik hoor dan een keurig Nederlands dametje tegen een dito zeggen: 'kijk die jongens daar toch eens leuk gymmen'. Ja, dat hoort óók bij Davos - een uiterst ondeskundig publiek - en dat houdt, hoe gek dat ook mag klinken, het moreel op peil. Je bent nu eens niet de vedette, maar een sportjongen, die iets op die lange schaatsen doet.

Ard apart vrijdag 18 december

'*Zo, de eerste ontmoetingen met de Noren en Zweden zijn achter de rug en we zijn niets wijzer geworden, dacht ik. Er wordt als gewoonlijk gekeken en geschaduwd, maar niemand heeft nog echt zijn tanden laten zien. Ondanks dat geloof ik dat we er niet slecht onderuit zijn gekomen. Zeker niet de mensen, die naar Toensberg zijn geweest. Daar zijn een aantal Noren wat stiller en bleker geworden*.

Ook daar hebben de jongens, op enkele uitzonderingen na, bijzonder goed gereden. Jan Bazen is weer op het goede spoor, want om een man als Herjuaune twee maal achter elkaar in een persoonlijk duel te verslaan, duidt op een goede vorm. Die nog zal stijgen. En hij zal dan ook een harde noot zijn om te kraken met de Nederlandse kampioenschappen. Zo ook Eddy Verheijen, die met een glanzende serie (41.5, 4.33.1, 2.10.8, en 7.42.5) Magne Thomassen bijzonder dicht op de hielen zat. Zó dichtbij, dat hij uit pure angst de volgende dag in de krant schreef: De landenwedstrijd winnen wij, zonder Fornaess en moeilijkheden. Peter, Jappie en Piet Vink reden trouwens ook een goede race. Zeker hun vijf kilometer.

Dat de Noren niet zo zeker zijn van hun zaak, blijkt wel uit het feit dat er protesten zijn gerezen over de samenstelling van de ploeg. De Noorse bond had de rijders nauwelijks aangewezen of het protest van de rijders uit Trondheim kwam los. Met name van Magne Thomassen en Bard Henriksen. Beiden hebben geklaagd bij de Noorse technische commissie. Volgens hun schrijven hoorde Herjuaune in de sprintploeg thuis. Volgens mij ook en Stiansen niet in de sprintploeg, maar in de all-round-klasse.

Een hele verandering dus. Zó radicaal, dat als hun eisen niet ingewilligd zouden worden, zij zouden overwegen zich terug te trekken uit de ploeg voor het aanstaande weekend. De laatste berichten zijn nu, dat hun wens ingewilligd is en Herjuaune in de sprintploeg zou zitten.

Het afgelopen weekend is het voor mij in Oslo redelijk goed gegaan. De ceremonie en prijsuitreiking van de schaatsoscar waren een plechtige gelegenheid, maar door de weersomstandigheden was de publieke belangstelling zó gering, dat er niet veel sfeer was. De mist, met een temperatuur van zo'n vier graden boven nul, maakte de baan zwaar. Hetgeen zich wel afspiegelde in de tijden.'

Vier dagen tevoren had ik die Oscar in ontvangst genomen. Hoe, dat hebt u gelezen. Ik voelde me overigens wel verplicht in die wedstrijden die eraan waren verbonden wat te laten zien. Je niet bloot

geven natuurlijk, maar ook niet als de gevierde baas maar wat streken op het ijs zetten. Maar een betere krachtproef ligt in het verschiet: het landenduel Noorwegen-Nederland in Oslo.

Ard apart, maandag 21 december

'*Een overwinning op de Noren met een verschil van negenendertig punten: wie had dat kunnen denken? We hadden natuurlijk wel hoopvolle verwachtingen, maar niemand van ons had er op gerekend, dat die eerste zege op Noorwegen zo royaal zou uitvallen. Het plezierigste voor Nederland is, dat de hele ploeg er zo'n groot aandeel in heeft gehad. De instelling, de mentaliteit, is de basis geweest voor dit succes. We hebben nu als één team gereden en die formidabele ploeggeest sloeg op alle jongens over, zodat wij er allemaal stuk voor stuk voor hebben geknokt. Wat tot gevolg had, dat ook onze zogenaamde "middengroep" puntenwinst kon boeken.*

De Noren waren duidelijk verrast. Zij hadden misschien wel met een kleine nederlaag rekening gehouden, maar dit verschil heeft hen gewoon overbluft. En ik vind niet, dat zij daar sportief op hebben gereageerd. Hun houding op de vijf kilometer was ronduit slap, een beetje onsympathiek zelfs. Ze trokken om te beginnen Ivar Eriksen al terug en de rest, uitgezonderd Stensen, Guttormsen en Olsen, gaf zich eigenlijk al bij voorbaat gewonnen. Dan ben je een slechte verliezer. Wat toch merkwaardig is als je al zóveel landenwedstrijden van Nederland hebt gewonnen.

Maar al met al staan wij er goed op. Eddy Verheijen, die een voorbeeldige wedstrijdmentaliteit heeft, reed een schitterend toernooi. Jan Bols en Jappie van Dijk zitten in de lift, Peter Nottet houdt de vorm goed vast, Ronnie Nooitgedagt verraste met een sterke vijf kilometer, Piet Vink deed het op die afstand in zijn eentje ook lang niet slecht en Kees heeft volgens mij bewezen, dat hij weer een van de belangrijkste titelkandidaten wordt.

Ja, en dan wat me zelf betreft: ik ben natuurlijk erg tevreden. De laatste weken in Hamar ging het al erg lekker, maar ik had niet verwacht, dat ik nu al zo gemakkelijk, zó snel zou rijden. Dat is kennelijk het resultaat van twee weken serieus trainen en een goede instelling. Waarschijnlijk zal men zich links en rechts afvragen of ik niet te vroeg in vorm ben. Maar dat is voor mij geen probleem. Het beangstigt me helemaal niet. Ik heb trouwens op de drie kilometer gemerkt dat ik er nog niet ben.

Daarom blijf ik gewoon doorgaan met een rustig oefenprogramma, dat op tempo-training is gericht, en ik zal tussendoor ook enkele wedstrijden rijden. Mijn enige zorg is de gezondheid. Want als je "op scherp" staat, loop

je veel risico. Dan ben je kwetsbaar. Denk maar aan Kees Verkerk, vorig jaar.

Ik geloof echter wel, dat ik zelf voel wanneer ik het kalmer aan moet doen. En zo ver is het voorlopig nog niet. Ik wil trouwens nog wel even een restrictie maken ten aanzien van mijn persoonlijke successen in deze landenwedstrijd: men moet niet vergeten, dat deze vier "kleine" afstanden mij erg goed liggen.'

Ja, de eerste 'historische' zege van dit seizoen. We hadden de Noren nog nooit verslagen. Eens te meer bleek weer eens de verdeeldheid bij die ploeg, die zij 'in het veld' brachten. Maar laat ik toch een kanttekening plaatsen bij wat ik toen schreef over de instelling van onze ploeg. Voor een duel tussen twee teams als dit natuurlijk perfect. Maar het is niet nodig om er daarna de nadruk op te blijven leggen. Ook dat houdt namelijk gevaren in. Iedereen moet er altijd van doordrongen blijven, dat we hier te maken hebben met vrienden die tegelijk elkaars concurrenten zijn. Moeilijk voor een coach, maar ook voor de rijders zelf, om dat steeds te kunnen scheiden. Blij zijn met een overwinning in een landenwedstrijd en tegelijk zorgelijk bepeinzen, dat een ander, die daarin een fraaie verrichting heeft gedaan, meehielp daarmee de winst te behalen, morgen toch weer een concurrent is. Met wie je dag en nacht optrekt.

Overigens was die zege niet alleen een gevolg van onze instelling en de verdeeldheid van de Noren. Nu al bleek, dat ondanks die tegenvaller met het weer in Nederland de daarvóór gelegde basis goed was. De conditietraining onder Gemser, de opvolger van Holleboom, in Soesterberg, was een ondergrond waar je op kon bouwen. De prestaties die wij leverden kostten namelijk geen moeite. Je hoefde niet tot op de bodem van je kunnen te gaan in de strijd om de punten voor je team. Herstel na een race kwam razendsnel. En nog had natuurlijk niet iedereen het uiterste gegeven. Je laat niet alles zien, zo vroeg in het seizoen. De jaarwisseling moet nog komen, de stille Kerstdagen buiten de familiekring ook. Ik schreef er een week later een soort 'sfeerstukje' over; 28 december.

Ard apart, maandag 28 december

'*Ik herinner me plotseling dat liedje weer van die negertjes, een paar dagen geleden. Dat liedje van de lagere school. En toen waren er nog maar*

acht... Zo ging het bij ons ook, al vlak na de landenwedstrijd gingen er drie weg: Nederveen, Eppie Bleeker en Piet de Boer. Vóór Kerstmis gingen Pfrommer en Eddy Verheijen naar Nederland om de Kerst in familiesfeer door te brengen. Toen waren er nog maar acht.

Maar hoe dan ook, we zijn de Kerst redelijk goed doorgekomen. Mede dankzij de goede zorgen van hotel Victoria in Hamar. Toch heb je niet het gevoel dat het Kerstmis is als je in een trainingskamp zit. Voor twee maal per dag trainen is een levensritme nodig dat niet samen gaat met echt Kerst vieren. Tóch werden we er nog wel aan herinnerd dat het feest van vrede op aarde gevierd werd. Op de baan was het namelijk zó rustig en stil dat dit een ideale plaats was om eens wat te mediteren en te dagdromen terwijl je rondjes draaide zonder het te weten. Zó stil was het daar. Trouwens, de gehele omgeving straalde rust en pure stilte uit. Hoewel dat weer niet zo vreemd is, want de Noor is echt een "huisdier", vooral met de Kerst. Trainen op een baan die je zelf schoongemaakt hebt, is iets aparts. Het lijkt wel of hij sneller is, of je er langer op blijft trainen omdat je er zelf een stukje werk in hebt. Dat was namelijk nodig, omdat de baanmeester met zijn familie weggetrokken was en niet voor de baan kon zorgen. Tijdens de maaltijden werd je er ook aan herinnerd dat het Kerst was. Er zullen er onder u wel zijn, die weten wat een echt Scandinavisch koud buffet is: een tafel overladen met heerlijke spijzen.

Al met al dus nog een goede Kerst zult u zeggen. Wel, we hebben ons goed vermaakt. Niet zo moeilijk, als de sfeer in de ploeg goed is. Er wordt best wel eens flink gekat, maar dat gebeurt altijd met een lachende ondertoon. Zo heb ik de laatste tijd al een paar bijnamen gehad. Zoals "Oscar", waarschijnlijk wel naar aanleiding van de uitreiking van het beeldje en de laatste dagen was het "Klaas". Omdat ik zo'n beetje optrad als regelaar voor de ploeg toen Pfrommer naar Nederland was.

We zijn inmiddels "verhuisd" naar Toensberg, waar gisteren wedstrijden zijn gereden, met als top waarschijnlijk de première van Fornaess.

Nou, een grootse première is het niet geworden. Het optreden van Fornaess was een grote desillusie. Ik weet niet of het dat ook voor hem was, maar voor het publiek zeker. Zijn 500 meter deed hij als een beginneling met een tijd van 43,8 sec. Met vijf slagen op het rechte eind, wat wil zeggen dat hij een trainingstempo aanhield en voor de rest maar wat speelde. In de kleedkamer teruggekomen maakte hij op mij een wat typische indruk, iemand die iets in zich heeft, iets tracht te spelen, maar het toch niet helemaal naar buiten weet te brengen. De vijf kilometer was al niet veel beter. Daar eindigde hij op de dertiende plaats in 8.02.2. Volgens mij had hij beter in

Hamar kunnen blijven en daar gezellig onderling een wedstrijdje kunnen rijden.'

Ja, Fornaess... Aardig om dat nog eens terug te lezen. Het bewijst maar weer eens hoe je je kunt vergissen als je al een beetje laat doorschemeren dat je van zo'n rijder toch eerst eens heel wat meer moet zien, voordat je gelooft dat hij een zeer ernstige concurrent voor je kan worden. Dat Dag, die altijd op de één of andere manier een 'toestand' om zich heen weet te scheppen, een maand later Europees kampioen zou zijn, zat er toen nog helemaal niet in. Ook al weer een voorbeeld van zand in de ogen strooien. Zoals Kees Verkerk dat vroeger vaak deed. Het is gevaarlijk, dat 'spelen'. Het kan zich tegen jezelf keren. Het gebeurt, dat je de concurrentie *niet* van de wijs brengt, omdat zij je dóór heeft, maar dat je jezelf een beetje bedondert. Je moet je krachten toch ook eens werkelijk testen voordat je weet wat je in de grote toernooien kunt. Bij Fornaess pakte dat dit jaar goed uit - hij hield lange tijd dat vraagteken achter zijn naam. En met Verkerk ging het minder goed - al beoordeelde ik ook dat in eerste instantie verkeerd, zoals u straks zult lezen. Maar eerst de jaarwisseling, beschreven in de krant van zaterdag 2 januari. De nieuwjaarswedstrijden staan op het programma en pal daarachter ligt het Nederlands kampioenschap in Amsterdam. Ik voel me sterk, op dat moment. Ben ik het ook? De Nieuwjaarswedstrijden zullen het moeten bewijzen.

Ard apart, zaterdag 2 januari

'*Een beetje loom en met een klein katertje nog, zou ik u een gelukkig Nieuwjaar toe willen wensen. Het is misschien wel laat om nog over het oude te mijmeren, maar ik heb op de oudejaarsdag toch nog wel even alles de revue laten passeren. De conclusie: het zal moeilijk zijn om dat alles nog eens te presteren. Een geweldig seizoen, in één woord. En op de valreep dan nog twee onderscheidingen erbij: "sportman van het jaar" en ereburger van de stad Toensberg. U heeft het allemaal op de TV kunnen zien. Alleen zou ik nog wel iets recht willen zetten ten aanzien van de opmerking over het verschil tussen de Oscar Mathisen-prijs en die van de "sportman van het jaar".*

Ik heb voor de televisie gezegd dat ik meer waarde hechtte aan de Oscar

Mathisen-prijs. Ik geloof dat ze eigenlijk niet met elkaar te vergelijken zijn. De sportman-van-het-jaar-prijs is niet internationaal, maar daartegenover staat dat hij voor alle sporten geldt. Ze zijn dus eigenlijk niet te vergelijken, maar ik ben zeer blij met beide.

En ja, zo zijn we dan in 1971 beland. Het was een gezellige jaarwisseling hier in hotel Klubben. Voor de ploeg in zijn geheel.

Nu dan naar Oslo voor de Nieuwjaarswedstrijden. Daar zal waarschijnlijk het een en ander naar voren komen. De Zweden zullen daar zijn en ook Dag Fornaess, die het stadium van 43.8 op de sprint nu wel zal gaan verlaten. Het enige bezwaar van deze wedstrijden vind ik de tien kilometer. Niet omdat die te lang is (ik heb er daarom wel vaak een hekel aan gehad, maar die tijd is voorbij) maar omdat die race volgens mij te dicht op de Nederlandse kampioenschappen zit: op dinsdagavond en het Nederlands kampioenschap start zaterdag. De dag na de Nieuwjaarswedstrijden ga ik dan ook nog naar Skien toe, waar een avondwedstrijd is met een 500 en een 5000 meter. Al met al een programma dat zwaar genoeg is, dacht ik. Het laatste woord over deze Nieuwjaarswedstrijden zal daarom ook nog niet gesproken zijn, want de organisatie wil uiteraard dat wij een tien kilometer rijden. En velen onder ons zien dat helemaal niet zitten.

We zullen wel zien, maar één ding is zeker: Schenk heeft geen zin in een tien kilometer zó kort voor de Nederlandse kampioenschappen. En hij is niet de enige'.

Een 'goedmakertje' voor die inderdaad wel wat hard aangekomen opmerking over de 'jaarprijs' en verder de herhaling van wat ik vóór het seizoen al meerdere malen had gezegd: ik begin met een schone lei. Ik doe er alles aan om te vergeten, dat ik die twee titels héb. Ik moet ze zien te veroveren, dat lijkt me het enig juiste uitgangspunt. Ten koste van alles vermijden, dat je moeilijkheden krijgt met het favoriet-zijn. Het is niet gemakkelijk om dat van je af te zetten, maar het moet. Want ik wéét van mezelf en van anderen, dat het fnuikend kan zijn als je begint te denken aan die plaats op het erepodium. Kijk naar Kees en zijn wereldkampioenschap in '69 in Deventer, kijk naar Jan Bols bij de Europese strijd in Innsbruck, toen hij in Inzell een verrassende vijfhonderd meter reed en op slag bij de favorieten hoorde, daardoor. Ook dat realiseerde ik me allemaal, juist bij de jaarwisseling en hoe betrekkelijk inderdaad de successen van een voorbije kunnen zijn, zou ik snel genoeg merken.

Nog moeilijker om de gedachte aan een reprise van je af te zetten,

wordt het, als je van jezelf ook nog voelt, dat de goede vorm er begint te komen, dat het met je conditie in ieder geval prima in orde is. Wat je dan eigenlijk nodig hebt is een kleine mislukking, een gebeurtenis, die je met de neus op de feiten drukt. Die dan ook prompt kwam tijdens de Nieuwjaarswedstrijden, waarin ik overigens tóch een tien kilometer reed - zij het 'op het gemak'. Waarom tóch? Ach, uit een soort verantwoordelijkheidsgevoel tegenover het publiek en om de organisatoren toch maar te helpen. Een jaar eerder waren deze wedstrijden uit de hand gelopen, door een slechte programmering, die een aantal rijders niet zinde omdat ze teveel op één avond moesten doen. Het publiek eiste echter waar voor zijn geld en begon met van allerlei dingen te smijten, toen diverse ritten niet doorgingen. In de allereerste plaats om dat te voorkomen reed ik die tien kilometer toch maar. Op een zodanige manier, dat het in ieder geval niet schadelijk zou wezen voor het aanstaande Nederlandse kampioenschap. Enfin, dat leest u in 'Ard Apart' van donderdag 7 januari, de dag waarop we in Amsterdam terugkwamen. Eerst dus nog even de Nieuwjaarswedstrijden:

Ard apart, donderdag 7 januari

'*Schaatsenrijden is moeilijk. Ik heb het de twee laatste dagen ondervonden. Want weer was daar even dat onzekere gevoel op de 500 meter in de laatste bocht. Weg balans en weg goede tijd. Nou ja, weg goede tijd. Ik werd evengoed nog tweede in 40.70. Maar toch ben ik dan ergens teleurgesteld, want als... Maar ja, dat is nakaarten. Je moet op je benen blijven staan*.

Nu even terug op mijn eerste zin. Schaatsenrijden is moeilijk. Want ook de tweede dag, de 1500 meter, was niet vlekkeloos. Maar toch ben ik wel tevreden met deze wedstrijd. Het is een goede test geweest voor het Nederlands kampioenschap. Een voorbereiding voor een kampioenschap dat één van de spannendste in de schaatsgeschiedenis zal worden. Als je naar de resultaten van de afgelopen wedstrijden kijkt gaat het net zo moeilijk worden om een Nederlandse titel te veroveren als een wereld- of Europese titel.

Uitgesproken favorieten zijn er niet, dacht ik. Wel een paar grote kandidaten: Eddy Verheijen en Jan Bols. De souplesse en kracht waarmee die twee nu draaien, tonen hun vorm aan.

En dan Kees natuurlijk. Klaas Vaak zou ik hem willen noemen, want

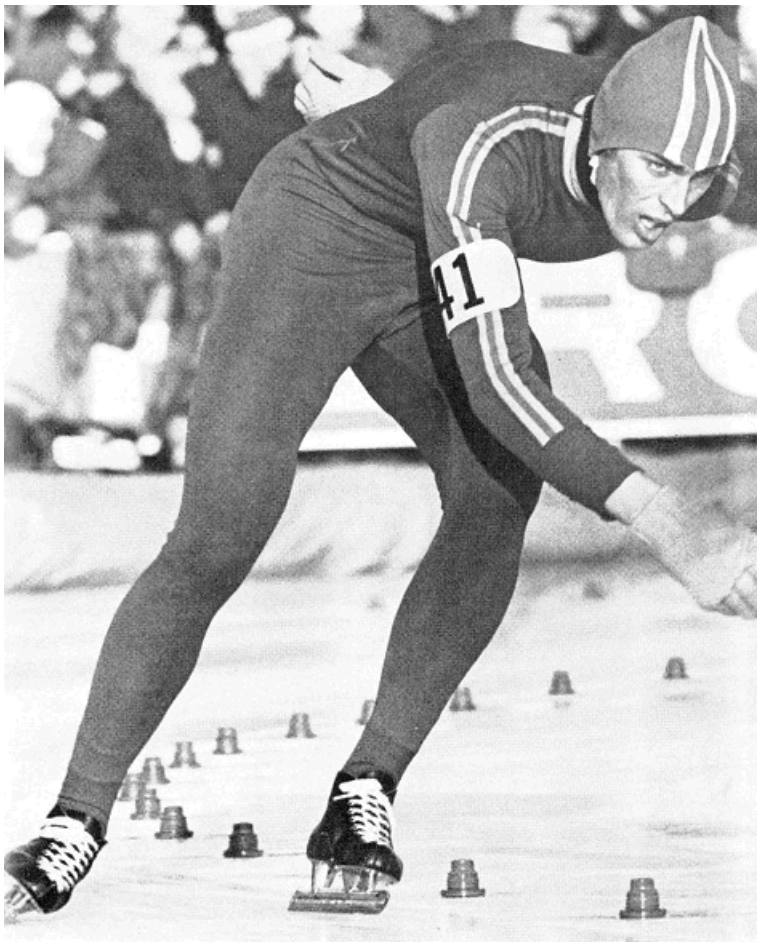

Tien kilometer: zelfs dáár in de bochten een arm los

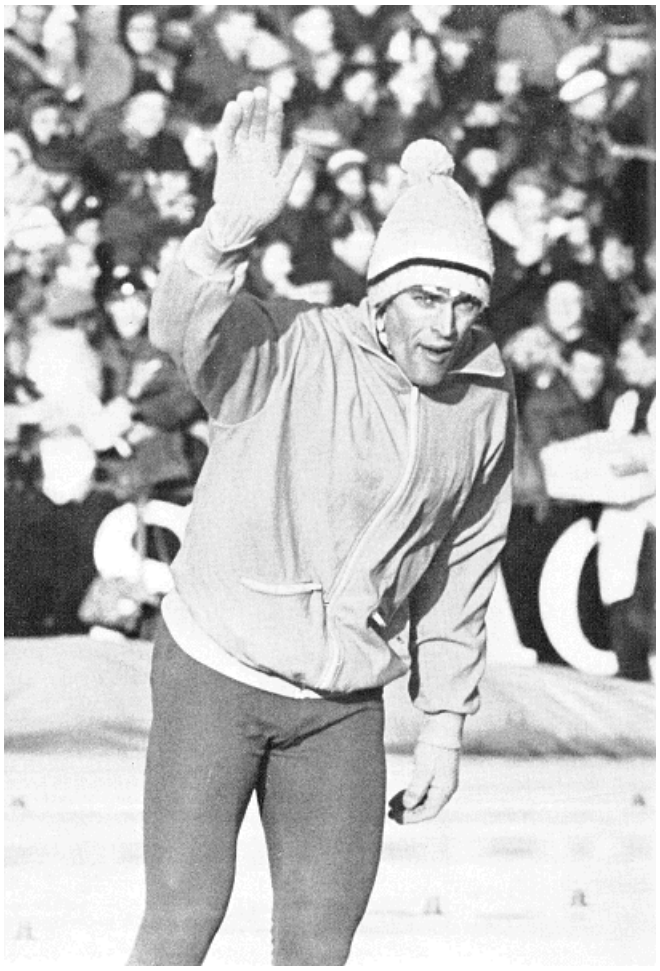

Toch wel blij als het publiek me toejuicht ...

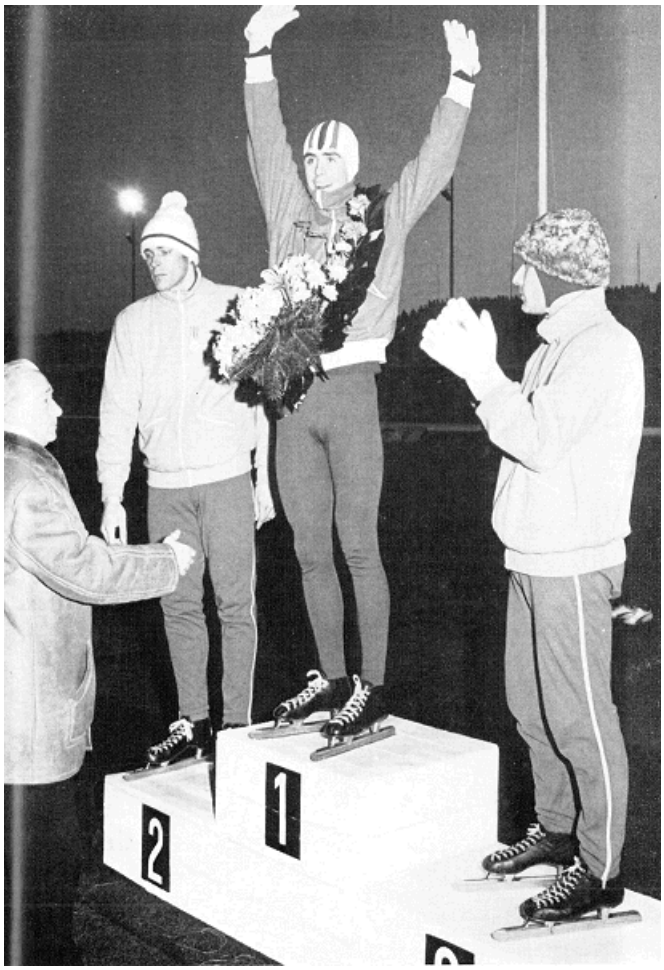

Emoties op erepodium soms moeilijk te verbergen ...

Heerenveen '71: 'lijfwachten' bij ereronde van Fornaess.

Trots wijzend op een uniek puntenrecord in één wedstrijd, mág het? - 171.316 bij de vijflandenwedstrijd van Oslo 1971.

zand strooien heeft-ie gedaan, de laatste dagen in de ogen van de concurrenten. Laat ik nou niet onbescheiden zijn en met mezelf dit kwartet completeren. Want ik heb gemerkt dat het allemaal nog goed gaat. Wat de buitenlanders betreft zijn we wel wat wijzer geworden. Claeson is sterk als altijd. Hij moet dus gevreesd worden. Fornaess wordt steeds beter. Maar hij heeft nog de tijd, want uiteindelijk resten hem nog drie weken tot Heerenveen. Hij is, gelukkig voor hem (en de Noorse schaatssport) een andere weg ingeslagen. Dan is er natuurlijk nog Sten Stensen, een man die hard gaat, maar wiens 500 meter mijns inziens te zwak is. Een paar onzekere factoren zijn Guttormsen (mits met een goede 500 meter), Thomassen en Grönvold. Jongens die van alles nog kunnen doen, maar zeker ben je nooit van ze.

Maar laten we nog eens kijken in eigen land. Want daar gaat het talent zich steeds meer aandienen. We weten wel wie Piet Vink en Ronnie Nooitgedagt zijn. Maar we hebben ook nog een Jacues de Koning, Jan Derksen, een Co Giling, een Piet Kleine en waarschijnlijk nog wel meer. Talent, zou je zeggen. Maar laten we er goed mee omspringen. Ik hoop dat we op de goede weg zijn met onze begeleiding. Kritiek uitoefenen wil ik in geen geval. Maar laat de KNSB vooral oppassen dat we niet in slaap worden gesust door al de successen van de laatste tijd in de top, en ook de goede tijden bij de rekruten, om het maar eens in militaire trant te zeggen. We hebben in Pfrommer een goede "kapitein" en laat deze man zijn ideeën maar ontplooien. Dan kunnen we misschien het hoofd bieden aan de enorme druk, die je te verwerken krijgt als je aan de top staat. Ik weet het zélf. Successen zijn mooi, maar de concurrentie komt terug. Met nóg grotere kracht dan toen je ze versloeg.'

Daar was het: dat moment waarop je toch even met de neus op de feiten wordt gedrukt. Je sprint blijkt niet zo 'muurvast' als je altijd hebt betoogd dat hij zou móeten zijn. Kwestie van te weinig geconcentreerdheid natuurlijk. Niet bang worden, maar je wel realiseren dat het een waarschuwing is geweest. Toch wel goed, dat zulke wedstrijden er zijn om je dat duidelijk te maken. Je mag die races niet schuwen. Je mag niet alles op drie of zelfs maar twee (internationale) kampioenschappen zetten. Nog daargelaten, dat het wezen van de sport enigszins wordt aangetast als je alle andere krachtmetingen dan die drie laat passeren, ze met een korreltje zout neemt. Je bent een wedstrijdschaatser of niet. Daarmee ben ik dan meteen aangeland op wat ik al eerder schreef over Fornaess en Verkerk. Fornaess liet al wat meer zien. Hij legde hier en daar eens een test af en dat gaf aanleiding

om te zeggen: hij wordt steeds beter. Zo moet hij dat zelf ook hebben aangevoeld. Zijn zekerheid groeide. Kees bleef 'spelen'. Nog altijd vreesden wij hem daarom. Immers, hij had dat al zo vaak gedaan - en telkens was dan weer gebleken dat hij hard toesloeg op de momenten dat het moest. Ook ik kon niet vermoeden, dat het ogenblik nu gekomen was waarop hij te láng voorzichtig was geweest. Hij had zijn 'wedstrijdritme' - laat ik het zo maar eens omschrijven - verloren. Hij raakte een brok tempogevoel kwijt door al te gemakkelijk over te schakelen naar hogere schema's en niet eens even te proberen (angst voor de conditie?) in welke vijf kilometer dan ook - dat is er een mooie afstand voor - de grens van de ware vermoeidheid te raken. Hoe het uitpakte, dat hij dat *niet* deed, bleek tijdens het Nederlands kampioenschap. Een titelstrijd die inderdaad zo spannend werd als ik voorspelde. Zo dramatisch ook. Niet alleen wat betreft mijn eigen optreden, maar voor enkele anderen in de kernploeg. Daarover handelt de laatste alinea van mijn laatste 'voorbeschouwing' voor dit kampioenschap, een prognose die merkwaardig juist was, op twee punten na. Welke? Eerst even lezen wat ik op vrijdag 8 januari schreef:

Ard apart, vrijdag 8 januari

'*Ja, en dan nu het Nederlands kampioenschap. Morgen en zondag in Amsterdam. Na alle belangrijke en minder belangrijke "voor" wedstrijden de eerste werkelijke grote krachtmeting voor de leden van onze kernploeg. Want het is beslist niet zo, dat we nu alles al van elkaar weten. Volgens mij zal pas dit weekend voor iedereen het uitgangspunt zijn: op volle kracht aanzetten*.

In de loop van de wedstrijden kan die instelling natuurlijk veranderen, afhankelijk van de situatie na enkele afstanden. Maar zeker de eerste dag zullen alle rijders het volle pond willen geven. Ik ook. Ik stel me er helemaal op in om kampioen te worden. Er is voor mij maar één plaats: de eerste. Omdat ik nog in de "winning mood" ben en de continuïteit in de successenreeks niet wil onderbreken. Ik wil graag mijn Europese en wereldtitel prolongeren. In dat streven past daarom ook de overwinning in het Nederlands kampioenschap.

Daarmee wil ik overigens niet zeggen, dat ik me de voornaamste favoriet voel. Er zijn, geloof ik, vier vrijwel gelijkwaardige kandidaten: Jan Bols,

Eddy Verheijen, Kees Verkerk en ik. Als Jan en Eddy een goede 500 meter rijden en een beetje gelukkig zijn met het ijs, het weer en de loting, hebben zij absoluut evenveel kans op de titel als Kees en ik. Bols en Verheijen hebben tijdens de recente wedstrijden in Oslo voluit gereden. Maar met gemak, zonder zich echt te forceren. Verkerk en ikzelf hebben beslist "ingehouden", een ietwat afwachtende houding aangenomen. Over de werkelijke krachtsverhouding is dus nog weinig bekend. Daar zal, dacht ik, in Amsterdam pas iets meer over aan het licht treden. Dan ook zullen we ontdekken of Peter Nottet, die al een schitterend succes met zijn examen heeft geboekt, op niveau is gebleven. We mogen al met al dus een spannend kampioenschap verwachten. En niet alleen ten aanzien van de bovenste plaatsen: ook in de "staart" van de kernploeg zal hard geknokt moeten worden. Misschien zelfs nog harder dan in de top van het klassement. Om aan dat gevecht te ontkomen, als ik het zo mag uitdrukken, heeft Eddy Verheijen naar mijn gevoel in het voorseizoen al constant met een enorme inzet gereden. En prestaties willen leveren. Want Eddy was niet zeker van zijn zaak. Anders is het voor mij een onbegrijpelijk iets, dat hij iedere keer weer tot "op de bodem" is gegaan.

Nu loopt hij weinig gevaar meer. Nu kan hij gunstig cijfers op tafel leggen. Nu kan hij niet meer uit de ploeg vallen, zelfs niet als hij - door welke oorzaak dan ook - bij het nationaal kampioenschap zevende of achtste zou worden.

Die zekerheid hebben Jappie, Ronnie en Piet Vink beslist nog niet. Zij moeten zaterdag en zondag alles geven om maandag met ons in het vliegtuig te kunnen stappen.'

En dan meteen door naar de 'nabeschouwing', maandag 11 januari.

Ard apart, maandag 11 januari

'*Jammer, natuurlijk van dat verloren kampioenschap. Maar ik heb het verlies ervan eigenlijk veel gemakkelijker geaccepteerd dan ik had gedacht. Toen ik na vijf, zes ronden voelde dat het niet zou gaan, heb ik me erbij neergelegd. En toen ik aan het einde van de tien kilometers kwam, was ik er al helemaal overheen. Eigenlijk wel winst - zo voel ik dat nu aan - dat ik dat kon opbrengen. Je "rijpt", in de topsport en ook ik heb dat nu ervaren. Zoals ik ook heb gemerkt, dat je je in zo'n toernooi eigenlijk van tevoren nog meer moet harden, tegen alle eventualiteiten. Toen Jan ineens van de weg knalde, was het met me gedaan. Te snel, natuurlijk. Iedereen, die me*

dat verwijt, geef ik gelijk. Maar aan de andere kant: probeer je eens tegen die moedeloosheid te verzetten als alles ineenstort, wat je in je gedachten hebt opgebouwd. Het hoort toch óók bij een wedstrijd, dat de één of de ander de mentale klap geeft? Jan heeft dat gedaan. Om zijn rijden - hij ging formidabel - én om de manier waarop hij mij aanviel (hij riskeerde tenslotte alles) is er van hem maar één ding te zeggen: een groot kampioen, waarlijk groot.

Alle gepraat achteraf is verder zinloos. Geklets over "of ik het nu zonder die bramen op mijn schaats wel had gered". Die pech aan mijn schaats, nou ja, dat hoort er gewoon bij. Je kan ook vallen, tenslotte, en dat hoort óók bij een schaatswedstrijd.

Vandaag ik, morgen een ander. Nog afgezien van het feit of ik het met perfecte schaatsen wél had gered.

Terzijde, voor de "leken": bramen zijn oneffenheden in het loopvlak (zo zal ik dat maar noemen) van de schaats. Dat loopvlak is zeer scherp geslepen en dus ontzettend teer. Een beetje vuil op het ijs - zand, grint, ook wel eens een dopje van een bierfles, zoals Thomassen in Bislet overkwam - en je bent eraan. Het ijs wás vuil, op de Jaap Edenbaan. Jan en alleman liep er overheen, Jeen van den Berg peuterde op een gegeven moment een steentje uit het ijs... We hadden er allemaal last van, dat wel, en bij mij kwam het dan op een psychologisch zeer ongelegen moment. Maar genoeg daarover, al is kritiek op de organisatie namens ons allen hier wel op zijn plaats. Dat ik tegen het einde toch nog sneller ging rijden, kwam doordat Leen Pfrommer me toeriep: "let op je tweede plaats". En Kees Verkerk is me ook steeds blijven aanmoedigen. Fijn. Zo is dat nu eenmaal tussen ons, nog altijd. We voeren geen ellenlange gesprekken meer, maar we zijn - hoe zal ik het zeggen - toch nog altijd "met elkaars lot begaan". Ik vraag me tenslotte ook af: wat is er met Kees aan de hand. Hoe verklaart hij nou opeens dat hij een "achterstand" heeft. Waar moet hij die vandaan halen? Raadselachtig. Kees is altijd druk bezig geweest met raadsels, voor alles en iedereen. Maar het grootste raadsel heeft hij nu zichzelf opgegeven. Hij is in de puzzels verstrikt geraakt ...

Laat ik hiermee besluiten: Jan is rechttoe rechtaan naar een grootse titel gereden. En ik weet waaraan ik toch weer moet gaan werken: die tien kilometer, want daarop ben ik het meest kwetsbaar. Ik weet trouwens ook met wie ik in Heerenveen op 23 en 24 januari rekening moet houden.'

Tja, dat was dan dat. En Nederlands kampioenschap, dat je daar maar even uit handen werd geslagen door een machtig schaatsen-

rijder met een vechtlust die hem naar de grootste prestaties kan dragen: Jan Bols. Vriend én concurrent. Kamergenoot in de hotels, medestander in de kleine wedstrijden, 'vijand' in een groot kampioenschap. Ook de man, die me pakte op een afstand, waarvan ik dacht - na Innsbruck en Oslo van het jaar daarvoor - dat ik hem nú wel kon bedwingen. Dat hij me niets meer deed, die tien kilometer. Dat ik ook in die 25-ronden-strijd zou kunnen 'vechten'. Dat dácht ik. Maar mijn moreel was er zonder meer nog niet sterk genoeg voor. Jan deed het schitterend, gebruikte het vermoeden dat ik wellicht moedeloos zou worden als hij me onmiddellijk op achterstand zou zetten, feilloos. Ik wás gedeprimeerd toen hij al zo snel losbrandde, ik ging verder in mijn 'oude' tien kilometer-stijl: plichtmatig uitrijden. Maar op één punt was ik toch anders dan zo vaak vroeger. Ik wilde in ieder geval met het hoofd rechtop door de finish gaan. Al tijdens de race naar de toekomst kijken en me voornemen: dit is de laatste keer geweest, dat ik op die verdomde tien kilometer zo af ga. Dat lukte. En het lukte nog beter, toen ik me in de laatste ronden nog moest gaan inspannen voor het behoud van de tweede plaats. Ja, ik was er al overheen, over dat verlies van een 'zekere' titel (maar wat is zeker?), toen ik over de streep kwam. Over die beschadigde schaatsen hoeven we niet verder te praten. Wel over Jan Bols. Die naar Noorwegen vertrok met een grote mentale belasting. Hij was in de zomermaanden getrouwd, hij had tegelijk een sportzaak in Hoogeveen geopend. Een zakenman opeens, die er eindelijk in was geslaagd, na heel lang piekeren over wát hij zou gaan doen, uit zijn oude, steeds minder voldoening schenkende vak (machine-bankwerker, 'stempelmaker' om precies te zijn) was gestapt. Logisch, dat bij zulke veranderingen in je leven de voorbereiding op een seizoen er wat onder leiden. Bij sommige selectiewedstrijden in oktober króóp Jan over de baan. We zeiden tegen elkaar: die zal grote moeite hebben om op tijd klaar te zijn. Wel, dat hebben we dan gezien. Keihard trok hij zich weer op naar de top. Jan is in alles het type van de vechter, en dat houdt ook in, dat hij zich, zoals maar weinigen kunnen, via wedstrijden en krachtsinspanningen in vorm kan rijden. Zoals de wielrenners dat doen. Zo heeft Jan ook geruime tijd geschaatst, in de wedstrijden dan. Hij trok zich veel meer op aan een tegenstander dan aan een schema. Als hij maar kon knokken, tactische zetten kon volbrengen, dan kwam die grote prestatie er - in de beginjaren sinds zijn intrede in de kernploeg. Jan maakte zijn rit zoals een wielrenner: de

juiste ogenblikken uitzoeken om de tegenstander een morele klap toe te dienen (door bijvoorbeeld een buitenbocht ineens hard mee te lopen met de man, die 'binnen' naast hem verscheen) of door bij de kruisingen enkele tientallen meters achter zijn tegenstander in de 'luwte' te gaan hangen. Als die tegenstander dan maar sterk genoeg was, partij kon geven, dan reikte Jan naar de top. En hij kon zich daarbij dan ook nog eens helemaal leeg rijden óók. Die manier van rijden is natuurlijk wel spectaculair, geeft je ook veel bevrediging als je hebt gewonnen, maar er schuilt uiteraard een zéér onzekere factor in. Want wat gebeurt er als je een zwakke tegenstander loot? Dan moet je wel op een schema rijden. Dan moet je diezelfde vechtlust, die instelling van de knokker, in regelmatiger banen gaan leiden. Dan moet je, om tóch die snelle tijd te maken, 'op de klok' gaan schaatsen en je krachten opofferen aan iets, dat veel minder inspiratie geeft. Jan heeft dat moeten leren en het is hem gelukt. Maar zijn oude talent om te 'vlammen' verloor hij niet. Dat bewees de dreun die hij me gaf op die tien kilometer. Daar was de Jan Bols van vroeger weer. De man, die explodeerde toen het vuurtje eenmaal was aangestoken. 'Ard', zei hij later tegen me, 'het was mijn enige kans om hard weg te gaan en daardoor nu ook eens Nederlands kampioen te worden. Ik had lopen denken aan die enorme foto die eens in het schaatsboek van Revu heeft gestaan, met alle Nederlandse kampioenen van een heleboel jaren op een rijtje op het ijs. Op die foto wilde ik ook, hoe dan ook. Ik wilde er alles voor gokken. Je had het kunnen weten...'

Wel, ik wist het ook. Ik wist hoe Jan op een titel gebrand was. Logisch, als je al zo vaak grote prestaties hebt geleverd, afstanden tijdens kampioenschappen hebt gewonnen, wereldrecords hebt verbeterd. Dan wil je daarvoor erkenning en een bevestiging van je kunnen door middel van een titel. Ik wás gewaarschuwd. En toch liet ik me met huid en haar opeten. Hoe dat kon? Ach, ik heb er al iets over gezegd: favoriet zijn, toch weer op die tien kilometer moeten knokken en daarvoor dan de instelling missen. Toen had de dokter ook nog niet tegen me gezegd, dat hij me zo 'hulpeloos' soms vond, op die langste afstand, zo veel minder zelfverzekerd dan op alle andere afstanden... Ja, je léért nog - elke dag bijna, ook al schaats je al zeven jaar in de top mee.

Nog even kijken op welke punten ik ongelijk had in mijn voorbeschouwing. Ook een kwestie van 'leren' om dat achteraf eens even te 'checken'. Het eerste punt was: mijn instelling, de 'winning mood'

en het ‘ik stel me er helemaal op in om kampioen te worden’. Daar heeft dan nog wel het één en ander aan gemankeerd. Zie ook weer de manier waarop ik op de tien kilometer werd verpletterd.

Het tweede punt: de angst voor Kees. Die was misplaatst. Er bleek helemaal niet zo veel zand in onze ogen te zijn gestrooid door die kleine vechter van weleer. Want Kees reed een slecht kampioenschap en moest zelfs zaterdagavond - na de eerste dag dus - van Leen horen: ‘je zult toch echt moeten rijden voor je plaats in de ploeg’. Een prikkel, die zijn effect niet miste. Maar die ook niet wegvaagde dat er na afloop van de titelstrijd pijlsnel een plan werd ontworpen om Kees weer ‘bij’ te trekken. Hij miste inderdaad, door té vroeg zijn vorm als kwetsbaar te beschouwen en daarom wat af te remmen, het ‘wedstrijdritme’.

Dat de strijd om de laatste kernploeg-plaats keihard zou worden - harder dan ooit omdat bij voorbaat vast stond dat écht de eerste zes van het klassement naar Davos zouden gaan om zich voor te bereiden op het EK - was een juiste voorspelling. Ronnie Nooitgedagt, die al zo vaak had laten zien juist op hoogtijdagen er flink tegenaan te kunnen gaan, wipte Jappie van Dijk. Ook al op de tien kilometer, Jappie moest thuis blijven. Het ging ons - zonder iemand, en zeker Ronnie niet, iets tekort te willen doen - allemaal aan het hart. En ik dacht weer aan de mogelijkheden die nog resten voor iemand die uit de kernploeg tuimelt. In dit verband heb ik in dit boek de naam van Arie Eriks al genoemd. Nu overkwam het Jappie. Gelukkig, er was voor hem nog een compensatie. Hij hoefde niet direct die enorme stap terug in ‘het burgerleven’ te doen: Inzell, Madonna di Campiglio en zelfs Praag wachtten voor hem.

Lang tijd om over zulke dingen te piekeren hadden we niet. We gingen naar Davos, en ook op die trip gebeurden dingen, die later als ‘historisch’ werden gekwalificeerd. Dat was ook wel het geval, dacht ik, bij het doorbreken van de twee-minutengrens op de 1500 meter. Maar laat ik de dingen op een rijtje zetten en eerst mijn ‘verslag’ van de eerste toernooidag laten volgen.

Ard apart, zaterdag 16 januari

‘*Eigenlijk had ik het vandaag nog wat over de Nederlandse kampioenschappen willen hebben. Maar u begrijpt, daar is iets tussen gekomen. En dat*

laat ik dan eerst even prevaleren. Ja, 38.9 en 4.12, 6, laten we chronologisch te werk gaan. Het is een 500 meter geweest zoals je er maar weinig in je carrière rijdt, denk ik. Niets ging fout. Onbevangen naar de streep, want ja, we rijden wel een 500 meter vandaag, maar volgende week in Heerenveen is het pas echt menens.

En dan mijn partner in deze 500 meter, Kees. Even komen dan die gevechten in je op van een paar jaar geleden. Samen knokken om de hoogste eer. En dan pang, is daar dat startschot al. Ik was er goed uit, meteen een metertje voorsprong op Kees. Even een snel ritme en dan met lange klappen op de bocht af.

De eerste binnenbocht op deze baan is een voordeel dat niet te onderschatten is. Zelfs nu had ik er al moeite mee. Maar dat is nog niet zo erg, want je kan wat uitzwaaien bij het uitkomen van zo'n eerste binnenbocht. Je hebt de ruimte namelijk op de kruising. Verder liep het eigenlijk gesmeerd op de kruising.

Die kruising op zich is eigenlijk nooit een bezwaar. Zeker niet als je naar de buitenbocht toegaat. De laatste bochtmillimeters langs het randje en zonder meer vlekkeloos. Dan zie je alleen nog maar de finish voor je, waar je op afsuist met de gedachte dat het eindelijk eens een keer onder die zo langzamerhand gehate "40 blank" kan gaan. De laatste slag waarin je je schaats naar voren gooit, want de honderdsten tellen. En dan even gespannen afwachten. Kees was goed in de buurt gebleven. Zou het dan toch weer niet gelukt zijn? Maar nee, want toen zag ik Leen met een lach zoals alleen hij die heeft. En dan zit het goed: 38.9. Ongelooflijk. Vorig jaar nog een wereldrecord op deze baan. Vele handen schudden en allemaal blijde gezichten. Allemaal een persoonlijk record op de 500 meter. Behalve Peter, die zich echter rehabiliteerde op de drie kilometer en daar zes seconden beter reed dan hij ooit gedaan had.

En dan de drie kilometer. Gewoon weggaan op 4.21 en je hoofd gebruiken. Want niet nu, maar volgende week moet het gebeuren, zoals ik al zei. Het gleed zo vreselijk goed, dat ijs hier, dat het niets kostte. Een opening van 20.4 en daarna 32.4, 32.5, 32.6 en toen die schemawisseling.

Leen gaf één seconde onder de 4.15 aan. En het ging nog steeds goed. En dan is het belangrijk je koppie te gebruiken. Gemakkelijk gezegd als je spieren je de gelegenheid geven om je koppie te gebruiken. Ik kon gewoon doorgaan, blijven glijden. Het werden twee seconden en de laatste keer dat ik langs Leen kwam weer die twee. Met nog een eindsprint werd het uiteindelijk 4.12.6. Het is wat moeilijk om je dat even te realiseren. Twee maal 2.6.3. Dat is eigenlijk een respectabele tijd op een 1500 meter en dat twee keer'.

Vandaag was gewoon een dag dat het ging. Het was niet nodig. Ik wist van mezelf dat het nog goed ging. Zelfs na het Nederlands kampioenschap. Het sterkt je natuurlijk wel in je gedachte en je instelling voor Heerenveen. En dat zal nodig zijn. Want het wordt daar op het scherpst van de snede uitgevochten. Ik ben blij, natuurlijk ben ik dat. Maar niet omdat ik Jan zijn record heb afgepakt. Wraakgevoelens jegens hem heb ik nooit gehad. Maar gewoon omdat het goed ging. En omdat Kees weer terug begint te komen. Want als je samen zoveel meegemaakt hebt, dan doet het je pijn zoals je hem zag rijden tijdens de laatste Nederlandse kampioenschappen.'

Ja, 'een dag dat het ging'. Een dag ook, waarop je gewoon naar zulk soort prestaties wordt toegedreven, zonder dat je er bij wijze van spreken iets aan kunt doen. Dat is Davos, dat zijn de omstandigheden daar. Ja, als je op zo'n moment niet in een puike conditie bent, niet voelt dat de vorm er is, dan komen er natuurlijk nóg geen wereldrecords. Dan krijg je dat 'net er tegen aan zitten' - een persoonlijk record verbeteren, een scherpe tijd nog iets scherper zetten. Maar geen wereldrecords. Want zó 'vanzelf' gaat het in Davos ook weer niet.

Een ander punt bij deze volkomen onverwachte explosie was de gedeeltelijke come-back van Kees. Toch kan dat volgens mij niet een direct gevolg zijn van de veranderde manier van trainen, van het plan om door meer tempowerk weer in het oude ritme terug te raken. In drie dagen pak je dat niet op - daar gaat iets langer mee heen. Dat Kees dus in Davos weer prestaties van niveau, en meer dan dat, leverde, kwam door zijn strijdlust. Hij riep die weer op, hij wilde er in ieder geval bij zijn, hij nam geen genoegen meer met de rol van het zorgenkindje dat zo nodig 'bijvoeding' moet hebben. Kees wilde weer eens de oude Kees zijn en daarom sprintte hij furieus mee. Daarom ook concentreerde hij zich meteen ook op de volgende dag, op de vijftienhonderd meter. Zondags recapituleerde ik die race naar onder de twee minuten, naar een ongelooflijk record. Het zou teveel zijn om te zeggen 'in alle rust' liet ik de rit nog eens de revue passeren, want ik werd er toch nog weer opgewonden van. Het is fijn om aan zulke momenten terug te denken. Ik probeerde het zo 'flitsend' mogelijk op te schrijven, omdat die race ook in een flits aan mij was voorbijgetrokken. Om dat resultaat nog wat beter te bereiken is er redactioneel nog wat meer met punten en komma's en kortere zinnen gewerkt. Met als gevolg een soort filmische impressie over hoe een historisch record tot stand kwam:

Ard apart, maandag 18 januari

‘*Ik wist het 's morgens al. Bij het ontbijt, toen we naar de baan gingen, toen we begonnen met “inwerken”. Dat zijn oefeningen, die je doet om je te voorbereiden op een race. Je kunt dat achteloos doen. Of zéér geconcentreerd. Meestal, bij zo'n wedstrijd als deze, zo'n trainingstoernooi, doe je bij dat “inwerken” niet meer dan nodig is. Je maakt je spieren los, je brengt jezelf op temperatuur. Maar dit was anders. Er hing om die “doodgewone” 1500 meter in Davos een speciale sfeer. En die werd veroorzaakt door Kees*.

Hij was zeer gespannen, dat was de avond tevoren al begonnen, Ik merkte: hij pept zich op. Eindelijk weer eens. De oude Kees, de vechter. En zaterdagmorgen werd dat vermoeden bevestigd. Al vóór we op de baan kwamen, was hij in die stemming, die hem op de grote toernooien, vlak voor zijn grootste prestaties, kenmerkte. Ik besloot tot hetzelfde. Ik ging hem partij geven. Iedereen wist, dat het nieuwe wereldrecord op de 1500 meter “geboren” kon worden.

Als Kees de “vader” wilde zijn, omdat hij ook dat oude record koesterde, dan wilde ik hem dat record betwisten. En ik volgde hem, als een schaduw. Bestudeerde hem, in wat hij deed. Bij het inrijden, bij de voorbereidingen die je allemaal doet voor een race, maar die van iedereen eigenlijk al een soort portret schetsen. Van zijn instelling: een gevecht of een routine-duel? Je geconcentreerdheid bij het schaatsen slijpen, de manier waarop je je losrijdt - het zijn evenzovele tekenen. Ze verrieden Kees' bedoelingen en ik trok me er aan op.

Leen Pfrommer stuurde ons weg op 2.04. Een “zekerheidje”, waarvan we wel wisten dat het meer dan haalbaar zou zijn. Je moet een leidraad hebben, tenslotte. Dacht ik aan een passeren van de twee minuten-grens? Vaag. Het enige dat ik wist: dit record gaat eraan. En wie van ons tweeën wint, héέft dat nieuwe wereldrecord. Ik wilde diegene zijn.

Het startschot. We zijn weg. Kees in de binnenbaan, ik ruim vijftien meter daarvoor. De eerste bocht, ik houd de goede voorsprong bij het uitkomen en ik weet één ding: hij mag niet vóór me kruisen, dat nooit. We openen in 26 seconden, een seconde onder het schema. Ik blijf voor en we komen weer op de streep af, het gaat vreselijk hard, elke klap is raak, het gaat moeite kosten je techniek in de bocht te handhaven. Dat kost je kracht.

Maar het moet. Een onzorgvuldigheid kost tienden van een seconde. Rondje van dertig seconden, ga maar na... Ik moet weer naar de buitenbocht, heb Kees nog niet naast me gezien. Bocht uit, naar de streep toe - en daar is hij! Eigenlijk onverwacht nog. Ik schrik, word licht aangetikt door

zijn verschijning. Zij aan zij, een rondje van 31 seconden en daar is de voorlaatste bocht - hij binnen. ik buiten, we hebben nog één kruising tegoed. Hij pakt me vlak op de streep, iets, een meter, achter ga ik de buitenbocht in, zie hem van me weglopen, raak even onzeker... We stuiven langs Leen. We horen hem in een flits brullen: vier onder 2.04! Kees vliegt de buitenbocht in. Ben ik iets op hem achter of niet? Ik denk: verdomme, dat nóóit! Dat record is voor mij! Ik knal de laatste binnenbocht in, trek me naar hem toe - en dáár gebeurt het, schuin voor me. Kees houdt het niet met die snelheid, raakt even de sneeuwrand en dat terwijl je nu met deze snelheid alleen maar vlekkeloze slagen moet maken op die laatste meters. Ik houd het, kruip naast hem. Hij vecht alleen nog maar, schäátst niet meer, maar worstelt. En ik red het. Pal voor hem over de streep. Kapot. Blik op het scorebord, mensen schaatsen van alle kanten op me af, ja! Een historisch record ...'

Zoiets geeft je, ook bij het herlezen, nog een 'kick'. Overigens is het natuurlijk niet zo verwonderlijk, dat op die zaterdagavond, na de prijsuitreiking en in de uiterst opgewekte stemming waarin we het bijbehorende feestje bouwden - de dames, en vooral Stien, hadden ook een stel records aan flarden gereden - een herinnering naar boven kwam. Ook aan een wereldrecord, ook op de vijftienhonderd meter, ook in Davos. Vijf jaar eerder was dat, een paar dagen nadat ik mijn eerste Europese titel had behaald. We reisden naar Davos, zónder Anton Huiskes. Men herinnert zich dat: de ruzie na het slotbanket, waarop niemand van het toenmalige bondsbestuur zich de moeite had getroost Anton Huiskes in de huldigende woorden over dat eerste, grote Nederlandse schaatssucces sinds vele jaren te betrekken. Anton ging van Deventer naar Maarn, wij naar Davos onder leiding van Charisius: er waren tranen gevloeid op Schiphol (wat een stuk nuchterder ben je nú!) omdat bleek dat de twist tussen officials en coach een échte breuk tot gevolg had gehad. Op de avond van de eerste dag van de wedstrijden in Davos kwam de mededeling: Huiskes komt terug, hij is al onderweg. Er werd gefeest, alleen daarom al. En de volgende dag reed ik op de vijftienhonderd meter een wereldrecord, met nog wel een beetje een bonzend hoofd: 2.06.2. Nu, vijf jaar later: 1.58.7! Zeven en een halve seconde in vijf jaar. Als dat niet zo imponerend lijkt even een andere vergelijking: drie sprints van ongeveer 39.7 achter elkaar! Vroeger lachte ik wat schamper, als mijn vader zei: 'drie sprints van 41 en je zet een machtig record op de vijftienhonderd neer...'

Na de klap van het Nederlands kampioenschap nu twee wereldrecords, met op de drie kilometer een record dat ik van Jan Bols afpakte. Dan moet je, zou je zeggen, je zelfvertrouwen wel weer helemaal terug hebben. Dat hád ik ook. Ik kon me in een volgend artikeltje al weer druk maken over een zaak, die niet eens direct met het Europees kampioenschap van de volgende week in Heerenveen te maken had:

Ard apart, woensdag 20 januari

'*Het is weer even stil na de storm van records en zo vlak voor een nieuwe, die van de Europese kampioenschappen. Een periode van rust in de pers misschien, maar zeker niet in een trainingskamp, want daar wordt nu keihard gewerkt om nog gebleken fouten of hiaten te herstellen. Nog even een laatste test over de korte afstanden. Gisteren hebben we een 500 en een 1000 meter gereden. Maar de omstandigheden waren niet optimaal. Het was een beetje triest in Davos na al die vreugdevolle dagen, bewolkt en later begon het zelfs te sneeuwen*.

Toch waren er nog goede resultaten. Jan Bols won beide afstanden en dat biedt perspectieven voor een stayer. Maar ik geloof, dat hij de juiste instelling had. Een instelling, die bij anderen ontbrak, omdat Heerenveen eigenlijk zo dichtbij is. Maar goed, hij won, en hoe 40.1: op de 500 meter en 1.20.4 op de 1000 meter.

Op de 500 meter werd hij dicht gevolgd door Marten Hoekstra met 40.3 en Peter Nottet met 40.9. De 1000 meter was al bijna even overtuigend voor Jan, gevolgd door Peter met 1.21.4. Al met al dus goede tijden voor niet optimale omstandigheden.

In deze kolom is er ook nog wel ruimte om over iets te schrijven, dat doorgaans op de achtergrond blijft, maar dat indirect toch met de uiteindelijke successen te maken heeft. Namelijk de planning van een winterseizoen.

Uiteraard wordt er in zo'n planning rekening gehouden met de grote toernooien als Noors en Nederlands kampioenschap, Europees en wereldkampioenschap. Het is zo, dat we na de Europese kampioenschappen naar Noorwegen reizen om daar het weekeinde daarop de vijflandenwedstrijd in Oslo te rijden. Dan zijn er echter nog twee weken over tot de wereldkampioenschappen in Gotenburg.

En hier knelt de schoen. In principe was afgesproken, dat de ploeg in Noorwegen zou blijven. Nu we hier echter in Davos zitten is de gedachte

gerezen om weer terug te gaan naar dit oord, waar de trainingsmogelijkheden nagenoeg ideaal zijn. Toen trainer Pfrommer met dit voorstel kwam om het trainingskamp te veranderen van Noorwegen naar Davos kreeg hij nul op het rekst en waarom?

Een duidelijke reden misschien: de extra kosten bedragen namelijk bijna negenduizend gulden, hetgeen natuurlijk veel is. Maar daar tegenover staat, dat zo'n trainingskamp zijn interest duidelijk terug kan betalen. In ieder geval moeten we niet verzuimen zo optimaal mogelijk te trainen. Want als we twee weken in Noorwegen zijn tussen de vijflandenwedstrijd en de wereldkampioenschappen, dan wordt het wedstrijden rijden, want invitaties zijn dan onvermijdelijk. En dat betekent dan reizen en trekken en onregelmatig eten en slapen. Kort gezegd: een te drukke periode om je voor te bereiden voor een zo belangrijk evenement.

En dan herinner ik me plotseling weer de speech van de directeur van de KNSB op het banket van de landenwedstrijd. Hij zei daar speciaal tot "zijn" ploeg, dat hij een traan had weggepinkt bij de overwinningsceremonie waar het Wilhelmus werd gespeeld. Hij was ontroerd en zei ons alle hulp toe die maar binnen de mogelijkheden van de bond lagen. Het is niet aan mij om te oordelen of dit veranderde "trainingskamp" tot die mogelijkheden behoort, of dat dit een gebrek is aan flexibiliteit.

Maar een ding geloof ik moet men zich echter wel realiseren: de populariteit van een sport staat of valt voor een groot deel met de prestaties van topbeoefenaren van deze sport.

Met populariteit is een bond zonder meer gediend. Wat dacht u van het aanstaande weekeinde. 30.000 mensen rond de piste, zou dat geen voordelen geven aan de KNSB. Om van de tv-kijkers nog maar niet te spreken. Maar waarom zitten die 30.000 daar? Laten we reëel zijn: omdat er een aantal toppers in Nederland zijn, die kans maken om daar zondagavond als kampioen te worden gehuldigd. Daarom al die mensen rond die ovaal. Nee KNSB, hier wordt een klein foutje gemaakt.'

Een foutje, dat later werd hersteld door de al eerder in het hoofdstuk 'Een Topsporter' vermelde bijdrage van de Suikerstichting. Waarin ook uitgebreid over dit soort zaken is gesproken. Laat ik uit het voorgaande verder nog even lichten wat ik over de instelling van Jan Bols zei. Hij deed er, in dat kleine, onderlinge wedstrijdje nog even zijn best voor. En toch had hij, een beetje weggedrukt in de 'recordstorm' van een paar dagen eerder, gezegd, dat hij wel een beetje tegen Heerenveen op zag. Niet, dat hij er geen zin in zou hebben, maar toch

zo'n verzuchting als ‘over een paar dagen zitten we weer voor het blok’. Zoiets betekent: vér vooruit denken, langer dan anderen naar hét moment toegroeien, je ontzettend opladen. Maar tegelijk zegt het ook: hoe kan ik de verwachtingen waar maken, hoe verdedig ik mij als de Nederlandse kampioen tegen de buitenlandse vedetten? Jan was, geloof ik, wel blij met het feit, dat hij bij die records een beetje buiten schot was gebleven, achteraf gezien dan, op de momenten dat Heerenveen levensgroot voor ons oprees. Hij zocht naar een manier om wéér zijn vechtlust te kunnen etaleren. Om uit een onverwachte hoek weer te kunnen toeslaan. Niet helemaal bewust, maar wat in hem leefde, kwam door dat ‘voor het blok’ toch wel enigszins tot uiting. Ikzelf wist, dat mijn conditie nog altijd erg goed was. Maar dat zoiets evenmin aanleiding kan zijn tot je favoriet voelen, net zomin als wereldrecords die in je bezit zijn. Er zijn zoveel factoren. Ik somde ze op in de voorbeschouwing:

Ard apart, vrijdag 22 januari

‘*De laatste dagen voor een kampioenschap. Ook daar raak je natuurlijk aan gewend. Er komt spanning in de ploeg, de sfeer wordt anders. En zo is het ditmaal ook weer. Iedereen denkt dat wij voor het rijden in Davos veel meer psychische druk op onze rug hebben geladen. Maar zo is het niet. Wij, en daar bedoel ik in dit geval alle schaatsers mee, weten toch wel hoe de verhoudingen liggen. Of laat ik het preciezer zeggen, de vijf kanshebbers en daar bedoel ik dan mee, Claeson, Fornaess, Bols, Verkerk en ikzelf, laten ons niet om de tuin leiden door een wereldrecord in Davos*.

In Davos deed zich namelijk een unieke situatie voor. Perfect ijs, schitterend weer en een goede dag. Ja, dat hoort er ook bij; een goede dag. Zelfs al ben je in goede conditie, dan nog heb je goede en slechte dagen. En samen met die ideale omstandigheden levert dat een wereldrecord op. Een nadeel is het dat zeker 75% van die 30.000 toeschouwers hier in Heerenveen en van de televisiekijkers gewoon verwachten dat er een Nederlander kampioen wordt. Vanwege die tijden in Zwitserland. En wordt dan maar eens tweede, dat kunnen al die mensen niet begrijpen.

Aan de andere kant is het natuurlijk voor degene die tweede wordt, gemakkelijk om te zeggen, dat de druk te groot was. Dat hoeft hij trouwens niet eens te zeggen. Dat maken de mensen er zelf ook wel van.

Bovendien zijn er nu eenmaal altijd mensen, die tweede worden. Dat heb

ik zelf toch ook een tijd gehad. Overigens bedoel ik met tweede, ook derde of vierde. Net geen "winner".

Claeson is misschien ook wel zo iemand. Maar eigenlijk mag ik niets over hem zeggen, want ik ken hem helemaal niet. Guttormsen, Thomassen en ook Fornaess wel, die ontmoet je ook nog wel eens buiten het schaatsen, maar Claeson niet. Ik heb nog nooit een gesprek met hem gehad. En er kunnen immers zoveel factoren zijn, die er voor zorgen dat je niet wint. Neem het publiek. Daar reageert toch ook iedereen weer anders op. Kees en Jan zijn publiekrijders, die vinden het heerlijk, zoveel mensen.

Ik voel die verbondenheid met het publiek niet zo. Ik zie het veel rationeler allemaal, hoewel ik de mensen niet graag zou willen missen. Nog een belangrijker factor: het weer. En daar kun je zelf helemaal niets aan doen. Wind is veruit het vervelendst, ik kan er zelf wel tegenop, maar het is gewoon niet leuk. Regenbuien zijn ook miserabel, dan worden de omstandigheden weer voor iedereen verschillend en krijg je geen duidelijk beeld. Constant regen is dan nog het beste. Het kan immers niet elke dag "Davos" zijn.'

'Aardig gevonden', zeg ik nu, dat van dat 'tweede worden'. En dat over Claeson. En dat over die regen...

En dat ik niet zo'n publiekmens ben. Als je dat allemaal meemaakt, die toestanden over de uitschakeling van Jan Bols, de hoon aan het adres van Fornaess (die overigens kwam vragen of Kees en ik hem wilden begeleiden op zijn ereronde), tja, dan *hoef* je toch niet zo van dat publiek te houden? Vroeger was ik de 'stugge Noordhollander', later de 'bescheiden student', met al wat daartussen lag aan 'lang' en 'krachtig' en 'forsgebouwd' plus natuurlijk de 'boerenzoon uit Anna Paulowna'. Ja, in de loop der jaren is mijn houding ten opzichte van het publiek, van de fans wel wat vriendelijker geworden, dat wel. Maar een 'publiekmens', nee, dat ben ik zeker nog niet. Ook niet ná 'Heerenveen'.

Dat vreemde kampioenschap, van grauw naar licht in twee dagen, van stromende regen naar een winterse zon. Dagen, weken heb je er voor nodig om met jezelf in het reine te komen: hoe kwam het dat ik zo faalde? De oorzaak van de sterke tien kilometer is snel gevonden: de nederlaag in Amsterdam, het al eerder gesignaleerde gesprek met dokter Lap. Maar waarom ging het zo mis op die vijf kilometer? En was de morele klap die we door de Bols-affaire hadden gekregen de enige oorzaak van die ineenstorting op de vijftienhonderd meter?

Eén ding staat voor mij als een paal boven water, boven régenwater: dat we in Davos teveel verwend zouden zijn en de slechte omstandigheden niet konden trotseren, dat is niet waar. Kijk daarvoor maar naar de laatste regel van het voorgaande krantestukje. We waren mentaal wel degelijk voorbereid op regen en storm. Of... en dan ga ik toch weer twijfelen: zou de tegenvaller misschien *onbewust* tóch hebben gewerkt? In het 'een te grote druk' zit misschien óók wel zoiets. Maar ik had er van tevoren rekening mee gehouden, zo goed mogelijk althans. Niet goed genoeg? Kan zijn. De vijfhonderd meter was al niet zo sterk als hij moest zijn, de vijf kilometer mislukte helemáál. Een combinatie van Davos-herinneringen en favoriet-zijn, zou dat dan toch de oorzaak zijn geweest? Plus dan de klap van de Bols-zaak? Misschien. Kleine dingetjes kunnen samen één grote handicap vormen. En in het topschaatsen van tegenwoordig moet álles ge-olied zijn, mag niets de machine verstoren. Maar laten we eerst eens kijken hoe ik voor mezelf het maandagse krantepubliek trachtte een samenvatting aan te bieden. Niet eenvoudig dat te doen, direct na zo'n tumultueus kampioenschap. Ik schreef dit:

Ard apart, maandag 25 januari

'*Gek, vanaf het moment, dat ik finishte na de tien kilometer, moest ik denken aan Innsbruck vorig jaar. Daar deed zich namelijk dezelfde situatie voor als nu tussen Fornaess en mij. Toen won ik, nu hij*.

Hij toen: een relatief slechte 500 meter, een verknoeide vijf kilometer, licht herstel op de 1500 meter en een uitsmijter op de tien kilometer. Ik nu zo'n zelfde lijstje.

Eigenlijk is het logisch, dat als je dit rijtje ziet, je niet kunt winnen, want wie kampioen wil worden, moet op alle afstanden goed rijden, als je er een mist, grijp je ook naast de titel. Fornaess "miste" niets ...

Ik ben tevreden met wat het zondag nog geworden is. Natuurlijk geldt óók voor mij eigenlijk alleen de eerste plaats. Maar toen het zaterdag allemaal zo uit de hand liep, geloofde niemand meer ergens in. Als je daarna dan nog tweede wordt, ben je toch tevreden. Voldaan eigenlijk ook, omdat Kees alsnog derde werd en zo'n goede 10.000 meter reed. Ik was daar erg blij mee. Men heeft mij misschien wel over het middenterrein zien hollen om Kees te feliciteren. Gewoon een uiting van blijdschap. En tegelijkertijd realiseer je je dan, dat er weer een grote concurrent bij is gekomen. Maar op

Twee tegenstanders van groot formaat: Göran Claeson (links) en Dag Fornaess.

Een jaar eerder ondenkbaar: wereldrecord op de 10 km...

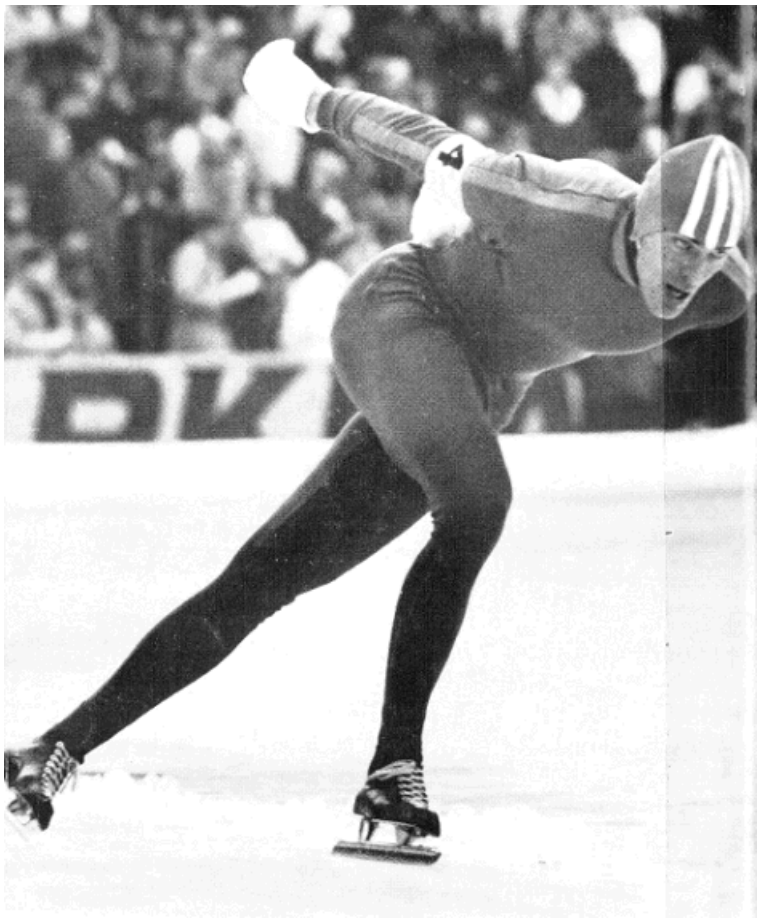

In Gotenburg bezig. En op dat moment nog niet denkend aan verbetering van Kees' tijd op de langste afstand. Hier gaat het 'alleen nog maar' om een titel.

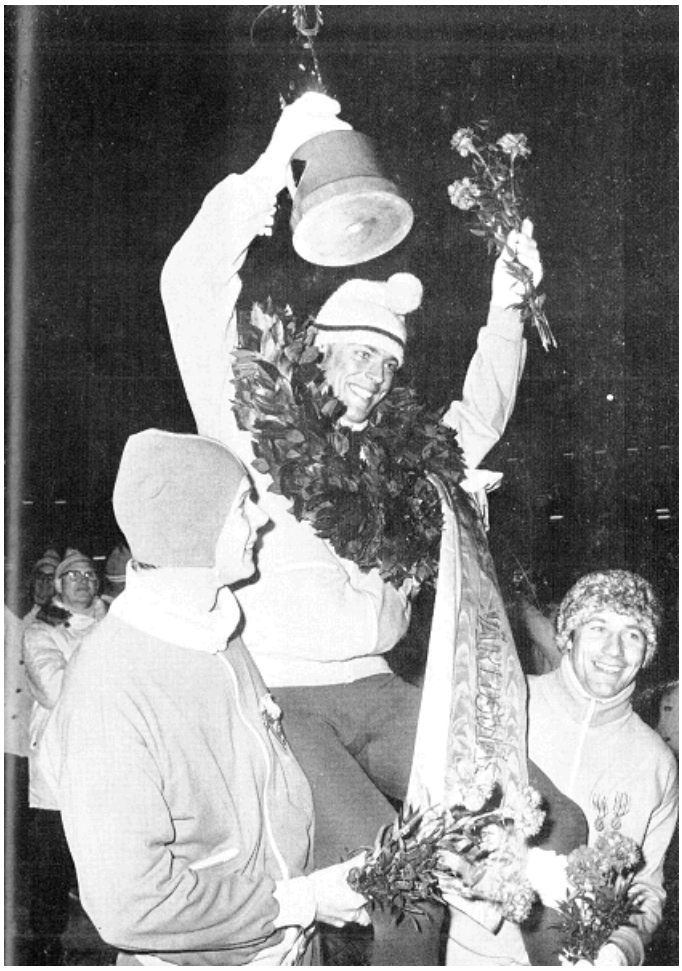

Groots einde van een groots toernooi. Weer een 'sjouwpartij' Nu nemen Göran Claeson en Kees me op de schouders: 'Ard die heeft de wereldcup' zongen ze op de tribunes. Het IS een beker van de motorrenner Jan Huberts. Fijn geschenk van een fijne sportjongen.

Heeft niks met ijs te maken, wél met ‘publiciteit’. Samen met Ada Kok als fotomodel.

dat moment waren we gewoon blij, dat we niet helemaal waren weggevaagd door de Noren, want daar zag het op een gegeven moment wel naar uit. Bovendien was er een stemming in de ploeg... Zaterdagavond vooral. Het leek wel een begrafenis. Op een gegeven ogenblik zijn Kees Verkerk, Jan Bazen en ik gewoon weggegaan, naar Oosterzwaag. Daar zaten een stel Puttershoekers en daar was het gezellig. Natuurlijk werd er over schaatsen gepraat, maar toch wel even anders dan in Oranjewoud.

Zondagmorgen was de stemming nog steeds gedrukt. Het was een vervelende zaak met Jan Bols, maar ik zou anders hebben gehandeld. Ik had maar gewoon meegeloot voor de 1500 meter; er dan nog eens een nachtje over slapen en dan zondagmorgen de zaak nog eens goed bekijken. Ik kan het wel begrijpen, hoe hij heeft gehandeld. In een emotionele sfeer doe je nu eenmaal dingen, waar je later misschien spijt van hebt. Tenslotte is het, voor mij althans, keiharde topsport. Wie valt wordt uitgeschakeld, wie een fout maakt wordt gediskwalificeerd. Punt, uit.

Dat wil niet zeggen, dat het je als ploeg niet aangrijpt, we zijn tenslotte vrienden en dus drukt het op de hele ploeg. Misschien was daarom mijn 1500 meter niet zoals het moet. Zevenhonderd meter ging het goed en toen helemaal niet meer, en dan daarna die tien kilometer. Ik was echt niet op wraak uit. Ik zou starten op een schema van 15.56, op dat schema namelijk zou mijn tweede plaats veilig zijn voor alle mogelijke aanvallen. Wel had ik van tevoren met dokter Lap een gesprek, waarin hij zei: "tracht niet met jezelf tevreden te zijn. Kijk niet naar wat je moet rijden om tweede te blijven, maar probeer eerste te worden". Dat was natuurlijk onzin, maar toen het na drie rondjes zo lekker ging, (ik gleed héél lekker door) besloot ik om zo hard mogelijk door te gaan en dan maar te zien, waar ik zou eindigen. Leen schakelde voortdurend over naar een ander schema, van 15.56 naar 15.40, toen naar 15.24, daar heb ik een poosje op gereden. Tenslotte ben ik over gegaan naar 15.32 en dat heb ik gehaald, een persoonlijk record. Daarom werd het zondagmiddag toch allemaal nog mooi. Ook het weer was beter geworden en daarom was het toch een fijne huldiging, met die ereronde van Fornaess (die echter wel behoefte aan de sympathie van het publiek had) en Kees en ik daarachter...

Vorige week schreef ik, dat wij in het sterkste schaatsland wonen. Wie de einduitslag van Heerenveen bekijkt, ziet dat de Noren ons hebben verslagen. Maar zaterdag en zondag in Oslo wordt de vijflandenwedstrijd gehouden en dan zullen we nog wel eens zien ...'

Een vrij oppervlakkige analyse, waarin de dingen, die ik in de

inleiding heb genoemd, niet ter sprake zijn gekomen, of nauwelijks. Maar wél blijkt, dat ik alweer vooruit keek naar de volgende wedstrijd. Voorvoelde ik daarbij, dat het weer zo'n wedstrijd zou worden waarin alles kón, omdat niet de hoogste eer op het spel stond. En praatte ik daardoor niet meteen over de mentale druk van die wereldrecords heen? In een volgend stukje kwam ik er weer pijlsnel op terug, op die mentaliteit. Let op de derde zin, die ik schreef aan de vooravond van de vijflandenwedstrijd:

Ard apart, zaterdag 30 januari

'*Na een langer verblijf in Nederland dan verwacht, zijn we weer in het voor ons zo bekende KNA-hotel in Oslo aangekomen. En staan klaar voor de vijflandenwedstrijd, waarvoor ik me volledig zal inzetten. Lichamelijk althans, want onbewust sta je mentaal toch anders tegenover zo'n wedstrijd dan tegenover een groot kampioenschap. Ik zal me op alle vier afstanden helemaal geven en zoveel mogelijk punten proberen te verzamelen. Maar aangezien er geen persoonlijke belangen op het spel staan, weet je niet of je je het hele toernooi goed kunt concentreren. We hebben overigens een waardeloze week achter de rug. En dat had volgens mij voorkomen kunnen worden. Leen Pfrommer had dinsdag op Schiphol moeten zeggen: "jongens, we gaan toch naar Oslo, ook al is er op dit moment geen ijs". Want dan hadden wij op de kunstijsbaan Valle Hovin kunnen trainen*.

Wat ik nu ga zeggen, klinkt misschien raar: ik vind, dat de ploeg te veel inspraak heeft gehad bij de beslissing om in Nederland te blijven. Er waren te veel verschillende meningen. De één wilde in Eindhoven trainen, de ander in Amsterdam. Die wilde terug naar Heerenveen en weer een ander koos voor Deventer. Pfrommer had daar boven moeten staan en voor Noorwegen moeten kiezen. Het weer slaat hier veel vlugger om.

Hiermee wil ik trouwens niet zeggen, dat die rommelige week ons schade heeft berokkend. Misschien is het zelfs wel goed geweest om eens een paar dagen minder te trainen. Er heerste bovendien wel een prettige sfeer, omdat de spanning van het Europese kampioenschap verdwenen was. Alleen de trainer was wat korzelig. Omdat hij zich naar aanleiding van de affaire Bols ten onrechte bekritiseerd voelde in enkele maandagkranten.

In hoeverre we er voor- of nadeel van ondervinden, kan pas over twee weken worden bekeken, bij het wereldkampioenschap. Maar ik ben toch wel erg blij, dat wij maandag weer naar Davos gaan. Want daar train ik graag.

Goed ijs, meestal goed weer, dat ligt me wel. Maar eerst nog de vijflandenwedstrijd. Een serieus toernooi, dat we moeten kunnen winnen. Veel zal afhangen van onze sprinters Jan Bazen en Marten Hoekstra. Zij moeten punten pakken op de 500 meter en goed rijden op de 1500. Want Boerjes en König, de snelle Zweden, zullen wel uitblinken op de sprint, maar hun 1500 meter zal niet zo goed zijn, verwacht ik. Jan en Marten kunnen dáár hun winst nemen. En als wij dan, Kees, Jan, Eddy en ik, goed bijblijven op de korte afstanden en op de overige onderdelen voorin eindigen, zitten we goed.

Ik zou het toch wel fijn vinden. Omdat het je een zekere stimulans geeft. Maar, er zal strijd voor geleverd moeten worden. De Noren zijn immers op revanche belust. De nederlaag in het Frogner-stadion, ongeveer een maand geleden, zit hen nog dwars. En zij zullen daarom geladen aan de start komen. Al met al reken ik op een spannend toernooi.'

Wel, het is niet zozeer 'spannend' geworden. Althans niet voor mij. Maar wel grandioos. Ongelooflijk. Ik reed als een trein, werd achter Boerjes en König derde op de sprint en dus winnaar van de klassementsrijders, won verder álle afstanden, inclusief die eens zo gehate TIEN KILOMETER en vestigde een nieuw puntenrecord over één wedstrijd. Maar verreweg het belangrijkste is: ik ontdekte mezelf. Helemaal. Ik zag de lusten en lasten van mijn instelling zeer duidelijk voor ogen, toen ik de successen van Oslo optelde. Ik vond verklaringen waar ik nu voor lange tijd mee vooruit kan. Ja, in Oslo had ik de zaken wel rond. Op maandag 1 februari verscheen in de kolom 'Ard Apart' daarom een stukje, dat ik achteraf beschouw als een voortreffelijke prélude op 'Het hoogste' dat ik tenslotte bereikte en waaraan onder diezelfde titel het laatste hoofdstuk van dit boekje wordt gewijd: mijn tweede wereldtitel!

Ard apart, maandag 1 februari

'*Ard Schenk, de nieuwe stayer', zo werd ik gisteren na mijn race op de tien kilometer genoemd. Begrijpelijk, want wie had van mij een tijd van 15.13.4 verwacht? Niemand, ikzelf ook niet. Toch wil ik niet als een stayer worden gezien. Ik ben een all-rounder. Dat realiseerde ik me heel goed tijdens het uitrijden na de 10.000. Als Boerjes en König er niet waren geweest, dan had ik vier afstanden gewonnen, bedacht ik. Zoals in de tijd van Jaap Eden en Oscar Mathisen wel gebeurde, maar tegenwoordig nooit meer*

voorkomt. Die gedachte stemde me erg tevreden. Maar hoe, zal men zich afvragen, komt het, dat ik op die vijflandenwedstrijd zo hard heb gereden. Ik heb er geen duidelijke verklaring voor. Het ging allemaal zeer gemakkelijk. Ik was volkomen ontspannen en toch bereid me helemaal te geven. Het kostte me geen kracht. Alleen op het laatste van de tien kilometer heb ik me af en toe moeten dwingen om het tempo aan te houden. En op die momenten heb ik me wéér, net als vorige week in Heerenveen, erover verwonderd, dat ik dóór kon blijven gaan. En dát geeft je dan vleugels.

Op de overige afstanden ging het eigenlijk als vanzelf. Een gevoel dat ik zelden heb gehad. Misschien werkt dat nu pas door. Mijn succes kan óók veroorzaakt zijn door het feit, dat ik sinds het Europees kampioenschap nuchterder tegenover de sport sta en de zaken meer relativeer. Kijk, een jaar of acht geleden zou iedereen op zijn kop hebben gestaan als Kees en ik twee en drie bij een internationaal toernooi waren geworden. Nu, in Heerenveen, sprak iedereen over het drama Bols en vond men het jammer, dat Nederland geen kampioen had.

Het publiek stelt zich teveel op grote successen in en is daarom gauw teleurgesteld als het niet lukt. Daar wil ik toch maar boven staan, of beter gezegd: ik wil meer afstand van de sport nemen. Ik ga er nu vanuit, dat ik lekker wil schaatsen en er zoveel mogelijk echt plezier aan hoop te beleven. Daardoor heb ik Oslo ontspannen kunnen rijden. En het heeft geen nadelige invloed op mijn instelling gehad. Natuurlijk ligt dat bij een groot kampioenschap anders. Dan word je automatisch beïnvloed door de spanning. Niettemin zet ik mezelf niet als favoriet voor de wereldtitel in Gotenburg. Ik hoor gewoon bij de vijf kanshebbers. Meer niet. In Davos ga ik mij op mijn gemak voorbereiden. Daar kunnen we ongestoord trainen, worden we niet van de ene naar de andere baan gesleept. Ik zie dat als een voordeel. Zelfs al zouden de omstandigheden in Gotenburg veel minder goed zijn, dan nóg stoort me dat niet.'

Het hoogste

Toen we in Gotenburg arriveerden, in de plaats waar ik moest proberen voor de tweede keer een wereldtitel binnen te halen, waren de omstandigheden weer zodanig, dat iedereen, die weer kritiek op Davos als trainingskamp had gehad, in de handen kon wrijven. Want het weer was slecht. Er stond een harde, koude wind, de vrijdag voor het toernooi stroomde het van de regen, en er kwam nog iets bij: de organisatie had ons in een hotel gestopt, dat wemelde van de supporters. Beste, hartelijke mensen, maar niet erg bevorderlijk voor de concentratie, als je geen pas kunt verzetten zonder te worden aangesproken. En de tientallen handtekeningen, die je dan zet. En al die keren, dat je aan een tafeltje zit en even moet opkijken en lachen. Ik was er zo langzamerhand aan gewend geraakt, aan al die dingen. Maar ook hier was het verschil met Davos erg groot. Want daar, in Zwitserland, genieten de Nederlandse schaatsers wel enige bekendheid, maar daar houdt het dan ook helemaal mee op. Engelse skifanatici realiseren zich immers het bestaan van langebaan-schaatsers maar éénmaal per vier jaar, bij de Olympische Winterspelen - om eens een groep mensen te noemen, die in Davos flink is vertegenwoordigd.

Reden genoeg dus om opnieuw bedenkingen te koesteren tegen Davos: de omstandigheden daar waren zó verschillend van die, welke we in dit wereldkampioenschap zouden tegenkomen, dat we, zo nam men aan, met dezelfde ‘aanpassingsmoeilijkheden’ te kampen zouden krijgen als in Heerenveen. En het failliet van de damesploeg, die in Leningrad en Helsinki in twee toernooien in een week op Stien Kaiser na bijna compleet was gesneuveld, deed daar nog een schepje bovenop. Men maakte nog wel de beperking, dat het moreel van de heren toch wel iets beter in staat zou zijn de moeilijkheden van de ‘wisseling’ te overwinnen, maar toch...

Een grote krant had er zelfs een fiks artikel aan gewijd en daarbij artsen aan het woord gelaten. Die verdeeld waren in hun mening,

maar die toch ook de nodige bedenkingen hadden. Later zal misschien nog eens worden uitgezocht in hoeverre de andere leden van de kernploeg werkelijk last hebben gehad van het trainen in Davos, waar elke slag een paar meter doorglijden betekent, waar je vlekkeloos techniek kunt oefenen, en waar de training nauwelijks een aanslag is op je conditie, zó makkelijk gaat alles daar. Vast staat in ieder geval wel, dat ik er niet de minste moeite mee heb gehad van de zon in de regen te raken. Dat bewezen tenslotte de resultaten van dit wereldkampioenschap wel...

Achteraf bedacht ik dan nog, dat ook om een andere reden het goed was geweest, dat we van verre naar Gotenburg kwamen. Veertien dagen lang - na de vijflandenwedstrijd in Oslo - hadden we geen contact gehad met het 'schaatswereldje' en dat was heel anders dan in andere jaren. Dan verbleven we ergens in Noorwegen, of desnoods in Inzell en daar reed je dan toch weer wedstrijdjes tegen de anderen, die je dan ook constant ontmoette en bestudeerde: hoe stond het met zijn vorm, was die andere werkelijk een beetje teruggevallen, ging een derde beter sprinten? Je las de kranten daar in Skandinavië en wat Fornaess, of Claeson of Thomassen of wie dan ook nu weer had gezegd. In Davos was dat allemaal anders. Daar was het internationale schaatsenrijden ver weg. Fornaess en zijn trainer Tenmann hadden allerlei opmerkingen over het aanstaande kampioenschap en hun kansen daarbij gemaakt en het kwam er op neer, dat iedereen verder kansloos was, omdat Fornaess na Heerenveen nog sterker was geworden. Toen ze me in Gotenburg om commentaar daarop vroegen, moest ik het antwoord schuldig blijven alleen al omdat ik in de verste verte niet wist wat Fornaess en zijn trainer allemaal hadden gezegd of geschreven. We stonden - kortom - weer helemaal fris tegenover dit kampioenschap en dat heeft er veel aan gedaan om mijn moreel op peil te houden - zo bleek vooral later.

Om te zeggen, dat ik de wedstrijden zonder vrees tegemoet ging, is een heel andere zaak. In het vorige hoofdstuk heb ik al uitgelegd, dat ik tot de slotsom was gekomen, dat ik me vooral van alle 'druk' moest ontdoen om topprestaties te kunnen leveren. Ik diende het 'favoriet zijn' zoveel mogelijk te omzeilen, hoe moeilijk dat ook is, omdat je er door vele vragen in die richting telkens mee wordt geconfronteerd. Zoiets is dan ook vrijwel onmogelijk. Hoe je het ook wendt of keert, je wordt er iedere keer weer mee geconfronteerd, al was het alleen maar door zulke kranteberichten als die een 'computer-uitslag' weer-

geven. Dat was de laatste jaren een beetje in de mode geraakt. Een computer werd volgestopt met een aantal gegevens en dan rolde daar de einduitslag uit. Onzin natuurlijk, dat soort dingen, zeker als die computer dan nog eens omstandig vermeldt, dat het gaat om een prognose op grond van de tot nu toe behaalde resultaten in dit seizoen. Dat optelsommetje, dat zegt, dat Schenk dan wereldkampioen ging worden, kon ik ook nog wel maken. Maar ook wanneer zo'n rekentuig wat uitgebreider wordt geprogrammeerd, komt er een voorspelling uit, die nog weinig met de werkelijkheid heeft te maken. Want de mentaliteit van een sportman kun je niet als bijkomende factor in zo'n apparaat stoppen en als zelfs dát wel zou blijken te kunnen, dan zou ik nog wel eens willen weten of die computer op grond daarvan een val zou kunnen voorspellen, want onderuit gaan heeft soms met onberekenbare pech te maken, maar soms ook met een verkeerde instelling.

Wel, die computer in Gotenburg had het dus ook weer gezegd en iedereen meende het: Schenk behoort tot de grote favorieten. Dan heeft het geen zin om het voor jezelf te gaan ontkennen. Maar je kunt wél een spelletje met jezelf spelen en dat heb ik in Gotenburg gedaan. Ik piekerde over allerlei moeilijkheden die ik zou kunnen tegenkomen, en op momenten dat mijn moreel begon te wankelen (als ik bijvoorbeeld dacht: ‘in Heerenveen ging het ook mooi mis’) dan haalde ik mijn wereldrecord op de 1500 meter of mijn prestatiereeks van de vijflandenwedstrijd (of die computeruitslag!) weer naar voren en dan was ik weer in evenwicht. Of andersom: als ik teveel aan het goede dacht, dan haalde ik opzettelijk de missers van de afgelopen jaren weer in mijn gedachten en dan zong ik in mijn brein weer een toontje lager. ‘Spelen met de pressie’ heb ik dat vlak na het kampioenschap genoemd en ik vond dat wel een aardige vondst. Het heeft me in ieder geval veel geholpen. Want al heb je je instelling, die natuurlijk voor een groot deel uit het onderbewuste komt, nooit helemaal onder controle, je kunt er zelf toch wel het één en ander aan doen.

Er waren nog een paar zaken, die dit kampioenschap moeilijker maakten dan andere. In de eerste plaats de herinneringen. Vijf jaar geleden waren we in ditzelfde Gotenburg met vliegend vaandel en slaande trom binnengerukt. Ik was Europees kampioen, Kees had eenzelfde schitterend én sensationeel toernooi achter de rug gehad (zijn val in Deventer!) en toen kwam hier voor mij die enorme dom-

per, toen ik op de tweede dag op de vijftienhonderd meter bijna letterlijk én figuurlijk door het slechte, zachte ijs zakte. Die angst, de vrees voor zo'n opeens heel andere en veel slechtere baan in de tweede helft van het toernooi, dat kwam weer terug en daar heb ik in de dagen, die vooraf gingen aan deze titelstrijd de meeste moeite mee gehad, dat verzeker ik u. Want hoezeer ik ook betoogd had, ook al in dit boek, dat er heus wel wat aan te doen is als de kwaliteit van het ijs slechter is dan je verwacht (verandering van techniek, ondanks alles handhaven van je vechtlust) die vijftienhonderd meter van toen liet me niet los. En die enorme teleurstelling van toen had me zélfs in dit kampioenschap nog de nek kunnen omdraaien. Het is Kees Verkerk geweest, die me daarvan heeft gered. Ik zal u dat straks vertellen.

Donderdagsavonds, nadat we na een reis met veel vertraging toch nog naar de baan waren gegaan om er wat te trainen, testte ik mezelf nog eens. Alles was in orde. Ik voelde dat ik nog altijd erg goed ging, ik stond zelfs nog op de baan, nadat de anderen het na die vervelende vliegreis en dat lange wachten het wel voor gezien hielden. Ik was er van overtuigd: de vorm is nog altijd dezelfde als hij gedurende enkele weken al was geweest. Een stukje zelfvertrouwen, dat er wel in wilde. En de gelegenheid om me over een paar andere zaken druk te maken, want zoiets ga je dan bijna automatisch doen. Er was bijvoorbeeld bij de loting verteld, dat op de vijfduizend meter het ijs in het geheel niet bewerkt zou worden als het behoorlijk weer zou zijn. Ik had het elfde paar geloot en ik zou van die maatregel best eens een flink slachtoffer kunnen worden. Want wat zou er gebeuren? De eerste rit op die vijf kilometer - en Fornaess startte daar toevallig dan ook nog in - zou worden gereden op een spiegelende, door het dweilen na de vijfhonderd meter nog natte en goed-glijdende baan. Maar daarna? Dan zou het rit na rit steeds slechter worden. Want als de buitentemperatuur boven het vriespunt is en blijft - wat het geval was - dan wordt daardoor constant een aanslag op de toplaag van het ijs gepleegd. Om die dooi tegen te gaan moet de ijsmaker dus blijven doorvriezen met zijn machines en dat heeft weer tot gevolg dat er een strijd ontstaat tussen de vrieskou, die van onderen wordt aangevoerd en de dooi, die de baan blijft aanvallen. Het resultaat is bekend: ‘aanslag’ op het ijs. De piste slaat wit uit, de toplaag wordt ‘borstplaat’ of ‘fondant’ zoals wij dat noemen. Normaal is dat om de zes of - het liefst - om de vier paren het ijs wordt gedweild en geschrapt. Dat staat ook in de reglementen, zij het niet met zoveel woorden: ‘op

een kunstijsbaan moet elke rijder onder dezelfde ijs-omstandigheden zijn kansen kunnen verdedigen'. Maar de oude heer Laftman, een baas van omstreeks tachtig, die weer eens als hoofdscheidsrechter fungeerde en die al heel wat rellen op punten als deze had meegemaakt, had beslist, dat hij daar allemaal niets mee te maken had onder het motto 'ik weet alles van kunstijs'. U begrijpt, dat ik op dat punt niet al te vrolijk was: de gedachte aan het slechte ijs van '66 en dan die zotte reglementen voor dit toernooi. Pfrommer had geprotesteerd, was daarbij als een onervaren jongetje behandeld, en ons restte nog slechts de hoop dat hij toch succes zou hebben, toen hij met de Zweden in de slag ging om te proberen de behandeling van het ijs alsnog veranderd te krijgen. Petterson, de Zweedse ploegleider, een sportieve vent, zegde zijn medewerking toe, maar van de Noren hoefden we uiteraard niets te verwachten: Fornaess startte immers in de eerste rit! En bovendien was er sinds 'Heerenveen' bij Leen Pfrommer nu niet bepaald veel zin om iets aan de Noren te gaan vrágen...

U zult zich herinneren, dat alles toch nog behoorlijk in orde kwam, maar aan de andere kant kan men zich voorstellen dat ik niet barstte van zelfvertrouwen, toen ik aan de start kwam voor een sprint die de basis moest leggen voor een kampioenschap dat alles zou bevestigen wat iedereen wel moest denken: een rijder met zo'n prestatielijst en zo'n puntenrecord in één wedstrijd kon niet anders dan kampioen worden! En dan stond ik ook nog voor de taak om verandering te brengen in wat de voorgaande dagen enkele kranten onder grote koppen hadden gebracht: 'Ard Schenk, de kampioen van 1971 zónder titels!'

In de tweede rit van de vijfhonderd meter was ik aan de beurt. Ik mocht Alexander Tsjekoelajew in die rit ook nog meeslepen naar een behoorlijke sprint (en er op die manier misschien nog een behoorlijke concurrent bij 'kweken') maar daar tilde ik minder zwaar aan. Maar wat gebeurde er dan? Want die sprint mislukte een beetje. Ging althans niet zo goed als verwacht mocht worden. Toen de balans werd opgemaakt bleken Fornaess en Claeson sneller te zijn geweest! Ik weet niet hoe dat nou precies kwam. De eerste honderd meter vooral waren niet overtuigend genoeg. De eerste bocht ook niet: voor mijn gevoel stond ik bijna stil toen ik uit die bocht kwam en - met de flinke wind ook nog tégen - op de kruising afging. Ach, natuurlijk is die sprint niet écht mislukt, als je derde wordt en twee tiende op een Fornaess moet toegeven. Maar voor iemand, die al eens 38.9 heeft

gereden mág dat natuurlijk niet. En daarom zou je, zo direct na het begin, een morele tik verwachten. Dit is het gekke - en ook wel weer verklaarbare: die tik kwam niet! Het enige wat ik aan de derde plaats overhield was een ‘prikkel’. Een voornemen om wraak te nemen op de vijf kilometer. Als ik dat nuchter bekijk, dan kan dat niet anders zijn dan een gevolg van mijn veranderde instelling. Ik was - en met de dokter had ik het in Davos daar al eens over gehad - veel meer een ‘killer’ geworden. Iemand, die ondanks alles op zijn kans blijft loeren en dan toch nog toeslaat. Ik werd in die gedachte gesteund door mijn recente prestaties, die me duidelijk hadden gemaakt, dat ik de langere afstanden niet alleen hoefde te gebruiken om de zaak ‘af te ronden’, om er zo weinig mogelijk op te verliezen van wat ik op de sprint en - later- op de mijl had vergaard, maar dat ik op vijf en tien kilometer ook kon áánvallen. Geen angst meer voor het langdradige, het plichtmatige dat me dat me tijdens die monotone ronden altijd kwam bedreigen, maar inspiratie en de wil om te knokken. Er kwam nog iets bij. Jan Bols was op de sprint - buiten zijn schuld - gesneuveld. De starter had zijn kans verziekt, door maar steeds niet te begrijpen, dat hij moest schieten op het moment, dat Jan en zijn tegenstander (Willy Olsen), die echt wel wisten hoe ze moesten starten, in elkaar zakten en in één vloeiende beweging weg wilden gaan. Drie valse starts had Jan en dat kon hij niet meer overwinnen. Maar het betekende wél, dat alles ineens heel anders was dan in de afgelopen maanden. Ik voelde de dreiging van Jan niet meer in de rug en dat gaf toch wel weer een bevrijd gevoel. Het bleek bovendien verfrissend te werken, dat het monotone van jaren achtereen (terugkomen in de kleedkamer als winnaar van de vijfhonderd, je klaar maken voor de vijfduizend waarop je je positie alleen maar moest handhaven) was doorbroken. Ik moest het allemaal anders gaan doen. Ik had andere verplichtingen en ik kon daarbij steunen op wat ik nou net had bewezen te kúnnen.

Met die gedachte begon ik aan de vijf kilometer. Pfrommer en de zijnen hadden het protest tegen de ijsbehandeling gewonnen, er was na het zesde paar gedweild en al reed ik alweer vijf paren later, zodat het resultaat daarvan al weer bijna verdwenen kon zijn, de angst voor slecht ijs was toch onbewust minder geworden. En Dag Fornaess had gefaald. Ik wist, dat hij in die eerste rit tijdens de laatste vier ronden volkomen in elkaar was geklapt. Precies zoals een jaar eerder in Innsbruck: hij had zichzelf schromelijk overschat, was veel te snel

begonnen. Een onvoorzichtigheid, die ‘typisch Fornaess’ is. Het hoogste en het beste willen, daarmee alleen maar genoegen nemen en de voorzichtigheid daarbij uit het oog verliezen. Want het mag dan wel de beste instelling voor een top-sportman wezen, dat streven naar alles of niets, onder bepaalde omstandigheden moet je je toch kunnen intomen. Als je als eerste start op een afstand en de concurrentie kan zich op jouw richten, dan moet je toch proberen een beetje ‘misleiding’ in te bouwen. Je kúnt natuurlijk een tijd neerzetten waarop de anderen al ‘moreel sneuvelen’, maar dan moet je toch verdraaid goed weten tot hoever je kan gaan en dat bleek Dag opnieuw niet onder de knie te hebben. Dan liever wat voorzichter, zorgen dat je wat overhoudt, niet alleen voor de slotronden, maar ook voor de rest van het toernooi. Het is nou eenmaal pech dat je als eerste loot, maar je moet er wel met overleg proberen het beste van te maken.

Ook Kees Verkerk kwam me helpen. In twee opzichten. Hij klopte in een knappe tijd Claeson (en liet daarmee meteen zien hoe Fornaess had gefaald) en hij gaf daarmee de Zweed - die voor de plaatselijke kranten de grootste favoriet was, overigens - een tikje, dat juist bij hem zo sterk doorwerkt, want al is Claeson een knappe schaatsenrijder, zijn mentaliteit is - net als bij mij vroeger - zwak: hij kan allesbehalve een vechter worden genoemd. In Davos had ik ook nog gemerkt, dat Kees op de langere afstanden sterk was teruggekomen. Hij had dat weliswaar niet zo in cijfers neergelegd, maar ik ontdekte, dat wát hij deed allemaal weer spelenderwijs gebeurde, en als je dat kunt - gelijk blijven met anderen en toch ook nog wat ‘dollen’ - dan ben je sterk. Maar ik wist óók dat ik even sterk was. Dat ik Kees niets hoefde toe te geven op die langere afstanden, ja zelfs misschien nog wel wat harder kon gaan. Dat gaf me de definitieve zekerheid, dat ik op die vijf kilometer wraak kon nemen voor die half-mislukte sprint en dat ik toch aan de kop van het klassement kon komen. Vanuit de positie van de ‘underdog’, bij verrassing en dat zou Fornaess en Claeson wellicht opnieuw een tik geven. Wel, het ging zoals het moest gaan. En hoe! Elke klap op die vijf kilometer was raak. Ik kon ronde na ronde doorgaan en toen ik over de streep kwam was ik nog niet leeg. Toch werd ik winnaar van de afstand. Ja, dat ook nog, want Jan Bols kon de klap, die hij op de sprint had gekregen niet verwerken en bovendien had ook hij te hoog gegokt. Ik was weggegaan op een schema waarmee ik alle kanten uitkon, behalve verliezen (7.32) en dat rijdt een stuk makkelijker dan wanneer je je een schema voorneemt, dat je per

se moet volgen. Jan ging weg op 7.24. Niet zo gek, want dat moest hij, met mijn 7.18.8 in het achterhoofd, natuurlijk kunnen halen. Maar het was toch wel een ‘scherp’ schema. Zo'n tijd waarop je niets maar dan ook niets mag verspelen, en als dat wel gebeurt, ben je ‘gezien’. Het gebeurde ook. Jan verspeelde twee keer bijna een seconde op een voorgenomen rondetijd en vanaf dat moment vocht hij tegen zijn eigen schema. Hij raakte geïrriteerd, werd een beetje wanhopig (ja, zo gaat dat inderdáád), ging alleen maar knokken tegen die twee seconden en vergat daarbij de techniek, de zorgvuldigheid die je altijd moet handhaven om te kunnen blijven doorglijden. Hij heeft die twee seconden dan ook niet meer ingehaald en na de vijf kilometer was voor hem het toernooi vrijwel voorbij.

Op die zaterdagavond had ik uiteraard alle reden om met een zeer gerust hart naar bed te gaan. Maar niets is minder waar. Want toen pas rees in volle omvang de herinnering aan vijf jaar eerder op. Die slechte baan, dat mislukte kampioenschap. Hoe zou het morgen zijn? Zouden ze weer het ijs verkeerd hebben behandeld - je wist het nooit met die Zweden. Er was op deze zaterdag toch ook van alles te doen geweest om dat ijs? Het belangrijkste was: als ik nou maar wist, *van tevoren*, hoe het zou zijn. Dan kon ik me eventueel nog aanpassen, mijn techniek veranderen, of wat dan ook proberen. Tóen was ik nietsvermoedend de baan opgeschaatst en tóen was de klap daardoor des te groter geweest. Hoe nu? Ik heb het al gezegd: mijn vriend Kees Verkerk kwam me te hulp. En hoe! Hij moest in het derde paar rijden, ik in het vierde. Ik kwam op de baan toen hij op het punt stond te starten. Ik zag hem niet alleen rijden - en kon daaruit conclusies trekken - nee, hij kwam, vlak voordat ik moest starten en hij net was uitgereden, naar me toe. En zei: ‘Ard, het kan. Het ijs is zacht, dat wel, maar jij moet kunnen blijven glijden. Je hoeft er niet bang voor te zijn. Ik weet wat je kunt en dat is voldoende’. Kunt u zich voorstellen wat dát voor me betekende? Er viel een last van me af en dat werd dan ook in de tijd uitgedrukt: 2.04.8. En degeen die er het dichtst bij kwam, de Zweed Johansson, reed... 2.07.5!

Twee afstanden gewonnen. Ruim 27 seconden voorsprong op de tweede man, Claeson, op de tien kilometer. Want Fornaess en Claeson hadden niet alleen tegen elkaar gevochten, maar ook tegen mijn tijd. Ze zwiepten elkaar op, tot óver de grens van hun krachten. In dat gevecht sneuvelden ze allebei in de laatste ronde van hun vijftienhonderd meter. Ze krasten, wankelden over de streep, zonder

nog echt te schäátsen en dat kostte hen de kostbaarste seconden in dit toernooi. Ik kon de tien kilometer bevrijd gaan rijden. Er zou iets héél geks moeten gebeuren, als ik nu geen wereldkampioen zou worden. Dat 'gekke' gebeurde nog bijna. Toen ik hoorde, dat Kees Verkerk in het eerste paar op de tien kilometer zou uitkomen tegen Stensen, zei ik zo losjesweg: 'geef mij dan het derde paar maar'. Het derde paar... Precies de rit, die nu via de loting aan Fornaess en Verheijen werd toebedacht. De race, die volkomen werd beïnvloed door een enorme hagelbui die opeens neerdaalde. Eddy vertelde me later: 'ik heb maar vier van de vijf en twintig ronden op normaal ijs gereden. De rest was schuurpapier...' De hagel zette zich vast op het ijs. De schaatsen krasten zich door die ruwe oppervlakte, Eddy en Dag reden zelfs ronden van 39... Allemaal in dat derde paar waarin ik om de een of andere reden had willen starten...

Het was voor mij het tweede paar geworden. Een rit tegen Claeson. Een 'koers' die ik wilde rijden volgens het systeem dat ik in Oslo, veertien dagen eerder, tegen Fornaess had gevolgd: even kijken of ik mijn schema behoorlijk kon handhaven, dan op mijn tegenstander letten en proberen hem zo ver mogelijk weg te rijden. Zonder veel risico, want zodra ik voelde, dat voorsprong nemen te veel zou kosten voor het verdere verloop, zou ik me bepalen tot 'volgen', bij hem blijven. Hij was immers mijn voornaamste concurrent? Alweer had Kees de mogelijkheden aangegeven. Hij was op 15.13.7 uitgekomen. Een formidabele tijd op een laaglandbaan. Maar toch... ik wist, net als op die vijf kilometer, dat ik dat nu óók kon. Weer een schema met de nodige speling - niet dat van Kees, want ik wilde niet tegen een schema gaan vechten, maar tegen mijn tegenstander. Het vertrek was gaaf. Kees had snel geopend, ik bleef bij hem in de buurt. Claeson gaf geen moeilijkheden - ik had ze eerlijk gezegd ook niet zozeer verwacht. Al heel snel wisselden Leen en Jacques de Koning van schema: omlaag. En ook daar bleef ik steeds onder. Even was er, zonder dat ik dat overigens wist, tijdens de rit van Kees de gedachte aan het wereldrecord, die wonderbaarlijke tijd van 15.03.6 van Inzell geweest. Dat was zo rond de vijf kilometer. Daarna waren Kees rondetijden opgelopen en eigenlijk was dat wereldrecord maar vluchtig, als een flits, door de gedachten van de mensen langs de baan geschoten: nee, dát was hier onmogelijk. Hoe 'vreemd' komen dan topprestaties in de sport tot stand. Toen ik bij de vijf kilometer was aangeland, zat ik pal onder de tijd van Kees. Iets meer dan een halve

seconde maar. Ik ging gewoon door. Met niets anders in mijn gedachten dan zo regelmatig en zo ritmisch mogelijk rijden. Niet gaan vechten, de glij-techniek handhaven, Claeson zo ver mogelijk naar achteren gooien zonder dat het een aanslag op mijn gang over het ijs zou betekenen. Het lukte. Waar Kees omhoog ging naar ronden van 37 bleef ik zelfs onder de 36 zitten. Dát scheelt enorm, op een tien kilometer. Ronde na ronde tikken die seconden aan, noodzaken de coach om bij bijna iedere passage alweer te zoeken naar een nieuw, lager schema. En wereldrecord? Ik dacht er zelfs niet aan toen ik de acht kilometer naderde. En Leen gaf het - terecht - ook niet aan. Want ik zou me juist daarop nog kapot kunnen rijden. Er moesten tenslotte nog twee kilometer worden afgelegd... En tóch zat ik al tien seconden onder de tijd van Kees. Ik wás op weg naar 15.03... Kees en Ronnie Nooitgedagt konden zich niet meer inhouden. Op de binnenbaan rijdend, schreeuwden ze het me achterna: 'je gaat naar het wereldrecord! ‘Nóg wilde ik mijn race niet laten beïnvloeden door die gedachte. Twee, drie ronden in hetzelfde ritme, voorlaatste doorkomst langs Leen. En toen riep ook de coach het: wereldrecord!’ Tóen pas beet ik me helemaal vast in die prestatie, toen reed ik zeshonderd meter lang alles uit mijn lijf. En het lukte! Een wereldrecord op de tien kilometer! 15.01.6. En dat in Gotenburg. Onder matige omstandigheden, in ieder geval een stuk minder dan indertijd in Inzell, toen Kees die ongelooflijke race had gereden en de deskundigen hadden gezegd hij is gek, dat kan niet! toen de kleine man daar zo bezig was...

Later, toen ik echt kon gaan genieten van alles wat ik had bereikt, toen ik besefte, dat het niet voor niets was geweest, dat ik mijn studie een jaar had uitgesteld, toen ik me eigenlijk nóg verwonderde over het feit, dat mijn doorbraak op de tien kilometer in een zó korte tijd tot zelfs een wereldrecord had geleid, toen vroegen ze me: ‘waaraan is dat nou allemaal te danken? Ik moest antwoorden: ‘ik weet alleen maar, dat dit de slotsom van jarenlang schaatsen is. Niet van een veranderde training. Niet van een plotselinge ommekeer, een vondst op het gebied van de techniek of wat voor wonderbaarlijk middel dan ook. Gewoon het resultaat van alles wat je in al die jaren hebt geleerd. Het resultaat ook van een mentaliteitsverandering, dat wél. Zó moeilijk is nu schaatsen. Jaren kan het duren, voordat alles wat je van anderen en van jezelf hebt geleerd samenvloeit tot één krachtexplosie gedurende twee dagen. Is het vreemd dat zoiets een sprinter over-

komt? Gaat de schaatssport nu echt nieuwe wegen in? Ik geloof niet dat die wegen zo ‘nieuw’ zijn. Er is alleen iets anders gebeurd. Het woord 'specialist' is van betekenis veranderd. Een lange-afstandsrijder is geen specialist meer in de positieve zin van het woord als hij aan een meerkamp deelneemt. Want het schaatsen over vier afstanden, dát is een specialisme geworden. En dat is alleen maar zo gegroeid. Je kunt er conditioneel geschikt voor worden gemaakt. Daarvoor is niet veel meer of anders nodig dan het handhaven van de trainingsschema's van de laatste jaren. En nog kunnen de prestaties omhoog, óók door de man, die op alle vier de afstanden een ‘winnaar’ is kan dat gebeuren. Schaatsers met typische eigenschappen op één bepaalde afstand zullen wellicht hun heil elders moeten zoeken. Bij de Olympische Spelen, of in wedstrijden, die op een aparte manier worden georganiseerd. Ik ben niet de enige, die dat heeft aangetoond. Kees Verkerk, Fornaess, Claeson, ook Jan Bols waren mijn voorzichtige voorgangers. Wat mij betreft: vijf jaar worstelen hebben tenslotte dat resultaat opgeleverd.